Los Precios Fijos S.A.

REINA AGUILA ESTRELLA

די אידישע אייגנטימער פון באקאנטן
ד ע פ א ר ט א מ ע נ ט - ס ט א ר

ל א ם פ ר ע ס י א ם פ י כ א ם

באגריסן צום נייעם יאר די בריטע אידישע
קונדשאפט, דער אידישער קאלאניע, ווי
די אידן פון דער גאנצער וועלט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

❀

„לאָם פּרעסיאָס פּיכאָס"

ר ע י נ א — א ג י ל א — ע ס ט ר ע י א
ה א ו א נ א

אַלמאַנאַך 5708

(פינפטער באַנד)

רעדאַקציע:
ס. מ. קאַפלאַן אוו א. י. דובעלמאַן

אַרויסגעגעבן פון „האַוואַנער לעבן" — סאַל 153, האַוואַנאַ, קובאַ.

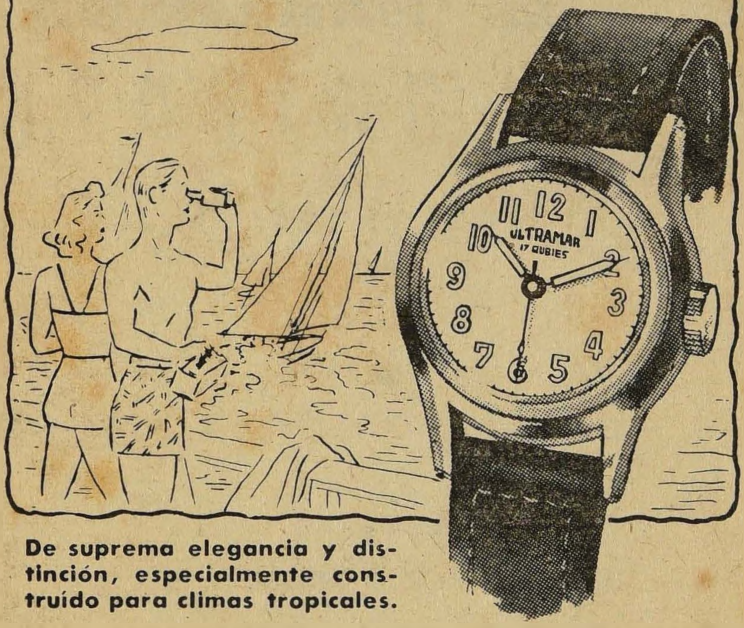
— סעפטעמבער —

תש"ח — 5708 1947-48

ULTRAMAR

Impermeable!

EL RELOJ IDEAL PARA CUBA

De suprema elegancia y distinción, especialmente construído para climas tropicales.

No cualquier reloj, sino solamente un legítimo ULTRAMAR IMPERMEABLE ofrece las siguientes características insuperables:

- **Enchapado en oro 18 kilates**
- **Impermeable**
- **A prueba de golpes**
- **Antimagnético**
- **Esfera lumínica**
- **17 joyas**
- **Secundario Central**

Las mismas características en el famoso ULTRAMAR AUTOMATICO. (El movimiento natural de su mano basta para mantenerlo siempre con la cuerda suficiente).

1497

Dist.: Cía. Tellus Cubana, S.A. O'Reilly y Villegas, Habana

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע לייענער
פון „האַוואַנער לעבן", דער אידישער
קאָלאָניע אין קובא און כּלל ישׂראל!

זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען פרייד פאַר די אידן
איבער דער גאַנצער וועלט, און די פאַרווירקלע-
כונג פון די נאַציאָנאַלע אַספּיראַציעס פון אידישן
פאָלק, אין אַ וועלט פון יושר און פרייהייט!

רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע פון
„האַוואַנער לעבן"

א׳נ האלט:

זייט

לוח תש״ח 7
דאָס יאָר תש״ז אין אידישן לעבן פון קובאַ — ס. מ. קאַפלאַן 11
דער שרכן... (דערציילונג) — א. י. דובעלמאַן 19
ראש־השנה (לעגענדעס, מנהגים, מעשה־לעך) — א. ר. 29
צו דער געשיכטע פון אידן אין קובאַ — דר. בעריס סאַפיר 33
לידער — אליעזר אַראַנאָווסקי 70
דר. בליס, פיאָנער אין דער אידישער לאַטיין־אַמעריקע — יהושע האָכשטיין 78
דאָס יאָר תש״ז אין א״י — י. ז. 97
מאַטינקע דער זיסער (דערציילונג) — א. אַראַנאָווסקי 103
לידער — תנחום בערמאַן 110
דערציאונגס־פאַקטאָרן און צילן — א. עליאָוויטש 113
די דזשאָינט אקטיוויטעטן אין קובאַ — א. י. דובעלמאַן 122
קובאַנער מאַטיוון (לידער) — א. ז. ווײַנשטיין 129
אַ שטאָך מיט דער פּען... — א. דיבוק 136
צו חנה סענעש (לידער) — אַננאַ זארעצקי 142
די נאָך מלחמהדיקע אידישע אימיגראַנטן אין קובאַ — א. י. ד. 144
פון האַוואַנאַ קיין נירי־אָרק (רייזע־אַיינדרוקן) — י. שטיינבערג 151
ווי אַזוי ס׳איז פאַרפאַסט געוואָרן דער קובאַנער נאַציאָנאַלער הימן — ס. בן־צבי 161
דער באַהאַלטער שופר (פון די אידישע לעגענדעס) — מרדכי היהודי 167
אייניקייט — ק. שוואַרצאַפל 173
שבת אינם אידישן לעבן — יוסף קליינער 176
סטאַטיסטיק וועגן אידישע טויט־פאַלן אין תש״ז 182

וועגן אידישער קינדער־דערציאונג אין קובאַ — לייזער ראַן..... 193
די אידישע פערזענלעכקייט — ש. טענענבוים..... 225
דער „אַרט" אין קובאַ — ל. ראן..... 233
זאָג נישט קיינמאָל אַז דו גייסט דעם לעצטן וועג... — הירש גליק..... 241
עס בראַנט, ברידערלעך! — מרדכי געבירטיק..... 244
פֿאַרטיזאַנער ליד — הערש גליק..... 245
יוגנט־הימן פון ווילנער געטא — ש. קאטשערגינסקי..... 246
המנן ההגנה..... 247
געזעלשאַפטלעכע טוער וואָס האָבן אָנגעפירט מיט די אידישע אינסטיטוציעס אין תש"ז..... 257
פאַטראָניזירער פון האָוואַנער לעבן אַלמאַנאַך 5708..... 292
פון אַלץ צו ביסלעך... — משה רובין..... 309
דער עקאָנאָמישער קריזיס אין ענגלאַנד — ש. עליאַקימאָוויטש..... 313

שפאַניש אָפּטיילונג

זייט

נייַיאָר באַגריסונג פון אַלקאַלדע פון האָוואַנאַ, דר. קאַסטעיאַנאָס..... 3
אַ גליקלעך יאָר..... 4
די לעגענדע וועגן כל־נדרי..... 6
דאָס אידישע פּראָבלעם פאַר דער „אָנו" — דרא. אָפּעליאַ דאָמינגעז..... 13
פאַר אַ אידישן שפּיטאָל אין האָוואַנאַ — דר. משה מיטראַני..... 25
אַלמיראַנט לואיס בריאָן, אידישער מיטאַרבעטער פון סימאָן באָליוואַר — קאַרלאָס וואַגעל..... 30
פאַרטיידיקנדיק דאָס אידישע פּאָלק — מאַנועל ביסבע..... 33
די אידן אין דעם אינטעראַמעריקאַניזם — י. האָכשטיין..... 37
די אידן אין דער טשאַרטער פון סאַן־פראַנציסקאָ — דר. דיאַניסיאָ קאַסטיעל..... 50
משיח ביי די טויערן פון רוים — יוסף מענדעלסאָן..... 53

די רעדאקציע און אדמיניסטראציע
פון „האוואנער לעבן", באדאנקען

אלע אידישע סוחרים און אינדוסטריעלער;
די אינסטיטוציעס, די געזעלשאפטלעכע
טוער; די זעצער און מאשיניסטן, און
ספעציעל די אידישע שרייבער פון קובא,
ווי אויך פון אויסלאנד

וועלכע האבן דערמעגלעכט דעם ערפאלג פון
דער אונטערנעמונג ארויסצוגעבן דעם האוואנער
לעבן אלמאנאך 5708, לכבוד ראש - השנה.

לשנה טובה תכתבו

לוח תש"ח - 5708

TISHRI (Sept. 15-Oct. 14 1947) **תשרי** תש"ח

September	15	M	א' דראש השנה	א	סאנטאג
Rosh Hashana	16	T	ב' דראש השנה	ב	רינסטאג
	17	W		ג	מיטוואך
Fast of Gedalia	18	Th	צום גדליהו	ד	דאנערש.
	19	F	ליכט צינדן 5.39	ה	פרייטאג
	20	S	וילך ש' שובה	ו	שבת
חס' שובה ישראל	21	S		ז	זונטאג
	22	M		ח	מאנטאג
	23	T	ערב יום כפור	ט	דינסטאג
	24	W	יום כפור סוכ"ר	י	מיטוואך
Yom Kippur	26	Th	נשמות	יא	דאנערש
	28	F	ליכט צינדן 5.27	יב	פרייטאג
	27	S	האזינו	יג	שבת
וידבר דוד	28	S	ערב יום סוב	יד	זונטאג
	29	M	א' דסוכות	טו	מאנטאג
Succoth	30	T	ב' דסוכות	טז	דינסטאג
	1	W	א' דחול המועד	יז	מיטוואך
October Intermediate days	2	Th	ב' דחול המועד	יח	דאנערש.
	3	F	ג' דחול המועד	יט	פרייטאג
	4	S	ד' דחול המועד	כ	שבת
HoshanaRaba	5	S	הושענא רבה	כא	זונטאג
Semini Azeret	6	M	שמיני עצרת	כב	מאנטאג
SimchatTorah	7	T	שמחת תורה	כג	דינסטאג
	8	W		כד	מיטוואך
	9	Th		כה	דאנערש.
	10	F	ליכט צינדן 5.04	כו	פרייטאג
חס' בה אמר	11	S	בראשית סב"ה	כז	שבת
	12	S		כח	זונטאג
	13	M	ערב ראש חודש	כט	מאנטאג
	14	T	א' דראש חודש	ל	דינסטאג

טשולך: 36 מינוט 14 הקים נאך 12 מאנטאג באמאל

האוואנער לעבן אלמאנאך - 1947-1948

לוח תש"ח 48-1947

אלול תש"ח ELLUL (Sept. 5-Oct. 3 1948)

זונטאג	S	ב'דראש חודש	5	Sept.
מאנטאג	M		6	Labor day
דינסטאג	T		7	
מיטוואך	W		8	
דאנערש.	Th		9	
פרייטאג	F	זיכט צינדן 5.54	10	
שבת	S	שופטים	11	הפ' אבי אנכי
זונטאג	S		12	פרק ו
מאנטאג	M		13	
דינסטאג	T		14	
מיטוואך	W		15	
דאנערש.	Th		16	
פרייטאג	F	זיכט צינדן 5.42	17	
שבת	S	תצא	18	הפ' תי עקרה
זונטאג	S		19	פרק א ב
מאנטאג	M		20	
דינסטאג	T		21	
מיטוואך	W		22	
דאנערש.	Th		23	
פרייטאג	F	זיכט צינדן 5.31	24	הפ' קומי אורי
שבת	S	תבא	25	פרק נ ד
זונטאג	S		26	
מאנטאג	M		27	
דינסטאג	T		28	
מיטוואך	W		29	
דאנערש.	Th		30	
פרייטאג	F	זיכט צינדן 5.18	1	Oct.
שבת	S	נצבים	2	הפ' שוש אשיש
זונטאג	S	ערב ר"ה תש"ט	3	פרק ה ו

טהולד: 25 מינוט 8 חלקים נאך 9 קבה באנאכט

חשון תש"ה HESHVAN (Oct. 16-Nov. 13 1947)

סימוואך	W	ב'דראש חודש	15	October
ראנערש.	Th		16	
פרייטאג	F	זיכט צינדן 4.53	17	
שבת	S	נח	18	הפ'רני עקרת
זונטאג	S		19	
מאנטאג	M		20	
דינסטאג	T		21	
מיטוואך	W		22	
ראנערש.	Th		23	
פרייטאג	F	זיכט צינדן 4.43	24	
שבת	S	לך לך	25	הפ' לפת תאמר
זונטאג	S		26	
מאנטאג	M		27	
דינסטאג	T		28	
מיטוואך	W		29	
ראנערש.	Th		30	
פרייטאג	F	זיכט צינדן 4.33	31	
שבת	S	וירא	1	הפ' ואשה אחת
זונטאג	S		2	November
מאנטאג	M		3	
דינסטאג	T		4	Election day
מיטוואך	W		5	
ראנערש.	Th		6	
פרייטאג	F	זיכט צינדן 4.25	7	
שבת	S	חיי שרה סב'ח	8	הפ' והסיך יהד
זונטאג	S		9	
מאנטאג	M		10	
דינסטאג	T		11	
מיטוואך	W	ערב ראש חודש	12	
ראנערש.	Th	א' דראש חודש	13	

חטולד: 20 מינוט 18 חלקים נאך 1 דינסטאג פארטאג

כסלו תש"ח KISLEV (Nov. 14-Dec. 13 1947)

פרייטאג	F	ב' דראש חודש	14	November
שבת	S	תולדה	15	הפ' משא דבה'
זונטאג	S		16	
מאנטאג	M		17	
דינסטאג	T		18	
מיטוואך	W		19	
ראנערש.	Th		20	
פרייטאג	F	זיכט צינדן 4.13	21	
שבת	S	ויצא	22	הפ' ויברח יעקב
זונטאג	S		23	
מאנטאג	M		24	
דינסטאג	T		25	
מיטוואך	W		26	
ראנערש.	Th		27	Thanksg. day
פרייטאג	F	זיכט צינדן 4.10	28	
שבת	S	וישלח	29	הפ' חזון עובדי'
זונטאג	S		30	
מאנטאג	M		1	December
דינסטאג	T		2	
מיטוואך	W		3	
ראנערש.	Th		4	
פרייטאג	F	זיכט צינדן 4.08	5	
שבת	S	וישב סב'ח	6	הפ' כה אמר
זונטאג	S	ערב חנוכה	7	
מאנטאג	M		8	
דינסטאג	T		9	
מיטוואך	W		10	
ראנערש.	Th		11	
פרייטאג	F	זיכט צינדן 4.08	12	הפ' רני
שבת	S	רח טקק	13	ושמחי

HANUKA

טהולד: 4 מינוט 16 חלקים נאך 2 ראנערשטאג פאטאג

טבת תש"ח TEBETH (Dec. 14-Jan. 11 1947-8)

זונטאג	S	ב'דר"ח ד'רחנוכה	14	December
מאנטאג	M	ח' דחנוכה	15	
דינסטאג	T		16	
מיטוואך	W		17	
ראנערש.	Th		18	
פרייטאג	F	זיכט צינדן 4.10	19	
שבת	S	ויגש	20	הפ' ויהי דבר
זונטאג	S		21	
מאנטאג	M		22	
דינסטאג	T	עשרה בטבת	23	Fast of Teveth
מיטוואך	W		24	
ראנערש.	Th		25	
פרייטאג	F	זיכט צינדן 4.14	26	
שבת	S	ויחי	27	הפ' ויקרבו יטי
זונטאג	S		28	
מאנטאג	M		29	
דינסטאג	T		30	
מיטוואך	W		31	
ראנערש.	Th		1	Jan. 1 1948
פרייטאג	F	זיכט צינדן 4.19	2	
שבת	S	שמות	3	הפ'הבאים ישרש
זונטאג	S		4	
מאנטאג	M		5	
דינסטאג	T		6	
מיטוואך	W		7	
ראנערש.	Th		8	
פרייטאג	F	זיכט צינדן 4.26	9	
שבת	S	וארא סב'ח	10	הפ' כה אמר
זונטאג	S	ערב ראש חודש	11	

טהולד: 48 מינוט 17 חלקים נאך 2 פרייטאג באנאכט

לוח תש"ח 1947-48

שבט תש"ח SHEBAT (Jan. 12-Feb. 10 1948)

מאנאג		12	M	January	
דינסטאג		13	T		
מיטוואך		14	W		
דאנערש.		15	Th		
פרייטאג	ד'	16	F	ר"ח	
שבת	ה	17	S	הפ' הדבר אשר	
זונטאג	ו	18	S	בא	
מאנאג	ז	19	M		
דינסטאג	ח	20	T		
מיטוואך	ט	21	W		
דאנערש.	י	22	Th		
פרייטאג	יא	23	F		
שבת	יב	24	S	הפ' ורבורה אשה	
זונטאג	יג	25	S	בשלח	
מאנאג	יד	26	M		
דינסטאג	טו	27	T		
מיטוואך	טז	28	W		
דאנערש.	יז	29	Th		
פרייטאג	יח	30	F		
שבת	יט	31	S	הפ' בשלח שוה	
זונטאג	כ	1	S	יתרו	
מאנאג	כא	2	M	February	
דינסטאג	כב	3	T		
מיטוואך	כג	4	W		
דאנערש.	כד	5	Th		
פרייטאג	כה	6	F		
שבת	כו	7	S	הפ' הדבר אשר	
זונטאג	כז	8	S	משפטים	
מאנאג	כח	9	M	ערב ראש חודש	
דינסטאג	כט	10	T	א ראש חודש	

ר"ח לי"ב 5.39 — ר"ח לי"ב 4.34 — ר"ח לי"ב 4.42 — ר"ח לי"ב 4.50 — ר"ח לי"ב 4.59

חסולד: 33 מינוט נאך 3 זונטאג באמאג

אדר א תש"ה ADAR I (Feb. 11-March 11 1948)

מיטוואך	א	11	W	February	
דאנערש.	ב	12	Th	Lincoln's	
פרייטאג	ג	13	F	Birthday	
שבת	ד	14	S	ב' ראש חדש	
זונטאג	ה	15	S	תחומה	
מאנאג	ו	16	M	ליכט צינדן 5.08	
דינסטאג	ז	17	T		
מיטוואך	ח	18	W		
דאנערש.	ט	19	Th		
פרייטאג	י	20	F		
שבת	יא	21	S	ליכט צינדן 5.16	
זונטאג	יב	22	S	תצוה	
מאנאג	יג	23	M	Washingtons	
דינסטאג	יד	24	T	Birthday	
מיטוואך	טו	25	W	פורים קטן	
דאנערש.	טז	26	Th		
פרייטאג	יז	27	F	ליכט צינדן 5.24	
שבת	יח	28	S	תשא	
זונטאג	יט	29	S		
מאנאג	כ	1	M		
דינסטאג	כא	2	T		
מיטוואך	כב	3	W		
דאנערש.	כג	4	Th		
פרייטאג	כד	5	F	ליכט צינדן 5.31	
שבת	כה	6	S	ויקהל פכ"ה	
זונטאג	כו	7	S		
מאנאג	כז	8	M		
דינסטאג	כח	9	T		
מיטוואך	כט	10	W	ערב ראש חודש	
דאנערש.	ל	11	Th	א' דראש חודש	

חסולד: 17 מינוט 1 חלק נאך 4 דינסטאג מארטאג

אדר ב תש"ח ADAR II (March 12-Apr.9 1948)

פרייטאג	א	12	F	March	
שבת	ב	13	S	הפ' ויעש חירום	
זונטאג	ג	14	S	פקודי	
מאנאג	ד	15	M		
דינסטאג	ה	16	T		
מיטוואך	ו	17	W		
דאנערש.	ז	18	Th		
פרייטאג	ח	19	F	ליכט צינדן 5.47	
שבת	ט	20	S	ויקרא זכור	
זונטאג	י	21	S	הפ' ויאמר שמואל	
מאנאג	יא	22	M		
דינסטאג	יב	23	T		
מיטוואך	יג	24	W	תענית אסתר	Fast of Ester
דאנערש.	יד	25	Th	פורים	Purim
פרייטאג	טו	26	F	שושן פורים	ליכטצינדן 6.54
שבת	טז	27	S	צו	הפ' כה אמר ה'
זונטאג	יז	28	S		
מאנאג	יח	29	M		
דינסטאג	יט	30	T		
מיטוואך	כ	31	W		
דאנערש.	כא	1	Th	April	
פרייטאג	כב	2	F	ליכט צינדן 6.02	
שבת	כג	3	S	שמיני	
זונטאג	כד	4	S	פ' פרה סכה"ת	
מאנאג	כה	5	M		
דינסטאג	כו	6	T		
מיטוואך	כז	7	W		
דאנערש.	כח	8	Th		
פרייטאג	כט	9	F	ערב ראש חודש	ליכט צינדן 7.09

חסולד: 8 מינוט 2 חלקים נאך 6 מיטוואך פארמאכט

ניסן תש"ח NISAN (April 10-May. 9 1948)

שבת	א	10	S	April	
זונטאג	ב	11	S	תזריע ר' הורש	הפ' כל העם
מאנאג	ג	12	M	פרשת החודש	
דינסטאג	ד	13	T		
מיטוואך	ה	14	W		
דאנערש.	ו	15	Th		
פרייטאג	ז	16	F	ליכט צינדן 6.16	
שבת	ח	17	S	מצורע שנורה	הפ' וערכה
זונטאג	ט	18	S		
מאנאג	י	19	M		
דינסטאג	יא	20	T		
מיטוואך	יב	21	W		
דאנערש.	יג	22	Th	בדיכח חמץ	
פרייטאג	יד	23	F	ערב יום טוב	ליכט צינדן 7.24
שבת	טו	24	S	א' דפסח	1 Day Passover
זונטאג	טז	25	S	ב'דפסח	2nd Day
מאנאג	יז	26	M	א' חול המועד	Intermediate days
דינסטאג	יח	27	T	ב' חול המועד	
מיטוואך	יט	28	W	ג' חול המועד	
דאנערש.	כ	29	Th	ד' חול המועד	
פרייטאג	כא	30	F	ה' דפסח	7th Day
שבת	כב	1	S	ח' דפסח	8th Day
זונטאג	כג	2	S	אסרו חג	May
מאנאג	כד	3	M		
דינסטאג	כה	4	T		
מיטוואך	כו	5	W		
דאנערש.	כז	6	Th		
פרייטאג	כח	7	F	ליכט צינדן 6.38	
שבת	כט	8	S	אחרי סכה"ת	הפ' בחר חיי
זונטאג	ל	9	S	א' דראש חודש	פרע

חסולד: 46 מינוט 3 חלקים נאך 5 פרייטאג מארטאג

לוח תש"ח 1947-48

IYAR (May 10-June 7 1948) אייר תש"ח

May	10	M	ב' דראש חודש		
	11	T			
	12	W			
	13	Th			
	14	F	ליכט צינדן 6.46		
	15	S	קדושים	הפ' ואתהבן אדם	
	16	S		פרק ב	
	17	M			
	18	T			
	19	W			
	20	Th			
	21	F	ליכט ווידן 6.52		
	22	S	אמור	הפ' והכהנים	
	23	S	פסח שני	פרק ג'	
	24	M			
	25	T			
	26	W			
Lag B'omer	27	Th	ל"ג בעומר		
	28	F	ליכט צינדן 6.58		
	29	S	בהר	הפ' ויאמר ירמי'	
	30	S		פרק ד	
Decoration Day	31	M			
	1	T			
June	2	W			
	3	Th			
	4	F	ליכט צינדן 7.04		
	5	S	בחוקותי	הפ' ה' עזי	
	6	S		פרק ה'	
	7	M	ער"ב ראש חודש		

דינסטאג	10	M	ראש חודש		
מיטוואך	11	T			
דאנערש.	12	W			
פרייטאג	13	Th			
שבת	14	F	ליכט צינדן 7.08		
וונטאג	15	S	במדבר עש"ת		
מאנטאג	16	S	א' דשבועות		
דינסטאג	17	M	ב' דשבועות		
מיטוואך	18	T	אפרו חג		
דאנערש.	19	W			
פרייטאג	20	Th			
שבת	21	F	ליכט צינדן 7.11		
וונטאג	22	S	נשא	הפ' ויהי איש	
מאנטאג	23	S		פרק א'	
דינסטאג	24	M			
מיטוואך	25	T			
דאנערש.	26	W			
פרייטאג	27	Th	ליכט צינדן 7.12		
שבת	28	F	בהעלותך	הפ' רני ושמחי	
וונטאג	29	S		פרק ב	
מאנטאג	30	S			
דינסטאג	31	M			
מיטוואך	1	T			
דאנערש.	2	W			
פרייטאג	3	Th	ליכט צינדן 7.12		
שבת	4	F	שלח סכה"ח		
וונטאג	5	S		הפ' ויושט יהושע	
מאנטאג	6	S		פרק ג'	
דינסטאג	7	M	ערב ראש חודש		
מיטוואך	8	T	א' דראש חודש		

SIVAN (June 8-July 7 1948) סיון תש"ח

June	8	T			
	9	W			
	10	Th			
	11	F			
	12	S			
	13	S			
Schabuot	14	M			
	15	T			
	16	W			
	17	Th			
	18	F			
	19	S			
	20	S			
	21	M			
	22	T			
	23	W			
	24	Th			
	25	F			
	26	S			
	27	S			
	28	M			
	29	T			
	30	W			
July	1	Th			
	2	F			
	3	S			
Independ. day	4	S			
	5	M			
	6	T			
	7	W			

דינסטאג	10	M	ראש חודש		
מיטוואך	11	T			
דאנערש	12	W			
פרייטאג	13	Th	ליכט צינדן 7.08		
שבת	14	F	במדבר עש"ת		
וונטאג	15	S	א' דשבועות		
מאנטאג	16	S	ב' דשבועות		
דינסטאג	17	M	אפרו חג		
מיטוואך	18	T			
דאנערש.	19	W			
פרייטאג	20	Th			
שבת	21	F	ליכט צינדן 7.11		
וונטאג	22	S	נשא	הפ' ויהי איש	
מאנטאג	23	S		פרק א'	
דינסטאג	24	M			
מיטוואך	25	T			
דאנערש.	26	W			
פרייטאג	27	Th	ליכט צינדן 7.12		
שבת	28	F	בהעלותך	הפ' רני ושמחי	
וונטאג	29	S		פרק ב	
מאנטאג	30	S			
דינסטאג	31	M			
מיטוואך	1	T			
דאנערש.	2	W			
פרייטאג	3	Th	ליכט צינדן 7.12		
שבת	4	F	שלח סכה"ח		
וונטאג	5	S		הפ' ויושט יהושע	
מאנטאג	6	S		פרק ג'	
דינסטאג	7	M	ערב ראש חודש		
מיטוואך	8	T	א' דראש חודש		

תמוז: 29 טעות 4 חלקים: אר 6 שבת "אראנאכט

תשובה: 13 ס נוט 5 חלקים נאר 7 מאנטאג פריה

TAMUZ (July 8-Augus 5 1948) תמוז תש"ח

July	8	Th	ב' דראש חודש		
	9	F	ליכט צינדן 7.10		
	10	S	קרח		
	11	S		הפ' ויאמר	
	12	M		שמואל פרק ד	
	13	T			
	14	W			
	15	Th			
	16	F	ליכט צינדן 7.06		
	17	S	חקת	הפ' ויפתח	
	18	S		יעלעזרי פרק ה'	
	19	M			
	20	T			
	21	W			
	22	Th			
	23	F	ליכט צינדן 7.01		
	24	S	בלק	הפ' והיה שארית	
	25	S	שבעה עשר בתמוז	פרק ו	
Fest of Tamuz	26	M			
	27	T			
	28	W			
	29	Th			
	30	F	ליכט צינדן 6.55		
	31	S	פנחס סכה"ח	הפ' דכרי ירמי'	
	1	S		פרק א	
August	2	M			
	3	T			
	4	W			
	5	Th			

דאנערש.	8	Th	ב' דראש חודש		
פרייטאג	9	F	ליכט צינדן 7.10		
שבת	10	S	קרח		
וונטאג	11	S		הפ' ויאמר	
מאנטאג	12	M		שמואל פרק ד	
דינסטאג	13	T			
מיטוואך	14	W			
דאנערש.	15	Th			
פרייטאג	16	F	ליכט צינדן 7.06		
שבת	17	S	חקת	הפ' ויפתח	
וונטאג	18	S		יעלעזרי פרק ה'	
מאנטאג	19	M			
דינסטאג	20	T			
מיטוואך	21	W			
דאנערש.	22	Th			
פרייטאג	23	F	ליכט צינדן 7.01		
שבת	24	S	בלק	הפ' והיה שארית	
וונטאג	25	S	שבעה עשר בתמוז	פרק ו	
מאנטאג	26	M			
דינסטאג	27	T			
מיטוואך	28	W			
דאנערש.	29	Th			
פרייטאג	30	F	ליכט צינדן 6.55		
שבת	31	S	פנחס סכה"ח	הפ' דכרי ירמי'	
וונטאג	1	S		פרק א	
מאנטאג	2	M			
דינסטאג	3	T			
מיטוואך	4	W			
דאנערש.	5	Th			

תשובה: 67 טעות 6 חלקים נאר 7 מיטוואך אויגוסט

AB (August 6-Sept. 4 1948) אב תש"ח

Aug.	6	F	ראש חודש		
	7	S	ממות ומסעי		
	8	S			
	9	M			
	10	T			
	11	W			
	12	Th			
	13	F	ליכט צינדן 6.38		
	14	S	דברים ש' חזון		
Fast of 9th of AB	15	S	תשעה באב		
	16	M	נחמה		
	17	T			
	18	W			
	19	Th			
	20	F	ליכט צינדן 6.28		
	21	S	ואתחנן ש' נחמו		
	22	S			
	23	M			
	24	T			
	25	W			
	26	Th			
	27	F	ליכט צינדן 6.17		
	28	S	עקב סכה"ח		
	29	S			
	30	M			
	31	T			
September	1	W			
	2	Th			
	3	F	ליכט צינדן 6.06		
	4	S	ראה א' דר"ח		

דינסטאג	6	F	ראש חודש		
מיטוואך	7	S	ממות ומסעי		
דאנערש.	8	S			
פרייטאג	9	M			
שבת	10	T			
וונטאג	11	W			
מאנטאג	12	Th			
דינסטאג	13	F	ליכט צינדן 6.38		
מיטוואך	14	S	דברים ש' חזון		
דאנערש.	15	S	תשעה באב		
פרייטאג	16	M	נחמה		
שבת	17	T			
וונטאג	18	W			
מאנטאג	19	Th			
דינסטאג	20	F	ליכט צינדן 6.28		
מיטוואך	21	S	ואתחנן ש' נחמו		
דאנערש.	22	S			
פרייטאג	23	M			
שבת	24	T			
וונטאג	25	W			
מאנטאג	26	Th			
דינסטאג	27	F	ליכט צינדן 6.17		
מיטוואך	28	S	עקב סכה"ח		
דאנערש.	29	S			
פרייטאג	30	M			
שבת	31	T			
וונטאג	1	W			
מאנטאג	2	Th			
דינסטאג	3	F	ליכט צינדן 6.06		
מיטוואך	4	S	ראה א' דר"ח		

תשובה: 41 טעות 7 חלקים נאר 8 פרייטאג פריה

דאס יאר תש"ז אין אידישן לעבן פון קובא

פון ס. מ. קאפלאן

עס איז זיכער ניט קיין אָנגענעמע אויפגאבע צו שרייבן א סך הכל פון אידישן לעבן אין דעם פארגאנגענעם יאָר, ווען מען וויים פארויס, אז מען קען ניט אָנווייזן אויף קיין באזונדערס פאָזיטיווע דערגרייכונגען, דערן וועגן אן אויפשטייג, א בארג ארויף, אין אונזער געזעלשאפטלעך קולטורלען לעבן אויסדריקן סאָטיספאקציע מיט א קערנדיקער אידיש קייט, וואָס ווערט מיט יעדן טאָג אלץ מער פארוואָרצלט.

ס. מ. קאפלאן

עס וואָלט אפשר פיל לייכטער געווען צו רעדן וועגן דעם בארג אראָפּ וואָס עס מערקט זיך אין אונזער געזעלשאפטלעך קולטורלען לעבן וויל דער אלגעמיינער אייגדרוק וואָס עס באקומט זיך איז זייער ניט קיין צופרידנשטעלנדער און גאָרניט קיין דערהויבענער. מיר שטייען פאר אן ערנסטן קריזיס אויף אלע געביטן, פון אונזער ארבעט; פאר די אינסטיטוציעס, פאר דער יוגנט, קולטורעל און בכלל אין אלץ וואָס האָט צו טאָן מיט א פולער און המשכדיקער אידישקייט. עס איז ניטאָ קיין פלאָן מעסיקייט אין דער ארבעט; עס פעלן גרעסערע קאדרען פון געזעלשאפטלע כע און קולטור טוער. וועלכע זאָלן מיט ענטוזיאזם און באגייסטערונג, מיט לב ונפש זיך אָפּגעבן מיט די פאָרשטייענדע אקטיוויטעטן און זאָל דאָ אויך געזאָגט ווערן, אז עס פעלט די געהעריקע באציאונג מצד דער ברייטער אידישער עפנטלעכקייט, פון די אידישע מאסן, צו די אָנגעוויי־

טאקסטע און קארדינאלסטע פראבלע־
מען הן פון דעם ישוב, הן פון דעם
גאנצן אידישן פאלק.

זעלבסטפארשטענדלעך קען מען ניט
דערווארטן, אז אין אזא מין אטמאס־
פערע זאל מעגלעך זיין דורכצופירן
גרויסע מעשים. טראץ דעם, מוז
אבער אנערקענט ווערן, אז פון צייט
צו צייט בליצן דאך אויף אקטיווי־
טעטן, ווערן דורכגעפירט אקציעס און
אונטערנעמונגען, וואס באווייזן אויף
דעם קלארסטן אופן, אז מען דארף
אינגאנצן ניט פארצווייפלט ווערן, אז
עס געפינען זיך נאך כוחות — אפילו
ווען זייער באגרענעצטע — וועלכע
קומען צום אויסדרוק און ראנגלען
זיך מיט אלע שווערישקייטן און
שטרויכלונגען, כדי אויפצוטאן עפעס
פאזיטיוועס, און ווילן זיך ניט אונ־
טערגעבן דער אלגעמיינער אפאטיע,
וואס ציט צום אפגרונט, צו אסימי־
לאציע און צו אויפלייזונג פון אי־
דישקייט.

געווים האט אונזער ישוב אין דעם
פארגאנגענעם יאר זייער פיל פאר־
נאכלעסיקט זיינע אויפגאבן. פון דער
צווייטער זייט זענען אבער דורכנע־
פירט געווארן פארשידענע אקטיווי־
טעטן פון גאנץ וויכטיקער באדייטונג,
הן לטובת די אינטערעסן פון דעם
ישוב, הן אין פארבינדונג מיט אונ־
זערע התחייבותן אלס א טייל פון
וועלט־אידנטום. וועלכע פאדינען
פארצייכנט צו ווערן, ווען מען וויל
מאכן א סך הכל פון א יאר אידיש
לעבן אין קובא.

אונזערע אינסטיטוציעס

די לאקאלע אקטיוויטעטן פון אונ־
זערע אינסטיטוציעס אין דעם פאר־
גאנגענעם יאר, זענען געווען זייער
שוואכע. אזוי צום ביישפיל, האט מען
גארניט געהערט פון דער אידישער
האנדלס־קאמער, וועלכע האט אין די
פארגאנגענע יארן גראד יא ארויס־
געווייזן סימנים פון לעבן. זי האט זיך
ניט געלאזט הערן ניט אין דעם אל־
געמיינעם געזעלשאפטלעכן לעבן און
ניט אויף איר ספעציפישן געביט פון
פארטיידיקן ארבעטער טאן עפעס פאר
דעם קלאס פון אידישע סוחרים און
אינדוסטריעלער.

דער אידישער צענטער, אלס די
עלטסטע און אומפארטייאישע אינס־
טיטוציע פון ישוב, האט אויך ניט
ארויסגעווייזן קיין באזונדערע רירעוו־
דיקייט, ניט אויפן געזעלשאפטלעכן
און ניט אויפן קולטורעלן געביט. דער
חלום פון אן אייגענעם בנין איז נע־
בליבן ניט רעאליזירט טראץ דעם,
וואס די אייגענע געבוידע איז געקויפט
געווארן. די ביבליאטעק איז ניט רע־
ארגאניזירט געווארן און קיין קולטור־
ארבעט איז ניט געפירט געווארן. צום
קרעדיט פון אידישן צענטער דארף
צוגעשריבן ווערן דאס דורכפירן א
קאמפיין פארן „האיאס", און דאס
אייניטעלן שפראך־קורסן לטובת די
ניי־אנגעקומענע פליטים.

אויך די ציוניסטישע פארייניקונג
קען ניט אנווייזן אויף קיין פאר־
צווייגטע לאקאלע אקטיוויטעטן. איר
ארבעט אין דעם לעצטן יאר איז גע־
קומען צום אויסדרוק דורך ארגאניזירן
אייניקע עפנטלעכע אקטן אין פראַ־
טעסט קעגן דעם ענגלישן מיליטערישן
רעזשים אין ארץ ישראל; דורך אנ־
פירן אן אויפקלערונגסארבעט אויף
דער קובאנער גאס, כדי צו געווינען
די שטיצע פון דער קובאנער רעגי־

רונג פאר די אידישע פאדערונגען אין דער „אנו", און דורך פירן די נאציאנאלע קאמפיינען. צום ערשטן מאל אין דער געשיכטע פון קובאנער ציוניזם איז געשיקט געווארן א דעלעגאט צום ציוניסטישן קאנגרעס אין באזל. ה' רפאל זילבער, וועלכער האט באקומען דעם מאנדאט פון אלע ציוניסטישע גרופן, האט נאך זיין צוריקקער פון קאנגרעס (און פון ארץ ישראל, וואס ער האט באזוכט), איבערגעגעבן א עפענטלעכן באריכט.

ביי דער זייט פון דער ציוניסטישער פארייניקונג, פירן אויך אן אקטיווי־טעטן די אנדערע ציוניסטישע גרופן, ווי יונגט־קלוב, השומר, „וויצא" און ליגע און פריינט פון דער הסתדרות. די „וויצא" האט אויסער איר יערלעכן קאמפיין, אויך דורכגעפירט א רייע קולטורעלע אונטערנעמונגען און טיי־אוונטן; דער השומר האט אריאנזירט א מושבה (זומער־קאלאניע); די ליגע און פריינט פון דער הסתדרות אלס א יונגע ארגאניזאציע, האט באמת צו פארצייכענען א שיינעם רעקארד. די ליגע האט געשיקט א דעלעגאציע פון פיר חברים צו דער ערשטער פאן־אמעריקאנער קאנפערענץ, וואס איז אפגעהאלטן געווארן סוף 1946 אין ניו ־ יארק; זי האט ארגאניזירט א דריטן סדר, פארשפרייט א צאל בי־כער וועגן דער הסתדרות, דורכגע־פירט דעם יערלעכן קאמפיין און אנ־דערע קולטורעלע אונטערנעמונגען.

דער פאלקס־צענטער, וואו עס גרו־פירן זיך די לינק־געשטימטע עלע־מענטן, האט אויך נעלייטן פון דער אפאטאיע־קראנקהייט. בלויז נעציי־טע אונטערנעמונגען דורכגעפירט; קיין שום אקטיוויטעטן פון דער דראמ־סעקציע און כאר און קיין מיטווירקונג אין די אלגעמיינע פראבלעמען פון ישוב. דער לעצטער מיטינג אין פראטעסט קעגן ענגלאנד און פאר א אידיש־ארבישער מלוכה, האט געדארפט דינען אויפצורודערן די אפאטישע מאסן, אבער אויך דאס איז ניט געלונגען.

אונזערע פילאנטראפישע אינסטי־טוציעס האבן ווי אין די פריערדיקע יארן, געמאכט אלע אנשטרענגונגען אנטקעגנצוקומען די נויטבאדערפטיקע פון ישוב. בלויז דער אנטי־טובערקו־לאז קאמיטעט האט טיילוויז געלייזט זיין פראבלעם פון בודזשעט, דורך העכערן דעם מיטגלידס־אפצאל. דעם פרויען פאריין האט דער פארזוך זיך ניט איינגעגעבן, און דערפאר האט ער נאך געמוזט דאס יאר פראקלא־מירן און פירן א קאמפיין, כדי צו דעקן דעם דעפיציט און ניוועלירן דעם בודזשעט. אויך די ליי־קאסע ביים פרויען פאריין האט באוויזן, אז זי פילט אויס א וויכטיקע פונקציע אין ישוב. זי האט פארגרעסערט איר קא־פיטאל אויף קרוב ביז צוואנציק טוי־זנט דאלער, און דערמיט אין לעצטן יאר ארויסגעגעבן הלואות אין בא־טראף פון איבער זיבעציק טויזנט דא־לער.

פון די לאנדסמאנשאפט ארגאניזא־ציעס דארף דערמאנט ווערן דער וואדשעווער לאנדסמאנשאפט פאריין, וועלכער האט דורכגעפירט א מעמא־ריאל־אוונט נאך די געפאלענע קדושים פון וואדשעווער געטא און פון אלע אנדערע געטאס פון פוילן, ווי אויך דאס, וואס דער פאריין האט געשיקט א דעלעגאט צו דער פאן־אמעריקאנער

קאנפערענץ פון פוילישע אידן אין ניו־יארק. אין דעם פארגאנגענעם יאר איז אויך צוגעקומען דער ביאליסטאקער לאנדסמאנשאפט פאריין.

זאל דא מיט אייניקע ווערטער אויך פארצייכנט ווערן דער אידישער צענטער פון מאריאנאפ, וועלכער האט אין דעם לעצטן יאר ענטוויקלט זייער א שיינע קולטור־ארבעט, אונטער דער לייטונג פון א. גער, וועלכער איז לעצטנס צוריקגעפאלן אין פוילן.

אין פארגאנגענעם יאר תש"ז איז אויך אויפגעקומען א נייע יוגנט־ארגאניזאציע: דער קרייז פון אידישע אוניווערזיטעט - סטודענטן, וועלכער ענטוויקלט א פארצווייגטע ארבעט אין דער שפאניישער שפראך.

צענטראל - ראט

מיר ווילן דעם צענטראל ראט ווידמען א באזונדערן קאפיטל, טראץ דעם, וואס ער האט אין דעם לעצטן יאר ניט אהויסגעווייזן קיין באזונדערע אקטיוויטעטן. דער צענטראל ראט פון די אידישע אינסטיטוציעס, וואס דארף זיין די רעפרעזענטאטיוע קערפער־שאפט פון אונזער ישוב, איז אין דעם פארגאנגענעם יאר געבליבן ניט ארגא ניזירט, אן א בודזשעט און במילא האט ער ניט געקענט דערכילן זיינע אויפגאבן.

אבער אפילו ביי די באדינגונגען איז דאך דעמאנסטרירט געווארן אז דער צענטראל ראט איז א קערפער־שאפט אין וועלכער דער ישוב נוי טיקט זיך. ער האט דורכגעפירט א גרויסן עפנטלעכן אקט אין סאליד־ריטעט מיט דעם ישוב פון ארץ ישראל און אין פראטעסט קעגן דער ענגלישער טערא־ר פאליטיק; פאר־שטייער פון דער אינסטיטוציע זענען אויפגענומען געווארן דורך דעם שעף פון דער פאליציי וועגן אן אנטיסעמי־טישער קאמפאניע וואס האט זיך אנ־געפאנגען אן א צווייטן מאל אין פאר־בינדונג מיט דעם מארד פון די ציווי־אידישע יוגנטלעכע סימע ראזאווסקי און חיים בערגערמאן; צולעצט זענען פארשטייער פון צענטראל ראט, צוזא־מען מיט דעם גענעראל סעקרעטאר פון אידיש וועלט קאנגרעס (וואו דער צענטראל ראט איז אנגעשלאסן) דר. לעאן קובאוויצקי, אויפ־גענומען געווארן דורך דעם פרעזי־דענט פון דער רעפובליק, דר. גראו, און ער האט זיי צוגעזאגט צו שטו־דירן די פראגע פון אויפנעמען א צאל אידישע אימיגראנטן פון אייראפע און וועגן מאכן פארלייכטערונגען, אז אידן פון די אקס לענדער זאלן קענען וועלן קובאנער בירגער.

די פאראנטוואָרטלעכקייט פאר דעם קריטישן ארגאניזאציאנעלן מצב פון צענטראל ראט האבן זיכער די גרויסע אינסטיטוציעס פון ישוב, וועלבע שטעלן צוזאמען דעם עקזעקוטיוו. זיי אינטערעסירן זיך ניט אז דער צענט־ראל ראט זאל זיין שטארק און גיבן אים ניט די נויטיקע קאפאפראציע. ווי א רעזולטאט דערפון קענען הארט ניט אפגעהאלטן ווערן די וואלן און דער פרעזידענט האט צוגעשיקט זיין רעזיגנאציע.

קולטור ארבעט

מיר האבן ניט אין ישוב קיין אל־געמיינע קולטור ארגאניזאציע וועלבע זאל אנפירן פערמאנענטע אקטיווי־

טעטן. יעדער אינסטיטוציע פאר זיך זוכט צו פארעגטפערן די פאזיקע פרא גע אויף איר אופן. און דערפאר איז דער סך הכל אזא טריעריקער. דאך געלינגט עס פון צייט צו צייט דורכ־פירן אונטערנעמונגען פון קולטורעלן כאראקטער, לעקציעס, ענגי שבתים א. א. וו. מיט דער באטיילינונג פון לאקאלע כוחות, ווי אויך אויסלענדי־שע געסט וואס באזוכן אונזער ישוב.

די וויכטיקסטע קולטורעלע אונטער־נעמונג פון דעם לעצטן יאר איז בלי שום ספק געווען די אברהם רייזען יובל פייערונג, וואס איז ארגאניזירט געוואָרן אויף דער איניציאטיוו פון דעם נייַ געגרינדעטן „ייוואַ" קאמי־טעט אין קובא, אבער דער עיקר א דאנק דער פערזענלעכער אנשטרייי־גונג פון דעם קולטור טוער און שריי בער לייזער ראן. עס איז ארגאני־זירט געוואָרן א גרויסע אקאדעמיע אין זאל פון צענטער, די אידישע צייטונגען האבן געדרוקט ספעציעלע זייטן געווידמעט דעם יובילאר; די צוויי אידישע ראדיא שהן האבן גע ווידמעט ספעציעלע פראגראמען דעם יובילאר און אלע אידישע שולן האבן אויך דורכגעפירט ספעציעלע אברהם רייזען פייערונגען.

אויסער דער אונטערנעמונג דארפן אויך דערמאנט ווערן דער „דריטער סדר", ארגאניזירט פון דער ליגע פריינט פון דער הסתדרות און מיט דער באטיילינונג פון דוד וועדטהיים אלס פעסט רעדנער און איגא גוטמאן אלס זינגער, דער קבלת פנים אוונט פארן דיכטער י. י. שוואַרץ, ארגאני־זירט פון דער ליגע; א רעפעראט פון ל. ראן אין אידישן צענטער; א ציקל רעפעראטן פון הרב ביק אין אידישן פאלקס צענטער, און די עונגי שב־תים, אין דער ציוניסטישער פארייני־קונג פון דעם שרייבער און שליח פון קרן היסוד משה גראס צימערמאן.

מאָנומענט נאך די קרושים

אין דעם פארגאנגענעם יאר תש"ז האט אונזער ישוב אויפגעשטעלט א מאָנומענט אין אָנדענק פון די אידי־שע קרושים, וועלכע זענען אומגע־בראכט געוואָרן דורך דעם נאצי רע־זשים.

די איניציאטיוו פון דעם מאָנומענט געהערט דער נעזעלשאפט בית החיים. די מיטגלידער פון דער אינסטיטוציע האבן באצאלט דעם באטרעף פון דעם מאָנומענט און זיי האבן איבערגענעבן דעם צענטראל ראט די אויפזיכט אי־בער דער אויפדעקונג פון דעם מאָנו־מענט.

דער אויפדעקונגם אקט איז געווען זייער אן אינדרוקספולער. עטלעכע טויזנט אידן האבן זיך אין דעם בא־טייליקט. די אידישע געשעפטן זענען נאך מיטאג געבליבן געשלאָסן אין צייכן פון טרויער, ביי דער זייט פון מאָנומענט נאך די קרושים איז אויך געבראכט געוואָרן צו קבר ישראל א שטיקל „אידן זייף" וואס דער פרע זידענט פון צענטראל ראט, ה' רפאל זילבער האט מיטגעבראכט פון זיין באזוך אין אייראפע.

ליידער האט ביי אזא היליקער זאך אויך ניט געפעלט קיין מחלקות. א גרופע אידן פון עדת ישראל האבן ארויסגענעבן אן אויפרוף קעגן שליסן די געשעפטן.

די מחלקות צווישן די רעלגיעזע גרופּן האבן וויכטער אָנגעהאלטן, ווען די אידן פון ערת ישראל, וועלכע שרייבן א ספר תורה אין אָנדענק פון די קדושים — האבן באשלאָסן דורכ צופירן א יאָרצייט נאָך די קדושים אום תשעה באב, זענען ארויסגעקומען די אידן פון בית החיים און כנסת ישראל קעגן דעם, אויפווייזנדיק, אז דער יאָרצייט איז שוין פאָרגעקומען ביים אויפשטעלן דעם מאָנומענט.

די דאָזיקע מחלוקתן ביי אזא הייליקער זאך ווי די קדושים, — האבן ארויסגערופן גרויס פארביטערונג ביי די מערסטע קובאנער אידן, אפילו די וועלכע זענען ניט רעליגיעז.

קאמפיינען

אין די אקטיוויטעטן פון אונזער ישוב אין דעם פארגאנגענעם יאָר פארנעמען זייער א וויכטיקן פלאץ די קאמפיינען פאר אלגעמיינע אידישע צוועקן און פאר ארץ ישראל. אמת איז, אז אין דעם פארגאנגענעם יאָר זענען שוין ניט געשאפן געוואָרן אזעלכע סומעס ווי אין די לעצטע יאָרן פון קריג צוליב צוויי סיבות: ערשטנס צוליב דעם אלגעמיינעם עקאָנאָמישן קריזיס און צווייטנס צוליב דעם אונטערגאנג (אין 1946) פון דער דיאמאנט אינדוסטריע, וואָס איז געלעגן אין די הענט פון אידיש בעלגישע פּליטים, וועלכע פלעגן זיך ווארעם אָפּרופן פאר אלע אידישע צוועקן און באזונדערס ארץ ישראל. זאל דאָ אָבער אויך געזאָגט ווערן, אז די צאָל קאמפיינען אין תש"ז זענען ניט פאר קלענערט געוואָרן אין פארגלייך מיט תש"ו נאָר פארקערט, עס זענען צוגעקומען נייע אקציעס.

מיר ווילן דאָ פרואווען געבן א קורצן איבערבליק איבער די קאמפיינען וואָס זענען געפירט געוואָרן.

אין סעפטעמבער אָקטאָבער פון 1946 איז געפירט געוואָרן דער „ווי צא" קאמפיין פאר דער יוגנט עליה און אויף אויסצוהאלטן די „וויצא" אינסטיטוציעס אין ארץ ישראל. צו העלפן ארגאניזירן דעם קאמפיין איז דאָ געקומען פרוי טוב. דער קאמפיין האָט אריינגעבראכט צען טויזנט דאָלער (דער וויצא קאמפיין אין תש"ו, האָט אריינגעבראכט נאָענט צוואנציק טויזנט דאָלער).

אין אָקטאָבער האָט דער דזשאָינט אָנגעפאנגען זיין קאמפיין. די צוגרייטונגס ארבעט איז געמאכט געוואָרן פון דעם ספעציעלן שליח דזשאָרדזש גרינשפאן און צו דעם פראָקלאמירונגס מיטינג זענען אראָפּגעקומען צוויי חשובע געסט, ראבאי ראקאווסקי און פרוי סעסיליא ראזאָווסקי. דער קאמפיין איז פארצויגן געוואָרן ביז דער ערשטע מאָנאט פון 1947, און צום ערשטן מאָל איז פאָרמירט געוואָרן א קאָמיטעט פון קובאנער וואָס האָט געזאמלט א באדייטנדע סומע (נאָענט צו פינף טויזנט דאָלער) צו שטיצן דעם דזשאָינט אין זיין הילפס ארבעט. סך הכל איז געזאמלט געוואָרן איבער פופציק טויזנט דאָלער (אין תש"ו — איבער 80 טויזנט דאָלער).

אין דער זעלבער צייט וואָס דער דזשאָינט האָט אָנגעפאנגען זיין קאמפיין, האָט אויך באזוכט קובא א פאָרשטייער פון די ליטווישע ישיבות הרב יצחק דוד ווייס, וועלכער האָט מיט דער הילף פו עטלעכע רעליגיעזע אידן געשאפן נאָענט צו טויזנט דאָלער.

אין אנפאנג פון מאנאט נאוועמ בער איז דורך דעם אידישן צענטער אנגעפאנגען געווארן דער קאמפיין פארן „האיאס". דער קאמפיין איז פראקלאמירט געווארן אויף א גרויסן מיטינג, וואו עס האט אויפגעטראטן דער פארשטייער פון „האיאס" דר. חיים שאשקעס און ער האט זיך אויך באטייליקט די אידיש ארגענטינער שוישפילערין פאולינא זינגערמאן. דער קאמפיין איז פאקטיש פארענדיקט געווארן דורך דער צענטער פאר וואלטונג. ער האט זיך פארצויגן ביז סוף יאנואר און בסך הכל איז געשאפן געווארן איבער צען טויזנט דאלער.

סוף יאנואר האט זיך אנגעפאנגען דער יערלעכער קרן היסוד קאמפיין, מיט דער באטייליקונג פון דעם ספעציעלער פארשטייער פון ארץ יש ראל משה גראס צימערמאן. די ארבעט פון קרן היסוד האט זיך פארצויגן ביז אפריל און עס איז געשאפן געווארן זיבן און צוואנציק טויזנט דאלער.

מיט דער דורכפירונג פון „דריטן סדר", אין מיטן אפריל, איז פראקלאמירט געווארן דער קאמפיין פאר דער הסתדרות. די אקציע איז געפירט געווארן מיט דער באטייליקונג פון אנגעזעענעם ציוניסטישן ארבעטער פירער פון די שטאטן דוד ווערט היים, און האט ארויסגעבראכט נאענט צו אכט טויזנט דאלער. כמעט די זעלבע סומע ווי דער קאמפיין פאר דער הסתדרות אין תש"ו.

אין ערשטן העלפט אפריל האט בא זוכט האוואנא פיליפ בלאק, כדי צו שטודירן דעם מצב פון די ניי אנגע קומענע פליטים. און נאך באראטונגען מיט די היגע „ארט" טוער ווערט בא שלאסן ווידער צו דערעפענען ארט פאך קורסן און דורכפירן א קאמפיין. דער קאמפיין האט זיך אנגעפאנגען אין אנהויב מאי, אונטער דער לייטונג פון ספעציעלן שליח אינזשיניער טראצקי, און האט ארויסגעבראכט אי בער ניין טויזנט דאלער. (דער קאמפיין אין תש"ו האט ארויסגעבראכט 18 טויזנט דאלער). מיט די געוואלטע געלטער ווערן אויסגעהאלטן די פאך קורסן, (זע מער פרטים אין ארטיקל פון 5. ראן, אין היינטיקן אלמאנאך) אין האוואנא, וואו עס לעהנען איבער הונדערט שילער.

אין דעם צווייטן העלפט פון מאנאט מאי, איז פראקלאמירט געווארן א קאמפיין פארן „אירגון". אנצופירן מיט דעם קאמפיין איז געקומען מרדכי דאנציס. עס איז געגרינדעט געווארן א ספעציעלער קאמיטעט פאר אירגון און עס איז געשאפן גע ווארן נאענט צו צוועלף טויזנט דאלער.

אין מאנאט יולי איז פראקלאמירט געווארן דער קאמפיין פארן אידישן וועלט קאנגרעס. יעקב אפענשלאק האט געמאכט די צוגרייטונגס ארבעט; דר. לעאן קובאוויצקי האט זיך באטייליקט אין דעם פראקלאמירונגס מיטינג. די פאקטישע זומל ארבעט איז ערשט אנגעפאנגען געווארן שפעטער ווען דר. י. גאטליב איז אנגעקומען פון זיין צוקרייז פון לאטיין אמעריקע. די אקציע ווערט איצט פארענדיקט און מען גלויבט אז עס וועט געשאפן ווערן איבער צען טויזנט דאלער. (אין תש"ו — איז געשאפן געווארן 20 טויזנט).

שוין בייס שלום פון תש"ז ווערט פראקלאמירט דער קאמפיין פון קרן קימת פאר גאולת הנגב, אונטער דער

אנפירונג פון ספעציעלן שליח פון ארץ ישראל, עקס אפיצער פון דער אידישער בריגאדע יעקב גאלנער.

נייע פליטים

אין דעם פארגאנגענעם יאר תש"ז זענען קיין קובא אנגעקומען אן ערך 200 גערעטעוועטע אידן פון די נע־טאם און קאנצענטראציע לאגערן, א טייל פון זיי זענען געקומען צו זייערע קרובים, אבער די מערסטע האבן דאָ קיינעם ניט און ווערן דערוויל אויס געהאלטן פון דזשאָינט און ווארטן אויף א געלעגנהייט אריינצופאָרן אין די שטאטן.

אין מאנאט נאוועמבער, בעת דעם באזוך פון דר. היים שאשקעס, איז גערופן געוואָרן א פארזאמלונג פון די פליטים, און עס איז געשאפן גע־ווארן א פארבאנד. די ערשטע וואָכן איז די אינסטיטוציע געווען טעטיק, לעצטנס הערט מען אבער פון איר ניט. א טייל פליטים לערנען אויף די די אָרט פאך קורסן און האָפן אינגיכן צו ווערן זעלבסטשטענדיק.

עס איז אויך געמאכט געוואָרן א פארזוך צו גרינדן א קיך פאר די פליטים. אין דער איניציאטיוו האבן זיך פאראינטערעסירט געוועלשאפטלע כע טוער און אינסטיטוציעס. מען האט שוין אפילו געזאמלט עטוואָס געלט פאר דעם צוועק. וואָס עס איז געוואָרן פון דער איניציאטיוו איז אפיציעל נאָך ניט באקאנט ווען די דאָזיקע שורות ווערן געשריבן.

פארשיידנס

עס איז כדאי ביים שלום פון סך הכל צו פארציכענען די פאלגנדע געשעענישן:

טוביה רעזניקאָוו, דירעקטאָר פון צענטראל אמעריקאנער ביורא פון קרן קימת, באזוכט האוואנא, און העלפט גרינדן יוגנט קאָמיטעט ביים היזן קרן קימת קאָמיטעט.

צ. פעטערמאן, באטייליקט זיך אלס דעלעגאט פון קובאנער „אָרט" קאָמי־טעט אין אלוועלטלעכן צוזאמענפאָר פון „אָרט" אין פאריז.

איסאק זילבער, סעקרעטאר פון היזן השומר באטייליקט זיך אין דעם אלוועלטלעכן צוזאמענפאָר פון „השו־מר", וואָס ווערט אָפגעהאלטן אין באזעל.

א. העמלין, י. פייגענבוים און דר. פאָמעראנץ זענען געווען די געסט פון דער ליגע פאר דער הסתדרות און האבן געגעבן רעפעראטן.

מיכל ראָזענבערג, דער באוואוס־טער קאָמיקער סטאר פון מארים שווארץ'ס קונסט טעאטער האָט גע־געבן צוויי אויפטריטן אין זאל פון אידישן צענטער.

אלבערט האָרריס, דירעקטאָר פון לאטיין אמעריקאנער דעפארטאמענט פון „האיאס" האָט באזוכט האוואנא, כדי צו שטודירן די אימיגראציע מעג לעכקייטן קיין קובא.

דער ביתר האָט ארגאניזירט א טרוייער מיטינג אין אנדענק פון די געהאנגענע אידישע יונגעלייט דוב גרונער און זיינע חברים.

דיכטער אהרן קורץ איז געווען דער גאסט פון אידישן פאלקס צענ־טער.

דער „אינסטיטוט יבנה" וואו עס האבן געלערנט קרוב הונדערט קינ־דער איז געשלאָסן געוואָרן.

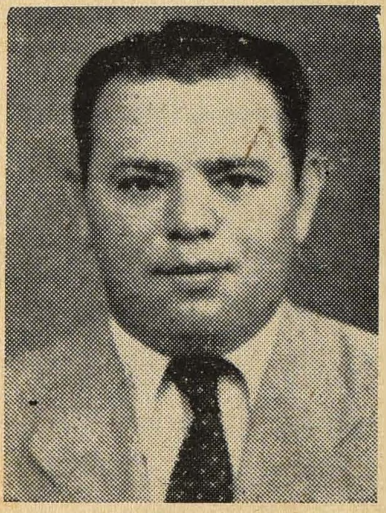
י. לאזארסאן באזוכט האוואנא אין די אינטערעסן פון דער מאנאט שריפט „די צוקונפט".

דער שדכן...

(דערציילונג)

פון א. י. דובעלמאן

— א —

א. י. דובעלמאן

אין בית המדרש וואו מיר זענען געזעסן און געלערנט, האָט זיך באַוויזן א געלט אידל מיט א שפּיציק בעהדל וואָס האָט גלייך ארויסגערופן אונזער אויפמערקואמקייט. ער איז געווען אנדערש, אינגאנצן אנדערש ווי די אנדערע גייערם. ער האָט ניט געזוכט מען זאָל אים נעמען פאר אן אורח, ניט געוואָלט רעדן כמעט מיט די עלטערע אידן. יעדעס מאָל וואָס איז אים אויסגעקומען צו ריידן מיט די עלטערע, האָט ער געצויגלט די ווערטער, בלויז געענטפערט מיט האלבע ווערטער. בלויז דאן וועז די עלטערע זענען אוועקגענאנגען האָט ער זיך צוגעזעצט צו אונזערע טישן און געדרעט. פון צייט צו צייט האָט ער זיך אויף אפּגעזונדערט מיט אייניגע פון די גאָר יונגע און ער האָט עפּעס אריינגערעדט. דער בחור'ל פלעגט אים אויסהערן, פון צייט צו צייט רויט ווערן און אויף אנגעהויבן רייזן. דאן האָט דער געלער אידל זיך אנגעהויבן צופן די שיטערע האָר פון רויטן בארד, דלובענדיק מיט דער אנדערער האנט ביי די נאָז לעבער. עס האָט זיך געמערקט די גרעסטע נייגעריקייט פון זיין צד. מען האָט געקענט זען פון ווייטנס ווי ער שלינגט ממש די ווערטער. נאָך דעם פארענדיקטן שמועס, האָט מען ביי קיינעם ניט געקענט ארויסבאקומען וואָס זייער שמועס איז געווען.

אויפן דריטן טאָג האָט ער זיך אויך צו מיר דערענטערט, א קוק געטאָן וואָס איך לערן. זייגע אויך שטאָלענע האָבן זיך אייגנגעפּסן אין מיינע.

— ווי אלט ביזטו?

— מיר איז געוואָרן פערצן יאָר.

איך ווייס ניט פאר וואָס איך האָב דעם אמת ניט געזאָגט, אז איך בין ערשט אריין אין ערשטן חודש פון פערצנטן יאָר. עס קען זיין, אז איך האָב ניט געוואָלט יונג זיין אין זיינע אויגן... ער האָט אָפּגעמאָסטן מיך פון אויבן ביז אראָפּ, געזען מיינע אָפּגעריסענע קליידער און אפילו באווייזן דאכט זיך אויפצוכאפן די אויגן פון מיינע צעריסענע שיך. ער האָט ארויסגערעדט:

— פון אָרעמע עלטערן?

— א יתום.

— א קייעסריקער?

— איך האָב א מאמען ביז הונדערט אין צוואנציק.

ער האָט מיר א הויב געטאָן פון פלאץ און אָן שום צערעמאָניעס צו מיר א זאָג געטאָן:

— מירן זיך אדורכשמועסן! עס איז צייט זאָלסט שוין אויך ווייסן!...

אין מיר האָט א ברען געטאָן די נייגעריקייט. איך האָב זיך דערמאָנט אין די אנדערע בחורים מיט וועמען ער האָט זיך שוין אדורכגעשמועסט און פון וועלכע מען האָט די גאנצע צייט ניט געקענט ארויסבאקומען קיין קלאָרע ווערטער. עס האָט זיך בלויז אָנגעהויבן פארשפרייטן א קלאנג, אז ער איז איינער פון די פארבאָרגענע צדיקים, וואָס האלט, ווייזט אויס, ביי נתגלה ווערן...

די חלבנע ליכט אין בית המדרש האָבן ווייניק וואָס באלויכטן דעם אָפּגעזונדערטן פלאץ וואו מיר זענען געזעסן. אונזערע פנימער האָבן זיך נעזען בלויז אין שאטן. ער האָט מיר אָנגענומען ביי די אקסלען. די שטימע זיינע האָט זיך קוים געהערט, זי איז געקומען פון א טיפענישן:

— זאָלסט וויסן אז עס פעלט בלויז צוויי טעג נאָך אז משיח זאָל קומען!... ער וועט ניט קומען ווי עס שטייט געשריבן אין די הייליקע ספרים! דאָ ניט ווייט איז דאָ א שטעטעלע, געפינט זיך דאָרט א שמידט, אזוי שנעל ווי ער וועט אָפּקאָווען די לעצטע זעקס פערד וועט קומען משיח!... ער וועט אים ברענגען! ער איז גענוג שטארק! איך בין בלויז זיין משמש! עס פעלט נאָך צוויי טעג זאָלסטו געדענקען און מען טאָר נאָך דערפון ניט רערן! ער איז נאָך ניט נתגלה געוואָרן! איך האָב דיר אוועקגערופן אָנזאָגן אז זאָלסט אין די צוויי טעג תשובה טאָן!... דו ביסט זינדיק! איך זע עס אין דיינע אויגן... פייער גייט פון זיי! אזויפיל זינד? אוי וויי איז מיר?

אלעס אין מיר האָט אָנגעהויבן ציטערן.

— וואָס זאָל איך טאָן רבי?

— איך בין ניט קיין רבי! א שליח בין איך אויסצוהערן! דו דארפסט זיך פאר מיר מתוודה זיין! דארפסט קיין זאך ניט פארלייקענען! אלע זינד וואָס ביסט באַנאַנגען דארפסטו דערציילן! דאָלט אויבן וויסט מען סיי וויי סיי, מען וויל בלויז הערן פון דיין אויגן מויל, דאן וועט דיר פארגעבן ווערן אייבער משיח קומט... שעם זיך ניט, איין מענטש פארן אנדערן האָט זיך ניט וואָס צו שעמען!... דו ביסט יונגט און האָסט גלוסטענישן... או זאָל מחשבות טוען זייער אבודה...

דאָס גענ אידל אין שאטן האָט נאָך געהאלטן אין איין אריינערדן אין מיר.

איך האָב א טראכט וועטאָן אז עס איז נישטאָ וואָס צו לייקענען! ער ווייסט דאָך שוין! ער רעדט דאָך שוין דערפון, איז וואָס פאר א זין האָט דאָס לייקענען? איך ווע דאָך בליבן א לייגנער!... דאָס גע אידל לייענט ביי מיר אין די צעדאנקען... ער זיצט שוין דאכט זיך אין מיר. איך האָב אננעהויבן קרעכצן אונטער דער שווער משא, דערהערט זיינע לעצטע ווערטער וואָס האָבן מיר געבראכט „מענטשלעכע שוואכקייט"... דאכט זיך עס פלאמט פון אים, ער ברענט שוין פון נייגעריקייט דאָס גע אידל. דאָס נייגעריקייט זיינם איז ניט מענטשלעך...

— איך בין טאקע זינדיק!

— דאָס אליין זאָגט וואָתניט! איך דארף וויסן ווי אזוי?... עס איז דאָ פארשיידענע זינד! זינד וואָס מען נעמט אויף זיך און זינד וואָס עס ווערט אויף אייגעם ארויפגעלייגט! זינד פון תאווה...

איך האָב געזען אז איך קען פון אים נאָרניט באהאלטן.

— אָפט מאָל ניי איך ארויסהעלפן אין די פרעם מאשינען וואו עס ווערט געמאכט דער אויל. איך העלף זיי צו בחינם. עס קומען דאָרט די שיקסעס מיטן קאמאך אויסקוועטשן דעם אויל, העלף איך צו צוצודרוקן די פרעם. אלע ווייל ווערן די שטאנגען געביטן, מיט יעדן מאָל ווערן זיי שווער און וואָס מער מען קוועטש אלץ מער אויל גייט ארויס. עס טרעפט אפטמאָל אז די שיקסעס קומען אליין, דאן העלף איך צו, ווייז מיין גבורה... אונזערע הענט פלאָנטערן זיך רירן זיך אָן, מיר דערנענטערן זיך, דערפילן די היץ... דער קעלער איז פינסטער־לעך, שלאָגן מיר זיך שולדיק אומישול־דיק... איך הריק צו די שטאנג, זי דריקט זיך איבער מיר מיט איר פולן קערפער און ווייכע לייב.. די ברוסטן קוקן ארויבער רייצן זיך מיט מיר, מיר לאָזן נאָך די שטאנגען, הערן בלויז די טראָפנס אויל וואָס גיסט זיך. עס טרעפט אָפט מאָל, אז מיר קנייפן זיך און פארגייען זיך אין קושן!...

איך בין פלוצלינג שטיל געוואָרן, זיך אָננעהויבן שעמען. דאָס גע אידל האָט ניט נאָכגעלאָזן, ער האָט זיך אָנגעהויבן קראצן, ממש זיך געצאפלט. איך האָב געפילט ווי אלץ איז אים זיידט און קאָכט...

— און וואָס איז ווייטער געשען?

— ביי דעם אויל שטאנג... דער שטן אין מיר האָט געוועלטיקט... זיך ניט געקענט ווערן...

—דער יצר הרע איז גרוים?...

— גרעסער ווי דער גלות, רבי!...

— וואָס פאר א פארגליך? טומאה מיט קדושה... און איצט זענען ביי דיר ריין די מחשבות?...

— אז מען דערמאָנט זיך, קענען זיי ניט זיין ריין...

— ביי מיר לייטערן זיי זיך פון דעם אליין... איך לייטער זיי מיט ריידן... — האָט מיר דאָס אידל גע־זאָגט מיט א שמייכל.

נאָר איך האָב אים ניט פארשטא־נען.

איך האָב געפרואווט צוגיין צום טיש וואו די אנדערע בחורים זענען געזעסן און ניט געקענט אויסהאלטן זייערע בליקן... עס האָט זיך מיר אויסגעווייזן אז זיי לייענען איצט אלע

ארוים מיינע גערַאנקען. אין מיר האָט געפֿלאמט דאָס פּנים. די ליכט האָבן טיילווייז אָנגעהויבן צאנקען און אפילו אנטקעגן טאנצן, עס האָט זיך מיר אויסגעווינזן אז אויך זיי "ווייסן שוין פון מיין גרויסן סוד וואָס איך האָב דערציילט צום גלעזל אידל, ערב משיח'ס קומען.

איך האָב זיך גלייך געלאָזט אהיימגיין פֿארזונקען אין מחשבות. האָבן די אנדערע אויך אים דערציילט אזעלכע סודות?... האָבן זיי זיך געשעמט? טאָמער וועט ניט קומען משיח? און אפשר וועט גאָר דאָס גלעזל אידל אהיימגיין און דערציילן ביי מיר אין שטוב?... איך האָב זיך געפֿילט אן אויסגעלייזיקטער, א נאָקעטער... די נאכט בין איך שוין ניט געשלאָפֿן, געציילט די שעה'ן פון משיח, טראָגנדיק אין מיר דעם גרויסן סוד... פון ערגעץ פון די טיפענישן איז מיר אויסגעקומען צו פירן א קאמף קעגן די אויל שטאָנגען פון דער פֿרעם מאשין. יעדעם מאָל האָב איך אויסגעבונדן דעם "גראנק, עס פעלט אזוי ווייניק צו משיח...

די מאמע איז "גשטאנען און גאָבאקן געבעקסן, עס דארפן קומען "גסט צו אונז. איך האָב "גטראכט אז די מאמע ארבעט אומזיסט, זי מאכט די "גרעסטע אָנשטרענגונגען, איך וויים אפילו ניט וואו זי האָט "גנומען די געלט זיך אזוי צוגרייטן? איך וויים אפילו ניט פֿארוואָס די "גסט זענען אזוי חשוב? איך וויים בלויז דעם גרויסן סוד אז זי וועט אינגאנצן אין צווויי טעג ארום שוין דאָס אלץ ניט דארפן? זי ווייסט ניט אז משיח דארף קומען. און איך טאָר עס איר ניט אָנזאָגן!...

— ב —

איך לערן מער ניט אין בית המדרש. מיר איז ניט שיין אפילו זיך צוצוזעצן צו זייער טיש, נאָך דעם ווי עס איז אוועקגעגאנגען עטלעכע חדשים און משיח איז אלץ ניט "גקומען! נאָך מער: אין א צייט ארום האָב איך "געהערט, אז דאָס גלזל אידל איז ערגעץ אין א שטאָט לא אליכם ארַאָפּ פון זינען... דאָס אלץ זאָגט מען איז ביי אים געווען אזא מין קראנקהייט... זיין חברן זיך מיט די "גע בחורים'לאך האָט געהאט אן אנדער באדייטונג... הייסט עס, אז איך האָב זיך אומזיסט אויסגעגעבן, אויפֿגעדעקט פאר א מענטשן? איך האָב זיך פֿלוצלינג דערפֿילט א נאקעטער פאר אלעמען, מער ניט געקענט ניין אין בית המדרש אריין. עס האָט זיך מיר אויסגעווינזן אז אלע קוקן אויף מיר און זענען מיר אינגאנצן א נאקעטע מיט גוף און נשמה...

די מאמע האָט ניט געוואוסט די אורזאך באַרוואָס איך ווייל מער ניט גיין אין בית המדרש. זי האָט בלויז "געפילט אז עפעס א קליפה איז אין מיר אריין, דער שטן, דער יצר הרע האָט זיך אין מיר אריינגעכאפט און דערפאר וויל איך מער ניט גיין לערנען...

נאָך פארשיידענע איבערריידן, האָבן מיר די מאמעס טערן איבערצייגט, אז לערנען דארף איך, אויב ניט אין בית המדרש איז ביי שמואל שוחט, מיט וועמען זי האָט זיך שוין אדורכגערעדט וועגן דעם. הגם ער לערנט ניט מיט קיינעם, וועט ער דאָך מיט מיר מאכן אן אויסנאם. לערנען ער דאָך סיי ווי סיי. עס וועט

ניט זיין קיין לערנען פון א רבין מיטן תלמיד... איך וועל אזוי ארום וועלן א גרויסער לערנער. די מאמע האָט מיר צוגעזאָגט גילדענע גליקן פאר מיין לערנען. און זי האָט מיר טאקע גלייך אָנגעהויבן באהאנדלען בעסער ווי שטענדיק. זי האָט זיך אָנגעהויבן צאפלען ארום מיר און ניט אָפּגעזאָגט קיין זאך וואָס איז נאָר געווען אין אירע מעגלעכקייטן. זי האָט מיר גלייך אויסגעפירט צו א שניידער און איבערגעניצעווען א ספעציעל מלבוש וואָס האָט מיר געמאכט אויסזען ווי א גרויסער איר, ניט סתם א איר וואָס מען קען שוין מצרף זיין צו א מנין, נאָר א איר וועמען עס פאסט שוין אפילו צו האלטן א שטרוי אין מויל ווי ר' צדוק דער תבואה סוחר... נאָך מער האָב איך זיך דערפילט אלס גרויסער איר, שוין צוליב דעם אליין וואָס ר' שמואל שוחט האָט א חוץ לערנען מיט מיר אויך פארפירט פארשיידענע שמועסן, אמת די שמועסן האָבן זיך מערסטנס געדרייט ארום מיין מאמען, ארום מיין היים. דאָס האָט אָבער מיר שטארק דערנענטערט צו אים. אויך די מאמע האָט מיר יעדעס מאל וואָס איך בין אהיימגעקומען זייטיק געפרעגט וועגן ר' שמואל שוחט, וואָס ער האָט גערזאגט? וואָס ער האָט געפרעגט? וואָס איך האָב געענטפערט? און וואָס ער האָט ווידער גערזאגט?...

איך האָב געפילט אז איך דערפיל דערמיט א געוויסע מיסיע, א חוץ לערנען... מיר איז אָנגענעם געווען די דאזיקע שמועסן סיי מיט דער מאמען און סיי מיטן שוחט. ער איז געווען אזא מין שטילינקער, א באר־

חלומטער, יעדעס מאל וועלן ער האָט מיט מיר געערדט סיי פון מיר און סיי פון מיין מאמען, האָט ער שטענדיק ארויסגעלאזט א גרויסן זיפץ פון די טיפענישן, וואָס איז ערגעץ געהערט געווארן, דאכט זיך, אז הויפט־זעכלעך אין מיין שטוב... ווייל אויך – האָב איך געהערט דעם זעלבן קרעכץ, ניט נאָר וועלן די מאמע האָט מיך געזומען אויספרעגן, נאָר אויך דאן וועלן זי האָט געהאלטן דעם פון טרערן דורכגעווייקטן געלן סידור פון מיין באָבען אין וועלכן זי האָט יערן טאָג געדאוונט.

ר' שמואל שוחט איז געווען א איר־אן אלמן, שוין א פופצן יאָר ווי די ווייב איז אים געשטאָרבן און אים פאָרגעלאזט א טעכטערל וואָס היי־זט זעלדע און איז מיט א יאָר עלטער פון מיר. זי איז אזוי ארום שוין די גאנצע באלעבאָסטע פון שטוב. מיר רעדן ניט צווישן זיך, בלויז וועלן דער שוחט גיט א וואונק מען זאל אויך פאר מיר אוועקשטעקן א גלעזל טיי, דאן באגעגענען זיך אונזערע בליקן. אין דעם מאָמענט טראכט איך, ווי אזוי א וואָרט ארויסצולאָזן אויסנוצ־דיק די געלעגנהייט, נאָר בליב שטענדיק מיט די ווערטער אין הארצן. עס דאכט זיך מיר, אז די פארע פון דער הייסער טיי דערלאזט ניט ארויסצוברענגען עפעס א וואָרט וואָס קלעפט שטענדיק אויף די ליפן...

— א דאנק! — דאָס טראכט איך בלויז אין דעם וואָרט, וואָס דארף אפשר האָבן א פאחבינדונג אויף שפעטער. בלויז איין מאל איז מיר געלונגען ארויסצוברענגען דעם „דאנק" וועלן איך בין אויף א מאָמענט געבליבן

אליין, ווייל דער שוחט איז פונקט געגאנגען אין פעדער הויז שעכטן אן עוף, פונקט דאן האָט זי זיך באוויזן מיט דער טיי. איך האָב זיך אָנגעזומען מיט מוט און אַ זאָג גענאָמען:

— א דאנק, זעלדע!...

דאָס גלעזל טיי האָט זיך א וואקל געטאָן, אפילו א שפריץ געטאָן אויף איר העמדל. פון מיר האָבן אזעלכעס ווי ווערטער ארויסגעברידעט:

— האָסט דיר אָפגעברידט די האנט, זעלדע? — גלייכצייטיק האָבן מיינע אויגן זיך נישט געקענט אָפריסן פון איר צארט וויים העמדל, טראכטנדיק בשעת מעשה אין דער אויל מיל...

— עס איז נישט אזוי היים! — האָט זי רויט ווערנדיק געענטפערט. גלייכצייטיק האָט זי געזומען ווישן די האנט אין קליידל און איר באהאלטן .. זי האָט ווייזט אוים אויבגעכאפט מיינע בליקן.

דער שוחט איז אריינגעקומען, אוכטערגעברומט עפעס א ניגנדל. די צווי גלעזער טיי זענען געשטאנען אויפן אויסגעהויקערטן טיש און געפארעט. די רויטע פאטשייל זיינע איז געלע.ן אויפן אויפגעדעקטן ספר. ער איז צוזע קומען, געמאכט א ברכה מיט די ליפן און א זופ געטאָן די הייסע טיי. די פארע האָט זיך געהויבן צו דער שוואר צער לאנגער באָרד וואָס האָט זיך עטוואָס געגעצט בייס מויל. נאָך יעדעם מאָל א זופ טאָן, האָט ער ארויסגעלאָזט דעם ברייטן אויי, איי, א גלעט טוענדיק די גרויסע באָרד פון אויבן ביז ארונטער. פון צייט צו צייט, האָט ער אריינגעלאָזט די פינגער צווישן דער געדיכטער באָרד, א קראץ געטאָן אזוי ווי ער וואָלט פון דעם נעוואָלט אויסקראצן א געדאנק צו פארבינדן א שטיקל געשפרעך צווישן טיי און לערנען:

— דיין מאמע איז אן ערלעכע אידענע.

— הם... זי דאוונט יעדן טאָג.

— דיין פאָטער זאָל זיין אָפגעשייד, האָט אייך איבערגעלאָזט קליינערהייט. זי איז אן אשת חיל... זי האָט ניט געוואָלט אייך געבן קיין שטיף פאָטער. זי איז געבליבן יונג אן אלמנה. וועמ מיינע איז געשטאָרבן — זאָל זי דאָרט האָבן א ליכטיק גן־ערן— איז ביי מיר אויך געווען דאָס אייגענע...

מיר איז אביסל געוואָרן פריקרע דאָס פארטרויען זיך אין מיר פון ר' שמואל שוחט. ער האָט אייגנטלעך גערעדט און ניט גערעדט צו מיר. ער האָט מער גערעדט קען מען זאָגן

— צום גלאָז טיי. איך האָב דאָך עפעס געדארפט ענטפערן:

— יא, מיין מאמע טראכט ניט פון אזעלכע זאכן!...

דער שוחט האָט זיך עפעס געפילט ווי געטראפן:

— כ'מיין... נו יא, וואָס איז דען דא צו טראכטן?... שוין אזויפיל יאָרן... אמאל דערמאָנט מען זיך אין יענער צייט! אט לערן איך מיט דיר. איך לעז דיין גאנצע פאמיליע. אנגעזעענע מענטשן, א באלעבאטישע

שטוב! ניט קיין קלייניקייט... אזוי ווי איך וואלט געלערנט מיט מיין אייגנם א קינד... אזא מאמען דארף מען וויסן ווי אפצושאצן! די בעסטע שידוכים האט זי געקענט טאן דיין מאמע!...

דא האט דער שוחט ווידער זיך א גלעט געטאן די באָרד, וואס איז אין דעם מאמענט אפילו לענגער געוואָרן צעגלייך מיט זיין נאנצן קערפער וואס איז אין דעם מאמענט אויך פארגרעסערט געוואָרן.

ער האט א קוק געטאן צום אלקערל ווא דאס טעכטערל האט זיך געפונען. זי איז געווען פארטאן ביי דער קיך אונטערזינגענדיק א לידעלע האט זי אלע ווייל איבערגעריסן צעבלאזנדיק דאס פייער. דער שוחט האט צו מיר א זאג געטאן:

— דיין מאמע פרעגט אמאל אויף מיר? כ'מיין אויפן לערנען?

— זי פרעגט כסדר!

— נו?...

— איך זאג איר וואס מען לערנט!..

— די גמרא גטן!

— מיר לערנען זייער גוט!

— מכח כבוד?

— א גלעזל טיי און...

— גט זי?

— זי שמייכלט. א פיינער איד ר' שמואל! א זייערענער איד! אן ערלעכער איד!... זי זיפצט אפ...

ער האט אויך א גרויסן זיפץ געטאן. ער איז קענטיק צופרידן פון מיר. ער האט ארויסגענומען די טאבאק פושקע א טיפן שמעק געטאן און זיך גוט אויסגעניסט — גלייכצייטיק האט ער צווישן די ליפן ארויס געלאזט עפעס אזעלכע קלאנגען:

— א צדקות איז דיין מאמע!... א צדקות... איך בין שוין א איר קיין עין הרע אין די פערציקער... געקענט דיין נאנצע משפחה...

— זי האט מיר געפרעגט צו איר האט זיך געעלטערט?

ער האט זיך אוש א צאפל געטאן:

— וואזשע האסטו געזאגט?

— געזאגט, אז איר זענט נאך קיין עין הרע א געזונטער איד! איר קענט נאך לערנען!

ער איז געוואָרן אויפגעהויבערט, צוגעמאכט די גמרא און א זאג געטאן צו מיר ווי צו אן אייגענעם:

— אז דו ווילסט וועל איך דיר לערנען איבערקוקן די חלפים? זאג דיין מאמען אז איך וועל דיר אויך לערנען שחיטה — האט ער א זאג געטאן, האלב אין שפאס מיט א שמייכל.

אז איך וועל דיר אויך לערנען שחיטה! — האט ער א זאג געטאן, האלב אין שפאס מיט א שמייכל.

— די מאמע וועט אנקוועלן ר' שמואל! — האב איך אנגעהאלטן דעם פארשלאג.

— ג —

דער שוחט איז געשטאנען ביים פענסטער, געהאלטן א גרויסן חלף אין דער האנט, דער גאנצער שטערן האט זיך געקנייטשט, די אויגן האבן פעסט זיך איינגעגעסן אין חלף. אלע

ווייל האָט ער א צי געטאָן מיט א פינגער איבער דער שארף זוכנדיק א פגימה. אין צווישנצייט האָט ער אריינגעווארפן א ווארט וואָס האָט געקענט גערעדט זיין ניט צו מיר נאָר צום חלף.

— אוידער דיין מאמע האָט חתונה :עהאט, האָט מען מיר גערעדט דעם שידוך, נאָר עס איז גאָרניט געווארן...

— פארוואָס איז גאָרניט געווארן?.

— דאָס ווייסט מסתמא דיין מאמע !...

פאר מיר איז דאָס דאָזיקע געווארן א נייע אנטפלעקונג, וואָס האָט מיר געמאכט אריינטראכטן. איך האָב אפילו אָנגעהויבן פארשטיין זאכן וואָס איך האָב פריער ניט פארשטאנען פון די געשפרעכן וואָס זענען פאָרגעקומען צווישן מיר מיטן שוחט און צייטנ וויייז מיט דער מאמען... א בלינדע מחשבה האָט זיך אָנגעהויבן ביי מיר פעדעמען, וועו עס וואָלט נאָך איצט צו עפעס געקומען, וואָלט עס מיר דערנענטערט צו זעלדען. זעלדע איז זייער שיין, א קאָפ לאָקן און פאר־חלומטע שווארצע גרויסע אויגן טרעפן זיך פון צייט צו צייט צוזאמען מיט מיינע. מיר דאכט זיך אז מיר פאר־שטייען זיך, כאָטש מיר רעדן אזוי זעלטן אוים א ווארט. אין הארצן בין איך זיך מודה, אז עס ציט מיר צו איר, אינגאנצן אנדערש ווי צו דער אויל מיל... זעלדע איז דאָך אזוי צניעותדיק... דאָס געבלומטע קליידל אירם מאכט איר אָפט מאָל אפילו טרערן די אויגן, ניט שטענדיק באעמס איך אפילו דאָס לערנען. דער שוחט מאכט מיר צייטנווייז א פארוואורף, אז דער קאָפ ווערט מיר פארשטאָפט און באעמס ניט... וועו ער וואָלט גע־ווארסט. ווארו מיין קאָפ איז איצט? אז פונקט אין דעם מאָמענט האָט זיך זיין זעלדעלע ארויסגעריסן אין די גע חאנקען. איך הער איר שיין שטימעלע וואָס זינגט אין דער שטיל עפעס א ראָמאנס. זעלטן אז איך כאָפ אויף א ווארט, ווייל אין לערנען שרייען מיר איבער איר שטימעלע וואָס קומט ערגעץ פון ווייטן... אין מיר צינדן זיך די יונגע בלוטן... אינמיטן כאפט זיך ארויס אין קאָפ, דאָס געלע אידל וואָס איז ארונטער פון זינען... דאָס איז ביי אים אזא מין קראָנקהייט, האָט מען אין שטעטל דערציילט... מען טאָר זיך ניט אריינלאָזן אין די זאכן!... נאָר גיי לאָז זיך ניט אריין אין די דאָזיקע מחשבות, אז זיי קייט־לען דעם יונגן קערפער. און איך זע כסדר זעלדען... און טראכט ווי גוט עס וואָלט געווען, וועו איך באעגען אמאָל אליין זעלדען. וואָס איך וואָלט איר דאן געזאָגט, האָב איך אייגנט־לעך ניט געקענט באשליסן. איך האָב אפילו אוינמאָל געהאט אזא מין גע־לעגנהייט, בין איך געבליבן אָן לשון... ניט געפונען בשום אופן קיין וועו־טער, ווי אזוי מיט איר אויפצובינדן א שמועס...

און דאָך איז אזא מין געלעגנהייט געקומען, דוקא אומגעריכט. איך בין געקומען לערנען, איז מיר זעלדע אנטקעגנגעקומען און אן עפן געטאָן איר שיין מייל־עכל:

— דער טאטע האָט געזאָגט, איר זאָלט דערווייל אליין עפעס לערנען ! ער וועט באלד קומען !

— ער איז נישטאָ? — האָט זיך פון מיר ארויסגערופן א פראגע.

— ניין, ער וועט באלד מסתמא קומען!

איך האָב זיך אוועקגעזעצט ביים טיש, אָנגעהויבן טראכטן. מחשבות האָבן זיך געקאָליערט, דער זייגער האָט ניט אויפגעהערט קלאפן זיין טיק טאק און אינאיינעם מיט דעם, האָט אויך מיין הארץ צוגעקלאפט צום טאקט. זעלדע איז ווידער צוגעקומען און א זאָג געטאָן:

— דער טאטע האָט געזאָגט, איר זאָלט דערווייל אליין עפעס לערנען! איך האָב זיך ווי אויפגעכאפט פון שלאָף, מיר האָט געדייצט דאָס וואָרט „איר", וואָס איז מיר פלוצלינג אזוי נאָענט געוואָרן און איך האָב זיך אָנ געזומען מיט מוט און צו איר א זאָג געטאָן:

— אויב איר ווילט, גיט מיר א ספר!

זי האָט אויף מיר א קוק געטאָן:

— איר זיינט קראנק?

— ניין!... כ'מיין...

— וואָס זייט איר אזוי בלאס?

— בלאס?... איך?...

זי האָט מיר דערלאנגט א ספר, איך האָב א נעם געטאָן מיט איר האנט, זי האָט זיך א צאפל געטאָן, א צי געטאָן די האנט און איז שטארק רויט געוואָרן. איך האָב איר טיף אריינגעקוקט אין די אויגן, זי האָט זיך אינגאנצן פארלוירן. איך האָב ווי־ דער אנעם געטאָן די האנט און איך וויים ניט ווי אזוי עס איז געשען, מיינע הייסע ליפן האָבן זיך אָנגע־ רירט אזוי ליכט אין איר הענטל, אז איך האָב דערפילט ניט נאָר מיין ציטער, נאָר אויך אירן. אירע ליפן האָבן עפעס געשעפטשעט:

— מען טאָר ניט!... מען טאָר ניט!... און איז אריינגעלאָפן אין קיך.

איך בין געבליבן זיצן אליין, אן אָפגעפארעטער. די געדאנקען האָבן אָנגעהויבן בויערן. זי דארף אודאי זיין גוט אין כעם אויף מיר? איך האָב דערהעכט א געוויין אין קיך, זיך דערשראָקן. עס האָט מיר שוין שטארק באנק געטאָן, זיך אליין אָנ־ צ הויבן זידלען!... ווער ווייסט וואָס עס וועט פון דעם ארויסקומען? וואָס וועט זיין אז ר' שמואל שוחט וועט אריינקומען? פארוואָס ווייניט זי? וואָס האָב איך איר אזוינס געטאָן? אפשר זאָל איך אנטלויפן א היים?... אין וואָס וועט זיין אין דערהיים?... זי וועט אפשר דערציילן דעם טאטן?...

איך האָב זיך אָנגענומען מיט מוט, אריינגאנגען אין קיך. זי האָט מיר דערזען, האָט זי שנעל אָנגעהויבן ווישן די טרערן, מאכנדיק מיט דער האנט:

— גייט, גייט!...

איך האָב זיך אָנגעהויבן ביי איר ביטן:

— דערציילט ניט, איך בעט אייך דעם טאטן אייערן! מען וועט מיר אין שטוב דערהרגענען!...

זי האָט אָנגעהויבן אונטערשמייכ לען פון די פארווייגטע אויגן. דאָס האָט איר צוגעגעבן א באזונדערן חן און מיר אביסל מוט... זי וועט ניט דערציילן ! איך דערקען עס אין איר !... זי איז ניט אין כעס !... איך האָב מיך נאָך מער דערנענטערט צו איר, ארומגענומען איר מיט מיינע הענט ארום איר פנים און אָנגעהויבן קושן אין די באקן, פליסטערנדיק אָפּ געהאקטע ווערטער:

— זעלדע ! זעלדע ! דערהרגע מיר. אויב איר ווילט. איך קען זיך ניט העלפן ! איך האָב אייך ליב !...

זי האָט זיך געמומען ווערן, איך האָב דערפילט א שטארקע היץ פון איר קערפער:

— לאָזט מיר ! לאָזט מיר צורו ! גייט ארויס פון קיך !...

איך האָב זיך מיט איר געראנגלט. די טיר האָט דאכט זיך שנעל א קלאפ געטאָן, מיר זענען אָפּגעשפרונגען. דער שוחט איז אריינגעקומען, און דאכט זיך אויפגעכאפט די ווערטער פון זיין טאכטער. ער איז צוגעשפרונ גען און מיר א כאפ געטאָן ווי א חיה, די אויגן האָבן ביי אים גע בליצט, דאָס פנים רויט אָנגעצונדן, די בארד האָט זיך באוועגט און פייער האָט זיך אָנגעהויבן שיטן פון מויל:

— שייגעץ ! ארויס פון דאנען ! לאָבוס !... דערהרגענען דארף מען דיר ! א שיינעם תכשיט האָט זי אויס געהאָדעוועט דיין מאמע ! האָסט גע דארפט אייגנעזונקען ווערן אויידער דו ביסט געבוירן געוואָרן.

איך האָב אין דעם מאָמענט באמת געוואָלט אז א גרוב זאָל זיך אן עפן טאָן איך זאָל זיך אייגנעזונקען ווערן פון כושה און נאָך מער פון די טרערן וואָס האָט זיך געהערט פון זעלדען, וואָס ליגט שוין דארט אויפן בעט מיטן איינגעגראָבענעם פנים און שטיקט זיך. און וואָס מער דער שוחט בעסט זיך און שלאָגט מיר, אלץ מער פיל איך ווי עס ווערט מיר לייכטער!.. איך פיל אז איך קום עפעס אָפּ כאר א זינר !ניט געדארפט קושן ! מען טוט ניט אזוי ! ניט געהערט אפילו ווען דער שוחט איז אריינגעקומען !...

דער שוחט האָט געוואלדעוועט:

— דיין פוס זאָל זיך מער דא ניט ווייזן ! דיין מאמע זאָל זיך מער פאר די אויגן ניט ווייזן ! דו נואף ! עוכר ישראל, דו ! האָסט שוין ניט גע האט וועמען צו שיקן צו מיר לערנען תורה?... א משומד גאָר !...

איך האָב זיך סוף כל סוף באפרייט פון זיינע הענט, ארויסגעלאָפן מיט קללות וואָס האָבן מיר ארויסבאגלייט. איך האָב זיך געפונען א פארלוירענער, א דערשלאָגענער און זיך געלאָזט ניין אין דער וועלט אריין, ווי אן אבל וואָס עס איז אים געשטאָרבן דאָס ליב סטע און טייערסטע. מחשבות האָבן זיך אָנגעהויבן קייטלען. אמאָל, גאָר אמאָל וועט מען ווייטער פרעגן: וואָס האָסטו ניט חתונה געהאט מיט זעל דען?... דאָס איז דערפאר וואָס איך בין אליין געווארן דער שדכן !...

ראש השנה

לעגענדעס — מנהגים — מעשה׳לעך

פון א. ר.

—0—

די ערשטע אנווייזונג אוף ראש השנה איז אין חומש ויקרא: „און גאָט האָט געזאגט צו משה׳ן אזוי צו זאגן: רעד צו די קינדער פון ישׂראל אזוי צו זאגן: אין דעם זיבעטן חודש (ציילנדיק פון דעם פרילינג חודש ניסן), אין דעם ערשטן טאָג פון חודש, זאלט איר האָבן א רו צייט, א דערמאָנונג פון שופר שאל, א הייליקע פארזאמלונג".

דער יום טוב וועט דערמאָנט אין תהילים מיט די וועדטער: בלאָזט אין דעם חודש שופר, צו דער נייער לבנה אין דעם טאָג פון אונזער יום־טוב, וויל עס איז א געזעץ פאר ישראל: א דין פאר דעם גאָט פון יעקבן.

אויף דעם סמך פון דעם דאָזיקן פסוק, האָבן די חכמים געזאָגט: „וועז איז דאָס א דין פאר דעם גאָט פון יעקב? וועז דאָס איז א געזעץ פאר ישראל?" דאָס מיינט, אז דער בית דין פון ישראל דארף פעסטשטעלן וועז ראש השנה פאלט אויס, דאן וועדט זייער באשלום אויסגעפאלגט אין דעם הימלישן בית דין. אין דעם לשון פון דעם מדרש: „דער הייליקער נאָמען זאָגט צו די מלאכים וואָס באדינען אים: „שטעלט אוועק א בימה, שטעלט אָן פארטיידיקער, שטעלט אָן באשולדיקער, וויל דער בית דין של מטה (פון אונטן) זאָגט: היינט איז ראש השנה".

די פעסטשטעלונג פון דעם יום טוב איז געמאכט געוואָרן דורך א גרינטלעכער אויספרעגונג פון עדות, וואָס האָבן געזען די נייע לבנה. דאן פלעגן פאקלן אָנגעצונדן ווערן אויף די בערג פון ירושלים, און פון וויטן פלעגט מען עס זען, און אָנצינדן פאקלן אויף אנדערע בערג, און אזוי פון בארג צו בארג, ביז דאָס גאנצע לאנד איז געווען ווי אן אויספרייט פון פלאקערן.

אן אסטראָלאָגישער צייכן

פארוואָס פאלט אוים ראש השנה אין חודש תשרי? אין דעם חודש איז דער הערשנדיקער מזל (שטערן גרופּע) אין הימל מאזנים, די וואָגשאָל. דאָס איז א רמז, אז אלע באשעפענישן וועדן געוואויגן אין א וואָגשאָל, צו געבן יעדערן לויט זיין אויפפירונג און די פרוכט פון זיינע טועבצן.

דער חודש אלול, וואס איז פאר ראש השנה, איז א צייט פון אפגעבן זיך א השבון פון די מעשים פון א גאנץ יאר און פון תשובה טאן. די אותיות אלול באטראפן די צאל 67 און איז צו באווייזן אז דורך פאר־שטאנד קומט תשובה; זוי ישעיה האט געזאגט: „און זיין הארץ וועט פארשטיין און ער וועט תשובה טאן, און וועט געהייליקט ווערן".

דער גאון, ר' משולם ישששכר הלוי איש הורוויץ פלעגט צו סליחות, פאר דער תפילה „שמע קולנו („הער אונ־זער שטים"), עפענען דעם ארון קודש און זאגן מיט א געוויין:

אמאל האט א מלך געהאט אן אייני־ציקן זון, אן אייניל געהאדעוועטן, וואס דער מלך האט אים זייער ליב געהאט, און ער האט אים אויסגע־ביל־דעט אין א וועג פון יושר און אים געפירט אונטער דער חופה, און זיין גאנץ באגער איז געווען נאר צו זען, אז זיין זון זאל זיך אויפפירן מיט יושר.

אבער אנשטאט גוטע ווייגטרויבן זענען געקומען צעפויל־טע ווייגטרויבן. דער זון האט די גוטע מידות, וואס זיין פאטער האט אין אים פאר־פלאנצט פארביטן אויף מיאוסע מי־דות, און ער איז נאכגענאנגען די תאוות פון זיין הארצן, ער האט פאר־לאזן זיין יונגע וועיב, און זיך אנגא־העפט אן א פרעמדער פרוי. זיין פא־טער, דער מלך, ווען ער האט גע־זען די שלעכטע מעשים פון זיין זון, איז געווארן אין כעס אויף אים, און אים פארטריבן פון זיין היים, פון פאלאץ, און אים פארשיקט אין א ווייט לאנד. דער זון האט געוואנדערט פיל יארן פון דארף צו דארף, און פון שטאט צו שטאט. זיינע קליידער זענען צעריסן און פארשטויבט גע־ווארן, זיין גאנצער אויסזען האט זיך געענדערט, אזוי, אז קיינער האט אים שוין מער ניט געקענט דערקענען אז ער איז א בן־מלך.

נאך פיל יארן, ווען ער איז שוין געווען זאט און מיד פון וואנדערונ־גען האט ער זיך דערמאנט אן זיין פאטער'ס הויז; דעם פאלאץ. און ער האט באטראכט זיין מצב און פאר־יואס זיין פאטער האט אים אזוי דערווייטערט. און זיין בענקעניש נאך זיין פאטער'ס הויז איז געווארן שטארקער פון טאג צו טאג. ער האט ביי זיך באשלאסן אומצוקערן צו זיין פאטער'ס הויז און צו טאן א פול־שטענדיקע תשובה.

און ווען ער איז געקומען פאר דעם פנים פון זיין פאטער דעם מלך, האט ער געוויינט, און איז געפאלן צו זיין פאטער'ס פים און זיך גע־בעטן ביי אים, ער זאל אים מוחל זיין פאר די זינד וואס ער האט גע־זינדיקט. אבער זיין פאטער האט אים ניט דערקענט. ווייל זיין געשטאלט איז זייער פארענדערט געווארן. האט דער זון אנגעהויבן שרייען מיט א ביטערער שטים:

„מיין פאטער, מיין פאטער, אויב דו דערקענסט ניט מיין געשטאלט, וועס־טו דאך דערקענען מיין קול. מיין קול האט דאך זיך ניט געענדערט!" האט זיין פאטער דערקענט זיין קול, און זיך דערבארעמט אויף אים, און אים אריינגענומען אין זיין הויז.

אזוי זענען מיר. קינדער זענען מיר צו דעם מלך איבער די מלכים פון

מלכים, דעם הייליקן, געבענטשט איז ער. ער האָט אונז געליבט, און אונז דערהויבן, און געפירט אונז אונטער דער חופה, און געגעבן אונז זיין תורה, וואָס גלייכט אוים פאר אונז דעם וועג, מיר זאָלן גיין אויף א וועג פון יושר, און מיר האָבן זיך אָפּגעקערט אויף זייטיקע וועגן פארלאָזן די מצוות פון גוטסקייט. און מיר זענען צוליב אונזערע זינד דערווייטערט געוואָרן פון אונזער לאנד. ווייי אונז! אונזער געשטאלט איז פארענדערט געוואָרן; אונזער פראכט איז א צערייסענע און פארשטויבטע. איצט, אז עס קומען די הייליקע טעג, האָבן מיר חרטה אויף אונזערע מעשים און מיר קערן זיך צוריק צו אונזער פאָטער אין הימל, און מיר שרייען צו אים: „שמע קולנו, הער אונזער שטים! אויב די דערקענסט ניט אונזער אויסזען, דערקענסט דו דאָך אונזער קול, וויל מיר זענען דייטע קינדער. האָב רחמנות און דערבארים זיך אויף אונז!"

קיין מענטש איז ניט קיין צדיק

דער צדיק ר' משה טייטלבוים האָט דערציילט:

איינמאָל, ערב ראש השנה, קוק איך ארויס פון פענסטער. זע איך, אז א סך מענטשן לויפן מיט פחד און מורא אין שול ארײן צום דאוונען, וויל עס איז אויף זיי געפאלן די שרעק פון טאָג און דין. טראכט איך בײַ זיך: „ברוך השם! איך האָב א גאנץ יאָר געלערנט תורה און מתפלל געווען, און איך האָב ניט וואָס צו שרעקן זיך". יענע נאכט האָט מען מיר געוויזן אין א חלום אלע מיינע מצוות און מעשים טובים. איך זע די מצוות מיינע, ערשט זיי זענען אלע נעבעך צעקלאפּטע, צעבראָכענע, צעממיתט... א פארוואונדעטער און איבערגעשראָקענער, האָב איך זיך אויפגעכאפט, און איך בין גלייך געלאפן אין שול ארײן אין אימה און א פחד. עס איז טאקע ווי קהלת זאָגט: „עס איז נישטאָ קיין צדיק אויף דער ערד, וואָס זאָל טאָן לויטער גוטס און ניט זינדיקן".

זיסע זאכן, לייטערס און פייגעלאך

ערב ראש השנה עסט מען זיסע זאכן — א רמז אויף א זיס יאָר. מען טונקט אײַן א „המוציא" אין האָניק און מען זאָגט: „יהי רצון שתתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה". „זאָל עס זיין דעם אויבערשטנס ווילן, אז עס זאָל באנייט ווערן פאר אונז א גוט און זיס יאָר".

פאראן מקומות וואו עס איז א מנהג צו מאכן ראש השנה חלות אין דער פאָרם פון לייטערס, וויל אים ראש השנה ווערן מענטשן געמשפט, ווער עס זאָל אָרעם ווערן און ווער רייך, ווער עס זאָל דערנידעריקט ווערן און ווער דערהויבן ווערן. אויך מאכט מען די חלות אין דער פאָרם פון פייגעלעך, דאָס איז, א רמז אויף רחמנות, ווי עס שטייט געשריבן „ווי פליענדיקע פויגעלעך, אזוי וועט דער האר פון הערשאפטן באשיצן" (ישעיה ל"א).

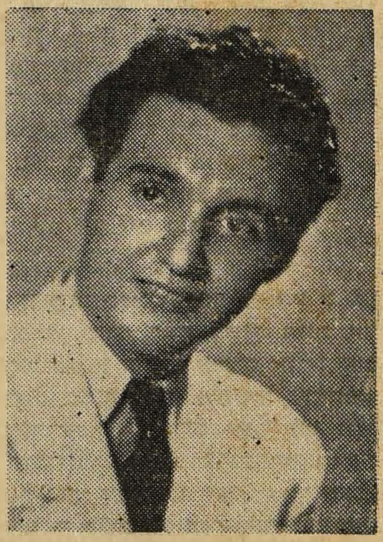
דער שופר

דער שופר, וואס ווערט געבלאזן אום ראש השנה, האט מער ווי איין אויסטייטשונג, לויט די מערערער פסוקים אין וועלכע שופר שאלונג ווערט אנגעוירט.

דער שופר איז א באראנס הארן — אן אנרענק צו עקידת יצחק, וואס שטעלט מיט זיך פאר די אפפערווילי־קייט פון ישראל אין אלע צייטן. „רבי אבהו האט געזאגט: פארוואס בלאזט מען מיט א שופר פון א באראן? דער הייליקער נאמען האט געזאגט: בלאזט פאר מיר מיט א שופר פון באראן, כדי איך זאל פאר אייך געדענקען די בינדונג פון יצחק, און איך וועל עס פאררעכענען פאר אייך אזוי ווי אין זואלט אליין געווען געבונדענע פאר מיר אויפן מזבח.

דער שופר איז א וועקונג צו תשובה: „וועט דאס קול פון שופר געהערט ווערן, און דאס פאלק וועט ניט אויפגעציטערט ווערן?" (עמוס).

דער שופר איז א רוף צו קאמף קעגן דאס שלעכטס אויף דער וועלט. ווי יהישוע האט מיט שופר שאלן געמאכט אומפאלן די מויערן פון דער זינדיקער שטאט יריחו. און עס שטייט „ווייל א קול פון שופר האט מיין נשמה געהערט, א שאל פון מלחמה" (ירמיה).

סאמועל סאלאמיטש

ערשטער אידישער לי־אטיפיסט אין קובא, וועלכער ארבעט ביים „האוואנער לעבן" זייט דער גרינדונג.

איסאק לעלטשוק

געהילפס־לינאטיפיסט און זעצער פון „האוואנער לעבן".

צו דער געשיכטע פון אידן אין קובא

פון דר. באָרים סאָפיר (ניו־יאָרק)

———0———

—— 1 ——

„דער געשיכטע־פּראָצעס" און זיינע ערשטע טריט

בקרוב פּאַרענדיקט מען צוגרייטן א זאמלבוך וועגן דער געשיכטע פון אידן אין קובא. דעם זאמלבוך גרייט צו א קאָלעקטיוו. דער איצטיקער אַרטיקל האָט בדעה איבערצוגעבן, ווי אַזוי אָט דער קאָלעקטיוו איז אויפגעקומען, וואָס ער האָט אויפגעטאָן און ווי אַזוי עס זעט אוים — אין אַלגעמיינע שטריכן — די געשיכטע פון אידן אין קובא אויפן סמך פון מאַטעריאַלן, וואָס דער קאָלעקטיוו האָט צונויפגעקליבן.

דאָס אַרבעט־נעזעץ אין קובא פּאַרוועלט געדונגענע אַרבעט פון אויס־לענדערס. ניט־קובאַנישע בירגערס, וואָס וואוינען אין קובא קענען, אויף אַזא אופן, לעבן בלייז ווי זעלבסטשטענדיקע אונטערנעמערס און ווי הענדלערס. דערצו איז צוגעקומען נאָך אַן אַנדער פּראַקטישע מעגלעכקייט: די אידישע פּליטים פון אַנטוווערפן האָבן קיין קובא אַריבערגעפירט די דימענטן־אינדוסט־ריע, און אידן האָבן געקענט קריגן אַרבעט ווי ספּעציאַליסטן אין באַארבעטן דימענטן.

ביי אזעלכע באַדינגונגען האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אז עס איז באַונדער שווער דער מצב פון דער אינטעליגענץ, וואָס זי האָט ניט קיין פּאַך־קענטענישן און קיין קאַפּיטאַל אויף צו ווערן אונטערנעמערס, און וואָס זי האָט זיך ניט געקענט איינאַרדענען ביים שלייפן און שנייִדן דימענטן. האָט מען געמוזט אַנקומען צו אינטערשטיצונג מצד „דזשאָינט", איז מען געווען פּאַרמשפּט אויף לייִדיקגיירי, און מען האָט אָפּגעבירעט יאָרן מיט נעפּלדיקער האָפענונג אויף דער אַמעריקאַנער וויזע. כדי צוציגעבן זינען און אינהאַלט אין לעבן פּאַר א גרויפּע אידישע אינטעליגענטן, וואָס האָבן פּאַרמאָגט די פּאַסיקע צוגרייטונג, כדי אויסצונוצן זייערע קענטענישן, האָט דער „דזשאָינט" אָנהויב

דר. באריס סאפיר

דער פאלגנדער ארטיקל פון דר. באריס סאפיר איז זיכער די גרעסטע ארבעט, וואס איז ביז איצט דערשינען וועגן אידישן ישוב אין קובא. דאס איז ניט קיין געשיכטע פון אידישן ישוב, נאר אן אלגעמיינער איבערבליק, מער א סך הכל פון די הויפט־געשעענישן — אלס רעזולטאט פון די אויספארשונגען פון דער רעפאקציע ארויסצוגעבן די מאטעריאלן צו דער געשיכטע פון די אידן אין קובא. זעלבסטפארשטענדלעך ווערן אין אזא אירע בערבליק נאר דערמאנט אייניקע טיפישע ארגאניזאציעס און עס ווערן ניט פארצייכנט קיינע נעמען. א רייע מאטעריאלן צו דער געשיכטע פון אידן אין קובא זענען שוין פארטיק און דער כתב־יד וואלט אז דער ישוב זאל נעמען אויף זיך די איניציאטיוו ארויסצוגעבן דאס ווערק.

מיר ווילן אויך דא באמערקן, אז דער ארטיקל איז נאך אין אפריל 1944 באנוצט געווארן פון מחבר זוי א רעזפעראט אין דער היסטארישער סעקציע פון „ייוא", און איז אויך געדרוקט געווארן אין די „ייוא־בלעטער" פון מאי - יוני 1945 אונטערן קעפל „אידן אין קובא". ניט קוקנדיק אויף דעם, וואס די ארבעט איז געדרוקט געווארן אין די „ייוא־בלעטער" און איז אויך דערשינען אין א סעפאראט־אפדרוק, איז זי דאך אומבאקאנט צו דעם ברייטן אידישן עולם פון האוואנא, און דערפאר וועט עס זיכער געלייענט ווערן מיט דעם גרעסטן אינטערעס, ווי עס פארדינט אזא וויסנשאפטלעכע אפהאנדלונג.

דער.

1943 באשלאסן צו ארגאניזירן פאר אט דער גרופע אינטעליגענטן א געזעלשאפטלעכע ארבעט. ביים זוכן א פאסיקן פראיעקט האבן די פירערס פון „דושאינט" אויסגעקליבן דאס צונויפנעמען מאטעריאלן פאר דער געשיכטע פון אידן אין קובא. אזוי איז אויפגעקומען דער „געשיכטע־פראיעקט".

עס האט זיך ארויסגעוויזן, אז דער אפקלייב פון דער טעמע איז געווען זייער א גראטענער. ניט בלויז האט א גרופע פון צען מענטשן געקראגן א מעגלעכקייט צי ארבעטן ביי אן ענין, וואס איז זיי נאענט און האט א זינען,

נאר דער פראיעקט איז צינויפגעפאלן מיט די אינטערעסן און הצטרכותן פון דעם אידישן קיבוץ אין קובא. אנגעפירט מיטן קאלעקטיוו האט א רעדאגיר־קאלעגיע פון א היסטאריקער א פליט און דעם רעדאקטאר פון דער ארטיקער אידישער צייטונג*). די רעדאגיר־קאלעגיע האט געהאט פולע אויטאנאמיע אין ארגאניזירן און דורכפירן די ארבעט. דער באשטאנד פון אט דער קאלעגיע האט פין איין זייט פארבונדן די־גרופע מיט דער איינגעזעסענער אידישער באפעלקערינג, און פון דער צווייטער זייט — מיט די ניי־געקומענע אימיגראנטן.

די ארבעט פון קאלעקטיוו איז געווען אזא:

א) צונויפקלייבן אידישע געדרוקטע פעריאדישע און ניט־פעריאדישע אויסגאבעם אין קובא: צייטונגען, זשורנאלן, בלעטלעך, אויפרופן, אפישן, פלאקאטן, פאטאגראפיעם א. ד. גל.;

ב) דורכארבעטן די ארכיוון פון די אידישע געזעלשאפטלעכע ארגאניזאציעס;

ג) דירכשטודירן די קובאנישע פעריאדישע פרעסע און פון דארטן ארויסנעמען ידיעות זיועגן אידן;

ד) ארויסקרינן מאטעריאלן וועגן אידן אין דער אלגעמיינער קובאנישער וויכנשאפטלעכער ליטעראטור;

ה) אינטערוויואירן אלטע אימיגראנטן.

אין א קורצער צייט האט דער קאלעקטיוו שוין צונויפגעקליבן א היפשע קאלעקציע בלעטלעך, פלאקאטן און אפישן. אט די קאלעקציע האט מען סארטירט על־פי אזעלכע סימנים: א) לויט די ארגאניזאציע, וואס האבן זיי ארויסגעלאזט; ב) לויט דער צייט, וועז זיי האבן זיך באוויזן. ניט אלע מאל איז גרינג געווען אויסצוגעפינען די ביידע סימנים.

א גרויס ארט צווישן אנגעקליבענעם מאטעריאל פארנעמען טעאטער־אפישן, עדות פון דעם, ווי אזוי עם האט זיך אנטוויקלט דער אידישער ליב־האבער־טעאטער אין קובא. פון די אפישן איז כדאי צו דערמאנען איינעם, וואס איז געווען געדרוקט אויף דייטש און א צווייטן, אן אפדרוק פון א קלישע, געמאכט פון אן אריגינאל וועלכן מען האט אנגעצייכנט מיט דער האנט. ביירע אפישן זענען פון סוף 1923 אדער אנהויב 1924, וועז אין האוואנא איז נאך ניט געווען קיין אידישע שריפט.

אט די קאלעקציע איז געווארן דער יסוד פארן מוזיי פונעם אידישן ישוב, וואס דער קאלעקטיוו האט ארגאניזירט און וואס דער „דזשאינט" האט אים פארזארגט מיט א דירה. צו די בלעטלעך, פלאקאטן, אפישן און ענלעכע מאטעריאלן איז צוגעקומען אויך א זאמלונג פון פעריאדישע און ניט־פעריאדישע אויסגאבעם אין קובא. זייער צאל איז ניט גרויס, באזונדער קליין איז די צאל ביכער פון דער שיינער ליטעראטור אויף אידיש. אין 1927 איז ארויס א העפט לידער פון ה. ד. קארמאן, „אויף אינזלשער ערד"; אין 1928 איז ארויס א בוך לידער פון א. אראנאווסקי, „קובאנער לידער"; אין 1930 פון דעם זעלביקן

*) ב. סאפיר און ס. מ. קאפלאן.

מחבר, „טראפיש ליכט", און אין 1934 — „אויף צענגליטער ערד"; י. א. פינים האט אין 1931 אפגעדרוקט די פאעמע „האטועי", און אין 1934 א בוך לידער „דר גאלדענער פאנטאן"; פון פראזע־ווערק דארף מען דערמאנען(1) פ. בער־ניקערס עטיודן „שטילע לעבנס", וואס זענען ארויס אין ווילנע, און א. י. דו־בעלמאנס דערציילונגען „אויף קובאנער ערד". ביידע ביכער זענען ארויס אין 1935. וואס שייך פעריאדישע אויסגאבעס, איז דער ערשטער זשורנאל אויף אידיש, „דאס פרייע וואָרט", ארויס אויף א שרייבמאשין אין פרילינג 1925. אין 1927 זענען שוין ארויס די געדרוקטע „קובאנער אידישע יום־טוב בלעטער". אין דעם זעלביקן יאר האט „צענטראַ איזראעליטא"(2) אנגעהויבן ארויסצוגעבן דעם זשורנאל „אויפגאנג", וואס האט עקזיסטירט ביז 1930. אין נאוועמבער 1932 האט מען געשאפן די צייטונג „האוואנער לעבן", וואס איז געגאנגען ווי א וואכנבלאט און נאך דעם צווי מאל א וואך. די צייטונג גייט נאך איצט ארום. זינט יוני 1942 גייט ארויס דאס קאמוניסטישע וואכנבלאט „קובאנער אידיש וואָרט".(3)

דער מוזיי היט אויך אויף אינטערוויוען מיט די אלטע אימיגראנטן. הגם כוביעקטיוו באפארבן, זענען די געשעענישן וואס זיי גיבן איבער א וויכטיקער מקור ביים שטודירן די ערשטע טריט פון דער אידישער אימיגראציע קיין קובא. דער מוזיי פארמאגט אויך אויסשניטן מיט ארטיקלען וועגן אידישע ענינים, וואס האבן זיך באוויזן אין קובאנער ווי־סנשאפטלעכע זשורנאלן און באַרשידענע אפרופן וועגן דער אידישער פראגע אין די ווי־כטיקסטע פעריאדישע אויסגאבעס פון קובא, באזונדער א זאמלונג ארויסזאגונגען אין דער פרעסע בשייכות מיט דער טראגעדיע פון דער שיף „סאן לואיס" אין 1939. חוץ דעם פארמאגט נאך דער מוזיי די רעזולטאטן פון פארשן די ארכיוון פון די אידישע געזעלשאפטלעכע ארגאניזאציעס אין קובא און אויך סטאטיסטישע מאטעריאלן.

אין קובא האט מען קיינמאל ניט דורכגעפירט קיין ציילונג פון דער אידישער באפעלקערונג. כדי צו האבן פיל־ווינציק פארלאזלעכע ידיעות וועגן דער צאל אידן, וועגן דער צאל מענער און פרויען, דער עלטער־פארטיילונג, דעם סאציאלן און פראפעסיאנעלן באשטאנד, וועגן דער צאל יארן וואס מען

---

(1) מיר ווייזן דא אן בלויז די ווי־כטיקסטע אויסגאבעס. א ענוויע ביבליא־גראפיע פון פעריאדישע און ניט־פעריאדישע אויסגאבעס איז שוין צו־נויפגעשטעלט און זי גייט ארויס אין דער זאמלונג מאטעריאלן פאר דער געשיכטע פון אידן אין קובא. ניט קיין פולע ביבליאגראפיע איז געווען פובליקירט אינעם „האוואנער לעבן אלמאנאך", האוואנא 1943, ז' 179.

(2) וועגן אידישן צענטער (אזוי איז דער נאמען פון דער ארגאניזאציע), זען ווייטער די פרטים אין קאפיטל 4.

(3) דאס זענען ניט מער ווי די ווי־כטיקסטע אויסגאבעס. פאר דער גאנצער צייט זינט עס עקזיסטירט דער ישוב אין קובא, זענען געווען עטלעכע צענדליק אויסגאבעס.

איז אין לאנד א. א. — האָט מען געדארפט אנקומען צו ארומיקע וועגן. אין אידישן צענטער האָבן זיך געפונען 5.000 אנקעטע־בויגנס פון צווישן די יאָרן 1925 און 1938; אין „דושאינט" זענען געווען פראָגעבויגנס פון די אימיגראנטן אן ערך זינט 1938. די מאטעריאלן זענען דאָס געווען דער יסוד פאר דער דעמאָגראפישער כאראקטעריסטיק פון דעם אידישן ישוב אין קובא. צו זיי זענען נאָך צוגעקומען די פארציי־כענונגען פון חתונות, בריתן און טויט־פאלן, וואָס אידישע ארגאניזאציעס און יחידים האָבן פארצייכנט.

ביים קלייבן די מאטעריאלן האָט מען באלד געהאט אינזינען א זאמלבוך מיט ארטיקלען וועגן דער געשיכטע פון אירן אין קובא. די טעמעס פאר די ארטיקלען האָט מען צעטיילט צווישן די מיטארבעטערס פון דעם „געשיכטע־פראיעקט" און עטלעכע פאסיקע אינטעלעקטועלע כוחות צווישן דער איינ־געזעסענער באפעלקערונג. אזוי ווי עס איז אָבער ניט געווען קיין זיכערקייט אין דעם, אז יענע וועלן טאקע אפטאָן די ארבעט, האָט מען דעם פלאן פארן זאמלבוך צונויפגעשטעלט אויף אזא אופן, אז ער זאל קענען צושטאנדקומען אפילו ווען בלויז די מיטארבעטערס פון דעם „געשיכטע־פראיעקט" וועלן דורכפירן וואָס זיי האָבן זיך אונטערגענומען.

אין פראָצעס פון דער ארבעט איז פון דעם קאָלעקטיוו געווארן א מין פארש־אינסטיטוט פארן אידישן ישוב אין קובא. ער האָט צונויפגענומען אין איין ארט ידיעות וועגן פארשידענע זייטן פון לעבן הן פון איצט, הן פון פריער. האָט מען אנגעהויבן זיך וועגדן צום קאָלעקטיוו נאָך אינפארמאציעס און נאָך עצות. געוועלדעט האָבן זיך יחידים און ארגאניזאציעס. וועגן די רעדאקציע פון „האוואנער לעבן" האָט פארטראכט ארויסצוגעבן אן אלמאנאך לכבוד 10 יאָר עקזיסטענץ פון דער צייטונג, האָט דער קאָלעקטיוו געמוטמעט אן אנטייל אין צונויפשטעלן דעם אלמאנאך און ער האָט דאָרטן אריינגעבראכט: א ביב־ליאגראפיע פון דער אידישער פעריאָדישער און ניט־פעריאָדישער פרעסע, די סטאטיסטיק פון טויט־פאלן, א קורצע געשיכטע פון אויפקום און אנטוויקלונג פון דעם פארשטייערשאפט־ארגאן אין דעם ישוב, און אן אויספארשונג וועגן דער דימענטן־אינדוסטריע וואָס אימיגראנטן האָבן דא געשאפן. וועגן דער אידישער צענטער האָט געזאָלט־טובט 18 יאָר עקזיסטענץ, האָט דער קאָלעקטיוו ארגאניזירטע א ג ע ש י כ ט ל ע כ ע א ו י ס ש ט ע ל ו נ ג, וואָס איז געווען אָבן פון 11־טן ביזן 18־טן דעצעמבער 1943 און וואָס עטלעכע הונדערט מענטשן האָבן זי געזען. דער קאָלעקטיוו האָט אויך צוגעגרייט א רייע אר־טיקלען מיט היסטארישן און סטאטיסטישן מאטעריאל פאר דער יובילי־אויסגאבע פון אידישן צענטער; די ארטיקלען זענען אויך ארויס ווי א סעפא־ראטער אפדרוק. דער קאָלעקטיוו האָט גרונטיק אויסגעפארשט די גאנצע געשיכטע פון דער רעזאָלוציע וואָס דער קובאנישער סענאט האָט אנגענומען אין 1919 אין פארבינדונג מיט דער באלפור־דעקלאראציע.

עס איז שוין איצט קלאָר, אז דער קאָלעקטיוו קען זיך ניט באגרענעצן מיט ארויסגעבן דאָס זאמלבוך מיט מאטעריאלן צו דער געשיכטע פון אידן אין קובא. ער האָט נאָך אנדערע צוויי אויסגאבעס, און דער אידישער ישוב

ריכט זיך. אז דער קאלעקטיוו וועט זיי טאקע נעמען אויף זיך: דורכפירן א ציילונג פון דער אידישער באפעלקערונג אין קובא, און אויספארשן דעם צו־שטייער פון אידן צו דער עקאנאמישער אנטוויקלונג פון לאנד.

ניט ווייניקער וויכטיק פארן ישוב איז אויך די אומדירעקטע השפעה פון דעם קאלעקטיוום ארבעט. דאס קלייבן היסטארישע מאטעריאלן האט געהאלפן קאנסאלידירן דעם ישוב, און די פארשידענע גרופעס (די ספרדים, אידן פון מזרח־אייראפע, אמעריקאנער אידן, אידן פון צענטראל־אייראפע) האבן זיך דערנענטערט צווישן זיך. עס האט אויך געשטארקט דאס געפיל פון אייגענער חשיבות פון דרך־ארץ צום אייגענעם עבר, פון מער געבונדקייט מיטן לאנד, פון פארוואלצלטקייט און פון המשכדיקייט.

— 2 —

דער אויפקום פון ישוב („דער פארהיסטארישער פעריאד")

ווי מען קען דרינגען פון דעם ביז איצט געזאגטן, האט דער „געשיכטע־פראיעקט" דער עיקר געהאט אינזינען די געשיכטע פון דעם א י צ ט י ק ן ישוב אין קובא.

זינט קאלומבוסעס צייטן זענען אין קובא געווען אידן, דער הויפט אנוסים, צעשאטענע קליינע אינזעלעך אין דעם ים פון שפאניער און ארטיקע — און דער יב האט זיי פארשלונגען. אויב עס זענען אפילו געבליבן עפעס זכר־לחורבנם פון יענע אמאליקע אידישע תשובים (און דאס דארף מען אויך ערשט אויספארשן!), איז אבער ניטא קיין שום המשך צווישן יענע אידן און די איצטיקע. די געשיכטע פון די אמאליקע יחידים־אידן איז א טייל פון דער אלגעמיינער געשיכטע פון קובא. אבער געשיכטע פון אידישן ישוב אין קובא, ווי די געשיכטע פון א באשטימטן סאציאלן ארגאניזם, הויבט זיך בעצם אן מיטן אנקומען פון א קאמפאקטער גרופע אימיגראנטן פון מזרח־אייראפע. און דאס איז געשען ערשט נאך דער ערשטער וועלט־מלחמה, אין די יארן 1921־1923, און דער עיקר אין די יארן 1924 ביז 1929.

אמת, ביז אט די דאטעס זענען אויך געווען אין קובא אידן, וואס זיי זענען שפעטער געווארן א באשטאנדטייל פון ישוב. סוף 19־טן י"ה האבן זיך באזעצט אין קובא א צאל אידישע משפחות פון די פאריניקטע שטאטן, פון פלארידא. דאס זענען ס'רוב געווען עמיגראנטן פון רומעניע. וואס האבן פריער זיך געהאט נאטוראליזירט אין די שטאטן. קיין קובא זענען זיי געקומען מחמת די געשעפטלעכע פארבינדונגען צווישן דעם אינזל און דעם דערבייאיקן דרום־ברעג פון קאנטינענט. זכרונות און דערמאנונגען אין דער ליטעראטור וויזין אויף, אז אידן אין טאמפא און קי־וועסט האבן געשפילט א ראלע אין דער קובאנישער באפרייאונגס־באווענונג. אידן האבן באזונדער געהאלפן דעם פירער פון דער באפרייאונגס־באווענונג, כאסע מארטי. אנהויב 20־טן י"ה זענען אין האוואנא געווען אן ערך 30 אידישע משפחות. אין 1904(4) האבן

(4) די געניוע דאטע איז ניט באוואוסט. אויפן סמך פון געוויסע מאטעריאלן דארף מען אננעמען דאס יאר 1906.

זיי זיך פאריניקט אין א „יוניטעד היברו קאנגרעגיישאן", און אין 1906 האבן זיי געקויפט אין גואנאבאקאא א שטיק ערד פאר א בית־עולם, וואס פונקציאנירט נאך איצט.

אין 1904 באווייזן זיך אין קובא די ערשטע ספרדים. זיי שטאמען פון טערקיי. זייער צאל איז ביז 1907 געווען זייער קליין. אין 1910 זענען שוין געווען עטלעכע הונדערט ספרדים. אין די יאָרן 1910־1913 קומען פון מעקסיקע א היפשע צאל ספרדים. די פאליטישע אומרוהנונגען האבן זיי געבראכט פון מעקסיקע קיין קובא. אויך ווערט גרעסער די צאל ספרדים, וואס קומען דירעקט פון טערקיי און פון סיריע. אין 1914 האבן די ספרדים געשאפן די ארגאניזאציע „שבת אחים" זי שיידט זיך אונטער פון דער פריער געשאפענער „יוניטעד היברו קאנגרעגיישאן" מיט דעם, וואס זי האט אויך אין זינען קעגנוויטיקע הילף, ניט בלויז רעליגיעוע פונקציעס. די ספרדים זענען געווען העכער טויזנט, א סך מער איידער די אמעריקאנער אשכנזים, און זיי האבן געהאט א מער פאלקישן כאראקטער. ס'רוב זענען עס געווען מאטעריעל ניט קיין איינגע־ארדנטע עלעמענטן. זיי זענען אויך געווען מער געבונדן מיט דער אידישער טראדיציע ווי די אידן פון אמעריקע.

ווען מען האט אינזינען דעם איצטיקן ישוב, זענען עס נאך רק פאר־היסטארישע צייטן. אבער שוין דעמאלט האבן מיר אזעלכע ארויסטרעטונגען, ווי אם כארמאגן א בולט נאציאנאלן כאראקטער. אין נאוועמבער 1918 האבן די אידן פון קובא געגומען אן אנטייל אין א זאמלונג לטובת די זעלנערס אין די ארמייען פון די אליאירטע; דעמאלט זענען זיי אויך ארויס ווי א באזונ־דערע אפטיילונג אין דער אלגעמיינער מאניפעסטאציע לכבוד דעם וואפן־שטילשטאנד. אין 1919 האט מען זיך געווענדט צום קובאנער סענאט, און ער האט אנגע־נומען די שוין דערמאנטע רעזאלוציע וועגן דער באלפור־דעקלאראציע. אין 1920 האט דער ישוב באראנקט די שפאנישע רעגירונג, רעפרעזענטירט דורך ארמיראל כארנעקא, פאר דער הילף לטובת ספרדישע אידן פון פראנקרייך בעת דער מלחמה. די אלע ארויסטרעטונגען האט אפגעפירט דוד בלים(5), א יעבידטיקער פון גראדנער גובערניע, וואס האט יאָרן לאנג געלעבט אין דרום־אמעריקע, און איז דורך מעקסיקע געקומען קיין קובא אין 1913. ער איז געווען א מיטגליד פון „יוניטעד היברו קאנגרעגיישאן", אבער ער האט אויך געארבעט מיט „שבת אחים". וואס איז דעמאלט געווען די פאלקס־ארואניזאציע פון קובא.

ניט נעקוקט אויפן קאנטאקט צווישן די ספרדים און די אידן פון אמעריקע, האבן די ביידע גרופעס דאך געלעבט אפגעזונדערט. אזוי ווי מען האט ge־שטרעבט צו שאפן אן ארגאניזאציע, וואס זאל פארבינדן ביידע גרופעס און אויך צי שאפן א מין היים פאר יונגע אידן פון די פאריניקטע שטאטן, וואס זענען צייטווייליק געווען אין קובא, איז אין 1917 אויפגעקומען די „יאנג

(5) געבוירן געווארן אין 1872, געשטארבן אין האוואנא אין 1942.

מען היבט אסאסיישן". זי האָט עקזיסטירט ביז מיטן 1919, זי האָט אבער ניט דורכגעפירט דאָס וואָס מען האָט זיך געריכט פון איר. ווידערמאל איז דא דער הויפט־טוער געווען דוד בלים. מען דארף אננעמען, אז דאָס האָט בלים אריינגעטראָגן דעם נאציאנאלן עלעמענט אין די ארויסטרעטונגען פון די האוואנער אידן. אבער דאָך זענען עס פארבליבן ספּאראדישע ארויסטרעטונגען. באמת א נאציאנאלער ארגאניזם וואָס ווייזט זיך אויף דער קובאנער געזעלשאפטלעכער ארענע מיט טאג־טעגלעכער ארבעט, וואָס לעבן אן אייגן קולטור־לעבן, וואָס פארמאגט א פארצווייגטן אפּאראט; דערציערישע, געזעל־שאפטלעכע און עקאנאמישע ארגאניזאציעס, וואָס האָט אינסטיטוציעס פאר סאציאלער פארזארגונג — זענען אידן אין קובא געווארן ערשט דעמאלט, ווען עס זענען אנגעקומען טויזנטער אימיגראנטן פון מזרח־אייראפּע.

זינט 1920־1921 הויבן אן שטראמען נייע אימיגראנטן: דער עיקר פון פוילן, אבּיסל אויך פון רוסלאנד. געפאָרן זענען זיי בעצם אין די פאריניקטע שטאטן, אבער אזוי ווי ס'זענען זיי געשטאנען אין וועג באגרענעצונגען, האבן זיי אויסגעקליבן אן אומוועג — קובא. דעם רוב האָט זיך טאקע איינגעגעבן דערנאך זיך ארויסצוקריגן וואוהין זיי האבן געשטרעבט. מען קען אננעמען, אז כמעט אלע אימיגראנטן וואָס זענען געקומען קיין קובא אין די יאָרן 1921, 1922 און 1923 האבן פארלאָזן דעם אינזל. דער איבערבליק קומט פאר אין די יאָרן 1923־1924, ווען טויזנטער אידן בלייבן דא זיצן, ווען קובא ווערט זייער נייע היים. פון דעמאלט אן קומט אויף די פראבלעם קובא כאר די אמע־ריקאנער אידן.

עס זענען געווען אין קובא הונדערטער אימיגראנטן, וואָס דאָס לשון פון לאנד האבן זיי ניט געקענט, וואָס קיין מיטלען צו לעבן האבן זיי ניט געהאט, וואָס קיין ארבעט האבן זיי ניט געקענט קריגן. די „יונייטעד היברו קאנגרעגיישאן" האָט ניט געהאט דעם געהעריקן אפּאראט, ניט די נענידשאפט און ניט די מיטלען אויף צו העלפן. די פרויען־ארגאניזאציע, די „עזרה־סאסייעטי" (אויפגעקומען אין 1917), איז אויך ניט געווען מסוגל צו דע־קויפּגאבע פון העלפן אזא גרויסער אימיגראנטן־מאסע. האָט די „יונייטעד היברו קאנגרעגיישאן" פריער פון אלץ געשאפן פון אירע אייגענע מיטגלידער, אין נאוועמבער 1921, אן ארגאניזאציע „צענטראָ מאקאבעא". מיטן ציל צו קענען על־פי די סטאטוטן העלפן אימיגראנטן. כדי צו האבן מיטלען, האָט מען ארויפגעלייגט אויף די מיטגלידער א פריוויליקן שטייער. נאר די נויט איז געווען גרויס, און וויפל די מיטגלידער פון „יונייטעד היברו קאנגרעגיישאן" וואלטן ניט געגעבן, זענען זיי ניט געווען בכוח צונויפּצנעמען די נויטיקע סומעס. הייבט מען אן זינט 1921 זיך צו וועגן קיין אמעריקע צום „היאס" אין „דזשאינט" מיט בקשות וועגן העלפן די אימיגראנטן אין קובא. מיר וועלן דא ניט ארייננייז אין אלע פרטים פון דער הילפס־ארבעט פון די אמעריקאנער ארגאניזאציעס פאר די אימיגראנטן. מיר וועלן בלויז זיך אפּשטעלן אויף די וויכטיקסטע עטאפּן אין דעם פראצעס. וואָס האָט געפירט צו א פארזיכדיקן יישוב אין קובא.

— 3 —

„די אמעריקאַנער אינטערווענץ"

אין די לעצטע חדשים פון 1921 הויבן אָן די אידישע געזעלשאפטלעכע אָרגאַניזאַציעס פון די פאַרייניקטע שטאַטן צו לייגן אַכט אויף דער פראַבלעם קובא. עס דערגייען די ידיעות וועגן מאסן אימיגראַנטן, וואָס נויטיקן זיך אין הילף. ביז זומער 1924 איז די אונטערשטיצונג מצד אמעריקע ניט געווען רעגולער. דער „דזשאָינט" שיקט געלט קיין האוואַנא צו דערי „יונייטער היברו קאַנגרעגיישאַן", און הגם די סומעס זענען היפשלעכע און זיי ווערן געשיקט סיסטעמאַטיש (אין 1922 יעדן חודש), האָט אָבער אַזא פאַרעם אונטערשטיצן נאָך ניט אָנגענומען דעם ישוב ווי א ישוב; עס איז געווען א מיטל צו פאַרגרינגערן דעם מצב פון אימיגראַנטן, וואָס זענען צייטווייליק אויפן אינזל.

אין פרילינג צי אין זומער 1924 הויבט זיך אָן די סיסטעמאַטישע און צילבאַוואוסטע אינטערווענץ מצד אמעריקאַנער אידישע געזעלשאפטלעכע אָרגאַניזאַציעס אין איינאַרדענען דעם אידישן ישוב פון קובא. עס איז דעמאָלט שיין קלאָר געווארן, אז א גרויסער טייל אימיגראַנטן, וואָס זענען געקומען קיין קובא וועלן שוין דאָרט פאַרבלייבן להשתקע, אז אין קובא וועט ווערן א אידישער קיבוץ. פריער דער „נעשאַנאַל קאונסיל אָוו דזשואיש ווימען" און דער „היאס", און נאָך דעם דער „דזשאָינט" האָבן פאַרשטאַנען, אז עס איז צוגעקומען א נייער עלעמענט אין דער קובאַנער פראַבלעם, און זיי האָבן זיך געשטעלט פאַר א ציל צו העלפן אידן אין קובא זיך איינווארצלען דאָרט, אז פון א צופעליקן מקלט זאָל קובא ווערן א נייער אידישער ישוב.

די דערמאָנטע אָרגאַניזאַציעס האָבן געשאפן א „דזשואיש קאַמיטי פאַר קיובא"(6). דער קאַמיטעט איז געווען אין ניו־יאָרק, און אין האוואַנא זיין א־בעט־אפאראט; דער האוואַנער אפצוויג פון קאַמיטעט האָט פון אפריל 1924 ביז 1926 געארבעט זעלבסטשטענדיק, נאָך דעם האָט ער זיך צונויפגעגאסן מיט „צענטראַ איזראעליטא דע קובא"(7), אן אָרגאַניזאַציע, וואָס איז אויפגעקומען לויט דער איניציאַטיוו פון די אימיגראַנטן און וואָס איז געווארן מיט דער צייט איינער פון די הויפט־אָרגאַנען פון די קובאַנער אידן, ריכטיקער פון די מזרח־אייראפייאישע אידן. אָבער אפילו נאָכן פאַרייניקן זיך מיט דער קובאַנער אָרגאַניזאַציע האָט די „דזשואיש קאַמיטי פאַר קיובא" אין האוואַנא אויפגעהיט איר אויטאָנאָמיע און האָט אויך ווייטער געקראָגן אָנווייזונגען פון ניו־יאָרק. אָבער די טעטיקייט איז שוין געאָנגען אונטערן שילד פון אידישן צענטער, און ווען דער קאַמיטעט האָט זיך ליקווידירט אין 1927, האָט ער איבערגענעבן זיין גאַנצן אינוועַנטאַר דער האוואַנער אָרגאַ־

(6) מען האָט דעם קאַמיטעט געווייניקלעך גערופן מיטן ענגלישן נאָמען.
(7) מען האָט דעם קאַמיטעט געווייניקלעך גערופן מיטן שפאַנישן נאָמען. דאָס איז דער אידישער צענטער, וואָס מיר האָבן שוין דערמאָנט.

ניזאציע. פון דעמאלט אן איז דער אידישר צענטער דער ארטיקער פארשטייער פין דעם ניו־יארקער קאמיטעט פאר קובאנער אידן. דער ניו־יארקער קאמיטעט האט זיך ליקווידירט אין 1929, אבער ביז 1932 האט דער אידישער צענטער נאך געקראגן מאטעריעלע אונטערשטיצונג פון ניו־יארק.

עס איז ניט גרינג צונויפצורעכענען די אלע סומעס, וואס מען האט פון די פארייניקטע שטאטן אריבערגעשיקט קיין קובא. וועז מען האט אין זינען אויך די געלטער־פון „היאס" און פון „רזשאינט" איידער עס האט זיך געשאפן די „דזשואיש קאמיטי פאר קיובא", די סומעס וואס דער קאמיטעט האט געקראגן אין קובא, און אויך די געלטער וואס דער אידישער צענטער האט ארויסגעקומען פון „נעשאנאל קאונסיל אוו דזשואיש דושוניזרז" פאר א קינדער־הייס און פאר א היים פאר עלטערע פרויען, און האבנדיק אין זינען די גאנצע צייט פון סוף 1921 ביז אקטאבער 1932, וועז מען האט אויפגעהערט צו פירן דעם ישוב אין קובא פארן הענטל — באקומט זיך, אז דער קובאנער עקספערימענט האט געקאסט די אמעריקאנער אידישע געזעלשאפטלעכע ארגאניזאציעס א קיימא־לן פון 300.000 דאלער.

וועז מען נעמט אין באטראכט, אז בלויז במשך 1942 האט דער „דזשאינט" איבערגעגעבן דעם „רזשאינט רעליף קאמיטי" אין האוואנא — 193,121.96 דאלער (אין 1943 איז די סומע געווען קלענער — 139.934.53 דאלער), קען זיך אויסדוכטן, אז א הוצאה פון 300,000 דאלער במשך פון עלף יאר צייט איז ניט קיין גוואלדיק גרויסע. אבער לאמיר דאס גוט פארשטיין. בעת דער וויים־גרעסטער טייל פון דער גרויסער סומע, וואס מען האט אויסגעגעבן אין 1942 פאר קובא איז אוועק אויף יחידים־הילף (אונטערשטיצונג און געצאלט פארן אויסהאלטן אין טיסקארניע די פאסאזשירן פון די שיפן „סאן־טאמע" אין „גינעא") — זענען דאך די דרייי מאל הונדערט טויזנט דאלער אין דער תקופה 1921־1932 אוועק פאר די קאלעקטיוות באדערפענישן פון די אידישע אימיגראנטן אין קובא. די מענטשן, וואס האבן געקראגן די אונטערשטיצונג פון „רזשאינט" אין 1942 זענען שוין אוועקגעפארן פון קובא אדער האלטן אין אוועקפארן; די וואס לטובת זיי האט מען אויסגעגעבן די באשיידענערע סומע פון 300.000 דאלער זענען פארבליבן תשובים פון קובא. נאך מער — דאס איז דער רוקנביין פון דעם גאנצן איצטיקן קיבוץ. בכן, לאזט זיך די גרויס פון אויפטו ניט מעסטן בלויז מיט דער סומע וואס מען האט אויסגעגעבן.

דער אידישער קאמיטעט פאר קובא האט זיך געהאט געשטעלט דעם ציל צו פארבעסערן דעם מצב פון די אימיגראנטן ווי א קאלעקטיוו, מאכן פון זיי קובאנער תישבים, און דורך דעם שאפן אין קובא א אידישן קיבוץ, איינעם פון די קאנצענטריר־ערטער פאר אידן אויפן מערבדיקן האלבקויל־לך. אלץ וואס האט געהאלפן דעם ישוב איינפעסטיקן זיך איז געווארן געשטיצט פון דעם קאמיטעט פאר קובא. דאס שאפן די אידישע קהילה, די אידישע שול, פארשידענע קולטורעלע, רעליגיעזע און געזעלשאפטלעכע ארגאניזאציעס, דאס העלפן די אימיגראנטן וועלן עקאנאמיש זעלבסטשטענדיק בירגערס, די זארג

וועגן די סאניטאר־היגיענישע באדינגונגען פון זייער לעבן — דאס אלץ האט זיך אפגעשפיגלט אין דער טעטיקייט פון דער „דזשואיש קאמיטי פאר קיובא".

וועו מען באטראכט רעטראספעקטיוו איר טעטיקייט, זעט מען איין די רעזולטאטן דערפון. פון איין זייט האבן די האוואנער אידן געקענט פאר־גיכערטערהייט דורכשפאנען זייער אנטוויקלונגס־וועג, ווייל א דאנק שטיץ פון דרויסן, א דאנק דעל געניטשאפט פון אידן אין די באריניקטע שטאטן, האט מען געקענט אריבערשפרינגען א רייע שטאפלען, וואס וואלטן געווען אומפארמיידלעך. אויב קיין הילף און אנווייז מן הצד וואלט ניט געווען געקומען. פון דער צווייטער זייט האט דאס אריבערטראגן פראקטיק פון דרויסן ניט געקענט פארבייטן די ארגאנישע אנטוויקלונג, און דעריבער איז דער פארגיכערטער וועג דאך געווען פארדרייט מיט אפניגן וואס האבן זיך געקענט אויסגלייכן נאר צו ביסלעך.

כיר וועלן עס אילוסטרירן מיט באקטן. נאר א דאנק דער הילף מצד אמעריקע האבן אידן אין האוואנא געקענט ביים סאמע אנהויב פארמאגן אוא צעצווייגטע צענטראלע אהגאניזאציע ווי דער אידישער צענטער, געבויט לויטן מוסטער פון די שפאנישע לאנדסמאנשאפטן (צענטרא גאיצגא, צענטרא קאס־טעיאנא א"א), וואס האבן הינטער זיך א לאנגע געשיכט און וואס שטיצן זיך אויף פילצאליקע גרופעס מאטעריעל גוט איינגעארדנטע לאדסלייט. נאר א דאנק כסדרדיקער הילף פון אמעריקע האבן אידן אין האוואנא נאך אין 1924 און 1925 געקענט האבן אייגענע אינסטיטוציעס פאר מעדיצינישער הילף, א זמילות־חסדים קאסע און אפילו א גאיינליקטע פארטרעטערשאפט אין אלע באציאונגען כלפי חוץ: מיט מלוכה־אינסטיטוציעס, מיט קאנסולאטן און ספעציעל טאקע מיט די אמטן, וואס האבן די השגחה איבער אימיגראנטן.

אין דער אמתן האבן זיך אבער אט די דרויסנדיקע פארמען געפאסט פאר א ישוב וואס שטייט אויף די אייגענע פיס, און ניט עפעס אויף קולעיס. דא זענען זיי געווען אזוי ווי א פראק וואס מען טוט אן אויף א קינד. ווי נאר אמעריקע האט פארקלענערט די אונטערשטיצונג, האבן זיך די ארגאניזיר־בארמען פון אידישן צענטער ארויסגעווייזן פאר קינסטלעכע און ניט נאך די יארן נאך; האט זיך אנגעהויבן א סעריע קריזיסן, וואס בלויז אין די לעצטע יארן האט מען זיך פון זיי געקענט ארויסדראפען. א סך פונקציעס פון אידישן צענטער (ווי מעדיצינישע הילף, זמילות־חסדים קאס) זענען אפגעשטארבן, און ערשט שפעטער פון דאס ניי אויפגעקומען אין אנדער גילגול.

נאר עס איז געווען נאך א וויכטיקער מאמענט: די צענטראלע ארגא־ניזאציע, וואס איז געשאפן געווארן מיט דער הילף פון דרויסן און וואס האט געבראכט אזוי פיל נוצן די קובאנער אידן, איז ניט באטראכט געווארן ווי אן אייגן קינד, וואס מען טראגט פאר דעם דאס אחריות. מען האט גיכער געקוקט אויף איר ווי אויף א דרויסנדיקער מאכט, וואס מען איז נוטה צו זיין צו איר אין אפאזיציע. נאר א קליינע גרופע האט זיך געפילט באמת געבונדן מיט דער צענטראלער ארגאניזאציע; צום גליק איז די גרופע געווארן מיט דער צייט. וועו מען האט דאס אין זינען, קען מען פארשטיין, פארוואס עס איז

שטארק געפאלן די צאל מיטגלידער אין אידישן צענטער, וועלן איר מערי־צינישער אפטייל האט אויפגעהערט צו פונקציאנירן אדער וועלן דאס זיין א מיטגליד האט אויפגעהערט געבן פאקטיש כמעט אומזיסטע בילדונג פאר די קינדער אין דער שול פון אידישן צענטער. מיט דעם דערקלערט זיך אויך דאס אויפקומען פון פארשלעג ארגאניזאציעס־מיט פונקציעס וואס זענען פריער געווען א טייל פון דער ארבעט פון אידישן צענטער, אדער וואס זענען ארייני־געגאנגען טאראטיש אין דער קאמפעטענץ פון דער צענטראלער ארגאניזאציע (אזוי איז אויפגעקומען א פרויען־פארין, אן אנטי־טובערקולאז קאמיטעט).

אן אנדער אימדירעקטע השפעה פון דער אמעריקאנער אינטערוועניע האט זיך אויסגעדריקט אין דעם, וואס עס האט זיך געשאפן א מאדנער צוגאנג צו געוועלשאבטלעבע הצטרכותן פון דעם ישוב. די אידישע האוואנא איז ניט געווען צוגעוואוינט אליין צו באפרידיקן אייגענע באדערפענישן, מען האט זיך פארלאזט אויפן רייכן אמעריקאנער פעטער. נאך מער: אפילו אין די קריטישע מאמענטן, וועלן מען האט געדארפט ארויסטרעטן צו פארטיידיקן אידישע אינטערעסן, וועלן מען האט געדארפט פירן אונטערהאנדלונגען מיט דער רעגירונג, האט מען זיך אויך געשטיצט אויף אינטערוועניע פון דרויסן אין זיך ניט פארלאזט אויף די אייגענע כוחות. פארשטייט זיך, אז דאס וואלט געווען אנדערש, אויב די כוחות וואס קענען טאקע שפילן א פירנדיקע ראלע. אבער עס זענען ניט געווען בנמצא אזעלכע כוחות. און דאס איז ווידער א סיבה, למדאי די אמעריקאנער ארגאניזאציעס האבן אינטערוועניירט אין אינעווייניקסטע קובאנער ענינים.

פארט האט די אמעריקאנער אינטערוועניע געגעבן די קובאנער אידן א בארשטעלונג, וויי אזוי עס דארף אויסזען א נארמאל אנטוויקלטע אידישע קהילה. אין וועלן די אידישע פאזיציעס אין קובא האבן זיך געשטארקט, וועלן די אימיגראנטן האבן געקראגן מער פרייע צייט זיך אפצוגעבן מיט געוועל־שאבטלעכקייט — איז די פארשטעלונג וועלן דעם וואס עס דארף זיין געווארן דער ציל. אזוי ארום האט די אמעריקאנער אינטערוועניע געהאט א דערציערישע ווירקונג. הגם מיט איבערריסן און מיט אפוולייכן אין א זייט, האט זיך דאך ניט אפגעשטעלט דער גאנג פון איינפעסטיקן זיך און ארגאניזירן זיך, וואס די אמעריקאנער אינטערוועניע האט אנגעמערקט פון סאמע אנהויב. און סוף־כל־סוף איז מען פארט געווארן אן אייגנארטיקער נאציאנאלער קאלעקטיוו, וואס שטייט מיט ביידע פיס אויפן נייעם באדן און וואס טראגט ארויס א ספעציפישן קובאנישן אידישן אקארד אין דעם אלגעמיינעם קובאנער ניגון. אמת, עס איז איצט ישוער אויסצוטיילן, וואו איז געווען די אמעריקאנער השפעה אוו וואס איז געווען דער אייגענער אויפטו פון דעם קיבוץ אין קובא. קיין צד האט זיך ניט געפירט על־פי היסטארישן־פילאזאפיישע שיטות, מען האט געארבעט עמפיריש. אפשר איז דאס ריכטיקסטע צו זאגן: דא האבן מיר דעם זעלביקן היסטארישן פראצעס, וואס האט געשטויסן אידן, אין אלע לענדער און במשך פון טייזנטער יארן, צו ארגאניזירן זיך און צו באפרידיקן אויטאנאם

די נאציאנאלע אין כאציאל־פאליטישע באדערפענישן. דאס פארשן אזא יונגן קיבוץ ווי קובא גיט די מעגלעכקייט צו דערזען, ווי מען וואלט עס דעמאנסטרירט ביי א לאבאראטארישן עקספערימענט, די אומאויסשעפלעכע ענערגיע אין דעם ווילן צום נאציאנאלן קיום ביי אידן.

— 4 —

די אידישע ארגאניזאציעס(9)

די פארשטייערס פון די אמעריקאנער אידישע ארגאניזאציעס, וואס האבן געארבעט אין קובא, האבן אלע געהאלטן, אז דאס אנפירן דאס לעבן פון דעם נייעם ישוב דארף אריבערגיין אין די הענט פון די אימיגראנטן פון מזרח־איראפע. און אט די אימיגראנטן האבן ניט געווארט, מען זאל זיי פארבעטן, זיי האבן זיך גלייך געזומען בויען דאס געזעלשאפטלעכע לעבן אין דער אידישער האוואנא. די ערשטע פראוון האבן זיי געמאכט באלד אין די סאמע ערשטע יארן.

עס איז טשיקאווע, וואס מען האט אנגעהויבן פון באפרידיקן די באדערפענישן אין קולטור און בילדונג. פארשטעלונגען פון ליבהאבערס און לעקציעס אויף ליטעראריש און פאליטישע טעמעס — דאס איז געווען דער בראשית פון דער געזעלשאפטלעכער אקטיוויטעט, ווי נאר קאנטיקערע גרופעס אידן פון מזרח־איראפע האבן אנגעהויבן זיך צו באזעצן אויפן אינזל. לעקציעס זענען א פשוטערע אונטערנעמונג ווי ליבהאבער־פארשטעלונגען, זענען זיי טאקע געווען נאך פאר די פארשטעלונגען. אזוי ווי די אקטיוויטעט צווישן דער אידישער אינטעליגענץ אין קובא האבן שוואך געקענט אידיש, זענען די ערשטע ארויסטריטן געווען אויף רוסיש. אבער די השפעה פון עולם האט זיך גיך ארויסגעווייזן אין דעם וואס מען איז אריבער אויף אידיש.

אזוי ווי דער דאמינירנדיקער שטראם איז געווען דער קולטורעלער און אויפקלערעריש, האט טאקע די ערשטע מאסן־ארגאניזאציע, וואס איז אויפגעקומען אין 1924 געהייסן „אידישער קולטור צענטער". ערשט אביסל שפעטער איז פון דעם געווארן פשוט — „אידישער צענטער", און אויף שפאניש „צענטראָ העברעאָ", און אט אזוי געדענקען דעם נאמען די אלטע תושבים. דער אידישער צענטער האט ארומגענומען אלע אקטיוויטעט עלעמענטן צווישן די אימיגראנטן. איבער שפראך האבן די ספחדישע אידן ניט געקענט צושטיין צום צענטער. פון די אמעריקאנער אידן האבן געהאט צו אים א שייכות בלויז יחידים, ס'רוב אמעריקאנער האבן זיך געהאלטן אין א זייט. חוץ אלע אנדערע מאטיוון, האט זיי צוריקגעהאלטן דער ראדיקאלער פאליטישער איינשטעל פון טייל פירערס אין אידישן צענטער. דאס לעצטע האט אגב געפירט צו א

---

(9) וועגן די ארגאניזאציעס פון די ספרדים און די אמעריקאנער אידן האבן מיר שוין גערעדט פריער.

שפאלטונג אין צענטער; די ראדיקאל געשטימטע האבן געשאפן דעם „קולטור־פאריין" (1926). די מער מעסיקע האבן אין 1925 ארגאניזירט דעם „צענטראַל איזראעליטע דע קובא", וואס אויף אידיש האט מען אים ווייטער גערופן „אידישער צענטער", און וואס עקזיסטירט עד היום.

די רעגירונג האט געשלאסן דעם „קולטור־פאריין" אין 1931, ווייל מען האט אים באשולדיקט אין קאמוניסטישער פראפאגאנדע. צוויי יאר שפעטער, אין יאנואר 1933, האט מען נעפרואווט באנייען דעם געשלאסענעם „קולטור־פאריין" אונטערן נאמען „אידישער ספארט־קלוב", נאר צוויי חדשים שפעטער, אין מערץ 1933, האט די רעגירונג געשלאסן אויך די נייע ארגאניזאציע. ערשט נאך דער רעוואלוציע, וואס האט אראפגעווארפן דעם פרעזידענט מאטשאדא איז נעקומען דער המשך פארן „קולטור־פאריין" אין פארם פון דער „אידישע געזעלשאפט פאר קונסט און קולטור".(10)

די באציאונגען צווישן דעם אידישן צענטער און די דערמאנטע פאריינען זענען ניט געווען קיין פריינטלעכע. פאר יענע איז דער אידישער צענטער געווען „קלייבירגערלעך" און אמאל פשוט „רעאקציאנער", און קעגן אזא ארגאניזאציע דארף מען דאך קעמפן אויף לעבן און טויט. דעם אידישן צענטער ווידער זענען געווען פרעמד די פאליטישע כוונות פון די לינקע פאריינען און זייער אומן קעמפן פאר זייערע אידייעס. ספעציעל די אנטי־דעליגיעזע פראפאגאנדע, וואס איז באשטאנען אין אויסלאכן אלע הייליקע טראדיציעס (למשל, דאס איינארדענען אים יום־כפור א לצים־כאר א־ער לצוואטע פארשטעלונגען). און דאך האבן זיך קיינמאל ניט איבערגעריסן די באציאונגען צווישן די ארגאניזאציעס, און ביי געווייסע נייע אונטערנעמונגען איז מען זיך צוניפגעקומען אימאפהענגיק פון לאנער. אזוי למשל שטאמט די איניציאטיוו צו שאפן דעם קאמיטעט צו באקעמפן טובערקולאז און צו זארגן וועגן גייסטיק קראנקע פון דעם אידישן צענטער (אין די יארן 1927־1928). אבער צווישן זיינע גרינדערס איז אויך פארגן דער „קולטור־פאריין".

נאר אנ־ערש זענען געווארן די באציאונגען אין דער צווייטער העלפט 30־ער יארן, וועו צו דער „געזעלשאפט פאר קונסט און קולטור" איז דער־נאנגען דער לאזונג פון פאלקספראנט. אין 1937 האט די „געזעלשאפט פאר קונסט און קולטור" פארבעטן דעם אידישן צענטער צו דער פייערונג פון איר דריי־יאריקן יוביליי. די פירערס פון דער געזעלשאפט האבן אנגעהויבן דרוקן ארטיקלען, וואס האבן נערופן צו אחדות און צום פארייניקן ביידע ארגאניזאציעס. אין אט די ארטיקלען רופט מען אן דעם אידישן צענטער — „די איינציקע צענטראלע אידישע ארגאניזאציע פון האוואנא". אין אן אויפרוף פון 1938 צו דער אידישער באפעלקערונג פון האוואנא, וואס אלע ארגאניזאציעס האבן אים אונטערגעשריבן, און צווישן זיי אויך די „געזעלשאפט פאר־

(10) ארגאניזירט אין מאי 1934.

קונסט און קולטור" ווערט געזאגט, אז דער אידישער צענטער איז דער עכט־טער רעפרעזענטאטיוער ארגאן פון דער אידישער באפעלקערונג אין קובא. לסוף, אין דעצעמבער 1938, האט די געזעלשאפט זיך געווענדעט צום אידישן צענטער מיטן אנבאט, מען זאל זי אריינגענעמען ווי אן ארגאניזאציע אין דעם צענטער. אויף אן אלגעמיינער פארזאמלונג פון מיטגלידער פון צענטער האט מען באשלאסן, אז מען נעמט ארויס אין אידישן צענטער די מיטגלידער אויך פון דער „געזעלשאפט פאר קונסט און קולטור", אבער מען נעמט ארויס יעדן יחיד באזונדער. האט דעמאלט די „געזעלשאפט פאר קונסט און קולטור" ארגאפגענומען איר פארשלאג און גערופן אירע מיטגלידער אויפצוקוויז ארויס־צוטרעטן אין אידישן צענטער. אויף אזא אופן איז פאקטיש געקומען צו א פארויניקונג פון די ביידע ארגאניזאציעס, הגם באמעל האט די געזעלשאפט אויך ווייטער ניט אויפגעהערט צו עקזיסטירן. דער סאוועטיש־דייטשער פאקט פון אויגוסט 1939 האט גוואלדיק פארשארפט די באציאונגען צווישן ניט־קאמוניסטן אין קאמוניסטן אין דעם אידישן צענטער. ווען עס איז אין 1940 אויפגעקומען די סכנה, אז די קאמיניסטן וועלן פארכאפן דעם אידישן צענטער, האבן די אלטע מיטגלידער זיך מאביליזירט און פארבאלאטירט דעם קאמו־ניסטישן צעטל קאנדידאטן אין דער פארוואלטונג. אין 1940, נאך א סך אנ־דערע קאנפליקטן, זענען די מיטגלידער פון דער „געזעלשאפט פאר קונסט און קולטור" אויסק פון אידישן צענטער און האבן געשאפן א קאנקורירנדיקן „אידישן פאלקס־צענטער", וואס עקזיסטירט ביז איצט.

ווען די „דזשואיש קאמיטי פאר קובא" האט זיך אין 1926 צונויפגע־גאטן מיט דעם אידישן צענטער, איז אייגער פון די תנאים ביים אפמאך געווען, אז אלע אידישע ארגאניזאציעס דארפן זיך קאנצענטרירן ארום דעם אידישן צענטער. כדי אויסצומיידן די צעשפליטערונג פון כוחות און פאראלעליזם אין דער ארבעט, האט מען געוואלט, אז דער אידישער צענטער זאל אויבערנעמען מכ"ש אלע פונקציעס אין דעם געזעלשאפטלעבן לעבן פון־דער אידישער האוואנא. אזוי ווי די „קאמיטי" האט געגעבן דאס גלט און עס איז שווער געווען צו קריגן אנדערע רעגילערע הכנסות, האט דאס קאנצענטרירן די גאנצע אידישע געזעלשאפטלעכקייט אין דעם אידישן צענטער געהאט געוויסע שאנסן דורכ־צוקומען. אבער פון איין זייט איז דערביי געווען א פראבלעם „ערת ישראל", א רעליגיעזע גרופע. וואס האט עקזיסטירט זינט 1925, און פון דער אנדערער זייט — די ציוניסטן.

דער ריליגיעזער עלעמענט איז אין קובא זייער שוואך. די יוגנט, וואס איז געקומען אהין פון די קליינע שטעטלעך פון פוילן און רוסלאנד איז געווען פארכאפט פון רעוואלוציע־שטורעם און האט אין די יונגע יארן דורכגעמאכט די ערשטע וועלט־מלחמה — זי האט ניט געבענקט נאך קיין רעליגיעז לעבן. דער ראדיקאל געשטימטער טייל איז געווען גוטה צו אטעאיזם. דער סאציאלער אויפשטייג, צי וועלכן זי האט געשטרעבט, איז ביי איר געווען פארבונדן מיט באפרייען זיך פון טראדיציע. דער עלטערער דור, וואס איז געקומען קיין קובא האט זיך געהאלטן פיל־וויניק ביים אלטן שטייגער, אבער ער האט נאריט

געוואלט דוקא אויפהיטן אלע פיטשעווקעס און אפהיטן אלע חומרות. און אויב מען וואלט עס אפילו געוואלט, וואלט מען ניט געקענט. עס זענען געווען ווייניק רבנים, עס זענען ניט געווען קיין לומדים וואס זאלן מדריך זיין. האט זיך איינגעשטעלט א געוויסער מינימום אידישקייט: מילה, בר־מצוה, חתונה און קבורה אויפן אידישן שטייגער, דאס גיין אין שוהל ארײן אין די ימים־נוראים און אמאל אויך אין אן אנדער יום־טוב, דאס אפהיטן יזכור און יאר־צייט. דאס איז כמעט אלץ וואס מען האט געקענט מערקן ביים רוב מיטגלידער פון אידישן צענטער.

אין אזא סביבה קריגט א ספעציעלן באדייט א גרופע פרומע אידן, וואס טיילן זיך אפ פון די אנדערע, און הגם זיי פראווען שבת פאר זיך, ווילן זיי, אז אי דער שבת אי די וואך זאלן זיך ביי אידן פירן לויט זייער שטייגער, דא גייט ניט אין דעם, צי „עדת ישראל"(11) האט דערגרייכט דעם ציל וואס זי האט זיך געשטעלט. על־כל־פנים איז קלאר, אז אירע צילן זענען ניט צו־נויפגעפאלן מיט די צילן פון אידישן צענטער. דערביבער איז זייער מאדנע, וואס דער אידישער צענטער האט אין 1926 געפרואווט אריינענעמען דעם „עדת ישראל" ווי א באזונדערע רעליגיעוע סעקציע. מען האט אפילו געהאט צונויפ־געשטעלט א פארמעלן אפמאך צווישן „עדת ישראל" און דעם אידישן צענטער. דער אפמאך איז קיינמאל ניט דורכגעפירט געוואָרן, און די צדדים זענען זיך צעגאנגען איבער מאטיוון, וואס זענען אונז פארבליבן אומבאקאנט. נאר אויב אפילו מען וואלט יא זיך צונויפגעקומען, וואלט מען א פנים זיך נעדארפט צעגיין, וואָרום זוואונען אונטער איין דאך וואלט געווען שווער באר צווי אועלכע אינגאנצן אנדערע אדגאניזאציעס.

די אינטערהאנדלונגען מיט די ציוניסטן זענען אווק א סך ווייטער. ציוניסטן אין קובא. זענען צוגעטראטן צו פארטייאישער ארבעט אין דער זעל־ביקער צייט וואס דער אידישער קאמיטעט פאר קובא, אין 1924. דער קאמיטעט האט זיי געשטיצט. אין זיי האבן אפילו געהאט א דירה אינעם בנין פון קא־מיטעט. חוץ דעם האט דער קאמיטעט זיי איבערגעגעבן ביכער, כדי אויפצו־שטעלן א ביבליאטעק פארן נאנצן ישוב. דער פירער פון קאמיטעט האט דע־מאלט (אין 1924) באטראכט די ציוניסטן פאר דעם אינטעליגענטסטן טייל פון דער האוואנער אידישר באפעלקערונג, און דערפאר האבן זיי דאס גע־דארפט פירן די קולטור־ארבעט לטובת אלע אידן, און דורך דעם טאקע העלפן דעם קאמיטעט. דער פירער פון קאמיטעט האב דעמאלט אינגאנצן ניט גענומען אין באטראכט די ספעציפיש פארטייאישע זייט פון דער ארבעט. קעגן דעם

---

(11) אין 1929 האט פון „עדת ישראל" זיך אפגעשפאלטן א גרופע מיט־גלידער, וואס זענען געווען אומצופרידן מיטן באזוייטיקן דעם רב צבי קאפלאן, און זיי האבן געשאפן די „כנסת ישראל". אין די 40־ער יאָרן, נאך דער נייעסטער אימיגראציע־כוואליע, זענען אויפנעקומען די ארגא־ניזאציעס: „מחזיקי תורה" און „עץ חיים".

זענען טאקע ארויסגעטראטן די ניט־ציוניסטישע עלעמענטן, און זיי האבן דעם קאמיטעט באשולדיקט אין ניט־אביעקטיווקייט.

אין דער אמתן איז דער פירער פון קאמיטעט ניט געווען קיין ציוניסט. ער איז צוגעגאנגען צום גאנצן ענין רײַן טעכניש. אים האט בלויז אינטערעסירט, מען זאל פירן א קולטור־ארבעט. ווי באלד אין האוואנא האט זיך געפונען אן אקטיווע יוגנט־גרופע, וואס האט ליב דאס בוך און איז גרייט מיטצוארבעטן מיטן קאמיטעט, איז מה טוב. דא האט זיך ארויסגעווײַזן דאס ניט באקאנט זיין מיטן לעבן פון די מזרח־איראפּייאישע אידן.

דער שלום־בית צווישן די ציוניסטן מיטן אידישן קאמיטעט באר קובא האט זיך אבער ניט לאנג געצויגן. עס האבן זיך אנגעהויבן רייבונגען. דער קאמיטעט האט פארלאנגט, אז די ציוניסטן זאלן אפּגעבן צוריק די ביכער פאר דער ביבליאטעק. די ציוניסטן ווידער האבן טאקע געוואלט די אונטער־שטיצונג מצד דעם קאמיטעט, אבער קיין אפּטרופּס איבער זיך האבן זיי ניט געוואלט. זענען זיי אין 1925 אריבער אין אן אייגענער דירה. אבער מען איז נאך אלץ געווען פארבונדן, ביז עס איז סוף כל סוף געקומען דאס, אויף וואס מען האט זיך עמעצט ריכטן: די ציוניסטן האבן זיך עמאנציפּירט פון דער אלגעמיינער ארגאניזאציע און זענען געווארן אן אומאפּהענגיקע פאליטישע פארייניקונג, וואס נעמט אן אנטיי־ל אינעם לעבן פון ישוב על־פי אירע אייגענע פרינציפּן. פריער האט מען נאך אבער דורכגעמאכט א סטאדיע פון אזא מין מאדנעם זיווג:

וועו דער אידישער צענטער האט זיך צונויפגעגאסן מיטן אידישן קאמיטעט פאר קיבא, האבן זיך אנגעהויבן אונטערהאנדלונגען מיט די ציוניסטן, אז זיי זאלן ארייטראטן אין אידישן צענטער ווי באזונדערע סעקציע. אין אקטאבער 1926 איז דער שידוך צושטאנד געקומען. משמעות די ציוניסטן האבן דערבּיי געהאט צוויי מאטיוון: ראשית כל ווירקן אויפן געזעלשאפטלעבן לעבן פון גאנצן ישוב דורכן צענטער, והשנית — זיין פריי פון פינאנציעלע דאגות. נאר דער שידוך האט ניט עילה יפה געווען. מען קען ניט זאגן אז די פירערס פון אידישן צענטער זענען געווען קעגנערס פון ציוניזם. ביי זיי איז גראד געווען א באגער איבערצונעמען די ציוניסטישע פארמען פאר די דרויסנדיקע ארויסווייזן פון נאציאנאלן לעבן. דער אידישער צענטער האט געהאט די וויים־בליק פאן, התקוה איז פארעכנט געווען ווי דער אידישער נאציאנאלער הימן. אבער דאס איז נאך רק וויט פון עכטן ציוניזם. דער אידישער צענטער האט געוואלט פארייניקן אלע אידן פון קובא און אויפן באזיס פון אומפארטייאישקייט. דער צענטער האט ניט געהאט אינזינען קיין ציוניסטישע פראפאגאנדע, נאר די אויפגאבע פון פארפלאנצן דעם ישוב אין דעם קובאנער ארום. דערפון זענען אויפגעקומען קאנפליקטן צווישן דער פארוואלטונג פון צענטער און די ציוניסטן, וואס זענען געווען א סעקציע אין צענטער. אט די קאנפליקטן האבן זיך אזוי געצויגן ביז זומער 1927, און זיי האבן דערפירט צו א ריס. די ציוניסטן האבן באלאזט דעם צענטער און זיך קאנסטרואירט ווי א זעלבסט־

שטענדיקע ארגאניזאציע מיטן נאמען „ציונויסטישע פארייניקונג", וואס זי איז ביז איצט די סאמע קאנטיקע ארגאניזאציע אין דעם ישוב.

מיר האבן שוין אנגעווין אויף געווייסע אומרירעקטע רעזולטאטן פון צונויפשמעלץ צווישן דעם אידישן צענטער און דעם אידישן קאמיטעט פאר קובא:(12) עס האט זיך געשאפן אן אנגעצויגענע, א חשדימדיקע, אפילו א רירעקטע אפהאנגיקייט באציאונג מצד דעם דורכשניטלעכן איד צו זיין צענטראלער ארגאניזאציע. וואס זי קריגט די שטיץ פון אמעריקע, וואס זי פירט דורך אפיציעלע קונקציעס וואס זי איז שיער נישט א מין מלוכה אינסטיטוציע. צום טייל דערקלערט זיך מיט דעם, למאי עם זענען אויפגעקומען נייע ארגאניזאציעס, וואס האבן געמוען אויף זיך אזעלכע ארבעטן, וואס האבן בעצם געהאנדעלט זיין אין רשות פון דעם צענטער. א בולטער בייישפיל איז דער פרויען פארריין, וואס איז פריער געווען ביים צענטער און האט נאך דעם, אין 1927, זיך געשטעלט אויף די אייגענע פיס. איצט פירט דער פרויען פארריין אדורך זייער וויכטיקע ארבעטן אויפן פעלד פון סאציאלער פארזארגונג: ער שטיצט אלטע, קראנקע און פרויען, ער האלט אויס א קינדער־הויז און האט א גמילות־חסדים קאסע.

דער אידישער צענטער האט קלאר געוואוסט וועגן די שטימונגען אין דעם ישוב לגבי אים און האט זיך געפלייסט צוצוציען צו דער בשותפותדיקער ארבעט יענע גרופעס וואס זענען געשטאנען מחוץ דעם צענטער. אזוי איז אויפגעקומען דער אנטי־טובערקולאז קאמיטעט, אן ארגאניזאציע וואס ארבעט איך, ווי דער פרויען פארריין, פאר סאציאלער פארזארגונג: פאר די טובערקולאזע און גייסטיק קראנקע און פאר די נויטבאדערפטיקע. די גרינדערס פון אט דעם קאמיטעט זענען געווען: ציוניסטן, ספרדים, עדת ישראל, קולטור־פארריין אין די ווילקאמירער לאנדסמאנשאפט. די איניציאטיוו, ווי פריער געזאגט, איז ארויס פון דעם אידישן צענטער. די גרינדונג איז פארגעקומען אין 1927־1928.

און אין דעם באשטייט טאקע דער גרויסער אויפטו פון דעם אידישן צענטער פאר דעם ישוב אין קובא: ניטא קיין איין אידישע ארגאניזאציע אין האוואנא, וואס זאל ניט זיין אויפגעקומען לויט דער איניציאטיוו פון דעם צענטער אדער אין לאקאל פון צענטער. במשך פון זיין גאנצער עקזיסטענץ איז דער צענטער געווען די אקס פון ישוב. אין אן אויפרוף צו דער אידישער באפעלקערונג פון האוואנא פון 21־טן יולי 1938, וואס אלע אידישע ארגאניזאציעס אן שום אויסנאם האבן אונטערגעשריבן, זאגט זיך ריכטיק, אז דער אידישער צענטער איז „דער אידישער אדרעס פאר קובא און פאר אויסלאנד".

דער צענטער האט געהאלפן און געשטויסן דערצו, אז אין 1929 זאל זיך שאפן דער „פעדעראר פארריין", און אין 1930 — דער „בארבער פארריין".

---

(12) זען קאפיטל 3.

אבער די ביידע ארגאניזאציעס האבן קיין קיום ניט געהאט, ווייל זיי זענען אויפגעקומען נאר מחמת דעם, וואס די פעדעלערס און שערערס האבן צייטווייליק געהאט ספעציפישע שווערקייטן.

א נייע אימיגראציע־כוואליע האט סוף 30־ער יארן געברענגט קיין קובא אידן פון צענטראל־אייראפע, פון דייטשלאנד און עסטרייך, וואס זיי האבן זיך ארגאניזירט פאר זיך. זייער ערשטע פארייניקונג האט געהייסן „רעפרע־זענטאנץ דער עמיגראנטען" (ארבעט אויף שפאניש „אוניאן דע רעפוכיאדאס דע אוראפא צענטראל"), און האט עקזיסטירט אין די יארן 1939־1941. זינט 1941 הייסט דער פארבאנד „אסאסיאסיאן דעמאקראטיקא דע רעפוכיאדאס העברעאס". פאראלעל מיט אט דער ארגאניזאציע איז אויך פארהאן א צווייטע, „אוניאן דע רעפיביאדאס העברעאס",*) וואס זי פארייניקט ס'רוב די פוילישע אידן, וואס האבן געלעבט אין בעלגיע.

מיט אט דער נייער עמיגראציע־כוואליע איז צום דריטן מאל (נאך 1921־1922 און 1924־1927) אויפגעקומען פאר די אמעריקאנער אידן די פראבלעמס קובא. אויך דאס דריטע מאל האבן די קובאנער אידן אליין ניט געקענט זיך אן עצה געבן מיט דער אויפגאבע צו העלפן די אימיגראנטן. די ערשטע אידן פון צענטראל־אייראפע זענען געקומען פון די פארייניקטע שטאטן קיין האוואנא בלויז אויף עטלעכע טעג, צו קריגן די אימיגראציעזוויזעס, אנשטאט דער טיריסטן־וויזע וואס זיי האבן פריער געהאט. נאך דעם האט מען אנגעהויבן קומען קיין קובא, כדי דארטן צו ווארטן אויף דער אמעריקאנער וויזע, וגאס מען האט זי נאך ניט געהאט. א טייל בלייבן שוין תושבים אין קובא. אבער אזוי ווי אויסלענדער טארן אין קובא ניט ארבעטן, פארלאנגט די רעגירונג א גראנטיע, אז די געקומענע וועלן ניט זיין קיין הכבדה פאר די ארטיקע צדקה־אינסטיטוציעס. אזא גראנטיע איז פארבונדן מיטן העלפן די אימיגראנטן. און ווען עס קומען הונדערטער נייע אימיגראנטן, קומען אויף נייע שטיגערישע און עקאנאמישע פראבלעמען. האט דער „דזשאינט" ארגאניזירט אין 1938 אן אפטייל אין האוואנא, „דזשאינט רעליף קאמיטי", וואס האט געהאט ביז איצט צו טאן מיט 9.500 אימיגראנטן און האט במשך פון די יארן 1928־1943 אויסגעגעבן 750.000 דאלער.

— 5 —

דאס עקאנאמישע לעבן

מיר פארמאגן ניט קיין ענעויע סטאטיסטישע ידיעות וועגן דער אידישער אימיגראציע קיין קובא, און עס קומט אויס צו נוצן פארשידענע אנווייזונגען, וואס זענען צעוואלפן אין די באריכטן פון דעם אידישן קאמיטעט פאר קובא

*) מיט דעם סוף פון דער מלחמה זענען די מערסטע פליכטלינגען אפגעפאלן אין די שטאטן. די „אסאסיאסיאן" פארמאגט נאך היינט א קליינע צאל מיטגלידער, און די „אוניאן" איז אויפגעלייזט געווארן אין 1946.

און פון דעם אידישן צענטער, ווי אויך אין דער קובאנער פרעסע. דעם סאָ־לידסטן אייגדרוק מאכן די מאטעריאלן, וואָס האָרי ווייטילעס האָט צונויפ־געזאמלט אין יאנואר און פעברואר 1925, וועלן ער איז געווען אין קובא א שליח פון „רושאינט". אויפן סמך פון די מאטעריאלן האָט ער אין פעברואר 1926 צוזאמענגעשטעלט א גרויסן רעפעראָט, אָנגעפראָפט מיט פארשידענע ידיעות. עלֿ פי ווייטילעס קומט אויס: פון אן ערך 5.000 אימיגראנטן, וואָס שטאמען פון מזרח און צענטראל־אייראָפּע, איז ניט מער ווי א פינפטל געקומען ביז 1924. אן ערך צום זעלביקן אויספיר קומט אויך דר. ל. לאנדע, וואָס האָט דורכגעשטודירט די אנקעטעס פון די מיטגלידער פון אידישן צענטער, און האָט זיי באארבעט אינאיינעם מיט ק. סוכאוואלסקי(13). ל. לאנדע האלט: „דער גרעסטער טייל אימיגראנטן, וואָס זענען געקומען ביז 1923 זענען שוין געווען אויפגעפאָרן אין די פאריניקטע שטאטן, וועלן מען האָט געשאפן דעם אידישן צענטער", ד. ה. אין סעפטעמבער 1925.

ביז 1920 זענען בכלל ווייניק אידן געווען אין קובא. אין 1925 זענען געווען אן ערך 8.000 אידישע נפשות, בתוכם אן ערך 2.700 ספרדים, א 100 אמעריקאנער אידן און אן ערך 5.000 אידן פון מזרח און צענטראל־אייראָפּע. צווישן די לעצטע זענען דער עיקר געווען יונגע מענטשן, אן ערך 60 פראצענט זענען געווען ניט עלטער פון 29 יאָר; עס זענען געווען אן ערך 4.000 בחורים(14). בון לאנדעס אויספארשונג פאר די יאָרן 1925־1928 זענען מיר, אז 60 פראצענט זענען געקומען פון פוילן, 23 פראצענט — פון רוסלאנד, 6.3 פראצענט — פין ליטע, 2.9 פראצענט — פון רומעניע, די איבעריקע פון אנדערע לענדער(15).

די ידיעות וועלן דער סאציאלער סטרוקטור פון דער אידישער אימיגראציע אין וועלן דער פאכן־פארטיילונג, זענען וויניקער קלאָר. דאָס וואָס מיר ווייסן זאגט בלויז עדות וועלן דעם עמך־כאראקטער פון דער אימיגראציע און וועלן דעם זייער נידעריקן פראצענט מענטשן, וואָס האָבן געהאט א באשטימטן פאך. דאָס לעצטע ווערט פארשטענדלעך, וועלן מען האָט אינזינען דעם עלטער פון די אימיגראנטן.

וועלן די אימיגראנטן האָבן געקומען זוכן א באשעפטיקונג, האָבן זיי זיך צונויפגעשטויסן מיט א סך שטערונגען. קובא איז אן אגראַרלאנד, אן אן אנט־וויקלטער אינדוסטריע. אויב ניט האנדלען, וואָס דערצו איז דאָך נויטיק כאטש אביסל אויסקער־קאפיטאל, האָבן די ניט־קוואליפיצירטע אידישע אימיגראנטן, אבסטראקט גערעדט, געקענט געפינען ארבעט בלויז אויף די טאבאק און ציקער־פלאנטאציעס. אָדער ווי טרעגערס אין פאָרט און ביים בויען אייזנבאנען. צי הייזער. א סך האָבן זיך טאקע געפרואווט לאָזן אויף דעם וועג, אָבער זיי

---

(13) זען „צו דער געשיכטע פון אידישן צענטער אין קובא", סעפאראט־דרוק פון דעם יובילי־בוך פון אידישן צענטער אין קובא, האוואנא 1943, ז׳ 104.

(14) עלֿ־פי דעם באריכט פון ה. ווייטילעס.

(15) יובילי־בוך פון אידישן צענטער, ז׳ 105.

האבן עם געמוזט אויפגעבן. ס׳רוב זענען די אידישע אימיגראנטן געקומען פון שטעט, מען איז געווען צוגעוואוינט צו א געוויסן סטאנדארד לעבן, מען איז ניט געווען גענויט אין שווערער פיזישער ארבעט, און מען האט ניט גע־ וואוסט פון לעבנס־באדינגונגען און אופן שפייזן זיך אין דעם סובטראפישן קלימאט פון קובא. איינער נאכן צווייטן זענען די אימיגראנטן אוועק פון די טאבאק אין צוקער־פלאנטאציעס אדער פון ארבעטן ביים דורכפירן אייזנבאנען, וואו מען האט געגוצט די וואלוועלע פראצע פון די אנפרעטענזיעסדיקע ארטיקע אדער נעגערס, וואס מען האט געבראכט פון האיטי. ביים ארבעטן אין פארט אדער ביים בויען הייזער איז אגב נאך געווען א גוואלדיקער שטער וואס ניט קענען דאס לשון. מען דארף נאך נעמען אין באטראכטן, אז די אידישע מאסן־ אימיגראציע האט אנגעהויבן זיך צו באווייזן אין לאנד גראד אין ברען פון עקאנאמישן קריזיס, ווען די קאנקורענץ אויפן ארבעטמארק איז געווען גרויס און דער נאכפרעג אויף ארבעט זייער קליין. אזא סיטואציע האט אודאי פאר־ שווערט און פארערגעלט דעם מצב. פון דעם אימיגראנט.

דער מצב פון דער אימיגראנטקע איז געווען אביסל בעסער. פרויען האבן געקענט ווערן דינסטן און ארבעטן אין דער היים ביי וועש־נייטערייז. נאר פאר־ דינט האבן זיי זייער ווינציק. א דינסט האט געקראגן צווישן 10 ביז 20 דאלער א חודש, און די וואס האבן אין דער היים געארבעט ביי וועש, האבן פארדינט צן ערך 5 דאלער א וואך. אזוי האט עס אויסגעזען אין 1925, און אפילו אין 1927 איז נאך געווען גאנץ נארמאל א פארדינסט פון 7, 8, 9 און 10 דאלער א וואך(16).

איז דעריבער ניט קיין־חידוש, וואס צווישן די אימיגראנטן איז געווען שטארק פארשפרייט ארבעטסלאזיקייט און מען האט געליטן פון בימערער נויט.

וועו מען האט פאר די אויגן אט דאס בילד, איז יא א חידוש, וואס די אימיגראנטן האבן אין א קורצער צייט גובר געווען די אלע שוועריקייטן, וואס מען האט געמיינט אז מען קען זיי ניט באהייבן, און וואס במשך פון א קורצער צייט האבן זיי נעקענט פארנעמען פעסטע פאזיציעס אין דער עקאנאמיק פון לאנד.

דאס פשוטסטע איז געווען, ווי אומעטום אויפן מערבדיקן האלבקיילעך, זיך צו לאזן פערלערי. שווער צו געפינען באטש אייגעם צווישן די איצטיקע בירים. וואס פארמאגן אונטערנעמונגען, הורטקראמען, אוניווערסאל־געשעפטן אדער רייכע לאהדים־קראמען, וואס זאל ניט האבן אנגעהויבן מיט א פאק אויף די פליייצעס אדער מיט א שטעל פון צעלניק. אבער מען איז ניט לאנג געבליבן ביי פערלערי(17). פון ארומטראגן סחורה איז מען אריבער צו א קרעמל מיט סחורה, צו א גרויסער קראם, צו א געשעפט, צו א הורטלאגער.

---

(16) על פי באריכט פון ה. ווייטילעס.

(17) איצט זענען נאך אויך פארען פערלערס, אבער זייער צאל איז זייער קליין.

וועז מען גייט איצט איף די הויפט־גאסן פון האנדל אין האוואנא, אויף מוראיא און בערנאזא, זעט מען א סך געשעפטן, וואס געהערן צו געוועזענע ארעמע אימיגראנטן.

אבער אידן האבן זיך אויסגעצייכנט ניט בלויז אין האנדל. אידן האבן זיך אויך געזומען צו פראדוצירן אזעלכע סחורות, וואס פריער האט מען זיי געמוזט ארייגפירן פון די פאריניקטע שטאטן. דער עיקר איז עס געווען אונטערווערש און איבערקלייד־ער. אידן האבן אויך אויסגעבריטערט די פראדוקציע פון שוכוואר־ג. זיי האבן איינגעפירט דאס אויסארבעטן שניפסן. אנהויב די 40־ער יאר, מיט דער נייער כוואליע אידישע אימיגראנטן, איז געקומען אויך א נייע אינדוסטריע: דאס אויסארבעטן דימענטן*). וואס אידן פון אנטווערפן האבן אריבערגעברענגט. מיט אט דער נייער כוואליע זענען אויך געקומען כפעציאליסטן אין אויסארבעטן לעדער, וואס דאס אט געגעבן א שטויס, עס זאל זיך אנטוויקלען דאס אויסארבעטן פרויען־בייטלען, פארטפעלן, טויס־טערס און אנדערע ארטיקלען, דער עיקר פון קראקאדילן־הויט.

די גאנצע אנטוויקלונג דארף מען, פארשטייט זיך, באטראכטן רעלאטיוו. די אידישע אימיגראציע קען זיך ניט פארגלייכן מיט די אימיגראנטן פון שפאניע אין קאפיטאלן און אין גרויס און פארנעם פון די אונטערנעמונגען. אבער וועז מען האט אינזונען די שווערי־קייטן, וואס די אידישע אימיגראציע האט געדארפט בייקומען אין די קורצע צייט פון זיין אין לאנד, דארף מען באלד נתפעל ווערן פון די אויפטוען אין דערגרייכונגען.

אין דער מעלה איז אבער פאראן א חסרון אויך. ס'רוב אידן זענען פאר־נומען אין האנדל און אין קלייד־ער־קאנפעקציע. און אפילו דער האנדל איז באגרענעצט מיט אן ענגן אפקלייב ארטיקלען. אין א סך צווייגן פון האנדל, וואו אידן אין אירופע זענען געווען קאנטיק פארטרעטן, קען מען קיין אידן אין קובא ניט געפינען. עס פעלן כמעט אינגאנצן פאכלייט, אמתע בעלי־מלאכות. אזא אומנארמאלקייט האט זיך בולט ארויסגעווייזן נאך דער אויס־פארשונג, וואס דער האוואנער אפטייל פון „ארט" האט דורכגעפירט (אין 1942־1943). דערפאר טאקע איז דער אפרוף געווען גרויס, וועז דער „ארט" האט געשאפן פאכקורסן אין האוואנא.

צווישן די וואס זענען געקומען מיט א מלאכה אין די הענט זענען דער עיקר געווען שניידערס און שוסטערס. זיי האבן אין קובא זיך אריינגעגלידערט אין זייערע ספערעס. א טייל האבן גאנץ גוט פארדינט און זענען געווארן זעלבסטשטענדיקע בעלי־מלאכות. פאראן אין האוואנא א פאריין פון אידישע קאנפעקציאנערן („אסאסיאסיאן דע טאיערי־סטאס דע טעכידאס"). און א „פאריין פון אידישע שוך־פאבריקאנטן". אין די ביידע פאריינען זענען ס'רוב

*) זייט אינמיטן 1946 איז די דיאמאנט־אינדוסטריע פולשטענדיק אונטער־געגאנגען.

מיטגלידער קליינע אונטערנעמערס, וואס שיידן זיך ווייניק אונטער פון פועלים. אן אנדער טייל שניידערס און שוסטערס זענען פארבליבן געדונגענע ארבעטערס.

די צאל אידישע פראלעטאריעס אין קובא איז ניט גרויס. עס זענען איצט בארען א פנים ניט מער פון 200-300 אידן לוין-ארבעטערס. קוואליפיצירטע ארבעטערס זענען נאך ווינציקער אין צאל. אין די ערשטע יארן פון דער אימיגראציע, ב׳ה 1927-1929, זענען געווען אן ערך 1.000 לוין-ארבעטערס(18). בלויז א קליינער טייל זענען פארבליבן ביים פארקויפן די אייגענע ארבעט, ס׳רוב זענען געווארן קליינע אונטערנעמערס. א סך האבן געמוזט עמיגרירן, ווייל זיי האבן ניט געקענט קריגן קיין ארבעט אויפן אינזל. די וואס זענען פארבליבן האבן געמוזט עפענען אייגענע וואירשטאטן, ווייל די ארבעט-געזעצן פון 1933 שאפן אן ארבעט-מאנאפאל פאר די ארטיקע איינוואוינערס. מען דארף געדענקען, אז די געצוואונגענע אונטערנעמערס לעבן ניט בעסער ווי דער פראלעטאריאט.

אין די ערשטע יארן פון דער אימיגראציע איז אויך געווען אן אמתע ארבעטער-באוועגונג, וואס האט דורכגעפירט סטרייקן און געשאפן עקאנאמישע ארגאניזאציעס. די אידישע ארבעטערס, דער עיקר די שניידערס און די שוסטערס, זענען געווען ענג פארבונדן מיט דער קובאנישער ארבעטער-באוועגונג, בפרט מיט די פראפעסיאנעלע פארייגן. די פראפעסיאנעל ארגאניזירטע לערער-ארבעטערס און די ארבעטערס פון די נאדל-פאבן, זענען געפירט געווארן פון די אידישע ארבעטערס אין ראיאנען פון אלט-האוואנא, וואו די אידישע אימיגראנטן האבן געוואוינט. די פראפעסיאנעלע ארגאניזאציעס זענען ניט געווען קיין ריין-אידישע. ניט לויט זייער ציל און ניט לויט זייער באשטאנד, נאר זיי האבן ארומגענומען אלע ארבעטערס פון די שייכדיקע אונטערנעמונגען.

די אידישע ארבעטער-באוועגונג האט געהאט א ווירקונג אויף דער קאמוניסטישער פארטיי פון קובא, מיט וועלכער זי איז געווען פארבונדן. די סאציאל-דעמאקראטן האבן קיינמאל ניט געשפילט קיין קאנטיקע ראלע, און די רעוואלוציאנער געשטימטע ארבעטערס זענען געגאנגען נאך די קאמוניסטן. ביי דער קאמוניסטישער פארטיי איז געווען א אידישע סעקציע. די אידישע קאמוניסטן האבן זיך אנגעזען ביים שאפן די קאמוניסטישע פארטיי פון קובא. אויף איר ערשטן צוזאמענפאר אין 1925 זענען געווען דעלעגאטן פון צוויי אידישע קאמוניסטישע ארגאניזאציעס. עס זענען געווען דריי אידן צווישן סך-הכל צען דעלעגאטן(19). אבער וען דער אידישער פראלעטאריאט איז איינגעשרומפן געווארן, זענען אידן פארשוואונדן געווארן פון דער פראפעסיאנעלער באוועגונג, און די יחידים-אידן וואס זענען פארבליבן אין דער קאמוניסטישער פארטיי פון קובא זענען אינגאנצן אוועק פון אידישער ארבעט און אריבער בלויז צו אלגעמיין קובאנישער פאליטישער טעטיקייט.

---

(18) זע „האוואנער לעבן" נום. 599, פון 2-טן אקטאבער 1940, ז׳ 39.
(19) זע די צייטונג „האי", האוואנא, פון 1-טן מאי 1943.

— 6 —

די פאַרמען פון קולטורעלן לעבן

די גוואלדיקע מערהייט אידישע אימיגראַנטן פון מזרח־אייראָפּע, וואָס זיי זענען געווארן דער רוב מנין און רוב בנין פון ישוב, זענען פישוטע כאַלקס־מענטשן. מענטשן מיט בילדונג זענען כמעט ווי ניט געווען. פארשטייט זיך, אז די אימיגראַנטן האָבן קיין שפּאניש ניט געקענט. זייער שפּראַך איז געווען אידיש. דאָס ביסל קענען פויליש אָדער רוסיש פון דער אלטער היים האָט זיך גיך אויסגעוועבט. מען קען אויך איצט ניט זעלטן טרעפן אין קובא אימיגראַנטן, וואָס פארשטייען רוסיש, אָבער עס איז שווער צו געפינען אזעלכע, וואָס רעדן גיט רוסיש. וואָס קלאָרער עס איז געווארן, אז מען פארבליבט תושבים אויפן אינזל, אלץ מער האָט מען זיך צוגעוועגדט צו שפּאניש און מען האָט אין דעם געטאָן א פּעולה. דער דור וואָס איז געבאָרן געווארן אין קובא קען שוין שפּאניש ווי אן אייגן לשון. אָבער דאָך האָט מען אידיש ניט פארוואַרפן. פון סאָמע אָנהויב האָבן דא די אימיגראַנטן געשטרעבט אויפצוהיטן אידיש און עס איבערצוגעבן דעם אונטערוואקסנדיקן דור. דאָס גאָרע קולטור־לעבן פון די קובאַנער אידן איז בארבונדן מיט אידיש. דער טעאַטער איז אויף אידיש, די שול איז אויף אידיש, די פרעסע איז אויף אידיש און מען לייענט אידישע ליטעראַטור. די צווייי עיקרדיקע ארויסווייזן פון נאציאָנאלן לעבן אויפן אינזל זענען: די קולטור אויף אידיש און דאָס שאפן אינסטיטוציעס פאר סאציאלער פארזאָרגונג. די אידן פון מזרח־אייראָפּע האָבן אין אזא מאָס ארויסגעלייגט זייער שטעמפּל אויפן גאנצן לעבן פון ישוב, אז די אנדערע גרופּעס, די ספּרדים און די אמעריקאַנער אידן, קען מען גארניט נעמען אין באטראכט ביים געבן א בילד וועגן די פארמען פון קולטורעלן לעבן. און אט דער שטעמפּל פון מזרח־אייראָפּייאישן איד איז א שטעמפּל פון אידיש.

אמת, די ספּרדים האָבן ניט ווינציק זיך געמיט אויפן פעלד פון אויפ־קלערונג און בילדונג. זיי האָבן אין יאנואר 1924 געעפנט א שול, זיי האָבן ארגאניזירט פארשטאַלונגען און רעפעראטן. אָבער זיי זענען צו דעם אלעם צוגעגאנגען מער פון א רעליגיעזן שטאנדפונקט. חוץ דער אלגעמיינער פראַ־גראַם פון דער קובאַנישער שול, האָט מען ביי זיי געהאָט אינזינען איבער־צוגעבן די קינדער די רעליגיעזע טראדיציע. מען האָט געלערנט לשון־קודש צוליב דאוונען און ברכות. וועז זייער שול, „קאַלעכיא טעאַטאַר הערצל", איז אין הארבסט 1926 אריבער אין דער דירה פון אידישן צענטער (מחמת דוחק אין געלט־מיטלען), און אין יאנואר 1927 אריבער אין רשות פון צענטער, האָט זיך די פּראַגראַם פון דער שול אויך געמוסן בייטן. דאָס איז איצט א נאַרמאלע קובאַנישע פאַלקשול מיט דעם צוגאָב, אז מען לערנט דאָרטן אויך אידיש, און אויף אידיש ווערן געלערנט אקדישע ליטעראַטור, אידישע געשיכטע און העברייאיש. דער אלגעמיינער כאראקטער פון דער שול איז איצט א וועלט־לערער (אָבער ניט קיין אנטי־רעליגיעזער).

אזוי ווי די שול האט געשפילט א גרויסע ראלע אין דעם לעבן פון ישוב, גיבן מיר דא עטלעכע פרטים פון איר געשיכטע: די ארגאניזאציע פון די ספרדים, „שבת אחים", האט זי געשאפן אין יאנואר 1924 מיטן נאמען „תלמוד תורה טעאדאר הערצל"; צווישן די 125 קינדער זענען געווען 35 ספרדישע און די איבעריקע אשכנזישע. די אמעריקאנער אידן אין האוואנא, די „יוניטעד היברו קאנגרעגיישאן", און די „עזרה סאסייעטי", האבן זי געשטיצט, און ספעציעל דער אידישער קאמיטעט פאר קובא. אין הארבסט 1926 איז די שול, וואס דעמאלט האט זי געהייסן „קאלעגיא טעאדאר הערצל", אריבער אין דער דירה פון אידישן צענטער, אין אין יאנואר וועלט זי אן אייגנס פון צענטער. אזוי האט די שול עקזיסטירט ביז הארבסט 1939, ווען דער אידישער צענטער האט שוין מער ניט געקענט זיך קיין עצה געבן מיטן שטענדיקן דעפיציט פון דער שול, און זי איבערגעגעבן צו דער פארשטייערשאפט פון די עלטערן. בון דעמאלסט אן הייסט זי „די אויטאנאמע שול ביים אידישן צענטער". ביז 1929 זענען אין דער שול געווען 175 קינדער, זינט 1932 וואקסט די צאל ביז 300 און צייטנווייז אפילו ביז 400.

הוץ דער אזוי־גערופענער אויטאנאמער שול, זענען פארן אין האוואנא נאך צווי אידישע שולן, געבויט אן ערך אזוי ווי די צענטראלע שול, אבער איינע געפינט זיך אונטער דער השפעה פון ציוניסטן און הייסט „אינסטיטוט יבנה", און די צווייטע, א קאמוניסטישע, הייסט „שלום עליכם שול". די ציוניסטישע שול עקזיסטירט שוין עטלעכע יאר, און די קאמוניסטישע צווי יאר.

אין דער פראווינץ זענען ניטא קיין אידישע שולן. דארטן זענען ניטא קיין לערערס אזן ניטא קיין לערנביכער. אידן לעבן דארטן ניט געזונ קאמפאקט, מען זאל קענען זיך פארגינען דעם לוקסוס צו האבן אן אייגענע שול. אויך ניט אלע אידישע קינדער אין האוואנא גייען אין א אידישע שול. עס איז שווער אויסצוגעפינען דעם פראצענט אידישע קינדער, וואס לערנען זיך אין ניט־אידישע שולן. ס'רוב נייעסטע אימיגראנטן פון צענטראל און מערב אייראפע שיקן ניט די קינדער אין קיין אידישער שול. קיין סהרדישע קינדער זענען שוין אויך ניטא מער אין די אידישע שולן. עס איז פאר זיי שווער דאס לערנען זיך אידיש. די ספרדים האבן ביי זייער סינאגאגע א שול פאר קינדער (אונטערן נאמען „טעאדאר הערצל".

דער אידישער ליבהאבער־טעאטער און די קולטור און בילדונגס־ארבעט אויף אידיש זענען אויפגעקומען ווי נאר די אימיגראנטן האבן זיך גענומען פילן כאטש טיילווייז ווי תושבים. די באדערפענישן צו כארברענגען די פרייע צייט אין אייגענער סביבה האט געשטויסן צו קולטורעלער טעטיקייט אויף אידיש. אויב מען וואלט אפילו געוואלט, האט מען ניט געקענט גיין אין שפאניש טעאטער אדער אויף שפאניש לעקציעס, ווייל מען האט דאס לישין ניט פארשטאנען.

סוף 1923 האט זיך געשאפן דער ערשטער ליבהאבער־קרייז. אזוי אבער ווי דער ארגאניזאטאר פון דער טרופע האט געוואלט פון איר מאכן א מקור פאר שטענדיקער אייגענער הכנסה, איז פון דעם ענין קיין זאך ניט געווארן.

שפעטער, אין 1924 שאבט זיך די דראמאטישע סעקציע ביים אידישן צענטער, אין וועלכן דאך איז אין ווינטער 1925-1926 פאראנסטאלטונג(20), איז אויפגעקומען דער „דראמאטישער קרייז אין האוואנא", וואס האט זיך פארמאכטן צו קלייבן געלט פאר א שטענדיקן לאקאל פארן „קולטור־פאריין", און וואס האט זיך נאך דעם אנגערופן, וועלכן דער „קולטור פאריין" האט זיך ארגאניזירט. „דראמ. סעקציע ביים קולטור פאריין". ביז אן ערך 1931 האט געבליט דער ליבהאבער טעאטער אין האוואנא. באזונדער גוטע אויפטוען האט צו פארצייכענען די דראמאטישע סעקציע. עס האט אויך געגעבן ליבהאבער־פארשטעלונגען די דראמאטישע סעקציע ביים אידישן צענטער. אזוי ווי עס פלעגט קומען א גרויסער עולם, זענען די פארשטעלונגען געווען א מקור בין הכנסה, און כמעט אלע גרויסע און גרעסערע אידישע ארגאניזאציעס (דער פריי־ען פארײן, דער אנטי־טובערקולאז קאמיטעט), האבן זיך יעהאט זייערע ליבהאבער־קרייזן. אין פארשידענע צייטן זענען קיין קובא נעקומען אויך פראפעסיאנעלע טרופעס.

צווישן פארמען פון איינארדענען קולטור־אונטערנעמונגען האבן געהאט א באזונדערן דערפלג: ליטעראריש משפטים און קעסטל־אוונטן. מען האט „געמשפט" ניט בלויז ליטעראריש ווערק און העלדן פון דער ליטעראטור, מען האט אויך „געמשפט" אבסטראקטע פראבלעמען פון געזעלשאפטלעך־פאליטישע אינטערעס און אויך פאקטן אין לעבן פון ישוב. אזוי למשל איז געווען א משפט איבערן חדר און אפילו א משפט איבערן גאנצן ישוב, למאי ער פארלאזט די קולטור־ארבעט. די קעסטל־אוונטן האבן אפט געהאט א דיין פאליטישן כאראקטער.

— 7 —

דאס אויספורעמען זיך פון א אידישן קיבוץ.

וועו עס האט זיך אנגעהויבן די מאסן־אימיגראציע קיין קובא, האט די ארטיקע באפעלקערונג געהאט גאר א קנאפע פארשטעלונג וועגן דעם, וואס אזוינס איהן זענען. „כודיאס" זענען די אפטרינקיק וואס האבן גע־קרייציקט יעזוסן און די פארשאלטענע פון גאט; זיי זענען אנדערש ווי אנדערע מענטשן. די גאר נאאיווע האבן זיך שיער ניט פארגעשטעלט, אז די „כודיאס" האבן הערנער און א ווייבל, אזוי ווי שדים. מיט דעם דערקלערט זיך. למאי די אימיגראנטן האבן די ערשטע צייט בעסער זיך געוואלט פאר־שטעלן פאר די ארטיקע ווי „פאלאקאס", און נאך בעסער — ווי „אלמאנעס". אגב איז אין קובא געווען היפש סימפאטיע פאר דייטשן ווי פאר א פאלק, וואס האט אין דער ערשטער וועלט־מלחמה זיך געשלאגן קעגן דער גאנצער וועלט און געוואלט א קרבן פון דעם הארטן וועראסלער שלום־אפמאך. שוין

(20) זען קאפיטל 4.

אפילו נאך דעם ווי היטלער איז געקומען צו דער מאכט האבן אידן זיך געהאלטן ביים נאמען דייטש און די אידישע קראמען האבן געהאט אועלכע מיני שילדן: „על כאוון אלעמאן", „לא קאסא אלעמאנא", „על באזאר אלעמאן" און ענלעכע. אבער ביים קובאנער פאלק האט זיך גראד איינגע־קריצט דער נאמען „פאלאקא". אפילו דעם מין ברויט, וואס די אימיגראנטן האבן מיטגעבראכט, האט מען אנגערופן מיט דעם נאמען. אז מען ווייל אין א האוואנער קאפע קריגן א זעמל, וואס איז אויסגעבאקן אויפן אייראפיי־אישן שטייגער, דארף מען בעטן א „פאלאקא". ביסלעכווייז איז „פאלאקא" געווארן דער סינאנים פון פרעמדער, ספעציעל פון איד, און איז מגולגל געווארן אין א זידלווארט.

די ערשטע שייכותן צווישן די אידישע אימיגראנטן און די ארטיקע איינוואוינערס שילדערט פ. בערניקער אין זיינע „שטילע לעבנס"(21). דארטן טרעפן מיר דעם אידישן פעדלער וואס פארקויפט איקאנעס, וואס פארבאהאלט זיין אידישקייט און נעמט אויס ביי פרומע פרויען א דאנק דער בארד און די טיפע טרויעריקע אויגן. ער פארקויפט זייער גוט זיין סחורה, ביז אן אנדער איד, אן אימיגראנט, וואס איז מקנא דעם קאנקורענט, גיט ארויס יענעמס סוד. מיר טרעפן אויך דארטן דעם יונגן און ענערגישן אימיגראנט, וואס באזעצט זיך אין א פארוואלרפענעם דארף, עפנט א קרעמל און ווערט זייער פאפולערט ביי דער באפעלקערונג. זיין הצלחה ציט צו א אידיש פארפאלק, א שווינדזיכטיקן מאן און א ווייב, וואס זארגט ווען דער חיונה; זיי עפענען אויך א קרעמל אין דעם זעלביקן דארף. צווישן די צווויי קרעמלעך הויבט זיך אן א פארביטערטע קאנקורענץ, וואס די ארטיקע פויערים פאר־שטייען ניט: זיי זענען דאך אזעלכע ענערגישע און ערלעכע מענטשן — וואס זשע איז אזוי גרויס די שנאה צווישן זיי? די געשיכטע ענדיקט זיך מיט דעם, וואס דער שווינדזיכטיקער שטארבט; פארן טויט הייסט ער זיין ווייב, זי זאל ריפן דעם קאנקורענט. דעם איינציקן איד אין דארף; ער ווייל זאגן וידוי אין בייזיין פון א איד. דעם בר־מינן קומט אוים מקבר צו זיין; אויפן צווינטער. די ביידע קאנקורענטן דערפילן זייער אפגעריסנקייט פון א אידישער סביבה. זיי פארגעסן די קנאה־שנאה, גיבן אויף די קרעמלעך און פארלאזן דאס גאסטפריינטלעכע, אבער פרעמדע דארף.

פון דערציילונגען און סקיצן פון אנדערע שרייבער, פון דעם צייטונג־מאטעריאל און פון אנדערע מקורים, זעט מען, סאראַ חידוש עס זענען פאר דער ארטיקער באפעלקערונג די מאדנע און אומפארשטענדלעכע רעליגיעזע מנהגים, די איראפייאישע פירונגען און באזונדער די באציאונג צו דער כרוי. די קובאנער האבן למשל ניט געקענט באנעמען, פארוואס די אידישע אימי־גראנטן ווילן זיך ניט משדך זיין מיט זיי. חוץ נאציאנאלן און רעליגיעזן חילוק איז דא א גרויסער שטער געווען דאס לשון. אבער ניט קיין קלענערער שטער איז אויך געווען דער סכום אנדערשדיקע רגילותן און פירונגען,

(21) געדרוקט אין ווילנע, 1935.

מנהגים אין איינשטעלן. ביזן היינטיקן טאג האבן מיר אין האוואנא און אין דער פראווינץ בלויז געציילטע פאלן פון געמישטע חתונות.

דאס פעלן פון געמישטע חתונות איז גראד געווען א פונקט אין דער אנטיסעמיטישער פראפאגאנדע, ווען דאס פארסמט די אטמאספער פון קובא אין די יארן 1933-1934, און נאך מער אין 1938-1939. פארשטייט זיך, אז דאס איז ניט געווען דער אייניציקער מאמענט, ווען די אנטיסעמיטישע דעמאגאגיע האט אויסגענוצט. אבער דאך לאזט זיך ניט רעדן וועגן אן אנטיסעמיטישער באוועגונג אין קובא, ווי למשל אין פוילן אדער אין רומעניע. שוין דאס ווען אידן האבן זיך ערשט ניט לאנג באוויזן אויפן אינזל האבן ניט געמאכט מעגלעך, עס זאל דארטן קענען גענאלט זיין א פארוואלצטע שנאה צו אידן. חוץ דעם איז די השפעה פון קלויסטער זייער א קנאפע. דער קאטוליציזם איז היסטאריש פארבונדן מיט דער הערשאפט פון די פרעמדע, די שפאניער. און ער האט ניט קיין שליטה איבער די מוחות פון די קובאנער. דערצו נאך זענען די קובאנער בטבע פריינטלעכע און גוטמוטיקע מענטשן.

אין קובא האט דער אנטיסעמיטיזם זיך באזירט אויף דער שנאה צו פרעמדע בכלל, וואס זי באטראכטן קובא ווי א קאלאניאל לאנד. דער גראנד קעגן דער שפאנישער הערשאפט האט פארנומען כמעט דעם גאנצן 19-טן י"ה און האט שפעטער זיך געבונדן מיטן אנטאגאניזם קעגן דער העגעמאניע מצד די פאריניקטע שטאטן. דער וואוקס פון נאציאנאלן באוואוסטזיין האט געפירט צו חשד אזן שנאה קעגן אלץ וואס קומט פון דער פרעמד. און אידישע אימיגראנטן זענען דאך אודאי פארשטייערס פון אט דעם פרעמדן: עס ווארפט זיך אין די אויגן זייער אנדערשקייט — זייער לשון, זייערע מינהגים, און תהילת אויך אנדערע קליידונגען.

דער אידישער ישוב איז אויפגעקומען אינאיינעם מיטן רעושים פון געגנראל מאטשאדא, ווען מען האט אים דאס ערשטע מאל אויסגעקליבן פאר א פרעזידענט אין 1925. און ווען האט שפעטער איינגעשטעלט א פערזענלעכע דיקטאטור און זיך ניט אפגעשטעלט פאר קיין שום מיטל, כדי צו באקעמפן זיינע פאליטישע קעגנערס. דער פראטעסט פון די קובאנער קעגן מאטשאדאס רעושים איז אויך געווענדט קעגן אויסלענדישע השפעות, ווען האבן אויסגענוצט דעם קארומפטירטן מלוכה-אפאראט, כדי צו עקספלואטירן דאס לאנד. אין דער רעוואלוציאנערער באוועגונג פון 1933 האט זיך דאס נאציאנאלע צונויפגעפלאכטן מיט דעם סאציאלן און פאליטישן: די באוועגונג זיך צו באפרייען פון דיקטאטארישן רעושים האבן זיך צונויפגעגאסן מיט דער באוועגונג צו נאציאנאלער זעלבסטשטענדיקייט און מיטן אויפברויז כון די מאסן קעגן עקספלואטאציע. כדי צו באקעמפן די רעוואלוציאנערע באוועגונג, האט מאטשאדא אויסגענוצט די סטראשידלע קאמוניזם, הגם די קאמוניסטן האבן אין דער גרויסער פאלקס-באוועגונג געשפילט א רעלאטיוו קלייניע ראלע. נאר מאטשאדא, ווען ער האט געפרואווט שאפן אן אייגענע ארבעטער-באוועגונג ווען זאל אים געהארכן, האט געהאט גענוג גרונט פיינט צו האבן די קאמוניסטן, ווען האבן געווארקט די ארבעטערס קעגן דעם דיקטאטאר.

ווי געזאגט, האבן די אידישע קאמוניסטן געארבעט אין אן ענגן קאנטאקט מיט די ארטיקע און זיך אקטיוו באטייליקט אין פאליטישן לעבן און אין דער פראפעסיאנעלער באווענונג. חוץ אידישע קאמוניסטן זענען ניט געווען קיין אנדערע אידישע גרופעס, וואס זאלן נעמען אן אנטייל אין דעם אלגעמיינעם פאליטישן לעבן פון לאנד. האט געקענט זיך שאבן די פארשטעלונג, אז אידן און קאמוניסטן זענען היינרחך. עס איז שווער צו זאגן, צי וואסערע ניט איז פון די פאליטישע פארטייען אין קובא, וואס האט געגרייט דעם אויפשטאנד קעגן מאטשאראן, האט בכיוון געשטיצט די דאזיקע פאלשע פארשטעלונג. בכל אופן זענען ניט מאטשאדא, ניט די אפא-זיציע-פירערס (און צווישן זיי אויך ניט גראו סאן מארטין), שולדיק אין די טרויעריקע געשעענישן, וואס האבן פארפלעקט די רעוואלוציאנערע באוועגונג פון 1933-1934 און איבערגעלאזט ביטערע זכרונות ביי אידן אין קובא. גיבער פון אלץ זענען זיי אויסגעוואקסן פון דעם גאנצן צעטל אומשטענדן, וואס מיר האבן דא פריער דערמאנט. די געשעענישן גופא זענען געווען אזעלכע: מען האט א סך מאל ארעסטירט אידן דערפאר וואס זיי האבן כלומרשט געשאסן פון די דעכער אויף זעלנערס און אויף דעם דעמאנסטרירנדיקן המון; מען האט דורכגעפירט מאסנווייז רעוויזיעס אין די אידישע קווארטאלן; עס זענען געווען א סך אנטיסעמיטישע ארויסזאגונגען מצד פארשטייערס פון דער מאכט, וואס זענען געווארן פארעפנטלעכט אין דער פרעסע; לסוף האט מען אין יאנואר 1934 דערהרגעט דריי אידן אויף דעם גאס מאנטע.

וועו מען טראכט זיך אריין, מוז מען איינזען, אז גיכער זענען דאס געווען סטיכישע אויסברוכן פון שנאה קעגן אויסלענדערס בכלל, איידער דירעקט אנטיסעמיטישע עקסצעסן. אנדערש איז די באווענונג אין די יארן 1935-1936. דעמאלט האבן שוין די פראפעסיאנאלן פון אנטיסעמיטישער העצע, געשטיצט פון נאציסן דייטשלאנד און הערמוטיקט פון היטלערס גרופע, באוואוסטזיניק געמוטמעט איינפלאנצן אין קובאנער פאלק ראסן-שנאה. אבער ס'איז ניט געגאנגען ווייטער פון ארויסטרעטונגען אין דער פרעסע און אויפן ראדיא, פון באזונדערע מאזאמלונגען וואס האבן געמאכט, מען זאל באגרענעצן דאס אימיגרירן פון אידן קיין קובא. עס האט זיך דעמאלט ניט איינגענעבן צו שאפן אן ארגאניזירטע אנטיסעמיטישע באווענונג.

דער הויפטפונקט פון אנטיסעמיטיזם איז דער זומער פון 1939, וועו די שיף „סאן לואיס" (וואס איז פון דעמאלט אן אזוי טרויעריק בארימט געווארן), האט געמוזט פארלאזן דעם האוואנער פארט און ניט געקענט ארויפזעצן אויף קובאנער ערד די פליטים פון דייטשלאנד, ווייל די מאכט האט עס ניט דערלאזט. אבער זינט עס האט זיך אנגעהויבן די צווייטע וועלט-מלחמה איז די אנטיסעמיטישע העצע געפאלן, און לעצטנס איז זי איינגאנצן געווארן אויס. אפילו דער העצעריישער סענסאציע-ארגאן „אלערטא" האט אויך כמעט אויפגעהערט צו רעדן, וועגן אידן („אלערטא" וועלכע ארויסגענעבן פון דעם זעלביקן בארלאג וואס דרוקט די טאגצייטונג „דיאריא דע לא מארינא",

זייער אן אינפארמירט בלאט. וואס איז פארבונדן מיט די שפאנישע פאלאנגיסטן).

אין דער אנטיסעמיטישער פראפאגאנדע פון די יאָרן 1936-1939 האט געשפילט ניט קיין קלייניע ראלע די עקאנאמישע טעטיקייט פון אידן. די שפאניער, וואס זיי האבן געהאט די טבע צו באטראכטן קובא ווי זייערע א נחלה, האבן אין אידן דערזען קאנקורענטן. זיי האבן אויסגענוצט זייערע גרויסע פארבינדונגען מיט די רעגירונגס־קרייזן, זיי האבן געקענט זיך אנשפארן אויף די קאפיטאלן וואס זיי האבן אנגעקליבן, און זיי זענען געווען די טרעגערס פון דער הערשנדיקער קולטור. אזעלכע יחסנים האבן ניט גערדארפט קלערן וועגן אראפלאזן די פרייזן אויף סחורות. אבער אט האבן זיך באוויזן אונטערנעמערישע יונגע מענטשן פון מזרח־איראפע, וואס יאגן זיך ניט נאך גרויס רווחים און באנוגענען זיך מיט א נידעריקערן סטאנדארד לעבן — און דער פארגליווערטער מסחר פון קובא איז אויפגעטרייסלט געווארן. די שפאנישע אונטערנעמערס האבן געמוזט זיך צופאסן צו די נייע באדינגונגען, זיי האבן געדארפט אביסל זיך א רוק טאן אין א זייט, כדי אפצוטרעטן אביסל ארט פאר די נייע געקומענע. אויף די וויכטיקסטע האנדלסגאסן פון האוואנא האבן זיך באוויזן שילדן מיט די נעמען פון די „פאלאקאס". דאס אלץ האט ניט פארשמעקט די שפאנישע סוחרים. מיט די חשדים און דער אומרו וואס זענען אויפגעקומען ביי די שפאנישע אונטערנעמערס, האבן זיך באנוצט די ספעציאליסטן אין העצן קעגן אידן.

וואס שייך קובאנער ארבעטערס און אנגעשטעלטע, האט די עקאנאמישע טעטיקייט פון אידן בלויז פארגרעסערט דעם נאכפרעג אויף געדונגענער ארבעט. די ארבעט־באדינגונגן גופא זענען די זעלביקע ביי אידן, ביי שפאניער און ביי קובאנער. אמת, אידן זענען געווען אביסל א סכנה ווי קאנקורענטן אויפן ארבעט־מארק. דער ארטיקער פראלעטאריאט, וויסע און פארביקע ארבעטערס צו גלייך, פילט זיך אונטערגעדריקט ניט בלויז ווי א פארקויפער פון ארבעט־קראפט, נאר אויך ווי א פארשטייער פון דער קובאנער קאלאניאלער נאציע. ער זעט צו, ווי די בעלי־בתים פון די רייכע צוקער־פלאנטאציעס פירן אריין וואלוועלע ארבעטערס פון האיטי. ער באמערקט ווי די שפאנישע אונטערנעמערס נעמען גיכער אן אויף א שטעל זייערע לאנדסלייט, וואס קומען קיין קובא נאר אויף א קורצער צייט, אנצוקלייבן אביסל געלט און נאך דעם צירקפארן אהיים. דערצו נאך האט די אינדוסטריעלע הינטערשטעליקע קובא ניט געגעבן ענוג מעגלעכקייטן אנצוואוונדן געדונגענע ארבעט. האט מען אויף די אידישע ארבעטערס ניט געקענט קוקן אנדערש ווי אויף אלע אנדערע מינים אויסלענדישע ארבעטערס: זיי קומען צונעמען דאס ביסן פון מויל. אויף אזא אופן איז אויסגעווארפן דער פארלאנג, אז דאס געזעץ זאל זיך אננעמען פארן ארטיקן געדונגענעם ארבעטער. וען ראמאן גראו סאן מארטין איז אין האלבסט 1933 אויסגעקליבן געווארן פארן פרעזידענט פון דער רעפובליק, האט ער ארויסגעגעבן א דעקרעט, אז אין יעדער אונטערנעמונג און אין יעדער אינסטיטוציע פון לאנד זאלן זיין מינימום 50 פראצענט קובאנער ארבעטער און אנגעשטעלטע.

במשך פון דער קורצער צייט, וואס אידן זענען אין קובא, האבן זיי באווזיזן אויפצושטעלן א קאנטאקט מיט פארשטייערס פון דער ארטיקער אינטעליגענץ. די אייגענע געשיכטע, דאס זיין אין אייראפע און באזונדער אין פראנקרייך, האט ביי יענער אינטעליגענץ אויסגעבריטערט דעם הארי־זאנט און אנטווויקלט א פייאיקייט זיך אפצורופן. דער קאנטאקט איז געקומען דער עיקר איבער הומאניטארע מאטיוון. דאס מיטפילן די קרבנות פון רעלי־גיעזער און נאציאנאלער שנאה האט געווענקט ביי די קובאנער אינטעליגענטן אינטערעס צו די אידישע אימיגראנטן. די ארטיקע אינטעליגענטן האבן פאזיטיוו אפגעשאצט אידישע אקטיווקייט און אונטערנעמערישקייט, זיי האבן אויך געוואלט מיטהעלפן אין פראצעס פון קובאניזירן זיך. האבן זיך געשאפן פריינטשאפטן צווישן קובאנער אינטעליגענטן און אידן.

ווי שוין געזאגט, האבן אידן בדרך כלל ניט געגומען קיין דירעקטן אנטייל אין פאליטישן לעבן פון לאנד. אמת, וואס מער אידן נאטוראליזירן זיך און ווערן אליין ווייל־ערס, אלץ מער פארקוקן זיך אויף זיי די פאליטישע פארטייען, וואס פירן צווישן אנאנד א קאמף פאר דער מאכט. מען נעמט זיך רעכענען מיט אידן. מען וויל זיי וואוי געפעלן. אבער אידן זענען ס'רוב צי שטארק פארנומען מיטן אייגענעם לעבן, זיי זאלן זיך מישן אין דער אל־געמיינער פאליטיק פון לאנד. אויב אידן נעמען יא אן אנטייל אין דער אלגעמיינער פאליטיק, איז עס לשם פארטיידיקן די אייגענע פאזיציעס און לשם פארהיטן פון אזא איבערבייט אין לעבן פון לאנד, וואס קען נאך אינ־גאנצן מאכן פאר זיי אוממעגלעך נארמאל זיך צו אנטווויקלען אין דער נייער היים.

כדי אידן זאלן באמת קענען ארויסטרעטן ווי א קאלעקטיוו כלפי חוץ אויף צו פארטיידיקן די בשותפותדיקע אינטערעסן, כדי שטענדיק ווען מען דארף צו זיין געאייניקט און לאזן הערן די שטים פון גאנצן קיבוץ — דערצי איז נויטיק א צענטראלער ארגאן, וואס זאל פארמאגן דעם נויטיקן אויטא־ריטעט, וואס מען זאל ניט קענען קומען צו אים מיט דער טענה: מה שמך? אזא מין צענטראלער ארגאן איז נאך דערווייל נוטא. ער איז נאך רק אין דער סטאדיע פון אויספורעמען זיך. דערווייל האט ער דורכגעמאכט אזעלכע שוואנקען:

ביים כאמע אנהויב פין ישוב איז געווען א כמו־צענטער, וואס האט פארטרעטן די אימיגראנטן כלפי חוץ און האט געהאלפן איינשטעלן דאס לעבן כלפי־פנים. דאס איז געווען דער אידישער קאמיטעט פאר קובא(22). נאך דעם איז די ראלע אריבער צום אידישן צענטער, אויף וויפל מען האט געדארפט האבן צו טאן מיט דער ארטיקער מאכט און מיט די קאנסולאטן. דער אידישער צענטער האט אויך אנגעהויבן צו ארבטן פאר סאציאלער פאר־

(22) זען פריער, קאפיטל 3.

זארגונג. אבער דאס געזעלשאפטלעכע לעבן איז געווארן קאמפליצירטער, פארשלעל צו דעם אידישן צענטער זענען אויפגעקומען נייע ארגאניזאציעס, וועלכע צוזויגן אין דער טעטיקייט פון אידישן צענטער האבן אנגעהויבן אפשטארבן, וויל די סובסידיע פון די פארייניקטע שטאטן איז געווארן קלענער; האט דער אידישער צענטער מער ניט געקענט שפילן די ראלע פון דעם צענטראלן ארגאן פון גאנצן קיבוץ, הגם ער האט קיינמאל פון אט דער ראלע זיך ניט אפגעזאגט. און אין דער זעלביקער צייט זענען אויפגעקומען אזעלכע געשעענישן אין פראבלעמען, וואס האבן געפארערט, אז דער קובאנער קיבוץ זאל אויפהערן געאייניקט. דערצו האט אויך געשטויסן די אייגענע אנטוויקלונג פון דעם קיבוץ. זענען דעריבער פון צייט צו צייט פארגעקומען קאנפערענצן פון פארשטייערס פון אלע אידישע ארגאניזאציעס, ס'רוב אויף דער איניציאטיוו פון אידישן צענטער. אזוי האט זיך עס געצויגן ביז 1932.

אין יענער תקופה האט מען ניט איין מאל אויפגעהויבן די פראגע וועגן קאנצענטרירן אלע ארגאניזאציעס אין איין אידישער פערזאנליטעט. זינט זי איז אויפגעקומען, האט די אידישע פרעסע פארטיידיקט דעם נעדאנק, אז אלע אידן דארפן שאפן א פארייניקונג, וואס איז ענלעך צו דער קהילה פון אייראפע. אבער די אלע פלענער זענען פארבליבן ניט מער ווי גוטע וואונטשן. אנשטאט דעם זענען אויפגעקומען סוראגאטן, וואס ביסלעכווייז גייען זיי דאך אויפן וועג פון פארפולקאמען זיך און זיי פירן דורך געווייסע פונקציעס פון א צענטער. דערביי זענען ניכר אזעלבע גרונטשטריכן: א) דער יסוד איז די קאארדינאציע אין דער טעטיקייט פון די שוין פאראנענע ארגאניזאציעס; ב) מען פארייניקט זיך בלייז פאר גאנץ באשטימטע צוועקן, דער עיקר פאר קעמפן קעגן אנטיסעמיטיזם; ג) מען פארייניקט זיך צייטווייליק, וועו עס ווייזט זיך עפעס א סכנה.

פון כפארדישע באראטונגען פון ארגאניזאציע-פארשטייערס סוף 1932 און אנהויב 1933, איז אויסגעוואקסן דער צווישן-פארייניקאמיטעט, וואס האט געארבעט ביז 1935. דאס איז געווען די סאמע שטורמדיקע תקופה אין מובאנער פאליטישן לעבן, ערב דער רעוואלוציע קעגן מאטשאדאס דיקטאטור אוז דערנאך די רעוואלוציע מיט אירע רעזולטאטן. דער קאמיטעט איז ניט נעייגן קיין פערזענליכע אינסטיטוציע, ער איז ניכער געווען א פירמע, וואס אידן האבן נעקענט אויסנוצן וועו זיי האבן גערארפט ארויסטרעטן קאלעקטיוו. נאר פון אקטאבער 1933 ביז נאוועמבער 1934 האט דער קאמיטעט געארבעט כסדר אונטערן נאמען „קאמיסיאן כורידיקא". געווען איז דאס בעצם אן אויסציר-ביורא פון דעם בריטערן קאמיטעט, אבער דאס ביורא האט געארבעט אויטאנאם און האט בארשטעלט דעם קאמיטעט, וואס האט עס אויסגעקליבן. אט דאס ביורא האט זיך פארנומען מיט פארטיידיקן אידן אין דעם סאמע ברען פון די רעוואלוציאנערע געשעענישן. עס האט נעקעמפט קעגן די מאסן-ארעסטן אן א גרונט, קעגן דער עפידעמיע רעוויזיעס, און עס האט זיך דערשלאגן מען זאל באפרייען 62 אידן, וואס מען האט זיי געהאט ארעסטירט אן א בארוואם. די זעלביקע קאמיסיע האט זיך אויך געפליסט

צו פארהיטן דעם ישוב פון סכנות וואס קענען זיך אנרוקן. זי האט געהאט די אמביציע צו ווערן דער פארשטייערשאפט־ארגאן פון דעם קיבוץ. זי האט אויך געפלאנעוועט דורכצופירן א באיקאט אויף דייטשע סחורות, דורכפירן א ציילונג פון אירן אין קובא. אבער סוף 1934 האט זיך דאס לאנד און דער אידישער עולם בארואיקט, און די „קאמיסיאן כורידיקא" האט בכלל אויפגעהערט צו פונקציאנירן. אינמיטן 1935 איז זי איינגאנצן אפגעשטארבן.

אין מאי 1935 האט מען געפרואווט שאפן א נייעם צענטראלן ארגאן פאר קיבוץ — דעם אידישן קאמיטעט פאר קובא. דער פרואוו האט זיך בפירוש ניט איינגענעבן. דער קאמיטעט האט געהאט עטלעכע זיצונגען, אויסגעארבעט א פרטימדיקן סטאטוט וואס גאראנטירט אלע גרופעס אן אנטייל אין זיינע ארבעטן, פארמאסטן זיך דורכצופירן א ציילונג פון דער אידישער באפעלקערונג און צו דערגאנזירן אויף א געזינטערן יסוד די כינאנצן פון די אידישע צדקה־אינסטיטוציעס. נאר חוץ פלענער איז דעם קאמיטעט קיין זאך ניט באשערט געווען, און דער ברוך דיין אמת איז געקומען פאר אים אינמיטן 1936. איינע פון די עיקר־סיבות, פארוואס דער קאמיטעט האט נארניט געקענט אויפטאן, איז דאס וואס די אייניציקע איניציאטיוו איז דאס כאל געקומען פון די אמעריקאנער אידן, פון „יוניטער היברו קאנגרעגיישאן", און דאס רוב פון ישוב האט, בעצם אן שום גרונט, מירא געמאכט. אז די קליינע גרופע אמעריקאנער אידן ווילן ארויפצווינגען זייער אנפירערשאפט אויפן גאנצן קיבוץ.

נאך אט דעם אומגעלונגענעם פרואוו האט מען ווידער געארפט רופן פון צייט צו צייט קאנפערענצן מיט פארשטייערס פון די באזונדערע ארגאניזאציעס, ווען עס איז אויסגעקומען אויפצוטרעטן געאייניקט. אין א סך פאלן האבן די פונקציעס פון א צענטראלן ארגאן גענומען אויף זיך דער אידישער צענטער און די אידישע האנדלס־קאמער. אין אפריל 1936 האט דער אידישער צענטער נעשאפן א יורידישע קאמיסיע צו קעמפן קעגן אנטיסעמיטיזם. נאר איין מאל, יוני 1937, איז די קאמיסיע אויפגעטראטן, און נאך דעם האט מען זי פאנאנדערגעלאזן. אין דער צווייטער העלפט פון די 30־ער יאָרן האט דער אידישער צענטער אליין קוים געוואינפעט. און ער האט ניט געהאט גענוג כוחות צו זארגן זיך וועגן כלל. אין די אלע פאלן, ווען מען האט געארפט אין די יאָרן 1937־1939 זיך פארמיידיקן קעגן דער אנטיסעמיטישער העצע, איז מיטן שווייגערזיקן הסכם פון דעם גאנצן קיבוץ אויפגעטראטן די אידישע האנדלס־קאמער(23). אזא ארויסמישן זיך לטובת דעם גאנצן כלל איז אפט געווען פארבונדן מיט היפשע הוצאות אויף לא־יחרץ־גלעלם. און די אידישע האנדלס־קאמער האט גרינגער ווי יעדער אנדער אידישע ארגאניזאציע געקענט קריגן געלט פאר אזעלכע ציילן.

---

(23) ארגאניזירט אין 1936; אויף שפאניש האט די ארגאניזאציע געהייסן „אסאסיאציאן דע קאנטריבויענטעס", און נאך דעם האט זי געביטן דעם נאמען אויף „קאמארא דע קאמערס־אנטעס", אויף אידיש: אידישע האנדלס־קאמער אדער אידישער סוחרים־פארריין.

אבער אויך אנדערע ארגאניזאציעס, און אמאל אפילו יחידים, זענען אויף זייער אחריות ארויסגעטראטן אין געווייסע פאלן, ביי געווייסע אנטיסעמיטישע העצעס. איינמאל, אין מאי 1938, האבן פאראלעל רעאגירט די אידישע האנדלס קאמער, דער אידישער צענטער און דער פארבאנד פון די אידישע זשורנאליסטן(24).

די אנטיסעמיטישע העצע איז געווען אין פולן ברען, און אזא אנארביע ביי אידן איז אפט געווען זייער שערפער. אויף דער איניציאטיוו פון דער אידישער האנדלס־קאמער איז אין מערץ 1939 זיך צונויפגעקומען א קאנפערענץ צו קעמפן קעגן אנטיסעמיטיזם. די קאנפערענץ האט אויסגעקליבן א קאמיסיע, וואס האט געארבעט דעם נאמען „פארייניקטער קאמיטעט צו באקעמפן דעם אנטיסעמיטיזם אין קובא". דאס איז געווען אן ענערגישער קאמיטעט, מיט אן אקטיוואר טעטיקייט. ער האט ארגאניזירט די פראפאגאנדע קעגן אנטיסעמיטיזם, געקליבן א ספעציעלן פאנד פאר אט דער פראפאגאנדע, זיך פארבונדן מיט דער קובאנער אינטעליגענץ און זיך געווענדעט צו חשובע אפיציעלע טוערס און צו מלוכה־אינסטיטוציעס. דער קאמיטעט האט אפגעוואָרפן דעם מעטאד פון הינטערקולישן־שמועסן און פון אפקויפן זיך פון העצערס און שאנטאזשיסטן. ער האט אריבערגעפירט דעם קאמף אויף דער אפענער געזעלשאפטלעכער ארענע. אין אפריל 1939 האט מען אויף א קאנפערענץ פון אלע אידישע פארייניגן רעארגאניזירט דעם קאמיטעט און אים אליין אנגעטרייט דאס רעכט צו רעדן אין נאמען פון גאנצן קיבוץ. אין אט דעם קאמיטעט זענען אייך פארטרעטן די אמעריקאנער אידן פון האוואנא, וואס זיי זענען ניט געווען אין דער פריערדיקער „קאמיסיאן כורידיקא". אין יוני 1939 האט דער קאמיטעט דערפילט, אז ער דארף זיך איינגאנצן עמאנציפירן פון דער אידישער האנדלס־קאמער. האט ער זיך רעגיסטרירט ווי א באזונדערע ארגאניזאציע מיטן נאמען „צענטראל־קאמיטעט פון אידישע ארגאניזאציעס אין קובא", וואס אזוי האט מען אים פאקטיש שוין פריער גערופן. אט דער צענטראל־קאמיטעט עקזיסטירט ער היום.*)

געשאפן בלויז צו קעמפן קעגן אנטיסעמיטיזם, איז דער צענטראל־קאמיטעט אין דער אמתן דער רעפרעזענטאטיווער ארגאן פון גאנצן קיבוץ, און ער פירט אוים אויך אנדערע פונקציעס. דער קריזיס אין קאמיטעט במשך פון די לעצטע צוויי יאר נעמט זיך פון דער סתיחה צווישן דעם באגרענעצטן ציל, צולייב וועלכן ער איז געשאפן געווארן, און יענע אויפגאבעס וואס שטייען אין דער אמתן פאר אים. דער רעפרעזענטאטיווער ארגאן פון א אידישן קיבוץ דארף זיי אנדערש געבויט אריבער א קאמיטעט, וואס מען האט אים אויף גיך צונויפגעשטעלט זיך צו פארטיידיקן פון אנטיסעמיטישע העצעס.

---

(24) ארגאניזירט אין 1936 מיטן נאמען „אידישער שרייבער און זשורנאליסטן קרייז". די לעצטע יארן עקזיסטירט בלויז נאמינעל.

*) זייט אנפאנג 1946 אונטערן נאמען „צענטראל־ראט פון די אידישע אינסטיטוציעס אין קובא.

מיר האבן דא געגעבן די סכעמע פון דער אנטוויקלונג פון אידישן ישוב אין קובא אויפן סמך פון מאטעריאלן, צונויפגעקליבן פון א גרופע מענטשן, וואס אן עמיגראציע־כוואליע האט זיי פארוואנדרן אויפן אינזל און וואס דער האוואנער „רושאינט" האט זיי געגעבן א מעגלעכקייט זיך צו פארנעמען מיט דער געשיכטע פון די קובאנער אידן. די מאטעריאלן, צונויפגענומען אין ארטיקלען, וואס באלייכטן די פארשידענע זייטן פון אידישן לעבן פון ישוב, ווילן בקרוב פובליקירט ווערן א דאנק הילף מצד דעם „רושאינט". ביי זיין איצטיקער ארבעט האבן דעם מחבר געהאלפן דער „היאס" און די פירערס פון דעם געוועזענעם אידישן קאמיטעט פאר קובא. זיינט עס איז אויפגעקומען דער צאלעקטיוו, וואס האט זיך פארנומען מיטן געשיכטע־פראגיעקט, האבן די סאמע השיבע פארשטייערס פון דעם ישוב אים געהאלפן אויף כלערליי אופנים. דער ישוב האט ארויסגעווויזן זיין גרייטקייט מיטצוהעלפן, או די מאטעריאלן פאר זיין געשיכטע אן די הערווייליקע רעזולטאטן פון פארשן זיין נעכטן און זיין היינט זאלן הערזען די ליכטיקע שיין. אין דעם זאמלבוך ווילן ווערן אויסגערעכנט די אלע מענטשן, וואס האבן געהאלפן, או די ארבעט זאל קענען צושטאנדקומען. דא איז פאר דעם קיין אָרט ניטא, און דער מחבר קען זיי באדאנקען בלויז מיט א כולדיקן דאנק.

דאס בוימל, וואס ווערט געגנוצט פון 'עדער פראקטישער באלעבאסטע!

THE ROYAL BANK OF CANADA

PONE AL SERVICIO DE SUS CLIENTES TODA

CLASE DE FACILIDADES BANCARIAS

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן.

פריינט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע.

זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען פרייד פאַר

אַלע אידן אויף דער וועלט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

REX TEXTILE Co. Inc.

INTERNACIONAL MERCHANTS

271 CHURCH ST. NEW YORK, N. Y.
U. S. A.

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן.

פריינט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע.

זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען פרייד פאַר

אַלע אידן אויף דער וועלט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

לידער

— פון —

אליעזר אַראָנאָווסקי

די אינציקע בריגעס וואָס רופן

פון וועלדער, פון היילן, פון קאַצעט און בונקער,
זיי קומען, זיי קומען אויף שיפן.
ניט נאַכט און ניט ים קען דערגרונטעווען זיך
צו זייערע פּיקנלעכע טיפן...

די וועלט, וואָס געווען, איז אַוועק מיטן רויך,
דער נעסטן — אויף אייביק פאַרווישט.
דער ליכטיקסטער טאָג פון מאָרגן — איז בלייך...
הימל און ערד איז צעמישט...

גיט מען זיך איבער צום שטורעם פון ים,
ער זאָל צו דער היימלאַנד דערפירן
די אַלטע, צעבראָכענע גלותדיק שיף,
קוים וואָס זי קען זיך גאָר רירן...

שטייען די ברעגעס און וואַרטן אויף זיי,
די איינציקע ברעגעס וואָס רופן...
עס טאַנצן ווי כוואליעס אַנטקעגן מיט פרייד,
ווי זיי וואַלטן זיין בגלופין...

עס קומען די קינדער צוריק אין דער היים.
די נאַכט גיט זיי שוץ ווי אַ מוטער.
אַ ליכטיקער שטערנדל ווינקט אין געהיים,
אַ שטערן — אַ בלויער — אַ גוטער...

און אונטער דעם בלאָסן שטערנישן שיין
האַלטן זיך ברידער און שוועסטער;
דאָס וואָס געוויזן — וועט מער שוין ניט זיין,
דריקט מען זיך קושנדיק, פעסטער.

גייט אויף אַ זון פֿאַרוואונדערט, צעשטראַלט,
פֿנימער לייכטן און גליען!...
זי זעט אויס בלאָס, אָפּגעלעבט, אַלט,
אַנטקעגן די עולים פון ציון...

זיי האָבן אַ ליכט, אַ גלויבן אין זיך
געשליפן פון לייד און פון פלאָגן;
ניט זון אין ניט שטערן, ניט קיינס אויף דער וועלט,
נאָר זיי אַליין עס פֿאַרמאָגן!...

דאָס קומט פון דעם טיפֿסטן, געליטערטן גלויבן,
פון גאָט אין מענטש אין באַהעפט,
ווען טויזנטער יאָרן פון טרוימען און בענקשאַפט
פֿאַרווירקלעכט געווארן ער טרעפט...

זעט ער אין אַלץ אַ ציל און אַ זין,
אָפילו אין לייד און פיין,
דער שטריב אין דער זאמד וועלט פֿאַרוואַנדלט אין גרין
אונטער דעם גלויביקערס שיין...

עס שיקט אַ גרוס אַיך פון ווייטן

עס שיקט אַ גרוס אַיך פון ווייטן
אַ פשוטער איד פון האוואנא —
געבענטשט זאלן זיין אייערע הענט
פון אירגיון, פון שטערן, און הגנה.

איר פּאַרטיידיקט דעם אידישן כבוד
מיט ביקס, דינאַמיט און מיט אַקער;
איר בויט, שאַפט און פלאַנצט —
מיט אַ הייליקן נשמה־פלאַקער

אַ היים — ניט נאָר פּאַר זיך —
נאָר פּאַר אַלע די וואָגלער אין וואַנדער,
וואָס זענען פון חורבן פאַרבליבן,
און וויסן ניט איינער פון אַנדער...

און ליגן נאָך איצטער פאַרשפּאַרט,
ווי זיי וואַלטן זיין די פאַרבלעכער,
נישט אָט די גויאישע וועלט —
די מערדער, די קוילער און שטעכער!...

נישט אָט די הינט ביים טויער,
וואָס לאָזן אַ היים ניט אַריין —
די לעצטע פון פייער פאַרבליבן!
די לעצטע — פון גאַזן און פיין!...

פאַר דעם איז מיין האַרץ מיט אַייך
ווי פון יעדווידן איד אויף דער וועלט,
וואָס פילט אין אַייך אָט די קראַפט,
וואָס יעדן פון אונז אט דאָ פעלט...

וואָס פילט די קדושה פון ווייט
אין יעדן באַשאַף און געבוי
און עס פלייצט מיט קוואַלן פון ליכט
אַפּילו די שטייניקע גרוי.

גיט עס אונז חיות און מוט,
שטענדיק צו זיין אויך געגרייט —
פאַר פאַלק און פאַר לאַנד אונזער בלוט
צו טראָגן אַנטקעגן מיט פרייד!

איך וועל ניט מיין טרויער צעהענגען אויף פאַלמעס

איך וועל ניט מיין טרויער צעהענגען אויף פאַלמעס,
אַזוי ווי אַמאָל ביי די טייכן פון בבל;
זיי האָבן צעהאַנגען די פידלען אויף ווערבעס,
געווויינט און געקלאָגט אויף דער ערד ווי אַן אבל.

איך וויל ניט דער זון דעם פנים פאַרשוואַרצן,
די פעלדער, די גרינע — מיט גאָל ניט פאַרגיסן.
ווער דאַרף עס וויסן, וואָס טוט זיך אין האָרצן? —
טיף אין זיך טיפער מ׳עם פיין נאָך פאַרשליסן...

און ערגעץ פאַרבאָרגן אין האָרץ ווען איך בויען —
עס זאָל קיינער ניט וויסן, איך וועל קיינעם ניט טרויען —
אַ קדשי־קדשים, וואו דאָרטן זאָל ברענען
אַ שטילער נר־תמיד נאָך זייערע נעמען..

און זען איך וועל האָבן רו נאָר אַ ווייַלע,
ווען איך צום קדשי־קדשים זיך נייגן —
און דאָרט ווען עווויס די פמליא־של־מעלה
צו זייערע פיס זיך בוקן און לייגן...

דאָן וועל איך שעפטשען מיין תפילה־בלחש,
אַליין ביחידות, עס זאָל קיינער ניט הערן,
פאַר גאָט איר אויסגיסן, אין פיינלעכע שעה׳ען,
ווען אַלץ אין מיר ווייַנט — כאָטש מען זעט ניט קיין טרערן.

צי גאָט וועט מיך הערן! — בין איך ניט זיכער,
ס׳האָבן מיליאָנען ביי אים זיך געבעטן,
ווען טויט האָט געווירבלט, ווי אַ בלוטיקער וויכער
פון פינסטערן אָפגרונט, געשטיקט און צעטרעטן...

און ביי דעם נר־תמי׳, פון קדושים און טהורים
וועל אי׳ך אַ פונק פון ליכט מיר באָרגן,
פון דעם וועל איך פלעכטן די קרוין פון דער צוקונפט,
מיט פאַר דעם היינט — און נאָך מער — פאַר מאָרגן!

מיר זענען אַ פאַלק געווען און פאַרבלייבן,
אַלע גיהנומס פון וועלט שוין געפרואווט!
קיינער וועט אונז פון דער ערד ניט פאַרטרייבן!
א געמלעכע ששים פון אונז אליין רופט...

זאון אָט אַ די ששים, זי וועט אונז באַשיצן,
ווי שטענדיק באַשיצט זי דעם שארית ישראל,
דורך פלאַם און דורך פייער, דורך דונער אח בליצן
קימט אונזער חורבן — אין אייך אונזער גואל...

זוכט מיר ניט אין קובא...

זוכט מיר ניט אין קובאַ! —
איר וועט מיר ניט געפינען,
איך וואַגל־אום אין פוילן,
איך בין אַראָפ פון זינען.

איך טוליע מיך צו גראָזן,
און האַלז־אַרום די בוימער,
פון אַלעמען פאַרלאָזן —
אַ קלאָגעדיקער טרוימער...

איך בין געקומען זוכן —
קיינעם ניט געפונען...
אין אַ ים פון סקרוכן
וועריט מיין האַרץ צערונען...

איך וואַגל־אום און וואַנדער,
קיין סימן צו געפינען,
און וועמען איך באַגעגן —
איז אייך אַראָפ פון זינען...

די וועלט, די שטילע מיקנע —
זי וועט שוין קיינמאל זיין;
עס ליגט אויף איר אַ שטעמפל
פון מוראדיקן פיין!

און דאָס וועט ניט פאַרמעקן
די צייט מיט אירע יאָרן; —
א מאַמע וועלט נאָר איינמאָל
אין דער וועלט געבאָרן!

און ווי איז צו דעם מענטשן,
וואָס האָט איר פאַרלאָרן,
און ווייס ניט פון איר קבר —
בלויז אין זיין זכרון...

און ער זוכט איר אום
איבער אַלע וועגן;
און דער אָרום —
שטום איז צו זיין פרעגן!...

טוליעט ער אַ שטיין
ביי דער נאַכט צו קאָפנס;
ווי קריסטאלן ריין,
פליסן טרערן טראָפנס...

און פאַרלייכטערן
זיין יאושדיק געמיט,
און די מאַמע ערד —
צו זיך, צו זיך, ציט...

מ ו ט ע ר - ט א ג

וואָס פאַר אַ בלום זאָל איך היינט אויף מײַן ברוסט,
אין דעם הערלעכן מוטער־טאָג טראָגן?
ווי גוט וואָלט געווען, ווען איך וואָלט געוואוסט,
וואָלט דאָך דער פּיין מיר ניט פּלאָגן...

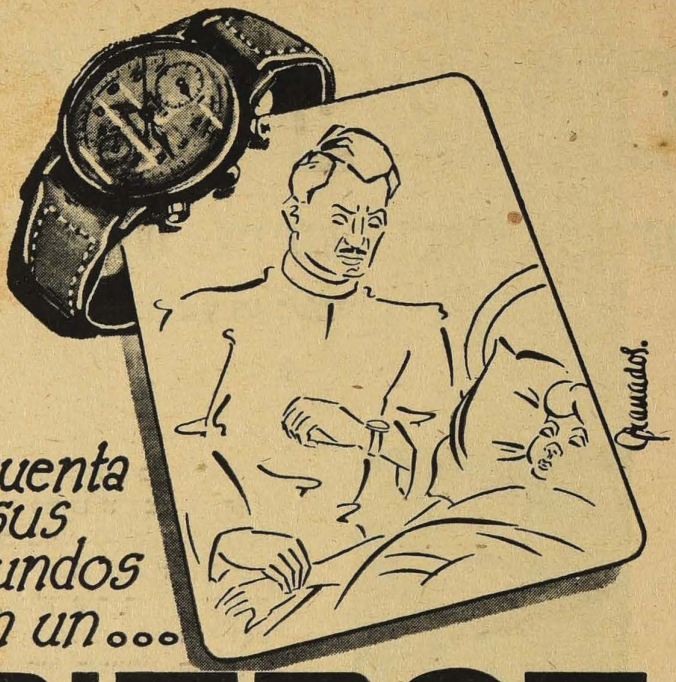
ווען איך וואָלט געוואוסט, אַז ערגעץ אין ווייט
לעבט נאָך מיין מאַמע אַצינד,
וואָלט איך ניט געגאַנגען פאַרשעמט, אַן אַ זייט,
יאָר פאַרויס — מיט אַ רויטן אַהיצינט!

ווען איך וואָלט געוואוסט, אַז מיין מאַמע איז טויט,
געשטאָרבן נאָטירלעך, ווי אַלע —
וואָלט איך אַ ווייסן בלום אָנגעגרייט
פון הערלעכער אומשולד, ווי א כלה.

איז מיר ניט באַשערט — נחת ווייס, און ניט רויט,
מוז איך מיר אָנטאָן אַ שוואַרצן, ווי נאָכט;
עס זאָגט מיר דאָס האַרץ, אַז זי ליגט דאָרט אין קויט,
און איז צו קיין קבר־ישראל געבראַכט...

טראָג איך דעם בלום פון טרויער, דעם שוואַרצן,
ווער ס'עט פאַרבייגיין און וועט אים דערזען,
זאָל ער דערפילן אַ ברי אין זיין האַרצן,
זאָל ער דערשפּירן פון פּייער אַ ברען!

און ער זאָל קיין רו, קיין רו נישט געפינען,
ווי עס האָט נישט געפונען — מיין מאַמע און איך,
כאָטש זוניקע שטראָלן אַרום מיר זיך שפּינען,
דאָך זע איך דעם אָפגרונט, דעם שוואַרצן, פאַר זיך...

El cuenta sus segundos con un...

PIERCE

Profesionales, deportistas, comerciantes, empresarios y obreros hallan en PIERCE su mayor confianza. PIERCE brinda en cada tipo la máxima precisión cronométrica. Ajustado electrónicamente. Diseños exclusivos, para señoras y caballeros, en oro enchape o nickel.

Fabricados por:
PIERCE Chronograph & Watch Factories Ltd.
SUIZA

LA SORTIJA

Distribuidores exclusivos:
I. Skarbrevik & Cia.
LA SORTIJA
Monte y Prado - Habana

די אייגנטימער פון „לא סאָרטיכא"

באַגריסן צום נייעם יאָר זייערע צאָלרייכע פרייַנט און קליענטן,
און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ!

לשנה טובה תכתבו!

דוד בלוים

פּיאנער אין דער אידישער לאַטיין אַמעריקע

פון יהושע האַכשטיין (ניו־יאָרק)

— א —

יהושע האַכשטיין

איך וועל תמיד גלויבן אַז זאָגן, דאָס עס איז נשוועך א זכות צו האָבן געקענט דוד בלוים ע"ה.

חול המועד פּסח, תרע"ז, דרייסיק יאָר צוריק, ווען איך האָב מיך באַקאַנט מיט דוד בלוסן אויף דער גאַס אין דער זוניקער האַוואַנא, האָב איך בשום אופן ניט געקענט דערוואַרטן אַנצוגעגענען דאָרט אַזא מין פולבלוטיקן איד. אונזער באַגעגעניש איז געווען צופעליק: א באַגלייטער מיינער האָט מיך פאַר אים פאַרגעשטעלט. ער, דער קובאַנער תושב, האָט מיך, דעם ניט־לאַנג אָנגעקומענעם, זייער פרייַנטלעך באַגריסט, און אפילו פאַרבעטן אים צו באַזוכן. נאָך א געשפּרעך פון עטלעכע קורצע מינוט. זענען מיר זיך פאַנאַנדערגעגאַנגען. מיר איז נאָרנישט איינגעפאַלן דאָס איך האָב געדעדט צו א גאַנצן איד; מער נאָך, צו איינעם פון די מערקווירדיקסטע אידישע פערזענלעכקייטן אין דעם אידישן לעבן אין לאַטיין־אַמעריקע.

ווי האָט עס מיר אַזא געדאַנק גאָר נאָך איינפאַלן, נאָך דעם ווּאָס איך האָב געזען אין דער „אידישער" האַוואַנא פון יענער צייט? איך האָב דאַן בלויז געקענט די קליינינקע צאָל אשכנזים; די ספרדים האָב איך נאָך ניט געהאַט באַגעגנט. ביי דער סאַמע מיוחס־דיקסטער אשכנזישער משפּחה, א רומענישער, האָבן די פּסחדיקע מצות געהייסן אָפּיציעל „ביסקאַטשאַם יאַנקים". כדי די קובאַנער דינערשאַפט זאָל חס־וחלילה ניט צווייפלען אין דער עכטער אַמעריקאַנישקייט פון

ד ו ד ב ל י ם

געבוירן:
אין 1870, אין איזאבעלין,
גראדנער גובערניע.

געשטאָרבן:
י״ט אדר תש״ב (8־טן מערץ 1942)
אין האוואנא.

די באלעבאטים. אין מיין דאן נאך הינקענדיקן שפאניש האָב איך געמוזט „אנוס על פי הדיבור" פון מיינע גאסט־געבער, מיך אויסהיטן פון דער־מאָנען דאָר וואָרט „כודיא" (איד) „העברעא"; אלץ כדי ניט צו דע־מאסקירן צופעלליקערוויז די פרייוויליקע „מאראנאס" (מאראנען) פאר־קובאנער באוכער און דינער. עס איז דאן אין קובא ניט געווען קיין שום סיבה פאר א זעלבסט־פארלייקענונג מצד אידן. דאָס לאנד איז געווען אבסאלוט פרעי פון וועלכער ס'איז השגה פון אנטיסעמיטיזם. די אויפ־פירונג פון די צען־פופצן אשכנזיש־אידישע פאמיליעס, אלע פון רומענישן אפשטאם, איז געווען אן עכטער פאל פון „עברות בתוך חירות", פון אן אליין אויף זיך ארויפגעצויגענער קנעכטשאפט אין א פרייהייטלעכער סביבה.

אויסנאמען זענען געווען בלויז די דריי רוסיש־אידישע משפחות פון יע־נער צייט. די פאמיליע בלים איז גע־ווען די ערשטע פון זיי, וואָס איך האָב דערקענט. מיין אייגענע רעאק־ציע איז ניט באשטימט געווען דורך דעם וואָס מיינע עלטערן זענען גע־ווען פון רוסלאנד. עס האָט זיך ניט געהאנדלט פון לאנדסמאנשאפטלעכער קנאות. די דעמאלסטריקע רומענישע אירן אין האוואנא האבן מיך אזוי שאקירט, ווייל איך בין געווען פרישׂ פון א אידישער היים, און פון דער שטאַרק אידישער בראנזוויל מיט אן אונטערשלאק פון דער דעמאלסטדי־קער „איסט סייד". האָט טאקע הא־וואנא אויף מיר געמאכט דעם אייג־דרוק פון לכל הפחות איינעם פון די „מ"ט שערי טומאה".

איר וועט אייך הערפאר לייכט פארשטעלן מיין איבערראשונג און שמחה עטלעכע טעג נאך דער ערש־טער באגעגניש מיט דוד בלימן, וועלן איך בין ארויף צו אים אין זיין גע־שעפטס־ביורא אין סאמע מסחר־צענ־טער פון האוואנא. ה' בלים איז דאן געווען דער פארטרעטער פון א צאל צפון־אמעריקאנער פאברריקן פון לוק־סוס־וואגען — פון גאלאר און זילבער, טייערע פארצעלליי און בראנזן — און ער האָט געהאט אן אמתע אויס־שטעלונג, א רייכע, פון די מוסטערן פון די פארשידענע סחורות. גראד בשעת איך בין צו אים ארויף, איז ער געווען פארנומען מיט א קליענט. האָב איך דערווייל גענומען באקוקן די מוסטערן קאלעקציעס, און גייענדיק אזוי פון איין צימער אין א צווייטן, בין איך מיטאמאל גאר אריין אין א ביבליאטעק, וואו די פיר וועגט זע־נען געווען געדיכט באדעקט מיט פא־ליצעס ביכער ביז צום סטעליע.

דער וואונדער איז פאר מיר געווען א כפולדיקער: ראשית, דאָס עצם געפינם פון אזא אידישן אוצר, ושנית דער פאקט, דאָס א האוואנער אידישער סוחר איז גאר אזוי געכאפט אין דער אידישער מעשה. איר פאר־שטייט: דוד בלים איז גאר געווען דער אפיקורוס כלפי דער אידישער נארמאלקייט פון דער דעמאלסטדיקער האוואנא! האָב איך האסטיק און מיט גרויס נייגעריקייט געגנומען באקוקן די ביכער. און צווישן זיי געפונען סיי אידישע, סיי העבריאישע; אויך פון דעם מין ליטעראטור וואָס הייסט ביי אונז ספרים; ווי אויך שפאנישע בי־כער.

וועו ה' בלים האָט מיך א וויילע שפעטער געפונען פארטאן אין זיינע

ביכער, איז דאס אייך פאר אים גע־ווען אן אנטדעקונג. אזא העכט האט זיך אים נאך אין יענער האוואנא ניט געהאט געמאכט אינטער דער האנט. בקיצור, ווען אים איז קלאר געווארן, דאס איך בין נישקשה בצ־האוונט איך די שווארצע פינטעלעך אויף אונזערע ביידע לשונות, איז ביי אונז אויטאמאטיש געשלאסן געווארן א „ברית הידידות והרעות", א בונד פון פריינטשאפט און חברשאפט, וואס עס איז געווען מיין זכות און כבוד צו גענין ביז דעם לעצטן טאג פון צו גענישן ביז דעם לעצטן טאג פון

איצט, צום פינפטן יאר נאך זיין פּטירה, ווייל איך ניט נאר מקיים זיין די מצוה פון יארצייט נאך א פאר־ערטן חבר און חשובן אידן, נאר אויך, לויט מיין בעסטער יכולת, דער־ציילן כאטש א טייל פון זיין לעבנס־געשיכטע. איך גלויב, דאס עס האט א ווערט פאר דער געשיכטע פון אידן אין לאטיין־אמעריקע.

— ב —

ווען דוד בלים איז געשטארבן י"ט אדר תש"ב (8־טער מערץ 1942), האט דער צענטראל־קאמיטעט פון אלע אידישע אינסטיטוציעס אין האוואנא דערקלערט א דריי־טאגיקן טרויער פאר אידישן ישוב. דער אפיציעלער באשלוס איז געווען, דאס „אין די דערמאנטע דריי טעג וועלן ניט פארקומען קיינע אונטערנעמונגען, זיצונגען, קאנפערענצן און אנדערע געזעלשאפטלעכע ענינים פון קיין שום אידישע אינסטיטוציעס, וועלכע זענען טעטיק אויף וועלכן עס איז געביט אין אונזער לאנד קובא" („האוואנער לעבן", נומ. 747, 11־טער מערץ 1942). די צייטונג, אין איר באריכט וועגן זיין טויט, באצייכנט דעם פארשטארבענעם אלס „דער זיידע פון דעם אידישן ישוב" אין קובא. דוד בלים איז געווען א סך מער פון דעם. ער איז געווען א קאפיטל אידישע געשיכטע אין די לאטיין־אמעריקאנער לענדער.

איבער פערציק יאר האט ער גע־וואנדערט און געלעבט אין לאטיין־אמעריקע, און אין יעדן לאנד צוגע־לייגט א האנט צום אידישן אויפבוי. איבעראל וואו ער איז אויסגעווען, אין יעדן ישוב וואו ער האט פאר־ברענט א שטיקל צייט אדער מערערע יארן, האט ער בייגעטראגן צום אי־דישן המשך און צו דער אידישער צוקונפט דארט.

זיין לאטיין־אמעריקאנער תקופה הויבט זיך אן אין וויטן דרום פון זיד־אמעריקע, אין ארגענטינע, אין שליסט זיך־איבער פערציק יאר שפע־טער אין קובא, וואו לאטיין־אמעריקע ענדיקט זיך הארט ביי צפון־אמעריקע. דער אומגעהויערער גרויסער שטח, וואס לייגט אינצווישן, איז געווען די הויפט־סצענע פון זיין לעבן אין דער נייער וועלט; אבער ער האט אויך דורכגעמאכט אינטערעסאנטע מא־מענטן דא אין די פאריניקטע שטאטן.

דוד בלים איז געקומען קיין אמע־ריקע אלס אן ארעם אינגל, א פליט פון דער וואלאזינער ישיבה, וועלכער האט געזוכט דעם וועג צו דער מא־דערנער אידישקייט לויטן נוסח פון דער השכלה, און איז אוועק פון דער וועלט א פארארעמטער יוהד און אויך א היפש ביסל פארביטערט דורך דער גוט־באוואוסטער אומדאנקבארקייט

פון כלל, וואס הויבט אן ערשט ווערן פארשוועגדעריש מיט אנערקענונג פאר מעשים טובים, אז דער בעל־דבר איז שוין אויפן עולם האמת. אין די יארן וואס זענען פארבייַ צווישן די ביידע ארעמע עקסטרעמען, האט דוד בליס פארזוכט דעם טעם אי פון מאטעריעלער עשירות, אי פון א באַוואוסטן, אויב ניט בארימטן נאמען. און ביים דערַאבערונגען האבן געדינט ניט אזוי פאר זיין אייגענעם איך, ווי פאר כלל צוועקן, צי עס איז געווען א פראגע פון הילפס־ארבעט מעבר לים אדער אין זיין אייגענעם ישוב, צי פון שאפן אן ארגאניזירט פארם פון אידישן לעבן, צי ס'האט זיך געהאנדלט וועגן אידישער דערציאונג, ארץ ישראל, אדער וועלכע ס'איז אנדערע אידישע אינטערעסן.

וואלט זיין פאטער געהאט אויסגשפירט אינגאנצן זיין אייגענעם פארלאנג, וואלט פון יונגן דורן געווארן א רב פון אלטן שניט. און ער וואלט וואו עס איז אין רוסיש־פוילן באשיינט א כסא־הרבנות זיין גאנץ לעבן, היתן, פארקערט, האט די חשכלה געטריבן צו דער היינט־וועלטיקער רבנות פון דעם ברעסלאוער רבנים סעמינאר אין דייטשלאנד, וועלכן ר' זכריה פריינקעל און פראָפ. היינריך גרעץ האבן בארימט געמאכט. אויך האט אים געלאקט די פאטטישע מוזע און בכלל דער יצר הרע צו זועלטלעכער ליטעראריישער שאפונג. אויסגעפירט זיינם האט ניט דער טאטע און ניט דער זון, נאר דער שיקזאל, וואס האט זיי ביידן פארריאנט וואוהין זייערע געדאנקען וואלטן זיי אפילו ניט געקענט פארפירן, און פון ישיבה־בחור און סעמינאר סטודענט איז געווארן א גרויסער סופר און א פיאנער אין נייע אידישע ישובים אין דער ווייטער, פרעמדער לאטיין־אמעריקע.

דער אידישער למדן און ליטעראטורישער חובב זענען אבער קיינמאל ניט פארשוואנדן פון דער פערזענלעכקייט פון דוד בליס. זיינע אנגעשטעלטע פלענן באזארגן די רענטלעך און קאסטנם מוסטערן פאר יערער געשעפטס נסיעה זיינער; ער אליין האט זיך צוגעגרייט זיין אייגענע און באליבטסטע „צידה לדרך" — א ספר, אדער א מאדערן העברייאיש און אידיש בוך. דער תנ"ך איז תמיד געווען זיין רייזע־חבר. און דאָרט וואו דוד בליס האט אויפגעשטעלט זיין גענצע ביבליאטעק, איז דאָרט געווען א אידישע בראַשט אין זיין ביורא אין האוואנא.

און ניט נאר לערנער און לייענער איז דוד בליס געבליבן. די נטיה צו שרייבן, וואס האט זיך ביי אים פרי ארויסגעווייזן, זייענדיק נאך אין דער ישיבה, פון וואנען ער פלענט שיקן קארעספאנדענצן און פובליציסטישע ארטיקלען אין די דעמאלסטדיקע העבריאישע אויסגאבעם (דער „המליץ" האט אפילו זיינם א ליד געדרוקט), האט ביי אים אנגעהאלטן ביז צום סוף לעבן. איבערהויפט אין קובא, אין דער שפאנישער פרעסע, און נאכדעם אין דער אידישער, ווען זי איז געשאפן געווארן, האט דוד בליס זיך אפט באטייליקט. דוד בליס איז געווען דער איד אפילו אין דער שפאנישער פרעסע, וואוהין ער האט דער ערשטער אין קובא אריינגעבראכט דעם אידישן מאמענט פון דעם אידישן שטאנדפונקט.

— ג —

דוד בלים איז געבוירן געווארן אין 1870, אין א קליין שטעטל, איזא־ בעלין, ערגעץ אין דער אמאליקער גראדנער גובערניע, לויט איך האב פון אים געהערט. פון קרובים און לאנדסלייט זיינע וויים איך, דאס ער האט געשמט אלס וואוילערנער, און אין דער וואלאושינער ישיבה האט מען אים גערופן „דער איזאבעלינער עילוי". זיין פאטער, פון די אלטמא־ דישע מתנגדישע למדנים, ביי וועמען תלמוד איז געווען דער אנפאנג און סוף פון לומדות, האט דעם זון בא־ שטימט צו ווערן א רב. דער יונגער ישיבה־בחור איז אבער געווען געוג רעבעל צו אנטלויפן קיין ברעסלאו, און דארט אריינצוטרעטן אין סעמי־ נאר. דער פאטער האט אבער אויך פארמאגט די זעלבע פרינציפן־ עקשנות: איז ער אליין געפארן אין דער טריפהנער דייטשלאנד, און דעם זון ארויסגעשלעפט פארן אויער פון דעם „אפיקורסישן" אנשטאלט.

דעם צווייטן „ויברח" מאכט שוין דוד קיין אמעריקע. דא, אין ניו־יארק, איז אים א לאנדסמאן מזכה מיט א „רושאב" אין א העמדער־פאבריק. צו זיין פארהאפטן תכלית זעט דוד קיין וועג ניט דורך יענעם „שאפ"; וואדפט ער די ארבעט און גייט אוועק קיין סינסינעטי, וואו ער טרעט אריין אין רעפארם־סעמינאר. דער לאנדסמאן, פילנדיק זיך מסתמא באליידיקט אין זיין רעל אלס וועג־וויזער פאר דעם „גרינעם", שרייבט דעם טאטן אין דער היים א גערוס פון זיין זון. אויב דער ברעסלאואר סעמינאר איז געווען א טריף־פסול אין זיינע אויגן, על אחת כמה וכמה סינסינעטי! בקיצור, דודן מוז מען ארויסראטעווען פון דער „סיטרא אחרא! און דער פאטער קומט קיין אמעריקע און, ווי דניאל אין לייבן־גרוב, גייט ער אומדער־ שראקן קעגן די ניט־גוטע, וואס האבן זיך אנגעזעצט אויף זיין „קדיש" און ווילן אים ארויפפירן פון הרך היושר.

פון דייטשלאנד איז נאך געווען מעגלעך צוריקקערן קיין איזאבעלין און אין דער ישיבה. פון אמעריקע איז שוין דאס געווען איבער די כוחות אפילו פון דודס פאטער. יענעם אירן, וועמען ס'וואלט וגאר קיינמאל ניט איינגעפאלן ארגענטינע און קאלאני־ זאציע, דערשיינט דער „איק"א פרא־ יעקט ווי אן „עיר המקלט". אודאי, דאס איז ניט ישיבה, און פון דער־ רבנות לאזט זיך אויס א פוסטער חלום; אבער סינסינעטי וועט אויך ניט אויספירן! דר. אייזיק מאיר ווייז האט פארשפילט!

די בארן דע הירש קאלאניזאציע האט זיך ניט לאנג פריער געהאט אנגעהויבן; און די משפחה בליז־ ניאנסקי־האלפערן, ווי זי האט דאן געהייסן מיט דעם כפול־שמונהריקן נאמען, באזעצט זיך אין דער סאמע ערשטער אידישער קאלאניע אין אר־ גענטינע, „מאיסעס וויא" („משה דערפל") — אויפן נאמען פון בארן.

דוד'ס עלטערן לעבן זיך דארט אויס די יארן. דער פאטער ווערט אן אומ־ אפיציעלער מרא דאתרא. פאר דער גאנצער סביבה פון דער ערשטער קאלאניע, וואו א רעליגיעזע געשעע־ניש, וואו א ברית, א חתונה אדער א לויה, איז ער צווישן די מתעסקים, און מ'פרעגט א דין ביי אים, מען

עצה'ט זיך מיט אים מכוח א מנהג. דער בית־מדרש איז, דער „יושב אוהל", ווערט אפילו א רייטער, כדי צו קענען דינען מיט אידישקייט די ווייטלעכע קאלאניסטן. ער ווערט מיט דער צייט איינער פון די טיפן, וועלכע אלבערטא גערשונאף, ארגענטינעס ערשטער אידישער שרייבער אויף שפאניש, שילדערט אין זיין באריימט זאמלונג פון דערציילונגען „לאם גאוטשאם כודיאם" (די אידישע „גאוטשאם"*). דוד'ס מוטער איז זיך משתדל אין איל מאנס מצוות מיט איר געבעקעכץ פאר די שמחות, כדי אז אין נייעם לאנד, אויפן נאך ווילדן און פוסטן פעלד, זאל זיך וועבן א המשך פון דעם אלטן אידישן שטייגער פון יענער זייט ים.

מיט דער צייט קומען ארויבער אנדערע קרובים, און די משפחה פון דוד בליס איז גוט פארטראטן אין דעם אגריקולטורעלן ישוב. אבער דוד בליס אליין קען ניט פארבלייבן אויפן לאנד. זיינע שוועסטער און ברידער ווערן איינגעגליידערט אין דער קאלאניזאציע. פון זייערע קינדער, געבוירן אין ארגענטינע, גייען אנדערע איבער אין שטאט, בשעת עס בלייבן אויך אייניקע אין די קאלאניעס. פון די אין שטאט אריבערגענאנגענע ווערן פראפעסיאנאלן, און דער פראמי־נענטסטער צווישן זיי איז דר. משה גאלדמאן, פרעזידענט איצט פון דער צענטראלער אידישער ארגאניזאציע אין ארגענטינע, די „דאיא"*). (דר. גאלדמאן איז דאָ אין די פאריניקטע שטאטן אויך גוט באקאנט צוליב זיינע עטלעכע באזוכן אלס דעלעגאט צו אינטער־אמעריקאנער אידישע קאנפע־רענצן). ער איז א זון פון דוד בליס א שוועסטער.

פאר דוד בליסן איז געווען דאָס נייע לעבן אויפן לאנד שווער ניט בלויז צוליב דעם פראבלעם פון אי־בערגאנג פון ישיבה־סעמינאר צו לאנד־ארבעט. א גרויסע מניעה איז אויך געווען דער קאנפליקט צווישן אים און זיין פאטער. ארגענטינע איז דאן געווען ניט מער ווי א קאמפרא־מיס, דורך וועלכן אי די ישיבה, אי דער רעפארם סעמינאר האבן פאר־שפילט. דורם גייסט איז געבליבן אומרואיק, ווייל אין תוך אומצופרידן מיטן איבערריים פון זיין גרויסן חלום, האט אים תמיד געצויגן ערגעץ אנ־דערש.

הויבט זיך אזוי אן זיין לאנגע סעריע וואנדערונגען איבער לאטיין־אמעריקע. במשך די וואגלענישן בא־זוכט ער און וואוינט אין אלע רע־פובליקן, וואו מער, וואו וויניקער צייט. חוץ ארגענטינע איז נאך אין יענע יארן גאנץ אוממגלעך צו רעדן וועגן אידישע ישובים. אין ארגענטינע איז עס נאך אויך דאן געווען מער

*) „גאוטשאם" הייסן אין ארגענטינע די פי־לייט. זיי זענען באריימט אלס די פלינקסטע פעחד־רייטער. אין דער ראדיקאלער פאחואנדלונג פון די שטעטלשע אידן אויף ארגע־טינער לאנד, האט גערשונאף געזען די אנטשטייאונג פון א נייעם טיפ אידן.

*) „דאיא" באשטייט פון די ראשי־תיבות פון שפאניש נאמען פון דער ארגאניזאציע: „דעלעגאציעס פין ארגענטינער אידישע ארגאניזא־ציעס".

עקספערימענט ווי פאקט. אבער דאָרט האָט זיך עס פּאַרט אָנגעהויבן מיט א פּאַרוים־פּאַרטראכטן פלאַן אויפצוּבייען א אידישע קאָלאָניזאַציע. אין די שכנישע לענדער, ווי טשילע, אורוגוואי און בראזיל, זענען די אָנפאנגען פון אידישן זיין געווען דער רעזולטאט פון פלאַנאָזער איינוואַנדערונג פון יחידים, וואָס זענען מיט געווארן פון דער קאָלאָניזאַציע אין אירע שוועריקייטן אין ארגענטינע. זייער לאַנגזאַם האָבן זיך די מזרח־אייראָפּייאישע אירן געצויגן צו די מער צפונדיקע רעפובליקן ווי פּערו, עקוואדאָר און קאָלאָמביא. מיט דער צייט האָט מען שוין אָנגעהויבן פּאַרן אהין דירעקט פון אייראָפּע, צו פאַר־יינינקן זיך מיט קרובים אין יענע לענדער. ערשט נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה באַקומט די אימיגראַציע אין די אַנדערע לאַטיין־אַמעריקאַנער רעפובליקן, אחוץ ארגענטינע, וועלכע עס איז חשיבות בנוגע צאָלן.

— ד —

די ארעמקייט פון אידישן לעבן אין די אַנדערע לענדער, וואו עס געפינען זיך געציילטע משפחות און מערסטנס נאָר אומפאַרהייראַטע מענער, דער־לויבט זייער קנאַפּע אידישע טעטיקייט. עס איז פשוט ניטא מיט אָרעמ־פאָר וועמען אָפּטיוו צו זיין אלס איד. טראָגט דוד בלים זיין אידישן באַ־וואוסטזיין טיף ביי זיך; האלט אָן געמריי זיין גייסטיקע פאַרבינדונג מיט דער וועלט, פון וועלכער ער איז אוועק אין גלית און בלייבט תמי־אויפן קוראנט פון איר יעדער נייער אנטוויקלונג; וועקט און דערמוטיקט לכל הפחות צו מער אידישלעכן טראכטן און פילן, אויב ניט צו אק־טיוויטעט. די צעוואַרפענע אידישע משפחות און יחידים, וועלכע ער טרעפט וואוהין ער קומט אָן. דוד בלים ווערט פאר פילע פון די זייער וואַנדערנדער אידישער לוח, זיי וויסן, דאָס ביי אים וועלן זיי באַ־קומען די נויטיקע אידישע אינפאָר־מאציעס, וואָס זיי דארפן און ווילן האבן. קומט בלים אמאל צו איינעם אזא פאַרוואַרפענעם אידן, ניט לאַנג פאר פסח, און יענער איז אים מקבל מיט אזא שמחה ווי א פרומער איד וואלט אויפגענומען משיחן. וואָס איז דא געשען? דער איד מאכט חתונה א טאכטער, און אים טומלט זיך אין קאָפּ, דאָס עס קען שוין זיין נאָענט צו ספירה צייט; ווייל ער קיין טעות ניט מאכן אין דאטום פון דער חתונה; באַטש אז בלים צעפרעגט זיך וועגן חתן, דערגייט ער, דאָס ער איז א גוי, און דאָס די חתונה וועט מען פראַווען אין א קאַטעדראל...

אין אזא סארט אידישן מדבר האָט דוד בלים, פארשטייט זיך, זיינע מענלעכקייטן אלס אידישער מדריך און מנהיג ניט געקענט רעאליזירן. שטראמט זיין ענערגיע אריין אין דער וועלט פון עקאָנאָמיק. אין טשילע איז ער איינער פון די פיאָנערן פון הער מעבל־אינדוסטריע. וועג עס וועט געשריבן ווערן די געשיכטע פון דעם נייעם אידישן לעבן אין לאַטיין־אמעריקע, וועט קלאָר ווערן, ווי גרוים ס'איז שוין איצט דער בייטראג פון אידן צו דער אינדוסטריאליזאציע פון דעם ריזיקן שטח. וואָס לעבט נאָך לרוב אין א פרימיטיוואר עקאָנאָמיע. דורך די פּאַרשונגען, וואָס גייען איצט אָן אויפן געביט פון דער אידישער באַטייליקונג אין דער קאָלאָניאַלער

תקופה פון לאטיין־אמעריקע, אין דער צייט ווען אידן איז פארמעל לויטן שפאניש און פארטוגעזישן געזעץ געווען שטרענג פארבאטן אריינצוקומען אין די אמעריקאנער קאלאניעס פון שפאניע און פארטוגאל, וויסן מיר שוין א היפש ביסל, דאס אידן — פון דער ספרדישער משפחה אונזערער — האבן געשפילט א גאנץ וויכטיקע ראל אין דער אנטוויקלונג פון דער־נייער וועלט. איצט וועלן איבערגעגאסן די רירעוודיקייט פון דעם מזרח־איראפייאישן איד אין א סך פון לאטיין־אמעריקע נאך דרעמלענדער עקאנאמיע. און אין דעם האט דוד בלים אויך געהאט א חלק.

דוד בלים וואנהערט א סך פון איין לאטיין־אמעריקאנער לאנד צו א צווייטן, ניט נאר צוליב זיין אייגענעם אומרואיקן גייסט, לאטיין־אמעריקע איז א העכסט אומרואיק וועלט. די נאטור איז דארט א רשואלוציאנערע, און אירע מרידות צעשפילן זיך אפט אין ערדציטערנישן, אין וואולקאנען־אויסברוכן, פארפלייצונגען, געוואלדיקע הוראקאנען א. א. וו. און דער לאטיין־אמעריקאנער מענטש וועלט ניט נאר באווירקט פון דער נאטור, אין וועמענס שויסן ער לעבט, נאר אויך דורך די פאליטיש־עקאנאמישע מאטיוון, וואס טרייבן אים צו אויפשטאנד. כמעט ניט געווען קיין איין רעוואלוציע אין יענע לענדער אין די יארן, וואס דוד בלים האט אין זיי נעלעבט, וועלכע ער האט ניט מיטגעמאכט — פון טשיליע ביז מעקסיקע אין קובא. די פאליטישע איבערקערע־נישן מאכן גאנץ אפט א סוף צו זיין אונטערנעמונג, און ער מוז אפילו איסוואנדערן אין אן אנדער לאנד, צו זוכן אביסל רו און געוועלטיקייט.

די לעצטע גרויסע רעוואלוציע פאר זיין קובאנער תקופה, לעבט ער דורך אין מעקסיקע, אין 1911, בשעת דער דארטיקער דיקטאטאר פארפיריא דיאס ווערט געשטירצט נאך א „פרעזידענטסווא" פון איבער דרייסיק יאר. דוד בלים איז דאן נעווען א תושב פון מעקסיקע, אין דער הויפט־שטאט, ווו זיין געשעפט איז געווען א פריוואטע באנק. אין דער קאנטר־רעוואלוציע, אין וועלכער דער דעמאקראטישער־העלד, פרעזידענט פראנציסקא אי. מאדערא, פאלט אלס קרבן פון פארראט, מאכט די הויפט־שטאט דורך א שרעקלעכע בלוט־באד אין 1913, און בלים באנק, צוליב זיין פריינטשאפט מיט מאדערא און זיין שטיצן אים, גייט אוועק מיטן רויך. דער אמעריקאנער קאנסול איז אים מצייל מיט זיין פאמיליע, און ווירקט אוים פלעצער פאר זיי אויף א צוג קיין טעקסאס.

דאן פאלגט א קורצע צייט, וועלכע דוד בלים פארברענגט אין די שטאטן, מערסטנס אין ניו־יארק. דא פילט ער זיך ווי א „גרינער"; ער קען קיין ענגליש ניט; און בכלל איז ער שוין צופיל „לאטיין־אמעריקאנער, כדי איינצולעבן זיך אין צפון־אמעריקע. ציט עס אים צוריק אין דער היספאנישער אמעריקע. ער באקומט א שטיקל אגענטור פון דער זינגער נייער מאשין געזעלשאפט פאר קובא, און פארט אוועק אהין. מיט דער צייט נעמט ער אריבער די פרוי און צוויי קינדער, און ווערט א פארמאגענטער תושב פון קובא. די בירגערשאפט זיינע איז נאך אבער אלץ א רוסישע ביז דאן. שפעטער, שוין אלס איינגעפונדעוועטער סוחר פון גרויס פאר־

נעם אין קובא, ווערט ער א קובאנער בירגער. ערשט אין די נאר שפעטערע יאָרן, אין דער לעצטער צערפוללע־ציט פון זיין לעבן, א טייל פון וועל־כער ער פאַרבראַנגט דאָ אין ניו־יאָרק, ווערט ער א בירגער פון די פאַרייניקטע שטאַטן, מיינעטריק דאָ זיך להשתקע זיין. עס גייט אים ניט, און ער קערט זיך צוריק קיין קובא, וואו ער לעבט אויס די לעצטע עט־לעכע יאָר, וואָס זענען אים געבליבן.

אין זיין מסחרישער קאַריערע דער־גרייכט דוד בלים דעם העכסטן שטאַפּל במשך דער קובאַנער תקופה פון זיין לעבן. נאָך א קורצער צייט נאָך זיין באַזעצן זיך אין קובא, חויבט ער אָן איבערנעמען די אויסשליסלעכע רעפּ־רעזענטאַנץ פון אַלץ גרעסערער צאָל צפון־אַמעריקאַנער פאַבריקן פון לוקסוס וואַרן אין גאַלד, זילבער, בראָנזן, פּאַרצעלייַ א. א. וו. גראַדו־ווייז ווערט ער דער פאַרטרעטער פון די דאָזיקע פאַבריקן אויך פאַר אַל־דערע לאַטיין־אַמעריקאַנער לענדער. אין יאָר 1918 האָט ער שוין א קייט פון מוסטערן אויסשטעלונגען אין אַלע לאַטיין־אַמעריקאַנער הויפּט־שטעט, וואו עס פונקציאָנירן זיינע ביוראָס. א שטאַב רייזנדע אַגענטן פירט אָן מיטן פאַרקויף פון די סחורות, וואָס דערגרייכט אין די מיליאָנען דאָלאַרן, און דוד בלים ווערט א גביר אריר.

אויף דעם געביט פון אינטער־אַמע־ריקאַנער מסחר איז דוד בלים געווען איינער פון די פּיאָנערן בויער. פאַר יענע יאָרן האָבן נאָך די פאַרייניקטע שטאַטן ווייט ניט געשפּילט זייער איצטיקע מעכטיקע ראָל אין מערב־העמיספער האַנדל. ענגלאַנד און דיי־טשלאַנד האָבן באַהערשט לאַטיין־אַמעריקעס אויסערן־מסחר, און האָבן יענע לענדער צוגעשטעלט זייערע פאַבריצירטע פראָדוקטן. זיי האָבן שוין געהאַט א טראַדיציע פון האַנדל מיט לאַטיין־אַמעריקע, א לאַנגע דער־פאַרונג אין מעטאָדן און א צאָלרייכן פערסאָנאַל, וואָס איז געווען געשולט אין די שפראַכן, מנהגים און עקאָנא־מישער ווירקלעכקייט פון יענע לענ־דער. אונזער אַמעריקע איז נאָך גע־ווען שטאַרק „גרין" אין דעם גאַנצן עסק. אַלס פועל יוצא פון דער ערש־טער וועלט־מלחמה איז רייטשלאַנד לחלוטין פאַרשוואונדן פון דער לא־טיין־אַמעריקאַנער סצענע אלס קאָנ־קורענט; און די פאַרייניקטע שטאַטן האָבן ניט נאָר איר פלאַץ פאַרנומען, נאָר אויך אלס די נייע גרויסע קרע־דיטאָרין־מאַכט אין דער וועלט, פאַר־נומען א גרויסן שטח אין האַנדל אויפן חשבון פון גרויס־בריטאַניע.

די ראָל, וואָס דוד בלים האָט גע־שפּילט אין פאַרשפרייטן היגע פאַב־ריציראַטע־סחורות, און אין אויפעפענען און אנטוויקלען נייע מערק פאַר צפון אַמעריקאַנער פראָדוקטן אין די דרום־דיקע השפּובליקן, איז ניט אָפּצושאַצן, ווי אויך די אויסבילדונג אין הלכות אינטער־אַמעריקאַנער האַנדל, וואָס א צוואַנציק־דרייסיק וויכטיקע אינדוסט־ריעלע היגע פירמעס האָבן דורך אים באַקומען. אפילו הייַנט הערשט נאָך א היפּשע מאָס עקאָנאָמישע עם־הארצות אין אונזער היגער מסחר וועלט בנוגע לאַטיין־אַמעריקע, און אין די יאָרן פון דוד בלים'ס טעטי־קייט האָט מען דאָ כמעט דעם אלף־בית פון דעם ניט געוואוסט. און עס זענען דאָן ניט גע־ווען די פאַרשידענע

אינפארמאציע מקורות, וואס עקזיס־טירן היינט צו אריענטירן אינטער־אמעריקאנער באציאונגען אויף אלע געביטן. דער אינטער־אמעריקאניזם איז נאך דאן געווען א קרקע־בתולה. בלוים האט פיל בייגעשטייערט צו דער אידישער מיטארבעטערשאפט אין דער אנטוויקלונג פון אינטער־אמעריקאנער עקאנאמישע באציאונגען.

אן אינטערעסאנטער מאמענט אין דעם קאפיטל פון זיין לעבן איז דער פאקט, דאס דוד בלוים האט א צאל פון זיינע אידישע פאברikאנטן בים־לעכווייז מחנך געווען צו באשטייערן זיך פאר אידישע צוועקן, פון וועלכע זיי זענען פריער גאנץ פרעמד געווען. זיי האבן אנגעפאנגען „לא לשמה", בלויז כדי בלוסן צופרידנצושטעלן, און מאנכע פון זיי האבן אבער מיט דער צייט זיך אויסגעלערנט זייער תרומה צו צאלן „לשמה".

— ה —

די געשיכטע פון אידן אין לאטיין־אמעריקע וועט דוד בלוסן געדענקען אלס דעם זיידן פון אידישן ישוב אין קובא. ביי זיין אנקומען אין האוואנא האבן שוין די ספרדים, וועלכע האבן געציילט א דריי־פיר הונדערט נפשות, נעהאט זייער אייגענע געמיינדע, אר־גאניזירט ארום דער דאזיגער „שבת אחים". וואס עקזיסטירט עד היום. ביי זיי איז אויך געווען א פרויען־געזעלשאפט „עזרה". קיין כלי־קודש זענען אבער ניט געווען, און כשרות איז געווען אוממעגליך. דער גרויסער „כשר", וואס איז געווען אמאטאריש געכתיבהט אויף זייער רעסטאראן, איז געווען בלויז דער סימן פון דעם פאקט, אז די בעלי־בתים און קליענטן זענען אידישע. א מוהל פלעגט מען אים־פארטירן פון קי־וועסט, פלארידע, זוען מען האט אים געדארפט האבן. ס'פלעגט אבער אויך טרעפן, דאס מען פלעגט ווארטן ביז וואנען עס וועלן זיין עטלעכע אינגלעך, כדי צו פאר־קלענערן די קאסטן פאר יערן פאטער, בפרט וועו עס האט זיך געהאנדלט וועגן ארימע און וואס זענען געווען אין וווייטערע שטעט, אין מזרח־טייל פון אינזל.

אויף דעם מצב ביי די אשכנזים אין יענער צייט האב איך שוין אביסל מרמז געווען פריער. זייער אידישקייט האט זיך אויסגעדריקט אין בית־עולם קרקע. זיי זענען בלויז געקומען צו קבורה אלס אידן; אבער אפילו ניט געשטארבן אלס אידן, וויבל דאס מיינט האבן געלעבט אלס אידן, א זאך וואס איז זיי גערווען לגמרי פרעמד. צווישן זיי אוז די ספרדים איז קיין שום קאנטאקט ניט געווען, אחוץ וועו די לעצטע פלעגן מוזן אנ־קומען צו דער אשכנזישער „היברו קאנגרעגיישאן" צו מקבר זיין א מת. אוז דאן האבן די ספרדים תמיד גע־מיזט אויסקעמפן דאס רעכט צו קו־מען צו קבר ישראל. וויבל די „יענקי" אשכנזים איז ניט אנגעשטאנען צו האבן אויף זייער בית - עולם די „טערקן" אלס שכנים... בלוים פלעגט אין אזעלכע פאלן זיין דער אהוואקאט פון די ספרדים, אוז אין איין פאל, וועו די אשכנזים האבן זיך איינגע־שפארט נאך מער ווי געווינלעך, האט ער זיי סארקאסטיש פארזיכערט, דאס „טייענדיקערהייט" וועט קלעקן פלאץ פאר אלעמען...

אנפאנג 1917 האט דוד בלוס גע־נומען שאפן די ערשטע אשכנזיש־

אידישע געזעלשאפט אין קובא, כדי עס זאל זיין עפעס פאר די לעבעדיקע, ניט בלויז פאר די געשטאָרבענע. וואן זיינע מיט־אשכנזים האבן דערהערט זיין פלאן, איז זייער תשובה געווען לא מיט א גרויסן אלף... ס'איז ניט געבליבן קיין אנדער וועג פאר בליסן אויף זיי צו ווירקן, ווי צו כטראשען מיט דער פארעפנטלעכונג פון זיין איינלאדונג צו זיי צו ווערן מיטגלידער אין דער נייער אָרגאניזאציע „יאנג מענס היברו אסאסייישאן", אין דער שפאניש־שפרעכנדער פרעסע מיט א ליסט פון זיערע אלעמענס נעמען. דאס איז ביי זיי ערגער געווען ווי דער פראיעקט אליין, וויל קובאנער וואלטן זיך סוף כל סוף דערוואוסט, ווער די „עכטע יענקים" זענען באמת. האבן זיי לכל הפחות אויסגענומען א תנאי, דאס אויפן לאקאל פון דער „י. מ. ה. א." זאל ניט זיין קיין שילד מיט איר נאמען, און דאס אויף די קאנווערטן פון איר קארעספאנדענץ זאל איר נאמען אויך ניט פיגורירן. דאס איז געווען דער קאמפראמיס פון פארקנעכטע מאראנען, און ווי פעטער האט בלים טאקע פארעפנטלעכט אין א האוואנער זשורנאל „באהעמיא" (אויף שפאניש), א סעריע ארטיקלען איבער דער דאזיקער דערשיינונג, ניט שוין נענדיק „די מאדערנע מאראנען", ווי ער האט זיי אנגערופן.

וועגן דער „י. מ. ה. א." האב איך נאך עטלעכע חדשים פון איר עקזיסטענץ באריכטעט אין ניו־יארקער „טאג". דאס איז געווען די ערשטע קארעספאנדענץ אין דער אמעריקאנער אידישער פרעסע וועגן אידישן לעבן אין קובא. איך האב אויך געהאט דעם זכות צו זיין א מיטארבעטער פון דדד בליסן, דינענדיק אין דער דירעקטיוע אונטער זיין פארויצערשאפט. די צאל פון אונזערע מיטגלידער איז געווען קליין, ווייל די גאנצע אשכנזישע גרופע האט נעציילט ניט מער ווי א פופציק־זעכציק פערזאן אין האוואנא. מיט דער צייט האט בלים צוגעצויגן אויך ספרדים, און אזוי איז צום ערשטן מאל אין קובא צושטאנדגעקומען א פארברידערונג און שותפות אין אידישן לעבן צווישן בידע עלעמענטן. מאיסעס בענסיניאר, איינער פון די פירער פון „שבת אחים", האט געשפילט א הויפט־ראל אויך אין דער „י. מ. ה. א.". איצט וואוינט ער אין ניו־יארק, און איז טעטיקייר אין דער „ספרדישער קהילה פון אמעריקע".

די „י מ. ה. א." טעטיקייטן האבן זיך לכתחילה באגרענעצט אויף פרייטיק־צו־נאכטיקע צוזאמענקונפטן, א מנין אויף די ימים־נוראים, אן אנפאנג פון א אידישער ביבליאטעק, פייערונגען פון אידישע ימים־טובים. קיין אייגענע נויטבאדערפטיקע זענען ניט געווען, איז ניט געווען קיין פילאנטראפישע טעטיקייט. קולטורעלע כוחות זענען פשוט ניט געווען בנמצא. מער ווי דוד בליס האט קיינער כמעט ניט געקענט האלטן וועלכן ס'איז פארטראג איבער א אידישער טעמע. איז דאס געזעלשאפטלעכע לעבן געווען זייער מאנאטאן און גרוי.

אויף זיינע אפטע באזוכן אין ניו־יארק צוליב געשעפט, האט בליס איינגעשטעלט אפיציעלע באציאונגען מיטן „דזשאינט", און איז באפרייט־דעט געווארן מיט לואים מארשאל,

האָט ער ענטוויקלט אין קובא די ערשטע „דזשאינט" אקציע און איז געווען א דערהפאלג ניט נאר צווישן אידן. די נייעס, דאָס אויף דער וועלט לעבן נאך אידן און זענען נאך אלץ קרבנות פון פארפאלגונג, איז דאן פאר דעם קובאנער פאלק געווען א גרויסער חידוש. אויף בלים׳ס אר־טיקלען אין דער קובאנער פרעסע — טעגלעכע און וועכנטלעכע צייטונגען — האָט מען זיך בריוט אפגערופן אין אלע קריזן. ס׳פלעגן אנקומען ביישטייערונגען אפילו פון קלוים־טערס אין פארשידענע שטעט פון אינזל, וואו די גלחים האבן אין זייערע דרשות איבערגעגעבן וואָס דוד בלים האָט געשריבן וועגן לעבן און די ליידן פון אידישן פאלק אין איראפע.

א דאנק די טעטיקייטן במשך די יאָרן ביזן אנפאנג פון דער אידישער אימיגראציע פון פוילן, האָט דוד בלים איינער אליין מחנך געווען די קובא־נער אידן צו א אידישן באוואוסטזיין, און זיי, זענען אזוי פארבאריימט געוואָרן אנטקעגנצוקומען זייערע הת־חייבותן צו די פליטים פון דער ערש־טער וועלט־מלחמה. בלים אליין, מיט זיינע אייגענע מיטלען, האָט מיט זיך פארגעשטעלט א ווירקלעכן הכנסת־אורחים, אזוי׳ פיל אימיגראנטן האָט ער אויסגעהאלטן מיט דירה־גלט און מזונות. זיין ניו־יארקער ביורא איז געוואָרן אן אגענטור פאר אויסזוכן זייערע קרובים און פאר איבערשיקן בחינם גלט זענדונגען פון דאנען קיין קובא. מ׳האָט אפילו ניט וועלכע דאָס האוואנער ביורא פלעגט אויסצאָלן דאָס גלט. די אחבעט האָט געמוזט זעטאָן וועלן אייער דער „דזשאינט" און „האיאס" האָבן אין האוואנא גע־האָט זייערע אייגענע פארטרעטער אין אפטיילונגען.

די וואקסנדע צאָל אימיגראנטן מיינט ניט נאר אלץ מער און מער מאטעריעלע האגות און נויטן; זיי שאפן נייע מעגלעכקייטן פאר אן אמתן אידישן געזעלשאפטלעכן לעבן אין האוואנא. וואָס מער די פרישע איינוואנדערער וועלן עקאנאמיש בא־זארגט, און הויבן שוין אָן אליין זייער אייגן שטעטל צו באשטיין, וועלן ברייטער דאָס פעלד פארן עיקהדיקן אינטערעס — א אידישע סביבה. אט אזוי רעזומירט אייגער פון די ערות, וואָס האָבן דאָס צוגעזען און זיך בא־טייליקט אין אויפקום פון דעם נייעם אידישן ישוב, דער שריפטשטעלער א. י. דובעלמאן, אין זיין ארטיקל אין „פארווערטס" פון 6־טן אפריל 1942, דאָס וואָס דוד בלים האָט געטאָן אויף דעם געביט: „שפעטער צו, וועלן דאָס אידיש לעבן הויבט זיך אָן אויספו־רשמען און מען רשרט שוין פון זעקס טויזנט אידן, העלפט בלים בויען דעם אידישן צענטער, און שענקט אוועק זיין פריוואטע ביבליאטעק. ער גרינ־דעט אויך די ציוניסטישע ארגאניזא־ציע. ער איז אויך גשוען דער, וואָס האָט אין קובאנער קאנגרעס אויסגע־ווירקט די אנערקענונג פון דער באל־פור־דעקלאראציע. אלס געטרייער און איבערגעגעבענער ציוניסט, האלט ע־אויך אָן דעם אמט פון פרעזידענט פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין קובא עטלעכע יאָר. ער איז געבליבן איר ערן־פרעזידענט ביזן טאג פון זיין טויט".

אין די מיטעלע צוואנציקער איז

דוד בלים שוין געווען א יוחד עקא־נאמיש. ס׳איז מיט דער צייט אים געבליבן בלויז זיין גייסטיקער אוצר פון אידישער התלהבות און וויסן, און דעם אוצר שטעלט ער אין דינסט פון דעם באנייטן און פאראגרעסערטן אי־דישן ישוב אין קובא. וואס מער וועלט ער דער פאטער פין די אנקומענדע אימיגראנטן פון דער נאך־מלחמהדי־קער פוילן. און אזוי דערלעבט זיך ביז דער ראל פון „זיידע" פון ישיב, ווי דער „האוואנער לעבן" האט אים אנגערופן. כלפי די „אמעריקאנער" אידן איז ער דער וואריאנט פון שטאלצער אדוואקאט פון די „גרינע". די ערשטע קאטעגאריע פון אומברח־מנותדיק מיט זיין אירגנישער קרי־טיק און פאדערט און באקומט ביי זיי בחזקה שטיצע און הילף; די צווייטע מוטיקט ער און זאגט זיי נביאות פון קומענדן עקאנאמישן וואוילזיין און דערלייזונג פון אפהענ־גיקייט אן „אמעריקאנע" פילאנטרא־פיע. די „אמעריקאנער" אידן, וועל־טראנען פון ישוב, טענען אים דאס ניט מוחל זיין; ביים נייעם סעקטאר פון ישוב ווערט בלים אלץ מער חשוב און באליבט, און ער הערמוטיקט אין אים ניט נאר דער בטחון אין מאטע־ריעלער פארבעסערונג; ער שטארקט אויך זיין אידישן באוואוסטזיין און קעמפט קעגן דער פארוואסערונג פון דעם אלטן אידישן וויין אין דעם נייעם קנקן. דוד בלים רופט און רעגט אן צו מעשים אין חנוך, אין קהילה ארגאניזאציע. אין ציוניסטישער ער־בעט, און אין אלע אנדערע פאזן פון א באוואוסטזיניק־אידיש לעבן.

ליידער ווערט בלים געשאנקען די אמת גרויסע געלעגנהייט פאר אידי־שער ארבעט, וועלן עם איז שוין זייער שפעט, און זיין טאג האלט שוין ביים פארניין. עס איז אויך די צייט פון זיין עקאנאמישער ירידה, ביזן פונקט פון דארפן אליין אנקומען צו אן אנדערנס פתנת־יד. דערצו לעבט ער איבער דעם ביי־זיך טיף פארזיגלטן צער פון א ביטערער טראגעדיע אין זיין משפחה לעבן. אויף א שענדלעבן אופן טרייסלען זיך אפ פון אים זיינע צוויי הייס־געליבטע קינדער, א זון אין א טאכטער, צוליב דעם וואס ער צעגייט זיך מיט זייער מוטער. ער ווייס. דאס די קינדער זענען אים געווארן פערזענלעכע שונאים, און דאס צעפרעסט זיין הארץ אין אים. אין האוואנא קען ער פאר קיינעם ניט רעדן וועגן דעם, און דער וויטאק פיניקט זיין נשמה.

פאר זיין טויט האט בלים אויך פארזוכט העם טעם פון אן אנ־דער אנטוישונג. אין דעם נייעם און וואקסנדן ישוב זענען בילעבוויי אויסגעוואקסן נייע פירער און וואכט־זאגער, וואס האבן אנגעהויבן קוקן מיט גרינגשעצונג אויפן אלטן. עס איז געווען א מין „ויקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף", און וואס האט אפילו ניט געוואלט וויסן. אין זיך איז דאס געווען אן אומפאר־מיידלעכע אנטוויקלונג; עס האט אבער געמעגט און געקענט זיין א סך מער פיעטעט פאר דעם אלטן, קראנק און פארארימטן דוד בלים, וועלכער איז בשעתו ממש געווען דער מלאך הגואל פון הונהערטער און אפשר מער פארוואגלטע און פאר־וואלאזטע אימיגראנטן, און וועלכער איז אויך געווען און תמיד געבליבן א סינטעז פון אן אמתער אידישער

Use el hilo apropiado para su industria.
Para **MAYOR** producción y **MENOR** costo...

Hilos BRAZOS

DISTRIBUIDOR **TOMAS B. BESOSA** AGUIAR 560 - LA HABANA

("BOHEMIA")

LA FRANCIA

BECKER y BLUM

Almacenistas e Importadores

Teléfono A-9212

Sol Nos. 407-409. Habana, Cuba.

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר אַלע אונזערע
פרײַנט, קליענטן און באַקאַנטע, און ווינטשן
זיי אַ יאָר פון גליק, פרייד און פראָספעריטעט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

בעקער און בלום

די איינציקע אידישע „פערעטעריע" און „לאָטעריע"
נ א ר א ל פ א ר מ א י א ר

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן.
פריינט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע.
זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען פרייד פאַר
אַלע אידן אויף דער וועלט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

BEN DIZIK

Fábrica de Ropa Interior y Camisas

Villegas 409 **Telf. A-9534**

HABANA

S. Bigelman y Cía.

"EL TANQUE"

MURALLA 455. TELEF. M-7738

HABANA

א גליקלעכן און צופרידענעם יאר ווינטשן

מיר אלע אונזערע קליענטן, פרײנט און

דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

Bigelman y Cía.

M. CORONA 603, 605, 607.

Apartado 34 Teléfono M-2755.

SANTIAGO DE CUBA.

Jaime Nieman

«EL ALMACEN»

Fabicante de Ropa para Caballeros y Niños
e Importadore de Tejidos

צום נייעם יאָר באָגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן.
פריינט און דער גאַנצער אידישער קאַלאָניע.
זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען פרייד פאַר
אַלע אידן אויף דער וועלט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

BERNAZA No. 218. TELEF. A-4651

HABANA

דאָס יאָר תש"ז אין א"י

אַ בריוו פון ארץ ישראל

פון י. ז.

דער פּאָליטישער געראַנגל פון דעם אידישן ישוב אין ארץ ישראל איז אין תש"ז נאָך גשווינ שארפער ווי אין פּאָריקן יאָר. דער קאָמף האָט זיך פארשארפט פון ביידע צדדים, הן מצד די איבן און הן מצד די ענגלענדער. ביידע צדדים האָבן פאר־לאָזט די פּאָרלאָמענטאָרע שפּראָך און לייגן אויף זייערע טענות אַן צערע־מאָניעס. דער אונטערשייד איז וואָס די ענגלענדער קענען זיך שטיצן אויף זייער גרויסן קרעדים פון א מעכטי־קער אימפּעריע און קענען אומגע־שטערט פּארקריפּלען און פּאַרדרייען זאכן אין צישטענדן; די אידן קענען עס אזוי ניט. אָבער די אידן דארפן עס אויך ניט האָבן, — עס איז גע־נוג דער אמת. און אָט דעם אמת האָבן מיר אָפּאָריטט געהערט פון די אידישע עדות פאר דער אָנו קאָמי־סיע ישוין אפּגערעכנט פון דער פּאָלי־טישער זייט. האָבן די אידן פאָנאַנ־דערגעוויקלט א קאפּיטל פון עולות. הימל שרייענדיקע עולות, וואָס ווערט זיי געטאָן דורך דער מאנדאטאָר מאכט אויפן עקאָנאָמישן און סאָציאלן גע־ביט. דער איבערווינדסטער טייל פון דער מלוכה הכנסה קומט פון די אידן און צאָלן כּמעט זיי מיט כּל מיני שטערונגען און שיקאנען. דאָס אליין איז א באוויז וווי ווייט די אידישע עקאָנאָמיק איז פעסט און אומדערשיטערבאר. וואָן ניט איר שטאנדהאפטיקייט וואָלט זי ניט גע־קענט איבערווינדן די דאָזיקע שטערונ־גען אין איבערגאנגס צייט פון מלחמה צום שלום, וועלכע איז בטבע א שווע־רע צייט פול מיט געפּארן און שטרי־לונגען.

מיר גיבן דאָ א קורצע איבערזיכטן איבער אייניקע געביטן וואָס זענען ענג פארבונדן מיט דער אידישער עקאָנאָמיק אין לאנד און באייני־פלוסן זי דירעקט אָדער אומדירעקט. פון זיי קען מען זען די אנטוויקלונג פונ'ם אידישן ווערק אין תש"ז. דעם וואוקס פון דעם ישוב, די אויסברייי־טונג פון דער קאָלאָניזאציע, די פעסט קייט פון די אינדוסטריעלע פּאָזיציעס די שטייגערונג פון דעם אידישן באזיץ א. א. וו.

עליה

אין יאָר 1946 זענען אריין אין לאנד 20,000 עולים, פון זיי בלויז 6,000 מיט סערטיפיקאטן. די איבע־ריקע זענען געווען מ ע פ י ל י ם, ארויסגעלאָזענע פון די לאגערן אין

לאנד, און צום ביישפיל פון די לא־נערן אין קפריסין, לויט די מאנאט־לעכע קוואטעם. ווייטערדיקע 8,500 מעפילים האבן זיך נאך צום סוף יאר 1946 געפונען אין די לאגערם פון קפריסין. די 22,500 מעפילים זענען געקומען אויף 19 שיפן, און בלויז פון די ערשטע 10 האט מען נאך ערלויבט צו לאנדן אין ארץ ישראל. אין 1947 ביז סוף אויגוסט זענען געקומען נאך 15 שיפן מיט 22,700 מעפילים, 18,200 זענען איבערגע־פירט געוואָרן קיין קפריסין און 4,500 מעפילים פון דער שיף „עק־זאדוס 1947" זענען צוריקגעשיקט געוואָרן קיין פראנקרייך און ביים שרייבן די שורות ווייס מען נאך ניט זואָס וועט זיין זייער גורל. אטהויב אויגוסט 1947 האבן זיך געפונען אין די לאגערן פון קפריסין ביי 17 טויזנט מעפילים.

דער וואוקס פון דעם ישוב

א דאנק דער דאזיקער עליה און דעם נאטירלעכן צואוואוקס פון ישוב. וועלכער האט אין לעצטן יאר אוסגע־מאכט 13,000 נפשות (16,000 גע־בוירן, 3,600 געשטאָרבן), איז דער ישוב געשטיגן פון 617,000 נפשות סוף תש"ו אויף 650,000 בערך סוף תש"ז.

באָרן דערוועָרב

אין דער צייט פון קריג און אין דער איבערגאנגס צייט נאכ'ן קריג איז דער קרן קימת געווען דער אייני־ציקער פאקטאָר אויפ'ן גביט פון באָרן. טראָץ די גרויסע שטערונגען פון דעם באָרן געזעץ האט דער קרן קימת פאָרגעזעצט זיין אַרבעט און דערוואָרבן דורכשניטלעך 53,000 דונאם א יאָר קעגן 22,500 ד' א יאָר פאר'ן קריג. בשעת'ן אויסברוך פון קריג האט דער באזיץ פון קרן קימת באטראָפן 473,000 דונאם און אין מיטן 1947 האָט ער דערגרייכט 900,000 דונאם, מער ווי א העלפט פון דעם גאנצן אידישן באָרן באזיץ אין ארץ ישראל. דאָס הייסט, אז דאָס פאָלק דורך זיינע בייישטייערונ־גען האָט אויסגעלייזט מער באָרן ווי פרעוואטע אידן און אידישע געזעל־שאפטן צוזאמען.

קאָלאָניזאציע

די דרינגלעכע פאָדערונגען פון דער צייט האבן סאָוואויגן די ציונים־טישע מוסדות צו פארשטארקן די קא־לאָניזאציע ארבעט. אין משך פון די ערשטע 10 חדשים פון תש"ז זענען געגרינדעט געוואָרן 27 נייע לאנד־ווירטשאפטלעכע ישובים — אלע אויפ'ן באָרן פון קרן קימת. 15 פון זיי זענען געגרינדעט געוואָרן אין דרום פון לאנד, 5 אין גליל, 4 אין שרון און 3 אין די יהודה בערג. איד. לאנדווירטשאפטלעכע ישובים אין לאנד זענען איצט פאראן 328 און פון זיי 233, אדער 71 פראצענט, אויף נאציאָנאלן באָדן. דערביי איז צו באמערקן, אז אין די לעצטע יאָרן באטייליקט זיך דער קרן קימת אויך אין די הוצאות פון דער גרינדונג פון די נייע ישובים אויסער דעם וואָס ער גיט זיי דעם באָרן.

לעצטנס האָט דער קרן קימת גע־מאכט וויכטיקע שריט צו באלעבן א שורה אלטע קאָלאָניעס, וועלכע זענען געגרינדעט געוואָרן מיט יאָרן צוריק דורך דער יק"א און האבן זיך ניט געקענט אנטוויקלען צוליב זייער פאר־עלטערטער קאָלאָניזאציע פארם. דער

קרן קימת האָט אויסגעארבעט א פּלאן ווי אזוי זיי אויפצוריכטן. ער קויפט אָפּ ביי די קאָלאָניסטן זייער איבעריקן באָדן, וועלכן זיי אליין קענען ניט באארבעטן, און אויך אנדערע שטחים אין שכנות, כדי אויפּן דאָזיקן באָדן צו באזעצן נייע משפחות אין די אלטע קאָלאָניעס אָדער גרינדן גאנצע נייע ישובים. אזא התחלה איז שוין געמאכט געוואָרן אין משמר הירדן און מנחמיה, וואו עס האָבן זיך באזעצט אירגונים פון דעמאָביליזירטע סאָלדאטן. מיט דער צייט וועלן די דאָזיקע אָפּגעשטאנענע קאָלאָניעס פארוואנדלט ווערן אין גרויסע צענטראלע ישובים.

לאנדווירטשאפט

די אידישע לאנדווירטשאפטלעכע פּראָדוקציע (אויסער די ציטרוסן) האָט אין יאָר תש"ז באטראָפן 16.4 מיליאָן פונט קעגן 15.6 מיליאָן פונט אין פּאריקן יאָר. קוואנטיטאטיוו איז די פּראָדוקציע געשטיגן מיט 10 פּראָצענט און אין פארגלייך מיט דעם יאָרן פון פאר'ן קריג איז זי געשטיגן 2.5 מאל אזוי פיל. דעם 1-טן פּלאץ פארנעמט מילך און מילך פּראָדוקציע מיט 26 פּראָצענט, אייער 14 פּראָצענט, תבואה און פּאשע 20 פּראָצענט, גרינסן 14 פּראָצענט, פּרוכט 7 פּראָצענט. 65 פּראָצענט פון דער פּראָדוקציע קומען פון די ווירטשאפטן אויף קרן קימת באָדן.

וואָס אָנבאלאנגט דער ציטרוס ווירטשאפט, וועלכע האָט דורכגעמאכט א שווערן קריזיס אין די מלחמה יאָרן, וועלכע האָט עקספּאָרט איז געווען אינגאנצן געשלאָסן, נעמט זי ווידער קומען צו זיך. עקספּאָרט פון ציטרוס פרוכט אין תש"ז האָט שוין באטראָפן 8 מיליאָן קעסטלאך קעגן איבער 15 מיליאָן קעסטלאך אין יאָר 39-1938) און נאָך 2 מיליאָן קעסטלאך זענען פארקויפט געוואָרן אין לאנד. 50 פּראָצענט פון דער ציטרוס פּראָדוקציע באלאנגט צו אידן.

די אינטענסיפיקאָציע פון דער לאנד ווירטשאפט שפּיגלט זיך אויך אָפּ אינ'ם געברויך פון עלעקטריישער קראפט פאר באוואסערונג צוועקן. אין 1939 זענען געברויכט געוואָרן 29 מיליאָן קילאָוואט עלעקטריישע קראפט און אין 1946 — 64 מיליאָן. היינט ווערן אין ארץ ישראל באוואסערט 450 טויזנט דונאם, פון זיי 260 טויזנט דורך אידן. צוריק מיט 20 יאָר זענען אין גאנצן לאנד באוואסערט געוואָרן בלויז 30.000 דונאם.

אינדוסטריע

אויך דאָ שפּיגלט זיך אָפּ דער ווואוקס אינם געברויך פון עלעקטריישער קראפט. אין 1939 האָט די אינדוסטריע געברויכט 29 מיליאָן קילאָוואט און אין 1946 — 77 מיליאָן. 80 פּראָצענט פון דער דאָזיקער קראפט איז געברויכט געוואָרן דורך דער אידישער אינדוסטריע. אין לעצטן יאָר איז די אידישע אינדוסטריע געשטאנען פאר גרויסע שוועריקייטן, ווען זי האָט געמוזט זוכן נייע אָפּזאץ מערק אנשטאָט די באשטעלונגען פון די מלחמה יאָרן. אויסער דעם האָט זי נאָך געמוזט אויסהאלטן א גרויסע קאָנקורענץ מצד די אויסלענדישער פּראָדוקציע, וועלכע איז אריינגעפירט געוואָרן אין לאנד אריין אויף איבער 70 מיליאָן פונט, אָנשטאָט איבער 40 מיליאָן אין 1945. מען דארף דערמאָנען נאָך איין שטערנדן פאקטאָר — דעם אזוי גערופענעם „קויפער

שטרייק". מענטשן האלטן זיך אפ פון צוקופן, ערווארטנדיק אז די פרייזן אויף סחורות ווילן נאך מער כאלן.

צוליב די דערמאנטע שוועריקייטן האבן אייניקע פאבריקן געמוזט שליסן אייניקע פון זייערע אפטיילונגען, דא־קעגן האבן אנדערע פאבריקן פארגרע־סערט די אויסארבעטונג פון געוויסע פראדוקטן. וועלכע דער היגער מארק נאדערט. אין אלגעמיין שאצט מען, אז די באשעפטיקונג אין דער אינ־דוסטריע איז געפאלן אין פארגלייך מיט 1943, ווען זי האט דערגרייכט צו איר רעקארד, ניט מער ווי מיט 10 פראצענט. אין 1943 זענען געווען באשעפטיקט ביי אינדוסטריע און ביי מלאכה פאכן 66 טויזנט ארבעטער. אין די מלאכה פאכן האט זיך די צאל באשעפטיקטע ניט פארקלענערט, אוכ־געקערט — זי האט זיך נאך פארגרע־סערט. אזוי זענען מיר, ווי די אידי־שע אינדוסטריע איבערווינדעט די שוועריקייטן פון די צוויי יאר איבער־גאנגס צייט פון מלחמה פראדוקציע צו פראדוקציע פון פרידנס צייט.

בוי באווענונג

נאכדעם ווי אין די ערשטע יארן פון קריג האט זיך די בוי באווענונג כמעט איננאנצן אפגעשטעלט. האט זי זיך אין 1943 און 1944 ווידער אנגעהויבן, אמת אין א באשרענקטן פארנעם.

אין 1945 זענען שוין אויסגעבויט גוואָרן נייע 15 טויזנט חדרים און אין 1946 — 30.000. פון די 45.000 חדרים זענען 30 טויזנט אויסגעבויט געוואָרן דורך אירן. א באדייטנדער טייל פון זיי איז געבויט גוואָרן דורך די פארשיידענע „שיכון" (באַ־ווינונגס) געזעלשאפטן וועלכע האבן אויסגעפירט שיכון פלענער אין דארף און אין שטאט אויף נאציאנאלן און פריוואטן באדן פאר נייע עולים און דעמאביליזירטע סאלדאטן און אנדערע קרייזן פון דעם אידישן ישוב. אין דעם דארפס סעקטאר זענען די שיכון געזעלשאפטן דער הויפט פאקטאר פון דעם בויען, וואס ווערט דא אויסגע־פירט אויף די באדנס פון קרן קימת און מיט דער פינאנציעלער הילף פון פארשיידענע ישוב אינסטיטוציעס.

פינאנסן

דער נאציאנאלער בודושעט פון ישוב איז אין די לעצטע יארן בסדר נעשטיגן, ווי מען קען זען פון די אינווועסטיציעס פון די נאציאנאלע און ישוב אינסטיטוציעס:

תש"ב — 3.728.000 פונט
תש"ג — 5.960.000 „
תש"ד — 9.329.000 „
תש"ה — 12.766.000 „
תש"ו — 16.565.000 „
תש"ז — 23.000.000 „

צווישן די אינווועסטיציעס פארנעמט דעם ערשטן פלאץ לאנדווירטשאפט־לעכע קאלאניזאציע, איינגעשלאסן די דערווארבונג פון די נויטיקע באדנס פאר דער קאלאניזאציע און זייער מע־ליאראציע — 24 פראצענט; ערציאונג און קולטור — 14 פראצענט; עליה, הכשרה און הילף פאר פליטים — 10 פראצענט; שיכון און עפנטלעכע ארבעטן — 7 פראצענט; יוגנט עליה — 6 פראצענט; דערווארבונג אנט־וויקלונג פון שטאטישע באדנס, אינ־דוסטריע, האנדל און אונטערנעמונ־גען — 6 פראצענט; געזונטהייטס ווען — 6 פראצענט; סאציאלע הילף — 4 פראצענט; קאלאניזאציע אין איינארדנונג פון דעמאביליזירטע

סאָלדאטן — 6 פּראָצענט; אלע אי־ בעריקע סעיפים פון דעם בודזשעט — 11 פּראָצענט. דער טייל פון די צענטראלע נאציאָנאלע כּאָנדן אין דאָ־ זיקן בודזשעט (אין דעם דער קרן קי מת) דערגרייכט 58 פּראָצענט, דער טייל פון ישוב אינסטיטוציעס און ישוב קאמפיינען — 34 פּראָצענט. אויסער, פארשטייט זיך, דעם טייל פון דעם ישוב אין דעם רעגירונגס בודזשעט און אין די בודזשעטן פון די נעמישטע שטעט ווי ירושלים, חיפה א. א. אין יאָר תש"ו האָט דער טייל פון דעם ישוב אין דעם רעגי־ רונגס בודזשעט באטראָפן 15 מיליאָן פונט בערך.

אויפֿן ארבעטס פראָנט

פאר די לעצטע 4 יאָר האָט די אי־ דישע ווירטשאפט אויפגענומען נייע 40 טויזנט ארבעטער, פון זיי 18 טויזנט נייע עולים. 13,000 דעמאָבי ליזירטע סאָלדאטן און 9,000 יוגנט־ לעכע פון ישוב זענען דער־ וואקסן צו ארבעטס עלטער. די דאָזיקע אויפנאמספייאקייט איז דער שטארק־ סטער באָווייז פון שטאַנדהאפטיקייט און ארגאניזאציע וואוקס פון דער איר. ווירטשאפט. דער דאָזיקער וואוקס קומט ניט פון זיך אליין. ער פאָדערט מי און שוויים און אויך צופלום פון קאפיטאל, וועלכער איז איצט אין זיין גרעסטן טייל נאציאָנאלער און געזעלשאפטלעכער. פריוואט קאפיטאל גייט נאָר אהין, וואו ער איז זיכער מיט רווחים און אויך פאר אים איז פארן גענוג פלאץ, אָבער אין ארץ ישראל איז נאָך צום גרעסטן טייל א לאנד פון פיאָנער ווערק. עס וועט זיך ניט געפינען אזא פריוואטער קא־ פיטאל וואָס זאָל גיין אנטוויקלען דעם נגב — א גענוגט ווערק וואָס פאָדערט אידעל און מסירות נפש. דער נגב אלס קאָלאָניזאציע געביט איז, למשל, פארבונדן מיט דער לויי־ זונג פון דער וואסער פראגע און די דאָזיקע לייזונג האָט שוין ביי אירע ערשטע שריט געפאָדערט אן אינוועס־ טיציע פון 400,000 פונט און דער קרן קימת און קרן היסוד. ביידע נאציאָנאל פאָנדן, האָבן זיך דערין באטייליקט צו גלייכע סכומים.

דער עקאָנאָמישער און ווירטשאפט לעכער באלאנס צום סוף תש"ז איז א פאָזיטיווער אין אלע הינזיכטן. עס בלייבט נאָך צו האָפן, אז דער ישוב וועט סוף כל סוף גובר זיין די פא־ ליטישע קאָמפליקאציעס.

CERVEZA

POLAR

צום נייעם יאָר 5708 באָגריסן מיר אלע אונזערע קליענטן און דעם גאנצן אידישן ישוב אין קובא!

STETSEN

RUEDA

VALIANT

STETSEN TEXTILE MILLS, S. A.

HERMAN HEISLER
Presidente

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר

אַלע אונזערע פרייַנט. קלייַענטן

און באַקאַנטע און ווינטשן זיי אַ

יאָר פון גליק, פרייד און פֿראָספּעריטעט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

PEDROSO 102. — APARTADO 1748 — TELF. M-6538

HABANA

מאָטינקע דער זיסער

(דערציילונג)

פון א. אראנאווסקי

— א —

מאָטינקע דער זיסער איז אייגער פון די זין פון דער משפחה קוריק. די משפחה קוריק איז געווען א בריידט פאַרצווייגטע געַרטנער פאַמיליע. פראָסטע, געזונטע מענטשן. בריידטע פלייצעס. רויטע, גויאישע פנימער. דאס רוב בלאָנדע מיט זומער שפרינקלעך באשפרינקלט. גראָבע פיס, ווי סטעמפּעס. וועלכע זענען געגאנגען פעסט און זיכער.

פון זיי האָט זיך שטענדיק געהערט דער ריה פון פעלד, פון גאָרטן און סאָד. זיי האָבן אליין געאקערט, געזייט און געבראָנעט אין פרילינג. באגאָסן מיט וואסער די בייטן, געצופט און געריסן יעדעס ווילד גרעזעלע, געכאליעט יעדן נייעס שפראָץ; יעדן קנאפּס ווי א לעבעדיקס ווען, ביז די בייטן זענען אויפגענאנגען אין פולער רייפקייט פארשאָטן מיט גרינסן.

דער גאָרטן איז שטענדיק מיטגענגען מיט זיי אין שטוב אויף די באהוועסע פיס פון די פרויען, אויף די שטיוואליעס פון די מענער, צווישן מען מיט די מערעלעך, דעטעכלעך, אוגערקעס און קארטאָפל. וואס זענען געלעגן אויסגעשאָטן אויף דער ערד נעבן טיש, נעבן די שטולן, אין די ווינקלען, אונטערן בעט, — איז געלעגן אויך די ברוינע פעטע ערד, ווי דער גאָרטן אליין וואָלט זיך ארויסגעצויגן אין דער היים און געהויזט צוזאמען מיט זיינע באלעבאטים.

מאָטינקע דער זיסער איז געווען א בראָנעטער, פון מיטלען וואוקס. גאָר־ניט געראָטן אין זיינע פיר ברידער, וועלכע זענען אלע געווען בלאָנדע. גיכער איז ער געווען געראָטן אין די אנדערע צוויי שוועסטער, וועלכע זענען אויך געווען בראָנעטקעס.

מאָטינקע האָט זיך אויסגעקליבן א מיידל פון זיינס גלייכן, א שווארצע, א קיילעכדיקע, א פעטלעכע מיט וועלכע ער האָט חתונה געהאט. אין א מזלדיקע שעה, און צו די ניין מאָנאט האָט זי אים געשאָנקען א מיידעלע.

א חוץ וואָס ער האָט געארבעט און געהאָנדלט מיט גערטנעריי, האָט ער אויפגעפּענט א פרוכט געוועלבל. זומער צייט האָט מען אויך געקענט קריגן א קאלטע גלאָז סאָדע וואסער. די ערשטע פּאָר יאָר האָט עס געפירט די ווייב. שפעטער צו זענען צוגעקומען נייע אָנגעשטעלטע, — זיינע אייגענע טעכטער. גאָט האָט אים

נעהאלפן— זיין וויב האט אים, כמ־עט, אלע יאר געבוירן א קינד. און דאס קינד — איז אויף צו להכעיס זיי, וואס האבן געוואלט או עס זאל זיין א אינגעלע — געווען א מיידל. וואס אן אמת, מ'האט זיך מיט זיי געקענט איבערנעמען. אייגע און אייגע, ווי געטאקט. שווארצינקע אויגעלעך, פעך שווארצע הערלעך, אט אזוי ווי אידישע קינדער דארפן זיין.

זיין פרוכט געשעפטל איז וואס א יאר געווארן אלץ פולער און לעבעדיקער. זייגע אייגענע צען מוידן זענען געשטאנען אויסגעשטעלט הינטערן טובאנק, ווי א לעבעדיקער לייטער, וואס פירט צו די העכסטע פאליצעס.

צו די עלטערע מיידלעך האבן זיך גענומען שארן אינגלעך, וועלכע פלעגן אריינקומען, גאנצע קאמפאניעס, טרינקען סארע וואסער מיט א שאקאלארקע, צי איינהאנדלען א קרענצל פולבלוטיקע קארשן, גרין־באגילטע, וויניקע עפל; צעפלאמטע, ווי פון זון געקושטע פלוימען; רויט געפארבענע, ווי מיידלש פארפוירענע באקן — עפל און געלבלעך צנועה־דיקע, מיט פולע לעבנס זאפט באר־געס.

צוזאמען מיט די פרוכטן זענען אויך רייף געווארן מאטינקעס טעכ־טער, ווי א לעבעדיקער סאד פון בוי־מער. ביי אייניקע האבן זיך געריסן די ברוסטן אונטער דער טולייענער בלוזקע, ווי פלייטעלעך, נאר וואס צייטיק געווארן. ביי אנדערע, ווי שטייפע זאפטיקע עפל. ביי א טייל — ווי סוף זומערדיקע ווינטער בארן. און דאס האט געצויגן דער יוגנט פון שטעטל צו מאטינקע דעם זיסגם פרוכט־געשעפטל. ניט אזוי צו די פרוכט אויף די פאליצעס, ווי וואר־פן א בליק אויף די צייטיקע פרוכטן פון לעבעדיקן סאד...

קיין גרויסע גליקן האט מאטינקע דער זיסער אין זיין פרוכט געווען ניט געמאכט. אבער דארט איז שטענ־דיק געווען פרייליך און לעבעדיק. און עס האט אים פארגרינגערט דעם עול פון חיונה.

ער אליין פלעגט כמעט שטענדיק ארומפארן איבער די סערער און גע־טנער. איינהאנדלען תבואה איבער די דערפער און פירן עס אין א צווייטער שטאט עס צו פארקויפן. ער האט זיך קיינמאל, חלילה, ניט געקלאגט אויף זיין מזל. שטענדיק געווען א שמח בחלקו, נאר טיף אין הארצן האט ער געביינקט נאך א אינגל, נאך א קדיש. און נאט, ווי עס ווייזט אוים, האט זיין תפילה אנגענומען, און ער האט אים געשאנקען א בן זקונים, א אינגל. די פרייד ביי אים און אין זיין היים, איז געווען גרויס, ניט צו באשרייבן. די גאנצע וועלט האט געטאנצט אים אנטקעגן. אלע האבן אים אפגענעבן מזל טוב! מענטשן, וואס ער האט קיינמאל ניט געוואגט צוצוגיין לעבן זיי נאענט, — ווי קומט ער, א פראס־טער איד, צו אזעלכע למדנים! בני תורה, זענען צו צו אים, געגעבן איז די האנט און געוואונטשן אים מזל טוב!

איינער פון זיי א למדן א איד, האט אים געזאגט:

יגעת ומצאת, מאטינקע! מזל טוב אייך!

— וואס מיינט איר מיט דעם? האט ער ניט פארשטייענדיק די ע־ברייאישע ווערטער געפרענט.!

— אז מען זוכט געפינט מען!

— אזוי! — רופט זיך אפ מא־טינקע מעשה העלד, — וואס מיינט

איר, אזוי לייכט איז עס מיר אנגעקו־
מען דער ערשטער אינגל? צען מוידן האָט ער
מיר געקאָסט!

— וואָס הייסט צען מוידן? — פרעגט אים דער למדן זיך מאכנדיק תמוואס.

— איך זוך שוין דעם אינגל זינט איך האָב חתונה געהאט, נאָר אלץ איז געגאנגען מיטן פוטער אראָפּ.

ער כאפט זיך גלייך, וואָס ער האָט דאָ געזאָגט, און ער הויבט אָן:

— נאָט צו דאנקען, איך האָב זיך מיט מיינע טעכטער ניט וואָס צו שעמען! פיינע און שיינע קינדער, נאָר צו אַ אינגל קומט־עס ניט. היינט, נאָט צו דאנקען, האָב איך שוין מיין משפחה קאמפלעט.

פאָר די צען מיידלעך, איז דער אינגל געווען, ווי אן אוצר פון הימל. מען האָט זיך געהאלטן, טאָג און נאכט, אין איין ארומרייסן פאר אים. יעדער איינע האָט אים געוואָלט ניאַ־ טשען, זיך ארומגעטראָגן מיט אים אויפן האנט, געבן אים עסן, שפּילן זיך מיט אים, און וואָס ניט? — ניט איין מאָל איז אין שטוב ארויסגעקו־ מען קריגערייען צווישן די שוועסטערס פארן אינגל. די האָט אים געוואָלט טראָגן און די צווייטע, באלד האָבן די שוועסטערס זיך איינגעטיילט אין צוויי קריגערישע צדדים, וואָס האָבן זיך געקריגט און גערישן, און געצויגן די הענט זיך צו שלאָגן, נאָר א נס איז געשען, וואָס דער טאָטע איז אָנגעקו־ מען, און א געשריי געטאָן!

— זייט שטיל, חצופות! ניט מיר אהער דעם אינגל, ער איז מיינער און פארטיק!

פארן טאטן האָבן זיי מורא געהאט. און ביידע צדדים האָבן ניט אויסגע־ פירט. דער טאטע איז געבליבן מיטן אינגל.

דער אינגל האָט זיך געכאוועט ביי מאָטינקע דעם זיסן ווי א קרוינ־ פרינץ. פון דאָם בעסטע און טייער־ סטע, וואָס איז נאָר אריין אין שטוב איז געווען פארן אינגל. און אז ער איז געקומען פון דער ווייטער שטאָט האָט ער שטענדיק געזוכט עפעס צו ברענגען א צאצקע פארן אינגל. אזוי ער, אזוי די פרוי און אזוי די טעכ־ טער. מען האָט אים געהיט ווי דאָם אויג אין קאָפּ. קיין שלעכטס זאָל, חלילה, אים ניט געשען.

— ב —

ס'איז געווען א בלינדע און א פינסטערע סוף זומער נאכט. אין דרויסן האָט געפליצט ווי מיט עמערס. דער הערבסט האָט אָנגע־ זאָגט, אז ער גייט מיט טויט, קעלט און פאדווסטונג.

אדורכגעוויקטער ביזן לייב האָט זיך מאָטינקע געשלעפט א היים אויף דער ווענט וואָס איז געשמיסן געוואָרן פון ווינט און פון רעגן. בלייז דער פערד מיט זיין חיהשן אינסטינקט, וואָס האָט געוואוסט אז ער גייט צו צו זיין שטאל, צו זיין קארעטע, האָט דורכגעריסן די פינסטערניש און דער־ פירט אים א היים.

ער האָט באמערקט א בלאסן שיין פון ליכט דורכן פענסטער. דאָס האָרץ האָט אים א ציטער געטאָן. ווי קומט עס וואָס זיי שלאָפן נאָך ניט? — ער האָט אויסגעשפּאנט אויף שנעל דעם פערד, אריינגעפירט אים אין שטאל, און איז אריין אין שטוב לויפנדיק גלייך צום ציפער, וואו ער האָט דער זען פאר זיך זיין פרוי מיט די על

טערע טעכטער, וועלכע זענען געזעסן פארצערט נעבן בעטל פון זייער בן יחיד.

— וואס איז געשען? — האט ער־קוים ארויסגערעכט די פאר וועדטער.

— דאס קינד איז ניט געזונט — האט אים די פרוי א פארווייגטע, קוים ארויסגעבראכט פון די ליפן.

דאס קינד איז געלעגן אין בעטל מיט רויטע פארלאפענע אויגעלעך, ראזע בלומע אויף די באקן, מיט פאר־ברענטע ליפעלעך און ווי געשמייכלט דערזעענדיק דעם טאטן לעבן זיך.

— וואס טוט מען? איז ער ארום־געלאפן איבערן צימער, פארגעסנדיק זיך, אז ער איז אדורכגענעצט ביזן ביין פון רעגן.

— טאטע! — האט אים די עלט־סטע טאכטער געזומען בארואיקן. — ס׳איז נאהניט, ער האט אביסל היץ. מאהרן וועט קומען דער דאקטער, און ער וועט געזונט ווערן. גיי, וואהף אראפ פון זיך די נאסע קלייד־ער, קענסט זיך נאך, גאט זאל אויסהיטן, פארקילן.

אזן זי האט געזומען אראפשלעפן פון טאטנס אקסלען די נאסע פאל־טע, ער זאל זיך גיין אויסטאן.

די גאנצע נאכט איז ער מיט דער פרוי און די עלטערע קינדער ניט גע־שלאפן. אלע ווייל געכאפט א קוק אויפן קינדס פלאמיקן פנימל. און די נאכט האט אויף צו להכעים זיך געשלעפט ווי פון פעך, ווי זי וואלט זיך ניט געוואלט ענדיקן. יעדע שעה האט זיך געצויגן ווי א יאר. די ווייזערס אויפן זייגער האבן זיך ווי גאהניט גערוקט פון ארט. אט, דאכט זיך, מיט א שעה צוריק איז געווען דריי דער זייגער, און איצט! כמעט א שעה פון לייד און פיין און פינסטערע מחשבות אין מוח, און עס איז נאך איננאנצן צען מינוט נאך דריי! וואס איז דא געשען? — איז דער זייגער צעבראכן? — ניין, ער גייט דאך! גע־וואלד, ווי ענדיקט זיך שוין די נאכט!

דער דאקטאר האט אנגעזאגט מען זאל קיינעם פון די קינדער ניט אריינ־לאזן צו אים אין צימער, בלויז די עלטערן מיט די עלטסטע טאכטער. ער האט פארשריבן א רעצעפט, גע־מאכט אייגשפריצונגען, און אנגע־זאגט מען זאל אים רופן ווידער אויב, חלילה, זיי וועלן זען, אז דאס קינד ווערט ערגער.

א פאר טעג איז אריבער, ווי דאס קינד איז שלאף. די גאנצע שטוב איז ווי איבערגעקערט. אויף אלע פנימער ליגט א טרויער. שוין די דריטע נאכט ווי די עלטערן שלאפן ניט. די קינדער בעטן זיך ביי זיי, נאר עס העלפט ניט.

די פערטע נאכט. א פלויץ רעגן האקט אין די שויבן, ווי שדים וואלטן געגראבלט מיט זייערע נעגל, און זיך גערייסן אין שטוב אריין. דעם קינדס פנימל פלאמט. ווי א ווינטערדיקע זון אין א פראסטיקן טאג. אויף דעם ראנד פון האריזאנט, ווען זי האלט ביים פארגיין. די מאמע זיצט פון איין זייט בעט און גיסט מיט טרערן פון אירע געשוואלענע אויגן, ברעכט מיט די הענט פון צער. דער טאטע לויכט ארום איבערן צימער, ווי ער וואלט זיך געראנגלט מיט אימיצן, וואס וויל אים דערשטיקן, דערוועגן, און ער וויים ניט ווי מען רייסט זיך ארויס פון אים. דאס קינד, זעט מען,

גייט אוים ווי א ליכט, דאס פלעמל ראנגלט זיך אויף דאס לעצטע ביסל חלב, נאך א ווייל, נאך א צוק, און עס וועט ווערן פינסטער אין שטוב...

ס'איז מיטן נאכט. א שלאקס רעגן טאנצט אין געווילבל מיט שרים און רוחות, וואס פייפן און שווישטשען און וויקלען דאס שטעטל אין שוואַרצע נשואנטן, וואס שלעפן צום אפגרונט. מאטינקע האט אויפגעריסן די טיר, ווי ער וואלט זיך איבערגענעבן דעם טייוול אין די הענט אריין, זיך אריינגעוואַרפן אין דעם צעוישטן דרויסן, און זיך גלאזט צום דאקטער. פון אנהויב, האט דער דאקטער זיך געקווינקלט, ווי ער וואלט נשוואלט זיך ארויסדרייען, ניט גיין פון דער וואַרעמער בעט אין דעם נאסן דרויסן. אז ער האט אבער דערזען פאר זיך מאטינקעס צוויי אויגן, ווי אויפגעריסענע תהומען, פון וועלכע עס האט געשטראמט א ים פון געבעט און רחמנות, האט ער ארויפגעבאפט דעם כאלאט אויף זיך, און אויף אים, דעם מאנטל מיט א שירעם און זענען ווי געלאפן דורך די וויינעמדיקע נאכן אין א קלאגעדיקער נאכט.

דער דאקטער האט געפרובירט אריבערגיין נאך אן אייגשפריצונג, אפשר וועט עס אים אין דער לעצטער מינוט העלפן. אבער עס איז שוין געווען פארפאלן. דער טויט האט שוין געטאנצט אין דרויסן דעם טויטן טאנץ. די נאנצע שטעטל האט געווינט אונ געיאמערט. דער ווינט האט צעטריבן דעם יאמער איבער דער וועלט און מאטינקעס אוצר פון הימל האט אריינגעשלונגען די ערד.

איבער נאכט איז ער ווי גרוי געוואַרן. די אלטקייט איז אויף אים ארויפגעשפרונגען. מען האט אים, כמעט, ווי ניט דערקענט.

נאך שבעה איז ער געגאנגען, אייגענעשפאנט דעם פערד אין וואגן, ווי ער וואלט וועלן אנטלויפן פון דער הייב, אנטלויפן פון דעם ארט, וואו זיין קינד, זיין כן יחיד איז צוגענומען געוואַרן, און זיך גלאזט אין וועג ארײן, ווי ער וואלט כארן זוכן ערגעץ, וואו זיין קינד, ווי ער וואלט ניט געשטארבן, נאר אין ערגעץ פאראלאנדזשעט, איבער פעלדער, איבער וועלדער, און ער זוכט אויך אזוי זיין חיים, זיינע עלטערן, זייענע שוועסטער, ווי אים — זיין טאטע.

ער איז צוריקגעפאַרן פון דארף מיט עטלעכע זעקלעך תבואה, א פאר טשווארטקעס קארטאפל און אביסל ווינטער אויבן. דער טאג האט שוין געהאלטן אין פאחגיין. די לעצטע שטראלן פון דער זון האבן נאך גענפארבן די שפיצן פון די סאסנעס, וועלכע האבן אויסגעזען ווי בלוטיקע נאדלען, וואס האבן דורכגעשטאכן זיין הארץ. ער האט זיך פארטראכט. און ווי צי זיך אליין נערעדט, זייענדיק אייגער אליין אין מיטן וואלד:

— פארוואס האט עס מיך געקומט אזא מין שטראף? מיט וואס האב איך עס פארזינדיקט? איך פלעג דאך שטענדיק טאן בלויז גוטס! קיינעם קיין שלעכטס ניט געטאן. וועמען איך פלעג נאר טרעפן אין וועג — ארויפגענומען אויף מיין וואגן — איך צי גוי — אלץ איינס, זאל ער ניט דארפן גיין צופוסן. מיט וואס איך האב געקענט האב איך יענעם געהאלפן, מיט א שטיקל ברויט, מיט

א פרוכט, מיט א נדבה. גאָט וויים, איך האָב־קיינמאָל מער ווי א לעבן ניט געמאכט, און זיך צו אים ניט גע־קלאָגט. און אז מיר איז צוגעשיקט געוואָרן די מתנה פון גאָט — מיין בן זקונים, בין איך אודאי געווען גליקלעך איבער גליקלעך. די גאנצע וועלט האָט זיך צו מיר ניט געקענט גלייכן. און דאָ פלוצלינג, אזא אומ־גליק! אזא בראָך! ניט געלאָזן זיך אונטערשפּילן מיט אים ענגות. קוים זעקס יאָר אלט געווען און שוין צוגע־נומען אים בון מיר. אה גאָט! — ווען דו גייסט מיר איצט אָן אויפן ווענג, און דו בעטסט מיר, איך זאָל דיר ארויפנעמען צו מיר אויפן ווֹאָגן, בין איך קיין איד ניט, אויב איך וואָלט דיר ארויפגענומען!... אז דו האָסט מיר געקענט אזויפיל צער און פיין פארשאפן!

כוואליעס ביטערניש האָבן זיך פון זיין הארץ געריסן, און פארצוויגן מיט טרויער דעם וואלד. שוואַרצע שאָטנס האָבן זיך ווי שלאנגען געפלאָכטן ארום די בוימער, און פארצויגן זיך אויף די שפיצן, ווי שלייכן, אויף וועלכע עס האָט זיך געבאמבלט א געהאָנגענער, דער טאָג. דער גאנצער ארום איז ארומגענומען געוואָרן מיט דעם גרויסן צער פון מאטינקע דעם זיכן, וועלכע האָט געשלאָגן מיט בי־טערקייט פון גאָל. די ווינטן האָבן יללה'דיק צעטראָגן זיין פארשטיקטן יאָמער, ווי א פינסטערע קללה אויף אלץ — און עס איז געוואָרן נאכט אויף דער וועלט...

NO se cansa uno...
...si lleva
UNA CORONA
A SUS PIES
PONGA UNA CORONA
A SUS PIES
CORONA
LA MARCA SUPREMA EN CALCETERIA DE CALIDAD

ל י ד ע ר

פון

תנחום בערמאן

(ארץ - ישראל)

צ י ה ע ר ס ט ד ו ?

פון דעם תהום פון רציחות און מאָרדן,
צי הערסט דו די לעצטע אקאָרדן?
צי הערסט דו די ברידער, די מידע,
ווי זיי זינגען די לעצטע שוין לידער?

צי הערסט דו די וויים־בלויע פאָנען
שרייען פון שרפות און מאָנען
אין ברענען און רופן און וועקן
צו געדענקען, צו געדענקען די שרעקן?

צו געדענקען, אז קיין גראָז און קיין רויזן
זייערע קברים ניט צירן, נאָר ס'ברויזן
בלויז שטורעמס איבער זייערע ביינער
און קיין קדיש וועט נישט זאָגן דאָרט קיינער.

האָט מיין פעלד געגומען זינגען

האָט מיין פעלד געגומען זינגען
דאָס ליד פון פרייד, פון זון, פון זאנג,
האָט שוואַרצער קלויסטער געגומען קלינגען
מיט טרויער־גלאָק א מתים־קלאנג.

האָבן מיינע ברידער געגומען בויען
א בייטן שליאָך צום מאָרגן־ליכט,
האָבן שוואַרץ־שאקאלן געגומען וואיען,
פארשטעלט דעם וועג מיט נאכט געדיכט.

אין מדבר שטייען ברידער־בויער,
פלאָנצן פרייד און זייען ברויט,
ווייט אויף זיי פון קלויסטערס טרויער,
טאָרקווועמאדאס הימן פון טויט.

עס רייסט דאָס שיפל ווינט און שטורם,
פעלזיק־בלוטיק — אייער וועג;
זאָל לייכטן אייך דער שיין פון טורם,
וואָס רופט אהיים, צו מאמע־ברעג!

א, ברידער! אייערע כשרע העגט, די ריינע
פאריאָגן וועלן שוואַרצע נאכט!
אט קומען אָן פרימאָרגנס שיינע
— נצחון איבער וואטאנס מאכט.

אט שיינען שוין די פעלדער אייערע
מיט גרינער האָפנונג מיט וויים, בלוי, רויט;
אט טאנצן מינדער, בלומען טייערע
און באזיגן קלויסטער־טויט.

שטארק ווי שטאל, קאפ ניט געבויגן,
שפינט ווייטער אייער העל געזאנג;
אין בונטן שיין פון רעגנבויגן
וועבט פריידיק דעם נצחון־גאנג.

דער נצחון, ער וועט קומען,
איבער שקר, מאָרד און שוועדר;
דער מדבר ט'חינגען מיט גאלדענע בלומען,
דעם גרויסן הלל — היטל, ערד.

●

פון דאָרטן

כ'קוק אוים, כ'קוק אוים,
טאָג איין, טאָג אוים,
א בריוועלע פון דאָרטן;
ס'בלאָזט רויהער ווינט,
נאכט. ס'וואיען הינט.
אומעט — האַרבסט אין גאָרטן.

שוין לאַנג דער מאי
אוועק, פאַרביי.
אוועק שוין אויך דער זומער;
פאַרוועלקט די בלעטער,
טויט אלע געטער,
און אין האַרצן קומער.

„ס'וועט שוין נישט קומען",
ווינטן ברומען,
„קיין בריוו, קיין טרייסט פון דאָרטן!"
„בלויז קבר־אבות,
בלויז אימת־מות!"
ס'איז אומעט — האַרבסט אין גאָרטן.

דערציאונגס פאקטארן און צילן

פון א. עליאוויטש.

מיר ווילן איינטיילן אונזער טעמע אין צוויי אפטיילונגען: די וויכטיקסטע פאקטארן פון דער דערציאונג און די צילן.

ס'איז אן אומבאשטרייטבארער אמת אוז ס'איז שוין ניט איין מאל וועגן דעם גערעדט אוז געשריבן געווארן, אז די וויכטיקסטע פאקטארן אין דער דערציאונג זענען דריי: היים, סביבה אוז שול. ס'איז אויך פאר יעדן קלאר, אז ניט די שול איז די אנפאנגערין פון דער דערציאונג, נאר די היים. אוז די הויבט אן איר ווירקונג אויפן קינד נאך אין דער סאמער פריסטער צייט, ווען עס האט נאך בלויז וואכן אוז יעמאלט שוין מערקט מען די אנטוויקלונג פונ'ם קינד ניט נאר פיזיש נאר אויך אינטעלעקטועל.

דאס ערשטע שפיגלט עס זיך אפ אויף זיינע געוואוינהייטן: דאס קינד ווערט צוגעוואוינט צו עסן אין א באשטימטער שעה, צו לייגן אדער צו זיצן אויף דער מאמעס הענט; עס ווערט צוגעוואוינט אין א באשטימטער שעה זאל עס אדויסגעפירט ווערן אויף דער-גאס, אויף א שפאציר. פריאווט אייניקע מאל ווינן א קינד פארן איינשלעפערן עס אוז עס וועט שוין דערנאך ווערן אוממעגלעך צו פארשלעפערן דאס קינד ניט וויגנריק.

א. עליאוויטש

ס'ווערט אין זיין פריסטן עלטער צוגעוואוינט צו שלאפן פאר אן אנגעצונדענעם לאמפ אדער אין דער פינסטערניש. ווערט עס עלטער הויבן זיך אן צו אנטוויקלען אין אים סענטימענטן. יעדע מוטער האט מאמענטן ווען זי זוכט ארויסרופן ביים קינד רחמנות צו זיך. איר קענט באמערקן א מאל ווען די מוטער וויל עפעס

אויספירן בייס קינד, און דאָס קינד איז פארעקשנט, (אגב: דאָס עקשנען זיך איז אויך א שטריך פון דער פאר־מירונג פון קינדס כאראקטער), און וועו די מוטער האָט שוין אויסגע־פּרואווט אלע מיטלען און דאָס קינד עקשנט זיך אלץ, סימולירט זי גע־ווין, די מוטער, הייסט עס, מאכט זיך ווי זי ווייגט, און מיטן געווין ווילּ זי ווירקן אויפן קינד דאָס וואָס זי האָט מיט קיין אנדערע וועגן ניט געקענט ביי אים פועלן. דאָס איז ווי געזאָגט אַן אופן ווי מ'מערקט, אז ביים קינד אנטוויקלט זיך שוין א רחמנות געפיל, א סענטימענט צו מיטפילן. אזוי אויך אנטוויקלט זיך ביים קינד א חוש פון שעמען זיך, א געפיל פון אמביציע, דאָס איז אויך לייכט צו מערקן, וועו די מוטער ווילּ אז דאָס קינד זאָל שנעלער עסן אָדער טרינקען, סימולירט זי א קאָנ־קורס צווישן אן עלטער קינד און דעם, און רופט ארויס: ווער וועט פריער אויסטרינקען, דו צי דיין שוועסטער?! און דאָס קינד טרינקט אָדער עסט שנעלער, עס ווילּ געווינען דעם קאָנ־קורס, ס'האָט שוין אמביציע.

עס אנטוויקלט זיך אפילו אין דער פריסטער עלטער פון'ם קינד, פאר־שטייט זיך, א געפיל פון פריוואט־אייגנטום, אן אינזייטיקס, נאטירלעך ס'לאָזט ניט צונעמען קיין זאך וואָס עס האלט אין האַנט און עס זוכט אוועקנעמען יענעמס, וועו עס געפעלט אים. עס איז דער געפיל פון מיינס איז מיינס און דיינס איז אויך מיינס, (שלי שלי ושלך שלי) אזוי וועט אין קינד אויך איינגעפלאנצט עמא־ציעס, אלע אייגנשאפטן אזעלכע, וואָס זענען זייער נויטיקע און וויכטיקע דערציאונגס־פאקטאָרן אין דעם קינדס לעבן, זיי שמירן אוים זיין כאראקטער און זיין פערזענלעכקייט.

נעמענדיק דאָס אלץ אין אכט, מוזן עלטערן מיט זייער גרויסער פאַרוויכ־טיקייט און מיט געניטקייט אָנפירן מיט דעם לעבנס פיר פונ'ם קינד, די קלענסטע אומבאַדײַטיקייט אין דעם נאָרמאלן צוגאנג צום קינד, קען ברענגען צו פארקריפלונגען אין זיין כאראקטער און אין זיין פסיכיק.

דער צווייטער פאקטאָר וואָס קומט נאָך דער היים, איז די סביבה, וויל פריער נאָך איידער דאָס קינד דער־גרייכט צום שול עלטער, פירט עס שוין די מאמע, צי די דינסט ארוים אין פארק, אין גאָס צי אפילו אין פלאיע, און וועו עס וועט אביסל עלטער און עס פארשטייט שוין און רעדט שוין צו ביסלאך, באגעגנט עס זיך מיט חברים פון זיין עלטער און וועו עס איז שוין פייאיק צו פאר־בינדן אויף זיין שטייגער א שמועס צי א שפיל מיט חברים, נעמט עס גלייך אויף, וויל דאָס קינד האָט נאָך אין די ערשטע חדשים דערוואָרבן אויך דעם חוש פון געזעלשאפטלעכ־קייט: ס'האָט געווינט וועו מ'האָט עס געלאָזט אליין און ארויסגעוויזן צו־פרידנקייט, וועו מ'האָט זיך מיט אים געשפּילט. און אָט דעם געזעלשאפט־לעכן חוש בריטערט עס אוים אויף זיין שטייגער, וועו עס באגעגנט זיך מיט חברים און געפינט שוין אין זיי אן אינטערעס. און אָט די חברים בילדן עס זיין נאָע סביבה, זיי בא־ווירקן זיך איינע די אנדערע, מען שפּילט זיך און מען קריגט זיך, מען רייסט זיך און מען קושט זיך, אמ־ביציעס אטוויקלען זיך, סענטימענטן בריטערן זיך אוים, קאָפריזן וועו־ען שטארקער; ס'באריכערט זיך דער

וואקאבולאר, און דאָ מוז ווידער זיין דאָס געניטע אויג פון דער מוטער, זי זאָל אכטונג געבן, אז דאָס קינד זאָל פון דער נייער סביבה געניסן, זיין האָריזאָנט זאָל אויסגעברייטערט ווערן, אָבער ניט פארקריפּלט ווערן, זיין וואָקאבולאר זאָל באריכערט ווערן אָבער ניט פארדאָרבן און פאר־אומריניקט ווערן.

די נייע קינדערשע סביבה, הייסט עס, מיז זיין אין קאָנטאקט מיט די היימישע דערציער. איז ווען די מא־מעס פארשטייען עס און ריכטן עס אין דער לויניע, ווערט עס א ברכה פאר דער דערציאונג פון דעם קינד, פארנאכלעסיקן אָבער עס די מוטערס אָדער זיי נעמען עס איבער אינגאנצן אונטער דער השגחה פון די דינסטן, קען עס ברענגען גאנץ אפט צו שאדנס, אזעלכע, וואס קיין דערצי־אונג זאָל עס ניט קענען פארבעסערן.

דער דריטער עטאפּ פון דער קינ־דערישער דערציאונג איז די שול. ווען עס קומט אין פאָרשול עלטער און עס קומט אריין אין קינדער גאָרטן. דאָ ווערט אויסגעברייטערט דעם קינדס סביבה, דעם קינדס אויפ־מערקזאמקייט; עס שאפט זיך פאר אים א מעגלעכקייט פון נייע באָא־באכטונגען, נייע באגריפן, זיינע סען־טימענטן און עמאציעס פארשטארקן זיך; עס ווערט צוגעוואוינט צו אן אָרגאניזירט לעבן. דאָס שפּילן איז אָרגאניזירט, אויך דאָס זינגען, וואָס דערהויבט אנב זיין נשמה, איז אָרגא־ניזירט, אפילו דאָס עסן זיין מער־יענדע איז אָרגאניזירט; דאָס דעק־לאמירן איז ניט בלויז אן ענין פון זיך צוגעוואוינען צום ווארט, נאָר עס שאפט פאר אים א גלויבן אין זיך, אין די אייגענע כוחות. עס הערט אויף צו שרעקן זיך פאר מענטשן. עס שאפט אין אים א פרייען האלטן זיך; מ'דערהויעקט אין אים א רעספּעקט צו זיך אליין, צו זיין היים, צו דער שול, צו דער לערערין און צו זייענע חברים, און ווען די לערערין פונ'ם קינדער גאָרטן פארשטייט ווי דאָס קינד צו געווינען, טרויט עס זיך אינ־גאנצן אָן אין איר, און זי האָט די מעגלעכקייט צו ריכטן דאָס קינד אין דער לויניע, אז עס זאָל ווי א פארזע־צונג פון די פריערדיקע צוויי דער־ציאונגס פאקטאָרן די היים און די סביבה זיין דער קאָנטראָליהנדיקער פאקטאָר אין זיין וויטערדיקער אנט־וויקלונג און א געזונטע צוגרייטערין צו זיין שפּעטערדיקער דערציאונג אין שול.

רייכער אין דערפארונגען, אויסגע־ברייטערט זיינע באגריפן, פארגרע־סערט זיין וואָקאבולאר, באהערשט שוין א צאָל לידלעך, באקאנט מיט דער פארם פון דער געשריבענער שפּראך, גייט דאָס קינד אריבער אין דעם ערשטן שול קלאס, וואו עס הויבט אָן באקומען א סכום ידיעות, אָבער אין דער זעלביקער צייט, און דער עיקר טאקע, באקומען די ווי־טערדיקע השפּעה אויף דער אויסבי־דונג פון זיין כאראקטער, אויף דער אויספּארמירונג פון זיין אינדיווידום, ווי א טייל פון דער גאנצער שאפט. און דאָ מוז דער צוגאנג פון דער היים צו דער שול זיין נאָך א מער פארזיכטי־קערע; די ביידע מוזן בילדן איין גאנ־צעם, עס מוז הערשן דער נויטיקער צוטרוי פון איינער צו דער אנדערער. דער קלענסטער אפּנויג, דער מינדס־טער אומצוטרוי, דער קלענסטער ביטול צו א לימוד אָדער צו אן אָנ־ווייזונג פון דער שול מצד די עלטערן,

זענען עלול צו פארורזאכן אומפא־ריכטבארן שאדן. קורץ: שול און היים מוזן אין קינדם אייגן זיין איין גאנ־צעם.

* * *

גייען מיר איצט צו צו דער צוויי־טער אפטיילונג פון אונזער טעמע: צו די ציל. פריער האבן מיר אלץ געזעגט וועגן דער אינדיווידואליסטי־שער פארם פון דער דערציאונג, וועל־ן דעם חוב און זארג פון די עלטערן צו זייער קינד, מיטן ציל צו דער־ציען א געזונט און אינטעליגענט קינד.

אבער, חוץ דעם אינדיווידועלן ציל איז נאך פאראן א נאציאנאלער. מיר זעען ווי יעדעס פאלק, יעדע רעגי־רונג טיילט אויס בודזשעטן פאר דער דערציאונג פון זייערע קינדער, וויל זיי האבן אין דעם א נאציאנאלן אינ־טערעס. און הגם אויבערפלעכלעך קען זיך אויסדוכטן, אז אלע שולן אין אלע לענדער זענען גלייך, איז עס וויט ניט אזוי, ס'איז פאראן אן אונטערשייד פון דער דערציאונג ביי איין פאלק, לקבי אנדערע פעלקער. עס איז פאר יעדן קלאר, אז די שולן אין סאוועטן פארבאנד, למשל, זענען ניט די זעלביקע ווי די שולן אין אמעריקאניש לאנד און, אז די שולן אין שפאניע זענען ניט גלייך צו די ביידע פריער אנגעוויזענע, וויל די מלוכה סיסטעמען זענען אנדערע. און יעדע פון זיי זוכט צו דערציען א דור אזא, וואס זאל גיין אין די פוסטריט פון דער מלוכה, פון איר סיסטעם. דער אונטערשייד איז פון תמיד גע־ווען: די גריכן פון ספארטע האבן גע־הארעוועט קינדער פאר זעלנער; די פון אטען — פאר גימנאסטיק און ספארט. און אויב די ספארטאנער האבן זיך געצאצקעט מיט זייערע מיליטערישע העלדן, האבן די אטענער באטראכט פאר א פאלקס־העלד דעם בעסטן לויפער, דעם פלינקסטן שפי־לער. מיר קענען עס אויך זען דא ביי אונז אין לאנד, ווי דאס גאנצע פאלק ממש ווערט פארכאפט פאר דעם „העלד", וואס קען מער גאלן ארייני־קלאפן. אויך דא מוז הערשן א ענגע קאאפעראציע פון דער שול און היים, וויל אויב עלטערן זענען קעגנער פון דער מלוכה־סיסטעם און שיקן דאך זייערע קינדער אין דער מלוכה־שול, איז אויב די עלטערן באהאלטן ניט זייער קעגנערשאפט פארן קינד, ווערט די דערציאונג פארקריפלט, און דער ציל וואס די מלוכה האט זיך ge־שטעלט מיט אירע שולן, ווערט שוין ניט דערגרייכט.

אויב עס גיבן צו אזא חשיבות צו דער דערציאונג די פרעמדע פעלקער, על אחת כמה מוזן מיר אידן עס טאן, וויל אונזערע קינדער זענען אנדערע, לעבנס נויטוועגדיקע. יענע פעלקער האבן געדארפט סאלדאטן צו פאר־כאפן פרעמדם; ספארטלער — צו פארוויילונגען, מיר אבער דארפן א געזונט דערציונגענעם נאציאנאלן דור צוליב אונזער קיום. ביי אונז אמאל האט מען זיך ניט געבענטשט מיט קיין גוטן פילקע שפילער, נאר מיט א גוטן קאפ, א וואויל־לערנער, וויל אונזער ציל איז פון תמיר אן אנדע־רער: מיר האבן ניט קיין מלוכה, מיר זענען א צעשפרייט פאלק, ווי אזוי קענען מיר זיך פארהיטן פון דער געפאר פון אסימילאציע, נאר דורכן אנהאלטן אן אייגן שטייגער לעבן, אן אייגענע דערציאונגס־סיסטעם, אן אייגענע לערע.

אט דעם דאזיקן ציל האבן הייליק געהאלטן כמעט אלע אידן. און וט נאר דאס קינד האט זיך אויסגעלערנט רעדן, האט מען אים שוין געוומען צוגעוואוינען צו מצוות מעשיות, מען האט אים געלערנט מאכן א ברכה אויף ברויט, אויף וואסער, זאגן מודה אני, לייענען קריאת שמע, אן אינגל האט מען אנגעטאן אן ארבע כנפות. דאס אלץ האט געהאלפן צו אנטוויקלען אין קינד דאוואוסטזיין פון אן אייגענעם נאציאנאלן לעבן. און דער חדר שפעטער איז געווען א פארזעצונג פון דער היים. די היים האט קאפפארירט מיטן חדר: דער רבי איז געווען אן אויטאריטעט, די עלטערן האבן געוועקט רעספעקט צום רבי'ן, טרויי צום אידישן זאג: מורא רבך כמורא שמים. און וועו דאס קינד פלעגט קומען פון חדר א צעקלאפטער, האט ניט דער טאטע און אפילו ניט די מאמע געוואגט עפעס שלעכטס צו דערן קעגן רבי'ן אין קעגנוואר פון נעם קינד.

ביי יערן אין שטוב איז געווען א ספר, א חומש, א גמרא, א צאינה וראינה צי אן אנדער טייטש ספר פאר דער פרוי. שבת פארטאג פלעגט דער טאטע אויפשטיין און אריינקוקן אין א ספר. די מאמע פלעגט זיצן שבת בייטאג און לייענען דעם טייטש חומש מיט געשמאק. דאס אלץ האט ציגעוואוינט דאס קינד, אז ער זאל האבן אן אינטערעס אין א ספר. אויך די נאס איז פארן קינד געווען א אידישע: אידישע קינדער האבן זיך געהברט מיט אייגענע, קיינע שפיי לעריינן מיט ניט אידישע קינדער, קיין צוזאמענקום מיט זיי און ממילא זענען זיי ניט באווירקט געווארן פון זיי. אט דאס אלץ האט אויסגעפארמירט מירט דעם קינדס נאציאנאלן באוואוסטזיין.

דאס איז אבער אלץ געווען אמאל, אפילו אין אונזער גאר נאענטער פארגאנגענהייט, ווען יעדער פאטער, אליין מיט א נאציאנאלן באוואוסטזיין, האט געווכט עס אויך אייינפלאנצן אין זיין קינד. דער ציל זיינס איז געווען א קלארער, א פעסטגעשטעלטער פון דורות. די דערציאונגס פארם איז אויך געווען שיר ניט א טראדיציאנעלע. אודאי זענען געווען אפוווייכונגען, אודאי זענען געווען עלטערן, ווען האבן ניט געהאט קיין אינטערעס מיטן חדר: דער רבי איז געווארן אן אויטאריטעט, די עלטערן האבן זיך בלויז געזארגט, ווי זיי פלעגן עס אנרופן, פארן תכלית פון זייער קינד, אין פלעגן דערציבער פון קינדווייז אן עס נעמען צוגרייטן צו אט דעם תלכית, אריינפירן עס אין א פרעמדער שפראך, א פרעמדער קולטור און אין א פרעמדער סביבה. שאפן אזוי ארום א מחיצה צווישן זיך און דעם קינד, ניט פארזעצונג א סך מאל, אז די מחיצה וועט דערפירן צו א ביטול באציאונג צום טאטן דעם בטלן, דעם אומקולטורעלן, און אין דער זעלביקער צייט דערפירן דאס קינד צו א קאפלעקס, צו ליידן אלס איד, אלס איינער פון א מינדערווערטיק פאלק, ווייל מ'האט דאך אים ניט צוגעפירט בהדרגה צו א נאציאנאלן באוואוסטזיין. און וואס איז שייך צו תכלית איז עס אייך נאנץ אפט געווען א דורכפאל. עס פלעגט טרעפן, אז דער זון, אז אויסגעבילדעטער, מיט א דיפלאם אין קעשענע, האט זיך ארומגעדרייט, געקלאפט אין דיטרין פון פארשיידענע אינסטיטוציעס, אינסטיטוציעס, האנדלס-הייזער, און ניט

געקענט אויסנוצן זיין בילדונג. דאָס פון וואָס מ'האָט אים דערווייטערט, איז אים אין וועג געשטאַנען — דער איד אין אים איז דיסקרימינירט געוואָרן.

אָבער אויפלכע עלטערן זענען אַן אויסנאַם געווען, און אַפווייכונגען זענען אומעטום און אלעמאל פאַראַן.

דאָס אָבער וואָס איז פריער אַן אַפווייכונג געווען א יוצא מין הכלל, איז אין אונזערע לענדער, ליידער, א סיסטעם, און אַן אַפווייכער פון דעם סיסטעם איז גאָר דער וואָס פרואווט זיין קינד געבן א אידישע דערציאונג. דאָס רוב אָבער האָבן אַסלוט ניט אין זינען דעם נאציאָנאלן ציל, זייער לאָזונג איז נהיה ככל הגויים! מיר דארפן אונזער קינד דערציען אין אַיינקלאַנג מיטן לאנד, פונקט ווי זיי וואָלטן זיכער געווען, אז דאָס לאנד איז שוין א זיכערע היים פאר זייערע קינדער; זיי פארגעסן זיך בשעת מעשה אָדער מאכן זיך פארגעסן, אז זיי אליין האָבן דאָך שוין געמוזט בייטן זייער לאנד, איז די היים טוט גאָרניט צו איינפלאנצן אין קינד א אידיש געפיל, און ווען אפילו די היים האלט פון א געוויסער טראדיציע, קומט אָבער די פרעמדע שול, די גאס, די סביבה אין פארניכטעט דאָס בי־סעלע וואָס די היים ווייזט אים. און דער רעזולטאט איז א גאנץ טרויערי־קער. איז וועגן אויפלכע עלטערן ניטאָ וואָס צו רייכן, זיי ריסן בידים אַפ זייערע קינדער פון אידישן לעבן.

ס'לוינט אָבער זיך אָפשטעלן אביסל וועגן די עלטערן וואָס ווילן יאָ זייערע קינדער לערנען אידיש. אויפלכע קענען איינגעטיילט ווערן אין עטלעכע קאטעגאָריעס. אייניקע ביי וועמען אידישע דערציאונג באשטייט פון אוים־לערנען דאָס קינד אביסל לייענען און שרייבן אידיש.. שטודירן דאָס אידישע לעבן, דאָס אמאליקע און דאָס היינטיקע, באקענען עם מיט אידישע טראדיציעס, אויפוועקן אין אים נאציאָנאלע סענטימענטן און עמאציעס, דאָס איז לויט זייער קוק איבערריק. אפילו אויסלערנען זיך ריידן אידיש איז פאר זיי אן איבעריקע זאך, און זיי אליין זענען דאָך „מבינים", זיי אליין פארשטייען דאָך וואָס אזוינס דערציאונג איז, אזוי גלויבן זיי, איז וויבאלד אז דער עיקר איז אביסל לייענען און שרייבן, קען מען דאָך דאָס קינד שיקן אין א ניט אידישער שול, אויב דאָרט איז פאראן א אידישע לערערין וואָס גיט די קינדער „אידישע לימודים" אויפן שפיץ גאפל. אָבער אידישע ענשישקע, אידישע ימים טובים, אידישע טראדיציעס, וועט דאָרף עס! אדרבא זיי זענען גרייט אפילו צו גיין אויף א יום־טוב פון דער שול, ווען ס'וועט אפילו איינגעאָרדנט אין דעם אידישן נאציאָנאלן טרויער טאָג, אין תשעה באב, מעג דערנאָך א לערערין פון דער שול זיך פארענטפערן אז זיי האָבן ניט געוואוסט, אז דער טאָג איז א אידישער טרויער טאָג. נו, צו דער פירערשאפט פון דער שול, קען מען קיין טענות ניט האָבן, זי איז ניט מחויב צו וויסן פון ספעציפישע אידישע דאטומס, אָבער די אידישע עלטערן, אנדערע פון זיי מכלומרשטע נאציאָנאלע אידן, זיי מעג מען דאָך יע פרעגן: צי קען מען פון נאציאָנאלן קוק ווינקל אָנטרוין די דערציאונג פון א אידיש קינד צו א ניט אידן? אָט זעט וואָס פאר א באגריף די קינדער באקומען פון אידישקייט: תשעה באב וועלט אין א יום טוב פאראנדלט! אָבער די פראגע כלייבט

א קול קורא במדבר,וויל זיי, די על־טערן „וויסן" אליין וואס אדישע דערציאונג מיינט און פארשטייען אז „איוואן מעג אויך בלאזן שופר".

א צווייטע קאטעגאריע זענען די עלטערן וואס שיקן יע זייערע קינדער אין א אידישער שול, אבער זייער באגריף וועגן אידישער דערציאונג גייט ניט ווייטער פון דער ערשטער קאטעגאריע: דאס קינד דארף זיך אויסלערנען בלויז לייענען און שרייבן אידיש. און ווען מען פארערט פונ'ם קינד אויסצולערנען א לעקציע געשיכטע, קומט די מאמע מיט גוואלדן: זי דארף ניט קיין רעליגיע לערנען איר קינד! (געשיכטע איז ביי איר רעליגיע) און דערביי אוילט זי זיך צוצוגעבן, אז אויב מען וועט ניט אפלאזן איר קינד מיט דער רעליגיע, וועט זי ארויסנעמען איר קינד פון דער שול, וויל, פיחט זי אויס, איר קינד האט בכלל פיינט אידיש, און זי וועט זיך ניט גיין רייסן מיט איר קינד פאר דעם און אזעלכע פרויען מיט אזא קולטורעלן באגאזש האבן די חוצפה צו זאגן דעות אין דער דער־ציאונגס פראגע.

ס'איז פאראן א דריטע קאטעגאריע וואס שיקט דאס קינד אין א אידישער שול צוליב דער אידישער סביבה, עס איז שוין א העכערע מדרגה, אבער אויך די זענען אומצופרידן וואס מען פארנעמט צופיל די קינדער מיט אי־דישע לימודים. זיי פראטעסטירן און האלטן זיך ניט אפ פון ארויסצווייזן זייער קעגנערשאפט צום אידישן לי־מוד סיסטעם אפילו אין קעגנטואר פון זייערע קינדער, קלאר אז דער ציל קען שוין ניט דערגרייכט ווערן, וויל אנשטאט די היים זאל קאפערירן מיט דער שול, ווערט זי פארוואנדט אין א קעגנערין פון דער זעלביקער.

עס זענען אמת פארען אויך על־טערן וואס מיינען מיט דער דערצי־אונג לישמה, די קאטעגאריע עלטערן ווילן מיט אן אמת אז זייערע קינדער זאלן זיך אנטוויקלען באוואוסטיניקע אידן, אבער עס פעלט דאך די נויטיקע קאפאפראציע מצד די עלטערן צו דער שול. זיי גלויבן, אז ווי באלד זיי האבן זייערע קינדער איבערגענגען אין א אידישן דערציאונגס אנשטאלט, האבן זיי שוין זייער חוב דערפילט, זיי פארגעסן זיך אבער אז מען מוז פארן קינד שאפן א אידישע אטמאספערע אויך אין שטוב, און דאס דארף גע־טאן ווערן נאך איידער דאס קינד הויבט אן צו גיין אין שול, פונקט ווי מען פלעגט אמאל דאס קינד גע־ווענען צו מצוות מעשיות פון זיין פריסטער קינדהייט, אווי איז עס היינט נויטיק אוך, ווען אפילו מען איז ניט רעליגיעז, קען מען אים גע־ווענען צו רעדן אידיש. פון דער ערשטער מינוט ווי עס הויבט אן צו רעדן, צו זינגען פאר אים אידישע ווינ לידער, וועלכע זענען אנב אזלע־כע הארציקע, צו דערציילן אים מע־שה'לאך אין אידיש און פון אידישע העלדן. און, ווען עס ווערט עלטער ווען עס גייט שוין אין שול, דארפן די עלטערן זיין דער ביישפיל, האבן אידישע ביכער, אידישע קינדער לי־טעראטור, אליין לייענען, אט ווי אמאל אונזערע עלטערן האבן עס גע־טאן, און נעווענען דאס קינד צו לי־ענען. די היים מיט דער שול צוזאמען וואלטן אפשר נעראחפט געמיינזאם אזיסארבעטן א פלאן ווי אזוי די סבי־

סה זאָל אויך זיין מער אידישער, אז אויסער די שול שעה'ן זאָל זיך דאָס קינד געפינען אין א סביבה אזא צו קענען אויסלעבן זיך אידיש. ווי גע־זאגט דאָס וואָלט געקענט געשען נאָר וועז דאָס אידישע וואָלט א סיסטעם געווען פון זיין פריסטער קינדהייט.

געשעט עס דאָך אָבער ניט, קומט טאקע דער שול אליין אוים צו פירן א קאמף פאר דעם, אז די קינדער זאָלן צווישן זיך רוידן אידיש, לייענען אידישע ביכער, אָבער דער קאמף איז א שווערער און גאנץ אָפט א פאר־שפילטער, וויל עס פעלט די קאָאָפּע ראציע פון דער היים און די גאס איז שטארקער פאר דער שול.

אין רעזולטאט: די עלטערן וואָס האָבן באמת אן אינטערעס אין אידי־שער דערציאונג, דארפן קודם כל זיך אליין דורכדרינגען מיטן ציל, מיטן נאָציאָנאַלן ציל. מוזן אָנהויכן פון דער פריסטער קינדהייט רוידן צו אים אי־דיש; שפאניש וועט עס שפעטער ממי לא קענען; כסדר האָבן עס פארן אויג, קאָאָפּערירן מיט דער שול, אָרגאניי־זירן א היימישע ביבליאָטעק, אליין לייענען און געוואוינען דאָס קינד צו לייענען; געמיינזאם זוכן א וועג, אז מיטן פארענדיקן די זעקס גראדן זאָל ניט האָבן געענדיקט זיך זיין אידישע לערע און דערציאונג. אוים־ברייטערן פאר אים א קרייז פון איר. חברים, צו אויסלעבן זיך אידיש. די היים און די שול זאָלן כסדר שטיין אין קאָנטאקט איינע זאָל דערגאנצן די צווייטע. נאָר אזוי קען דער ציל דער־גרייכט ווערן.

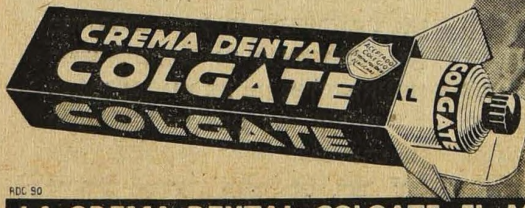
Perfume su aliento, mientras limpia sus dientes

Para que su aliento sea fresco, puro y agradable, cepille sus dientes con Crema Dental Colgate.

Colgate perfuma su aliento mientras limpia sus dientes. Su espuma activa y especial, penetra entre diente y diente, aún donde el cepillo no toca, y elimina los microbios y residuos de comida que a menudo son las causas del mal aliento, los dientes picados y las encías enfermas.

Colgate limpia y da brillo a los dientes, fortalece las encías y deja el aliento fresco, puro y agradable.

RDC 50

LA CREMA DENTAL COLGATE EL MAL ALIENTO COMBATE

Felicitamos sinceramente a nuestros clientes y amigos de la Colonia Hebrea de Cuba en la fecha de su Año Nuevo 5708 y hacemos votos por su prosperidad.

די דושאָינט אקטיוויטעטן אין קובא

פון א. י. דובעלמאן

וועגן „דזשאָינט" טעטיקייטן אין די אלע לענדער וואו עס געפינען זיך אידן הערן מיר. מיר וויסן אז דער דזשאָינט גיט אויס יעדן יאָר אין די שוועדע מיליאָנען דאָלארן אין זיין בריטן הילפס פראָגראם פאר די אידן אין איראָפע. די וואָס נויטיקן זיך באמת אין הילף, און וויפל די הילף זאָל ניט זיין, איז ליידער אלץ וויניק, וויבל די נויט פון די לעבנגעבלי־בענע אידן אין איראָפע איז א סך גרעסער.

דער „דזשאָינט" טוט אויך הילפס אהבעט אין קובא. זייט יאָר 1937 איז דא אויך אוועקגעשטעלט געוואָרן א „דזשאָינט רעליף קאָמיטעט", וואָס האָט שוין דא אין קובא אויסגעגעבן פאר הילף פאר פליטים איבער א מיליאָן דאָלער, — און וועגן דעם האָט דער ישוב ביז די לעצטע צווי־יאָר זייער וויניק געוואוסט. און זיי־ער א סך פון דער אידישער קאָלאָניע אין קובא, וויסן נאָך אלץ ניט פון די בריטע אקטיוויטעטן אין קובא לטובת די פליטים.

דער „דזשאָינט רעליף קאָמיטעט" געפינט זיך אויפן ערשטן שטאָק פון אגיאר 556, די אקטיוויטעטן וועלן אָנגעפירט אונטער דער לייטונג פון באקאנטן קובאנער אידישן געזעל־שאפטלעכן טוער ה' אסקאר גורבינ־קעל, וועלכער איז איינער פון די ער־שטע אימיגראנטן וואָס איז געקומען אין קובא מיט עטלעכע צוואנציק יאָר צוריק און איז דערהויבן געוואָרן צו דער פירערשאפט פון „דזשאָינט" אין קובא א דאנק זיינע פייאיקייטן און פארדינסטן. דער ה' גורפינקעל קען שפראכן ווי אידיש, פויליש, רו־סיש, ענגליש און שפאניש. אָבער דאָס אליין איז ניט דאָס וויכטיק־סטע. ער מוז באזיצן א סך ערפא־רונג אויף צום קענען ווי געהעריק אויפנעמען און לייזן די פראָבלעמען וואָס שטייען פארן דזשאָינט טאָג איין טאָג אוים באדינענדיק די פלי־טים.

עס וועט זיין אינטערעסאנט א שמועס צו טאָן וועגן די פארצווייגטע דזשאָינט אקטיוויטעטן אין קובא.

טאָג טעגלעך קומען צענדליקער אידן אין דזשאָינט, ווער נאָך שטיצע, ווער נאָך דאָקטוירים, נאָך מעדיצין און נאָך אנדערע פאָרשיידענע לעגא־לע פאָרמאליטעטן און עצות. אויף צו באדינען די אלע מענטשן איז דא א סטאף פון אָנגעשטעלטע אייגע־שטעלט מיט דער גרעסטער פינקט־לעכקייט לויטן אמעריקאנער סיסטעם. יעדער איינער פון זיי האָט א געוויסע

פונקציע און אלע אינאיינעם אונטער אויפזיכט פון פארוואלטער ה' אסקאר גורפינקעל.

איבער דער גאנצער צייט פון עקזיסטענץ פון „דזשאינט רעליף קאמיטעט" אין קובא, זענען דורך דער דזשוינט דיסטריבוציע פארבייגעגאנגען איבער 25 טויזנט פליטים. ארום פארצענט פון זיי האבן געמען שטיצע, די איבעריקע האבן זיך רעגיסטרירט אין דזשאינט, כדי צו געניסן פון דער פראטעקציע וואס דער דזשאינט האט געגעבן די פליטים אין דער צייט פון קריג, גאראנטירנדיק דער רעגירונג זייער אידישע אנגעהעריקייט וואס האט זיי בארעכטיקט צו אזיל רעכט. און א דאנק דער דזשוינט פראטעקציע, זענען ניט אינטערנירט געווארן אין צייט פון קריג, קיין שום אידישע פליכטלינגען.

אויף דעם דאזיקן געביט האט דער דזשאינט ריזיקע פארדינסטן.

דער דזשאינט פארמאגט דעם קאמפלעטסטן ארכיוו — קען מען זאגן — 99 פראצענט פון די פליכטלינגען וואס זענען אדורכגעפארן קובא.

די ארבעט איז פארשטייט זיך געווען אן אנגעשטרענגטע. מען האט געמוזט אפטמאל גאר וואס נויטיקן זיך ניט אין קיין שטיצע, זאלן ניט קומען סתם נעמען קיין גאלט. און עס זענען טאקע געווען א סך באלן פון אזעלכע פערזאנען וואס האבן געהאט קאפיטאלן און האבן דאך זיי ניט באקומען שטיצע... וויל עס האט זיך זיי ניט גענגלוסט צו לעבן פון די גרייטע קאפיטאלן וואס זיי האבן באווייזן מיטצוברענגען.

היינט צו טאג נעמען שטיצע אין היגן דזשאינט ארום 2 הונדערט פליטים מאנאטלעך. די שטיצע באשטייט פון א מינימום 36 דאלער א מאנאט פער פערזאן. די פליטים באקומען אויך מעדיצינישע באהאנדלונג, דאקטוירים, דענטיסטן, אקוליסטן, האספיטאליזאציע, אפעראציעס, מעדיצין, לעגאלע הילף, אויסלענדער קארנעט אפצאל און אנדערע זאכן; פאר יעדן קינד פון שול עלטער צאלט מען שכר לימוד.

פאר דער גאנצער צייט פון דזשאינט עקזיסטענץ אין קובא, איז שוין אויסגעגעבן געווארן א מיליאן מיט הונדערט טויזנט דאלער, וואס דאס איז באמת זייער א היפשע סומע גאלט. עס זענען געווען צייטן וועו יעדע שיף וואס איז געקומען פון אייראפע האט געברענגט אין די צענדליקער און הונדערטער פליטים. דאן האט דער דזשאינט געגעבן שטיצע צו די אלע וואס האבן זיך געמוטיקט אין דעם און די צאל פון די פליטים וואס זענען נאך דער שטיצע געקומען האט אריבערגעשטיגן די טויזנט. און אויב די צאל איז רעדוצירט געווארן, וואס היינט באקומען בלויז שטיצע ארום צווויי הונדערט פערזאן, איז עס דערפאר וואס די מערהייט איז אין צייט פון קריג אריבערגעפארן אין די פאריניקטע שטאטן. און די וואס זענען פארבליבן האבן זיך טיילווייז איינגעארדנט, א טייל פון זיי זענען שוין אפילו געווארן קובאנער ביהגער. א טייל האט דער דזשאינט געמאכט זיי זאלן ווערן זעלבסטשטענדיק. ניט געקוקט אבער אויף דעם אלעם זענען ליידער דא אזעלכע וואס האבן באקומען 5 יאר און מערער שטיצע און געמאסן אויך

פון די אנדערע בענעפיטן ווי מעדיצי־
נישע באהאנדלונג און אזוי ווייטער.

זייט די קריג האָט זיך געוענדיקט
זענען אריינגעקומען אומגעפער א 2
הונדערט אידן אין קובא. 52 פון זיי
זענען געקומען אויף פולע הוצאות פון
דזשאינט, לויט דער רעקאמענדאציע
פון היגן „דזשאינט רעליף קאמיטע",
אז די היגע קרובים זייערע האבן
באמת ניט קיין געלט אויף ארָאפצו־
ברענגען זייערע פארוואנדטע. דער
דזשאינט צאלט די רייזע הוצאות פון
די פליטים וואס האבן ניט קיין קרו־
בים אין די פאריניקטע שטאטן וואס
קענען פאר זיי באצאלן. און דער
קרוב אין קובא וועלכער איז טאקע
ניט אימשטאנד צו באצאלן פאר זיי
די רייזע, מוז אָבער פאר זיי באקומען
דעם „פערמיט", דאס הייסט די דער־
לויבעניש אריינצוקומען אין לאנד.

אין די לעצטע יאָרן האבן אויך א
סך קובאנער אידן אָנגעהויבן קומען
אין דזשאינט, ניט נאָר קיין פינאנ־
ציעלע שטיצע, נאָר וועגן אנדערע
ענינים ווי בארָאטן זיך וועגן אריבער־
ברענגען קרובים, וועגן אמעריקאנער
זימינראציע ענינים, נאָך פארשיידענע
איבערזעטצען פון דאָקומענטן, די
מערסטע פון זיי אין סלאווישע
שפראכן, אימיגראציע פון זייערע
קרובים קיין קובא. איבער טויזנט
אידן באזוכן דעם „דזשאינט" אָפּיס
יערלעך, און זיי וועלן ווי געהעריק
אטענדירט און באקומען אין אלע
פאלן די קאָאָפּעראציע פון דזשאינט.
דער דזשאינט העלפט ארוים אין
אויסגעפינען קרובים. דער דזשאינט
בארעפגטלעכט אין דער היגער אי־.
פרעסע א . טע פון געזוכטע פער־
זאנען וואס ער קען בייס בעסטן ווילן
אליין ניט אויפזוכן. 90 פראצענט פון
די געזוכטע קרובים געפינען זיך און
רופן [illegible] עס ווערט אזוי ארום
איינגעשטעלט א קאנטאקט צוויישן
קרובים וואס מען האט שוין געהאלטן
אז זיי געפינען זיך ניט צווישן די
לעבעדיקע. אין דעם פאל שפילן זיך
אבט מאל אפּ הארצרייסנדע סצענעס
פון קרובים וואס געפינען אויס זייערע
ליבסטע און טייערסטע, פון וועלכע
זיי האָבן שוין אפילו ניט געחלומ'ט
וועלן עס איז צו הערן פון זיי.

דער דזשאינט האט לעצטנס מער
פארברייטערט די אקטיוויטעטן אין
ענינים פון אימיגראציע. א גרויסער
טייל פון די 2 הונדערט אידן וואס
זענען געקומען נאָך דער קריג זענען
געקומען דורך דעם דזשאינט אין אייר־
ראפע וואס האט זיי געהאלפן ארויס־
נעמען פון די לאגערן און דערפירן
צו דעם געהעריקן פלאץ וואו עס
וואלט אויף זיי וויזע און טראנס־
פארט מעגלעכקייטן.

דער דזשאינט איז אזוי ארום אין
די לעצטע יאָרן מער פארבונדן מיטן
היגן אידישן ישוב. דער דזשאינט קא־
אָפּערירט מיט אלע אידישע אינסטי־
טוציעס און ספעציעל מיט די פילאנ־
טראפישע אינסטיטוציעס אין פאלן
פון נויטן און הילף פאר פליטים.
און זאלן מיר זיך אויף א מאמענט
אריינטראכטן, וואס עס וואלט געווען
ווען דער דזשאינט אין קובא וואלט
ניט עקזיסטירט? וואלט דער היגער
אידישער ישוב געווען בכח מיט עפעס
פון די דאזיקע אקטיוויטעטן אנטקעגנ־
ציקומען די פליטים? אויף דערויף
מוזן מיר צוגעבן איז דער ישוב נאָך
גענוג שוואך! דער ישוב וואלט ביים
בעסטן ווילן ניט געקענט אויסגעבן

איבער א מיליאן דאלער אויף צום העלפן די פליטים. און דערפאר גלויבן מיר קומט א דאנק און אנערקענונג דער דאזיקער גרויסער איר. וועלט הילפס ארגאניזאציע.

אין די לעצטע צוויי יאר האט דער אידישער ישוב זיך אפגערופן אין די 2 קאמפיינען וואס זענען דא געפירט געווארן פארן דזשאינט. דאס ערשטע יאר האט דער קובאנער איד. ישוב זיך בייגעשטייערט מיט 80 טויזנט דאלער. און אין דעם צווייטן יאר מיט 54 טויזנט דאלער, וויל עס האט געפעלט דער אנטייל פון דעם סעקטאר פון דער דיאמאנט אינדוסטריע וואס איז לעצטנס אינגאנצן אונטערגעגאנגען. און מען מוז דערמאנען צום גוטן די וואס זענען געשטאנען ביי דער דיאמאנט אינדוסטריע. זיי זענען אליין געווען פליטים, זענען געווען באקאנט מיט דער בריי־טער הילפס ארבעט פון חזשאינט, א טייל פון זיי האבן אפילו ביי זייער אנקומען געמוסן שטיצע אין דזשאינט און וען זיי האבן געארבעט ביי דער אינדוסטריע האבן זיי גלייך פארשטא־נען דעם רוף פון א קאמפיין פארן דזשאינט און געשאפן איבער דרייסיק טויזנט דאלער אין זייער סעקטאר. פון די אלע אדורכגעפירטע קאמפיינען אין ישוב, [illegible] דער דזשאינט אויפן ערשטן פלאץ, וויל די אידן [illegible] אפ די בריטע הילפס טעטי־קייט פון דזשאינט איבער דער וועלט! און ספעציעל פאר די אידן אין אייר־ראפע! אין דעם קאמפיין פארן דזשאינט נעמען אנטייל אלע סעק־טארן, נאר אונזער אידיש הערנריקער סעקטאר, דאס וואס רופט זיך קובא־נער אידן, שטייען אויפן ערשטן פלאץ.

נעמענדיק אין אנבאטראכט דעם אנטייל פון אידישן ישוב אין דזשאינט טעטיקייט, איז אויך אויסגעברייטערט געווארן דער „דזשאינט ראט", וואס איז פריער געלעגן אין דן הענט פון די אמעריקאנער אידן. היינט צו טאג זענען אין „דזשאינט ראט" פארטרעטן אידן פון אלע סעקטארן. זייער אויב־נאבע איז אויפצונעמען די לאקאלע ענינים פון דזשאינט, זיין הילפס טע־טיקייט, אימיגראציע הילף און יעדער פראבלעם וואס דער דזשאינט אפים אין האוואנא קען אליין ניט לייזן און שטעלן אויף זיך. דער דזשאינט ראט האלט אפ יעדן מאנאט א זיצונג און נעמט אויף די פראגן. און עס זענען דא יעדעס מאל אינטערעסאנטע פרא־בלעמען צו באהאנדלען און געבן די לייזונג. יעדעס מאל וען אזא מין פראבלעם ווערט אויפגענומען אויפן טאג ארדענונג, ווערט עס שטודירט און באהאנדלט מיט דער גרעסטער פארזיכטיקייט, ניט צו שאטן אדער באלידיקן די פערזאן וואס האט אריין־געגעבן די ביטע, אדער דורך וועלכער עס האט זיך געשאפן דאס פראבלעם.

און דער דזשאינט וויסן מיר איז ניט פון די ארגאניזאציעס וואס קומט ארוים אויף דער גאס מיט אינפאר־מאציעס וועגן די וואס [illegible] זיין הילפס טעטיקייט. די מערהייט וואס באקומען שטיצע אין דזשאינט וויסט ניט די גאס פון זיי. דער דזשאינט דערציילט ניט ווער זיי זע־נען. דאס איז אן ענין פון דזשאינט, און דזשאינט ראט. אין ספעציעלע פאלן ווערט וועגן דעם גערעדט.

דער דזשאינט איז אייגע פון די וויכטיקסטע אינסטיטוציעס אין ישוב,

ער האָט שטענדיק געזאָרגט אז די פּליטים זאָלן ניט פאלן צו לאסט דעם אידישן ישוב. אמת, די סומע וואָס די פּליטים באקומען שטיצט אין דזשאָינט איז אפשר ווייט ניט גענוג. מיר מען דאָך נעמען צו קענטענעש אז א טייל פון די דאָזיקע פּליטים זוכן אזוי ארום עפּעס שטענדיק צו פארדינען, און א צאָל פון זיי באקומען אויך שטיצע פון זיערע קרובים. די שטיצע זאָל אזוי ארום ניט ווערן ביי זיי א פרנסה... און ווידער איז דער דזשאָינט הויפּטזעכלעך קאָנצענטרירט אין זיין הילפס טעטיקייט פאר די אירן אין אייראָפּע! די וואָס געפינען זיך אויף דער זייט ים, אויפן אמערי קאנער קאָנטינענט, זענען דאָך שוין די גליקלעכע, די ג׳וראטעווועטע און אינטער גאנץ אנדערע באדינונגען ווי די וואָס געפינען זיך נאָך אויף

יענער זייט און ליידן הונגער און קעלט.

מיר וואָלטן געקענט שרייבן ווען [illegible] טיוויטעטן פון דזשאָינט אין האוואנא א סך מער. אָבער צוליב דעם רעדוציטרן פּלאץ וואָס מיר האָבן שטעלן מיר זיך אָפּ בלויז אויף אייניקע וויכטיקע מאָמענטן פון דער פאר־צווייגטער דזשאָינט ארבעט אין קו־בא.

וועגן דער ריזיקער הילפס טעטי־קייט וואָס דער דזשאָינט פירט דורך אין אלע לענדער פון דער וועלט, וועל איך דאָ ניט שרייבן. ווייל עס איז גענוג באקאנט צו אונזערע לייענער דורך די אינפאָרמאציעס וואָס זיי באקומען דורך דער פּרעסע זייער אָפט. דערפאר איז אונזער ארטיקל היינט בלויז וועגן דער טעטיקייט פון לאקאלן דזשאָינט.

LA CUEVA

— DE —

J. PERCAL

Almacén de Pieles y Artículos para Zapatería y Talabartería
Especialidad en Recortes de Pieles y toda clase de
Colores para zapatos

TENIENTE REY No. 514 (entre Monserrate y Bernaza) — TELF. A5-7851 Habana

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר

אַלע אונזערע פרײַנט, קליענטן

און באַקאַנטע און ווינטשן זיי אַ

יאָר פון גליק, פרייד און פראָספעריטעט!

לשנה טובה תכתבו!

אײַנער פון די עלטסטע אידישע

לעדער - געשעפטן אין קובא!

א גליקלעכן און צופרידענעם יאר ווינטשן
מיר אלע אונזערע קליענטן, פרײנט און
דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

Casa Praschnik

DE

MAX PRASCHNIK y HNO.

Bernaza No. 238 Téléfono M-6763

HABANA

קובאנער מאַטיוון

— לידער —

— פון —

א. ז. ווינשטיין

וויניאלעם-טאל

איך קום צו דיר, ווי צו א פרייַנט אַן אלטן,
צעטומלט דיר באַגעגענען צום ערשטן מאל.
אַזויפיל ווארעמקייט אין שיפענישׂ פון זיך באהאלטן,
געטראַכט דיר זאגן וואס, און סיצינט מיך ניט מיין קול.

כיבין דאָ לעם דיר. נישט צופעליק געקומען;
ביסט טרוים אין שלאָף־פאַרלוסט פון שטיקנדיקער נאַכט.
א, וויניאלעסזטאל! אין גרינעם פליאַשטש אַן בלומען
בוקעטן שמעקדיקע האָב איך דיר געבראַכט.

דיין שיינקייט זאָפ איך אַיין א סך הונדערט פוס אַריבער,
כישטיי פאַרגליווערט ביי דיין זכרונות־דיקן „מיראַדאָר".
דער הויכער פרעמדער ווייט ווערט מיך נענטער און ליבער
אין שפיל אין פאַרביקן פון חלום און פון וואָר.

וויניאַלעס־טאָל אין עסמעראַלדן פּליוש געוויקלט
באַזוימט מיט כוויאַלעדיקן רויטן זייד,
דער צויבער פון די בערג — אַ כישוף־דיקער ציקל —
די וועכטער ,טרייע זיי שטייען ביי דיין זייט.

די בערג צוקאָפּנס דיר, ווי לאָקן־קעפּ צעשויבערט,
דו ליגסט אין פּראַכט אַ יונגער שיינער גאָט,
דיין שטאָלצע ברוסט באַזעלט מיט געמיטלעכקייט און צויבער
,דו אָטעמסט מיט גליקזעליקייט און אייביקיײט־געגאָד.

צעשטראָלט איז דיין געזיכט, פון זונען שעמעריט ער,
עס ווּיגט דיך אַיין אין רו אַ שאָטן ווייך און צאָרט;
די פּעלץ שטיינער צוויי — לאָרבן קראָנצן פון א דיכטער
געפלאָכטן ,מיושב־דיק אין שטילקייט פון פּאַחאָכט.

מיין בלוט צעשפּילט אין סימפאָניעס ניט ,געהערטע,
אַך קוק און קוק אויף דיר מיט שוואַרצאָפלען מער ווי צוויי;
סיאיז ניט געגוג דער רייכסטער קוואַל פון ווערטער,
דיין שיינקייט עקזאלטירן אָן רייד און אָן געשריי.

— ביסט צאָרט און ווייך, ווי טרוימען אויסגעטרוימטע,
ביסט דיין און קלאָר, ווי מוטערס ריינער בליק,
א שמייכל הילט דיך אַיין ווי פון פּנימער פּאַרברוינטע
פון זון, פון ווינט, פון ליבע און פון גליק...

נאָר אייגצעלנע די פּאָלמען דיר באַצירן,
ווי שפּראָץ פון הערעלעך אויף אינגלס יונג־געזיכט,
וואָס מאַכן יוגנט־שטאָלץ און רוף פון ציײט דערשפּירן
און זען דער וועלט אין האָפענונג, אין פּרייד, אין ליכט...

וויניאַלעס־טאָל פון „מיראַדאָר" דעם אַלטן,
פּאַרלוירנקייט פון קלאַנג — אַ ניט דערזונגען לידּ;
אַזויפיל האָפענונג פּאַרשטעקט אין פּעלץ־שפּאַלטן,
אַ קוואָל פון אייביקייט, און קיינער זעט עס ניט...

און איך, ווי שוועבנדיק אין דימקייט פון דער לופטן
פאַרוואַנדלט ווער אין העל פון דורכזיכטיקן סאַפיר:
— וויניאַלעס, כ׳בעט, זאָג, אַז דער ערופטער
בין איך אין שיינעם טאָל א טייל ווערן פון דיר.

און אַז קומען וועט פון פרעמדע ווייטע הויכן
אַראַפצוקוקן ווער צום טאָל פון פראַכט און רו,
זיין בליק פאַרחלומ׳טן זאָל איך אַמאָל דערגרייכן,
באַגריסן וואַרעם, שטיל: — געבענטשט זאָל זיין אויך דו...

—0—

טראַפישע וועגן

איך גיי מיר אויף טראַפישע וועגן;
אַ דאגה! ווי לאַנג ס׳איז דער וועג...
איך אָטעם מיט שליאַכן מ׳ט ברייטע,
די זון, אַ צעשטראַלטער באַגלייטער,
זי ווינקט מיר און זאָגט, אַז מען מעג...

מען מעג אין דעם לעבן זיך ליבן;
דו נעם אין דיין האַרצן אַריין
דעם סוד פון די גליאיקע שטראַלן
אויף טריט דיינע וואונדיקע פאַלן
און ציך דיינע אויגן מיט שיין...

מיט שיין פון צעעפנטע אויגן
פאַרגעס דיין פאַרמאַטערטן גאַנג;
דער אייביקער ניגון פון צייטן
ער וועט דיר דיין אומעט פאַרבייטן
אויף לויטער צעשטראַלטן געזאַנג...

געזאַנג פון ניט־דערענדיקטע לידער
פֿאַרלאָרן אין בלענדיקער לופט;
איך גיי. וואוהין וועל איך קומען?
געוואַלדן פון מיילער פון שטומע
פֿארחלשט, פֿאַרצווייפלט, איך הער ווי מען רופט...

מען רופט, איך פֿאַרשטיי זייער לשון,
אָן וועחטער, עס שניידט דורך אַ געוואַלט...
עס דעמפֿן, צעשפּאַלטן, אַספֿאַלטן,
די זון אין אַ וואַלקן באַהאַלטן,
זי שעפּטשעט: — סיאיז באַלד שוין, סיאיז באַלד...

איך גיי מיך אויף טראָפּישע וועגן;
אַ דאגה! ווי לאַנג סיאיז דער וועג...
דער לעבן, דער שטענדיקער שוטה,
ער שפּרייזט ניט אויף וועגן קיין ברייטע,
ער מרעט־אויס אַ נייאינקן שטעג...

—0—

סאַן־דיעגאָ

אַ פֿאַרלאָזן וואונדער־קינד אויף אַרעמן געלעגער,
פֿאַרטרויט אויף צערטלעכקייט פון קאַלטע פרעמדע הענט,
ליגט קוים באַמערקט אין פּייכטן טאָל סאַן־דיעגאָ
פֿאַר קינד פון אייגן לאַנד אומבאַוואוסט אוך פרעמד.

סאַן־דיעגאָ אַיינגעהילט אין חורבן קאַלאַניאַלן
וועבט אַלץ נאָך סוד פון לעגענדאַרן קלאַנג.
ניטאָ קיין העלד פון הייבט אין אירע גוואַיאַבאַלן;
אַ פֿאַרגעסן־לייד זינגט־אויס איר ווילד־ער באַמבו־שטאַנג.

סאָן־דיעגאָ טיפער קוואַל פון אייביק הייסע שטראָמען,
אַ האָנט אַ וואַרעמע פאַר מענטשנס קראַנקן גוף:
אין אייגן אינזל־לאַנד האָסט נאָך נישט קיין נאָמען
סיאיז האָרץ און אויער פרעמד צו שטילקייט פון דיין רוף.

אַ רוף אַ גאָר באַשיידענער, טאָג און נאַכט, געזולדיק
פון ערד פון טיפער טראַכט — אַ היילונג און אַ טרייסט;
און רואיק איז דיין וואַרט, דו ווייסט, דו ביסט ניט שולדיק,
דיין דראַנג איז צו באַפרייען זיך און ווערסט ניט אויסגעלייזט...

דו רייסט זיך־דורך פון פעלזן דיקער תפיסה,
סיאיז שוועבל־וואַרט אין פייכטקייט פון דער לופט:
— יסורים־מענטש אין קראַמף שוין לאַנג איך לאָז דיך וויסן
איך טראָג באַלזאַמען וואַרעמע פאַר דיין געליימטן גוף.

אַ שוועסטער באַרעמהערציקע פאַר ווייטיק און פאַר טרויער
פאַרקריפלטן געלענק ־ דו שטילסט באַלד אַיין דעם וויי,
אַ רפואה־דיקער שטראָם אין שטענדיקן געדויער
פאַר אומגליק און פאַר קרעכץ, אַן אייביקייט אַזוי...

און קומט ווער דאָ מיט דיר זיך צו באַהעפטן,
דערפילט ער הייסן פלוס פון שטיל־צעוואַרעמט בלוט,
אין פאַל פון מוט דערשפירט ער נייע קרעפטן,
און אויג פאַרשעמטע טרערט — אַ האָפענונג: סיאיז גוט.

פלאָנץ איך אַיין אין זיך דעם אומעט פון דיין עלנט,
לאַנגווייליקייט וויבריר אויף פוסטער לאַנגער שעה...
פאַרחלשט דריק איך זיך צו דיינע אַלטע שוועלן:
— געבענטשטער קוואַל! אין מיך ביסטו איצט דאָ.

—0—

Cazabon Genin y Cía.

CAIBARIEN

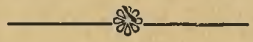
מיר באַגריסן צום נייעם יאָר

אַלע אונזערע פריינט. קלייַענטן

און באַקאַנטע און ווינטשן זיי אַ

יאָר פון גליק, פרייד און פראָספעריטעט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

CHAROLES

GAMUZAS

PIELES

SUELAS

וואָס דאָס אויג זעט נאָר!

אין אונזער אַלמאַסען פון לעדער קענט איר באַקומען אַלע נייעסט!
קאַמה־אַציעס פאַר שיך און פאַרשיידענע אַנדערע אַרטיקלעז!

די בעסטע פּרייזן! די ראַיעלסטע באַהאַנדלונג!

א י ן א ל מ א ס ע ן פ ו ן

Kriger y Hno.

ALMACEN DE PIELES

Teniente Rey 354 **Teléf. A-9085**

HABANA

מיר ווינטשן אונזערע צאַלרייכע קונדן. פריינט
און דער גאַנצער אידישער קאַלאָניע אין קובאַ

א כתיבה וחתימה טובה!

ניי יאָר ביינאכט איז ביי אונז ניט קיין מצוה נאָר א טראדיציע שוין מכמה יאָרן צו גיין טאנצן. און לאָמיך אייך דאָ זאָגן, אז עס האנדלט זיך ניט אין אידישן ניי יאָר, נאָר אין גוי׳עשן. זאָגט מען טאקע: מען זעט ניט אזויפיל אידן אין די שולן ביי דעם אידישן ניי יאָר, ווי אין דעם גויעשן ניי יאָר אין די טאנץ פלעצער. זייער ווייניק אידן בלייבן דאָן זיצן אין די שטובן. אלץ גייט! קינד און קייט! יונגלייט און אלטעלייט! מען זינגט, מען טרינקט און מען שפרינגט! וואָס א שטייגער פרייט מען זיך? מען פרייט זיך לכבוד ניי יאָר, מען ווינטשט זיך דוקא אין ענגליש „א העפּי ניו יער"... און עס איז אויך דאָ אזעלכע וואָס ווינטשן זיך דוקא א „לשנה טובה תכתבו"... די וואָס ווינטשן זיך „שנה טובה'דיק" זענען דערמיט אויסן אנצוואוייזן, אז זיי זענען נאָר אלץ אידישלעך און ווינטשן זיך אויף אידיש כאָטש עס איז א גויאישער יום טוב וואָס איז פאראידישט געוואָרן... עס זענען אויך דאָ אזעלכע וואָס זייער ווינטשן זיך „שנה טובה'דיק" האָט אויך אן אנדער באדייטונג. זיי ווילן דערמיט זאָגן: ניט יענער און ניט דער ניי יאָר אינטערעסירן מיר! איך לאָך פון ביידע!... ער ווינטשט, ווייל עס איז פון ערגעץ אראָפגעפאלן א ווינטשעוואניע און וועט אלע ווינטשן זיך איר אויך א ווינטשער...

עס זענען דאָ אידן וואָס א גאנץ יאָר קענט איר זיי ניט ארויסנעמען פון דער פארפרוירנקייט, איר זאָלט זיי ערגעץ זען. קומט פאר אן אוונט פון א געזעלשאפט, — ווי זיי מיינט מען ניט! ווערט עפעס געגעבן אן אונטערנעמונג, זיי זענען נישטאָ! קומט עפעס א פראָטעסט מיטינג וואו מען רופט אלע אידן, זענען זיי ניט פון די „אלע" וואָס קומען!... קומט אפילו א פארווייַלערישער אוונט זעט מען אויך ניט די דאָזיקע פנים'ער; נאָר אז ס'קומט דער 31־טער דעצעמבער, קומען זיי צום סילוועסטער אוונט און זענען זיך משמח צווישן אידן... עס זענען אפילו דאָ זייער א סך וואָס קומען שוין ניט צווישן אידן, זיי האָבן שוין אויסגעפונען אז די קאסינאָס זענען א סך בעסער, שענער, רייכער און דער עיקר מען קען „ספענדן" דאָרט מער געלט... און דאָס ווילט זיך ניי יאָר.

ניי יאָר ביינאכט טרינקען אלע, אלע זענען פרייליך און מאכן זיך פרייליך! עס זענען דאָ אפילו אזעלכע אויסגעהאָרעוועטע ערנסטע פּנים'ער פון א גאנץ יאָר, וואָס וועלן עס קומט ניי יאָר ביינאכט ווערן זיי פונקט ווי קינדער און שפּילן זיך ווי קינדער אין מאכן זיך נאריש ווי קליינע קינדער... עס זענען דאָ אזעלכע וואָס א גאנץ יאָר איז מען געטרויי דער ווייב, נאָר אז עס קומט ניי יאָר ביינאכט ווערט מען אביסל בגילופּנדיק און מען וואַרפט אויגן צו פרעמדע ווייבלאך... און ניט נאָר אויגן וואַרפט מען, נאָר הענט... און ניט נאָר הענט, אפילו ליפּן... און ניט נאָר ליפּן נאָר גאַנקען, מחשבות הייסט עס... דא קען דאָך די אייגענע פרוי גאָרניט זאָגן און ניט ווייסן...

ניי יאָר ביינאכט קומען אלערליי אידן טאנצן און פאַרבערענגען. אָרעם און רייך! א איד וועט אפילו דעם „באַדעגערא" פארזעצן און וועט ניי יאָר אויך זיין אויף דער „פיעסטע".. אין דערהיים בלייבן בלויז די קאליקעס... די קאליקעס זענען גאָט צו דאנקען ביי אונז דאָ זייער ווייניק... עס זענען אפילו יאָ דאָ אביסל קאליקעס, זיי זענען אָבער בלויז קאליקעס אין דאָמינאָ און אין פּאָקער... אָבער דאָס שאדט ניט... די דאָזיקע קאליקעס זענען די ערשטע וואָס קומען ניי יאָר טאנצן... מחמת א גאנץ יאָר זענען זיי אזוי פארנומען אין די שפּילעריי־ען אז זיי האָבן ניט קיין צייט צו גיין טאנצן!... און ניי יאָר הערשט ביי אונז א ניט געשריבענער געזעץ, שפּילט מען ניט!... און די וואָס טוען עס יאָ, וועלן שוין פארלאָזט פאר געמבלער... און געמבלער זענען „מאל וויסטא" אין דער קאָלאָניע...

און אזוי וויי איך האָב אייך שוין אביסעלע באקענט מיט אונזער קאָלאָניע, איז וועל איך אייך דערציילן א מעשה וואָס עס האָט מיט מיר פאַרלאָפן אויף אייגענעם פון די ניי יאָרס אין „אידישן צענטער".

אזוי וויי איר ווייסט, זעצן זיך אויס ניי יאָר פרייזט מיט פרייזט ביי די טישלאך. עס זענען אויך דאָ אזעלכע וואָס דארפן אינגאנצן ניט קיין טישלאך, די קאנטינע מיט די ברענעריקע געטראנקען איז געווג פאר זיי צו דערטרינקען דעם גויעשן ניי יאָר... עס זענען אויך דאָ אזעלכע וואָס רייסן זיך אָפּ פון די טישלאך און הויבן אָן ארומבלאָנדזשען פון איין טישל צום צווייטן, מען גיט זיך אָפּ אביסל „ככוד" פון בויידע זייטן און מען גייט וווייטער... איינער זאָגט צום צווייטן, אז ער האָט מער אין קאָפּ ווי אין פּלעשל, וואָס דאָס אליין איז שוין אויך א גרויסער קאָמפּלימענט און א סימן, אז מען וויילט זיך און מען איז צופרידן פון גאָטט וועלטל... עס טרעפט אויך אז אזוי גייענדיק גיט מען זיך א פארטשעפּע מיט יענעמס א ווייבל, מען גיט איר א מאָך א קאָמפּלימענטל פּאָ קובאָנס־קעמו, דאָס ווייבל איז צופרידן און וואונדערט זיך ווי עס קומען צו אים אזעלכע זאכן און פארגעסט דערווייל אז ער איז ניט שולדיק, נאָר דער בראָנפן... אז דאָס איז ניט „ער", נאָר דער צווייטער „ער" וואָס האָט זיך צעהולעט און מאכט קאָמפּלימענטן און רעדט אמאל פאר פייער און וואַסער, ווייל די צונג האָט זיך אויפּגערייט... און אז א צונג דרייט זיך אויף איז איר שווער צו פארשרויפן...

מאכט זיך א מעשה אז איינער אזא מין עושר א איד דערזעט מיר

און עס פארגלוסט זיך אים מיט מיר א שמועס צו פארפירן. מיר לאזט ער טאקע ניט רעדן, אבער עס היימט אז מיר שמועסן זיך אדורך. איך האב אפילו געזוכט אויסצודרייען, איז ער אבער פון די וואס לאזט זיך ניט דרייען... אויב דרייען איז ער בילכער, ער קען דרייען אין די געשעפטן און אז ער גיט א דריי מיט א האנט פילט מען עס אויך... און אז איך האב א קוק געטאן אויף זיין פנים האב איך געזען אז איך וועל זיך שוין פון אים אזוי שנעל ניט ארויסדרייען, ניט אנ־ דערש עס זאל געשען א נס; ער זאל אינצווישן צייט ערגעץ אנדערש א וואהרף טאן אן אויג... עס רעדט זיך נאר אזוי אן אויג, אויפן פלאץ וואו עס זענען ביי אים די אויגן, זעט זיך שוין ביי אים ווייניק ארוים, זיי זע־ נען שוין ביי אים פארלאפן, אז מען זעט עפעס אזעלכעס ווי נאסע דרודעק לאך, דאס גאנצע פנים איז רויט, פייער. דער שוויים גיסט זיך פון אים טייכנווייז און זעצט אפיר פון אונ־ טערלייב צו דער קאמיסעטע, פון דער קאמיסעטע צו דער אנגעקראכמאליע־ טער העמד און פון העמד צום סמא־ קינג און אז דער סמאקינג נעצט שוין איז עס שוין ניט מעשה פרינץ... וועז ער וואלט געהאט א געלעגנהייט אויס־ צוטאן דעם סמאקינג וואלט ער ערשט געקענט דערלאנגען לשון, ציט ער אלע ווייל די העמד, וואס איז ארורכ־ נעווייקט. ווישט דעם שוויים וואס לאזט זיך ניט דערווישן. אין דער האנט האלט ער א פלעשל זכר לחורבן, דאס היימט אז ער קען טרינקען, האט שוין געטרונקען און וועט נאך טרינקען. אלע ווייל גיט ער מיר גוט ברודע־ ריש א קוועטש ביי דער האנט, נאך יעדן קוועטש, ווייס איך, וועל איך געווייס א וואך צייט ניט קענען בא־ וועגן מיט איר, נאר וואס קען מען טאן, אז עס איז גוטברודערישי... ער שטופט מיר אויך צו טרינקען, עס העלפט אינגאנצן ניט מיין פארזיכערן אים אז איך האב שוין אויך זיך פאר־ טרונקען און קען מער ניט. מיט מיר מוז מען טרינקען. לייזער וואקס, זאגט מען ניט אפ! וויפל איך זאל ניט בעטן, הערט ער ניט אויף צו שרייען: אז לייזער גיט נעמט מען!... איך פיל אין זיינע ווערטער ווי ער זאגט ארוים דעם „לייזער", אז דער לייזער איז עפעס א באריימטע מאר־ קע. וואס קלינגט אזוי גוט ווי ראקע־ פעלער אדער פאדר און אפשר נאך נרעסער...

ער האלט דאס פלעשל אין דער־ הויך און די צונג זיינע בינד אויף פאלגנדן מאנאלאג:

— ביסט א שרייבער? נו נעם און באשרייב לייזערן! לייזער וואקס!... ניט קיין קלייניקייט?... וואס זאגט מען דיר אין, שטאט ווענן מיר? א גרויסער גביר, האָ? איך האב זיי דו וויסט שוין וואו!... איך בין נאך א גרעסערער ווי זיי מיינען!... איך האב געמאכט געלט? אודאי האב איך גע־ מאכט! זאלן זיי האבן דעם קאפ אויף די פלייצעם ווי איך וועלן זיי אויך מאכן! אט נעם דיר, דו ביסט א שרייי־ בער אבער געלט מאכן קען איך! איך לייזער וואקס! נו, דו ווילסט באשרייבן? ווילסט אפשר איך זאל דיר זאגן ווער איך בין געווען פון דערהיים? מיינסט איך וואלט דיר ניט געזאגט, ביז דאך נאך אלעמען א גוטער ברודער, נאר איך וועל דיר ניט זאגן, ווייל מיינע וואלט מיר אויפ־ געגעסן א לעבעדיקן!.. דו קוקסט מיר אן, איך האב דאנקען גאט געזונ!

וועז איך זאָל וועלן קען איך אייגער אליין אָפקויפן דעם צענטער!... איך זאָל וועלן קויף איך מיר אליין א צענטער!... נאָך איך קויף ניט!.. איך זאָל וועלן גיב איך א שרייב אן איין טשעק און קויף אָפּ אייגער אליין א קאמפיין! נאָר איך קויף ניט! וואָס בין א נאר? איך האָב זיי דו וווייסט שוין וואו! סו מאדרע, זאָג איך זיי... (דאָס זענען די רשי תבות פון א קוראנער ברכה) איר זעט די קלוגע סוחרים? איך פארקויף זיי און נעם פאר זיי אָפּ גלאט און זיי וועלן אפילו ניט אָנהויבן וויסן!... סוחרים זענען זיי? שמאטשערעס? גארנישן זענען זיי אלע פון דערהיים! און דאָ מיינסטו זענען זיי מער? ביי דיר זענען זיי גאנצע מיסטערס! איך נעם זיי מיט דיר אינאיינעם אין קעשענע אריין, סו מאדרע!...

דאָ האָב איך מיך דערשראָקן, געמיינט אז ער גייט שוין הויבן א האנט, איך האָב זיך גלאט דערשראָקן פאר א אידן וואָס נעמט מיר אין קעשענע אריין... דאָס פּנים איז דאָך ביי אים אזוי רויט... און איך בין פשוט אים ניט געווואויגט אזוי צו זען... און וויידער, וואָס וועל איך שטיין און אויסהערן א מענטשן וואָס איז שכור?... מען זאָגט אמאָל וואָס ביי א ניכטערן אויף דער לונג איז ביי א שכורן אויף דער-צונג...

ער האָט מיר וויידער א נעם געטאָן ביי דער האנט:

— וואָס יאָגסטו זיך? עס איז דאָך היינט ניי יאָר, ביסט ניט געקומען פארברענגען? איז וואָס איז די יאָגעריש? האָסט ניט קיין אינטערעס אין דעם וואָס מיר שמועסן? וואָס וואָלסטו געוואָלט איך זאָל מיט דיר רעדן פון ביכער? איך, פארשטייסטו מיר, מאך זיך ניט נאריש! דאָס איז נאָר גוט פאר נארָאָנים! פאר דיר למשל! פאר קינדער! מיינע קינדער, דאָס זעסטו איז עפעס אנדערש! זיי זענען אין די קלאסן!... זיי מוזן קוקן אין די ביכער!... זיי ווילן דאָך עפעס זיין דאָקטוירים! אפילו מיין קלייניר יונג שרייט שוין אז ער וועט ווערן א דאָקטאָר! דאָ אנומעלסטן האָט ער א כאפ געטאָן די קאץ האָט ער איר שיער ניט געמאכט פאר קיין קאליקע... נא סעניאָר, איך פטר ניט מיין צייט אויף לייענען! ווער האָט צייט פאר אזעלכע זאכן? זאָלן שוין מיינע קינדער לייענען! זיי דארפן עס האָבן זיי ווילן דאָך עפעס ווערן גאנצע אדוואָקאטן און דאָקטוירים!... דו מיינסט אז פון דעם האלט איך יאָ? איך קויף אפ אלע דאָקטוירים און אדוואָקאטן!.. איך גיב נאָר אין פיפס, האָב איך זיי די אדוואָקאטן? דו מיינסט אז זיי ווייסן עפעס? וואָס איך זאָג זיי, דאָס טוען זיי! אליין האָבן זיי קיין שכל ניט... פרעג זיי בחורם... גאָלט דארף מען האָבן! פאר גאָלט קריגט מען די וועלט!... גאָלט איז דער בעסטער אדוואָקאט!... וואָס עס איז ניט אזוי? פארלאָז דיר אויף לייזער וואקס!... איז וואָס זאָגט מען אין שטאָט וועגן לייזער וואקס?... דו ווייסט דאָך, דו האָסט דאָך צייט! זיי ווייסן ווער לייזער וואקס איז?!...

די שעה'ן האָבן זיך גערוקט, נאָר לייזער איז אלץ ניט אָפּגעטראָטן פון מיר. א גליק איז געווען וואָס דער שנאפס איז אויסגענאנגען, איז ער געגאנגען ברענגען אנדערע. אויפן וועג האָט אים א צווייטער איבער-

געכאפט און איך בין געהאלפן גע־
ווארן מיט א צווייטן ווען איז מיר
נעקומען ארויסלייגן זיין היסטאריע
דורך א „שנה טובה"... נאר איך האב
זיך שוין אפגעזאגט פון טרינקען א
לחיים...

נאך אזא מין מעשה מיינע ליבע
לייענער איז שטענדיק דא אן עפ־
לאג. דעם צווייטן טאג האט מר. ליי־
זער וואקס אנגעקלונגען אויפן טעלע־
פאן, שטאל ערנסט האט זיין שטימע
אפגעקלונגען:

— דא ערדט לייזער וואקס! יא
מר. לייזער וואקס!... זאלסט ניט דער־
וועגן שרייבן עפעס פון דעם וואס מיר
האבן געהערדט!...

— וואס האבן מיר דען געהערדט?
איך האב דאך אינגאנצן ניט געהערדט?

— מיר האבן ביידע גארניט ge־
הערדט!... אז מען מאכט זיך אביסעלע
נאריש דארף מען ניט איבערדרעדן,
פארשטייסט?... מאלע מען נעמט א
גלעזל לכבוד ניי יאר!..

איך האב אים געפרואווט פארזי־
כערן אז ער האט אינגאנצן ניט ge־
הערדט קיין נארישקייט, אים אפילו
געפרואווט פארזיכערן, אז ווען ער
וואלט געוואלט וואלט ער טאקע
אליין געקענט קויפן א צענטער אין
אזוי ווייטער...

ער האט ניט אויפגעהערט טרובען
אין טעלעפאן:

— קיין איין ווארט ניט, דו
הערסט!...

אוראי הער איך אים! א סימן האט
איר דאך אז איך דערציילן גארניט
פון אינזער געשפרעך!... מאלע דארט
וואס איינער רעדט ווען ער איז אונ־
זערן גלעזל...

אויף שמחות ביי אידן.

און לשנה טובה תכתבו!

צום נייעם יאָר באגריסן מיר אַלע אונזערע קלייענטן.
פריינט אוּן דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע.
זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען פרייד פאַר
אַלע אידן אויף דער וועלט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

COMPAÑIA DE
LEVADURA FLEISCHMANN
S. A.

felicita calurosamente a sus numerosos clientes hebreos en particular y a la Colonia Hebrea de Cuba en general con motivo del Año Nuevo 5708.

צו חנה סענעש

פון

אנגא זאַרעצקי

זענען געפלויגן און געפלויגן מעווען ווייסע,
אימרו פון דער וועלט דיר געבראַכט —
ביסטו אַרויס פון דיין קריז ווי פון אַ כישוף־מעשה
און צום חלום פון דיין פאַלק דערוואַכט.

צום בארג פון האָפנונג דיין יונג־לעבן געבראַכט:
זיך אַרויסגעוויקלט פון דיינע שלייערן־זיבן,
איבער עבידה האָסטו שהחינו געמאַכט —
מיטן רידל אין האנט אין קבוצה זיך פאַשריבן.

האָבן אַקער־אייזן געפאַכעוועט דאָס מדבר־פעלד,
געקוואָלן האָט די ערד מיט ישעיה׳ס ברכה:
אין שורות־בייטן אויסגעלייגט דאָס פעלד —
נאַגיביק און ווייך — אין פרייהיקער הבטחה.

האָבן שאַקאַלן צעפליקט די שטילקייט פון נאַכט,
איין גלוטיקער שייטער — די וועלט איז אין פלאַמען —
האָסטו צוט חורבן פון דיין פאָלק דערוואַכט;
דיין מארטירער־גבורה ניט געקענט מער צאַמען.

* * *

זענען געפלויגן און געפלויגן מעוועס ווייסע —
אין מארטירער־קאמף איז חנה געפאלן טויט.
אויף אייביק דערציילן וועט מען די מעשה:
איז מארטירער־קאמף יז חנה געפאלן טויט.

אין א גאלדערנעם פארנאכט

מיט סראליקן אין א גאלדערנעם פארנאכט,
שפאנען מיר איבער זאמדיק־ווייסע וועגן,
ער טוליעט זיך צו מיר פארטראכט —
ישוארצע אויגן גאפן, רויטע ליפן פרעגן:

— דינה, וואו עבדיקט זיך דער ווייסער־וועג,
און וואוהין גייען אוועק אלע גרויסע שיפן?
— קינד, איך אליין וואלט געטאן א פרעג,
ויאס איך האב ביז איצט נישט באגריפן.

— אין דיין לאנד אין ליכטיקן, מיט אויבסטן און מיט בלומען
איז דא אזויפיל אומעט אין פנים פון קובאנער:
ער שווייגט־אויס א נצחון — שווייגט באמונה —
דער פארמער, קאניע־שניידער און אורבאנער.

— אויסגעצויגן ווי א קראקאדיל ליגט דער אינזל קובא
און וויגט דעם שורש פון אפריקע, שפאניע, האטועי;
יעדער שטאם וועבט ארויין זיין נאטע: די רומבא
און דאנסאן, אין ניגון און אין שלאנגעך־טאנץ ער וויקלט זיי.

— אין דיין לאנד אין זוניקן מיט הימלען זשארזשעט־בלויע,
פעכערן די פאלמעס מיט גאלדיק־גרינע שטערן
און די קאניע־שניידער וואוינען אין כאטקעס ליימיק־גרויע,
און די טאבאק־פלאנצער אין שוויים די בלעטער נערן.

— אט אזוי, מיין טייערער, דערציילט דיין לאנד א מעשה,
אין געווענ פון טראפישע מנהגים און באגריפן
פלאטערט א פארשריבן בלאט, ניט פון טויבן וויסע —
און אזוי האט א גאל־ענער פארנאכט אנגעהויבן טריפן.

די נאך מלחמה'דיקע אידישע אימיגראנטן אין קובא

פון א. י. ד.

נאך דער גרויסער קאטאסטראפע, וואס האט מיט גאט'ס חסד געלאזט לעבן אנדערהאלבן מיליאן אידן אין אייראפע, האט זיך פאר די אידן פון אמעריקאנער קאנטינענט געשטעלט די פראגע: ווי אזוי קענען מיר ראטעווען פון הונגער און קעלט די אידן, וואס האבן זיך על־פי־נס געראטעוועט כון היטלער'ס גאז קאמערן?

כאטש די מערהייט פון די פארבליבענע ציט קיין ארץ ישראל, זענען דאך פאראן אזעלכע, וואס וואלטן געוואלט פארן קיין אמעריקע אין לאטיין אמעריקע, וואו זיי האבן קרובים. אבער אזוי ווי די טויערן פון אמעריקע זענען ניט בריט געעפנט פאר די לעבן געבליבענע, האבן זיי געזוכט כאטש צו זיין נאענט פון אמעריקע, וואס גרעניצט זיך מיט קובא, דורך אן ערלויבעלאן פארקער פון א שטונדע מיט צען מינוט.

א טייל אמעריקאנער קרובים, אויך קובאנער קרובים, האבן דעריבער אנגעהויבן אויסארבעטן די „פערמיטס", וואס דערמעגלעכן אריבערצוברענגען א קרוב, אדער א פריינט אין דער גליקלעכער קובא.

דער דראנג קיין קובא איז אויך געשטארקט געוואָרן איבער דעם אמת'ן קלאנג, אז די אידן אין קובא לעבט זיך זייער גוט. מען האט בלויז פארגעסן צוצוגעבן די פראגע, „ועלכע אידן?" דער אמת, אז די אידן, וואס זענען געקומען נאך דער ערשטער וועלט מלחמה, לעבט זיך גאנץ גוט אין קובא. עס זענען אפילו פאראן פיל אידן, וואס האבן באוויזן צו מאכן קאפיטאלן, פירן גרויסע געשעפטן און לאזן פון זיך הערן דורך צענדליקער קאמפיינען פאר אידישע וועלט ארגאניזאציעס. נאר דאס אליין מיינט גארניט אין צוזאמענהאנג מיט די גיי אנגעקומענע.

נאך דער צווייטער וועלט מלחמה האבן זיך געראטעוועט אין קובא ארום עטלעכע הונדערט אידן. אפשר א צענדליק פון זיי, גאר נאענטע פארוואנדטע פון די קובאנער תושבים — ווי א ברודער, א פאטער — האבן געלייזט זייער פראבלעם דירך דעם יואכ זיי זענען אריינגענומען געוואָרן אין די פארצווייגטע ביזנעס פון זייערע קרובים. די איבעריקע זענען אויסגעשטעלט אויף קרובים פון אמעריקע, וואס האלטן זיי אויס, און א טייל אויפן „דושאינט".

די גערעטעוועטע אידן דרייען זיך ארום איבער די גאסן פון האוואנא, מרענען זיך אויף דער הייסע זון, זוכן וועלכע עס איז באשעפטיקונג אין געפינען ליידער ניט. זיי האבן

ניט די מינדעסטע אויסזיכטן אויף ארבעט, אדער אויף מסחר. קיין ארבעט קענען זיי ניט באקומען, ווייל עס הערשט דאָ א געזעץ, וואָס דערלויבט ניט אריינצונעמען קיין אויסלענדער צו דער ארבעט. וואָס איז שייך געשעפט, איז שוין אוועק די צייט וועו עס פלעגן קומען די איד. אימיגראנטן פון איירָאָפּע, זיך באלד גענומען א קעפּטעלע אויף די פלייצעס, ארויסגעלאָזט זיך איבער די נאסן מיטן אייזיקן וואָרט „בארא־טאָ", ביליק הייסט עס, און די גוטמוטיקע קובאנער האָבן געקויפט ביים גרינעם וואָס שענקט ממש אוועק זיין סחורה, ווייל ער קען ניט ריידן... דאָס ניט קענען ריידן איז אזוי ארום געווען א מעלה זיך ארויפצוארבעטן.

די אימיגראנטן זענען געגאנגען שטופענווייז פון א פּעדלער צו א טיש, פון א טיש צו א געשעפט, און פון א געשעפט צו א הורט געשעפט און אנדערע בארצווייגטע ביזנעס. עס זענען אפילו דאָ א רייע אינדוסטריעס אין קובא, וואָס דער אידישער אימיגראנט האָט אויפגעבויט: די שיך אינדופּטריע, די טעקסטיל אינדוסטריע, פאבריקן פון הויזן, העמדער און קראוואטן. דאָס אלץ האָבן אידן געבויט אין קובא, געבנדיק דערמיט באשעפטיקונג פאר טויזנטער און טויזנטער קובאנער. פריער זענען די אלע זאכן אימפּאָרטירט געוואָרן פון אייסלאנד.

דאָס אלץ איז אָבער געדעדט פון אמאל. היינט קען מען די דאָזיקע וואונדער שוין ניט באוויזן. די ארבעטס געזעצן בינדן די הענט. גלייך אָנהויבן אלס ביזנעסמאן איז פאר דעם איצטיקן אימיגראנט ממש אוממעגלעך. און נאָך א פאקטאָר איז דאָס, וואָס דער איצטיקער אימיגראנט איז אן אויסגעשפּטער, אן אוים געמאטערטער אן דעם גרויסן כוח פון קאמף. ער קומט פון לאגערן און פון וועלדער מיט א גלויבן, אז ער איז געקומען אין א פרייי לאנד וואו עס עפענען זיך פאר אים טיר און טויער פון די אמעריקעס. ער האָט זיך אָבער זייער שנעל אנטוישט. די דאָזיקע איידן דרייען זיך ארום, זענען אין כעס אויף אלעמען, רויידן מיט גאל וועגן דעם אידישן ישוב, וואָס איז אים שולדיק א גרויסן חוב.

עס זענען אפילו דאָ אזעלכע אידן פון די לאגערן, וואָס די קרובים האָבן זיי אראָפּגעברענגט און זיי האָבן זיך שוין באַווּזן צו צעקריגן. עס איז פייער מיט וואסער! צווייי באזונדערע וועלטן האָבן זיך צוזאמענגעטראָפן! עס זענען אויך דאָ אזעלכע, וואָס די קרובים האָבן זיך פון זיי אָפּגעזאָגט און זיי מוזן זיך וועגן נאָך שטיצע צום „רזשאָינט".

געפינען זיך די „גאראטעוועטע" אין דער גרעסטער פאראַוויילונג. יענע וואָס זענען געקומען פון לאגערן, פעלט דער קאָלעקטיוו, וואו זיי האָבן זיך אויסגעלעבט, וואו זייער זאָרג איז געווען אן אלגעמיינע. קומען זיי פון געגנטן, וואו זיי האָבן שוין געלעבט פריי, בענקען זיי נאָך דער פרייהייט! דאָרט האָבן זיי זיך געקענט נעמען צו עפעס א באשעפטיקונג! דאָרט האָבן זיי זיך געקענט איינאָרדענען ווי עס איז, אפילו אָנהויבן פארדינען. קובא זאָגן זיי, מיינט א צווייטער לאגער. א האָבענונגלאָזער לאגער, די איינציקע האָפענונג איז, אז אפשר וועלן די טויערן זיך אמאל עפענען פון אמעריקע. און נאָך א פאקטאָר איז

קומען, צו זיין אין גרויסן אידישן ישוב, דעם גרעסטן ישוב אין דער וועלט. אבער אויך אין דעם פאל האבן זיי שטארק מורא, אז זיי זענען באגאנגען א פעלער מיטן קומען אין קובא. אויב די טויערן פון דער־ניקטע שטאטן וועלן זיך ווען עם איז אן עפן טאן, וועט עס זיין פאר די אירן, וואס געפינען זיך נאך אין די לאגערן אין איראפע, און ניט פאר די אידן, וואס געפינען זיך אין דער „גליקלעכער קובא"...

צו די אלע זאכן וואס די איצטיקע אימיגראנטן געפינען ניט קיין בא־שעכטיקונג, האבן זיי אויך ניט ביי יואס זיך אויסצולעבן געזעלשאפטלעך. די שמחה פון די קובאנער אידן איז ניט זייער שמחה, זייער ארט פאר־ברענגען איז ניט דער זעלבער ווי פון די קובאנער אידן. דאס געזעל־שאפטלעבע קולטורעלע לעבן פון ישוב מיינט פאר זיי א קינדערגארטן, וואו מען וויל זיי אריינזעצן, כדי זיי אנצוהויבן אויסלערנען דאס וואס די וויסן שוין און קענען שוין פון לאנג.

אויף בריוו פון זייערע פריינט אין איראפע, אז מען זאל זיי ראטעווען, ענטפערן די אימיגראנטן, אז עס איז ניטא נאך וואס צו בענקען, אז דא איז אויך אזא מין לאגער אן הא־פענונג!... אז עס טוט זיי באנק, און אז זיי פארשעלטן דעם טאג, וואס זיי האבן זיך געריסן צו קומען קיין קובא! די פרומע אידן, וואס האבן פאר־בלאנדזשעט אין קובא, זענען נאר אומגליקלעך, וויל זיי קענען זיך דא ניט אויסלעבן אויף זייער שטייגער.

די אנטוישונג פון די איצטיקע אי־מיגראנטן איז אין די מערסטע פאלן ליידער א בארעכטיקטע. עס איז אמת שוואר זיי זאלן זיך קענען איינארדנען אין קובא, וואו די לעבנס באדינגונ־גען זענען זייער טייער, אפילו טיי־ערער ווי אין די פאריניקטע שטאטן. די מלחמה האט אלץ ארויפגעשרויבט און עס האלט נאך אלץ אן.

דער אידישער ישוב אין קובא, וואס ציילט א צוועלף טויזנט ביז כופצן טויזנט נפשות, שוין צוגעראכנט די ספרדים און אמעריקאנער אידן, קען אין דעם פאל גארניט באהילפיק זיין די גראטעוועטע אידן. עס איז א צו גרויסער פארנעם פאר זיי.

איך האב צווישן די אלע פלוטים, וואס איך האב באגעגנט, ניט גע־טראפן קיין צען אידן, וואס זאלן זיין צופרידן מיט דער נייער היים. זיי האלטן אין איין טענה'ן: איר וואלט נעדארפט צו וויסן לעבן וועגן דעם! זיי וויסן דארט ניט און מיינען, אז דא שארט מען גאלד אין די גאסן.. זאלן זיי וויסן, אז די לאנע דא איז גאנץ אנדערש ווי מען שטעלט זיך פאר!... עס איז ניט קיין לאנד פאר דער ... קער אימיגראציע! זאלן זיי פארן אדער קיין ארץ ישראל, אדער קיין אמעריקע!...

(איטא)

די גרעסטע שטאט

אין א קאפע הויז אויפ'ן תל אביב'ער שטראנד האב איך געהערט אזא געשפרעך:

— וועלכע איז די גרעסטע אידישע שטאט אין ארץ ישראל?

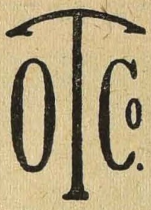
— ? ? ?

— לאטרון.

— פארוואס?

— וויל דארט זענען דא 3 אידישע בירגערמייסטערס.

(„הארץ")

OVERSEAS TRADING CO., S. A.

Importación de materias primas, productos químicos y farmacéuticos. Exportación de productos del país.

Zulueta 464, bajos. **Teléfs. M-3166, A-6665**

C. SCHOENFELD, President.

General Pharmac Co. S. A.

Zulueta 464. **Tel. A-0290**

HABANA. — CUBA.

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר אַלע אונזערע קליענטן,
פרײַנט און דער גאַנצער אידישער קאַלאָניע.
זאָל דאָס נייע יאָר פאַרווירקלעכן אונזערע
נאַציאָנאַלע שטרעבונגען!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

מעסעדזש פון „קוערווא און קאמפאניע"
צו דער געלעגנהייט פון אידישן ניי-יאר 5708

ווי יעדן יאר, דערמאנען מיר זיך אין די פייערלעכע טעג פון אידישן ניי־יאר, וואס ציילט שוין היינט דאס יאר 5708.

מיר צייכן צווישן דער אידישער קאלאניע א קונדשאפט, צו וועלכער מיר באציען זיך מיט דעם גרעסטן רעספעקט.

יאָרן און יאָרן, ווי אונז קומט אויס צו שטיין אין פארבינדונג מיט די אידישע סוחרים און אינדוסטריעלער, און קענען בלויז אכטונג און דאנקבארקייט צו זיי אויסדריקן. מיר האבן שטענדיק וויליק געדינט אונזערע אנצאליקע קליענטן, און וועלן זיך וויטער באמיען אנטקעגנצוקומען מיט ראט און טאט דעם אידישן ביזנעסמאן.

ווי פריינט פון אידישן פאלק, האבן מיר שטענדיק אנטיילגענומען און קאאפערירט מיט די פארשידענע אונטערנעמונגען אין אידישן ישוב.

ביי דער געלעגנהייט פון נייעם יאר, דריקן מיר אויס אונזער אויפריכטיקן וואונטש, אז דאס אידישע פאלק, וואס האט שוין אזוי פיל געליטן, זאל אויפגעריכט ווערן אין א דעמאקראטישער וועלט פון פרידן, און מיר זאלן אלע קענען אנטוויקלען אונזער ארבעט און אונזערע אקטיוויטעטן אין א סביבה פון רעספעקט און קעגנזייטיקער אכטונג.

קוערווא און קאמפאניע

צום־נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן.
פרײַנט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע.
זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען פרייד פאַר
אַלע אידן אויף דער וועלט:

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

CUERVO y Cia.

Almacenistas de Tejidos

MONTE 430. TEL. A-9090. HABANA

פאַר דעם אידישן סוחר איז אונזער כעשעפט ווי זיין אייגענער!
אויב איר זוכט נאָך ניט אונזער קרײַנט שרײַבט אונז גלײַך, און
מיר ווילן אײַך צושיקן אײַנעם פון אונזערע אידישע וויזיטאַנטעס!
מיר האָבן די בעסטע סורטידע און די נידעריקסטע פרײַזן
מיר האָבן שטענדיק לאָגעס און מציאות!

פאַרדינט געלט און ציט צו
קרײַנטן — פארקויפנדיק די
בארימטע ליילעכער נאוויאַ!

NOVIA

Felicitamos sinceramente a nuestros clientes y amigos de la Colonia Hebrea de Cuba en la fecha de su Año Nuevo 5708 y hacemos votos por su prosperidad.

Rodríguez y Vega

Oficinas: EDIFICIO PRIETO, MURALLA 474. Dpto. 509
TELFS.: A-4255, F-8751, U-4313

פאַרזיכערונגען אין אַלגעמיין — רעקלאַמאַציעס
אין פאַרבינדונג מיט אַלע נאַציאָנאַלע און
אויסלענדישע פאַרזיכערונגס - געזעלשאַפטן!
באַנק און קאַמערציעלע רעפערענצן!

SEGUROS EN GENERAL — RECLAMACIONES
En conexión con todas las Compañías de Seguros
Nacionales y Extranjeras
Referencias Bancarias y Comerciales
SOLVENCIA — SERIEDAD — GARANTIA

מיר ווינטשן אונזערע צאָלרייכע קונדן פריינט
און דער גאַנצער אידישער קאַלאָניע אין קובאַ
א כתיבה וחתימה טובה!

י. שטיינבערג

פון האוואנא קיין ניו־יאָרק

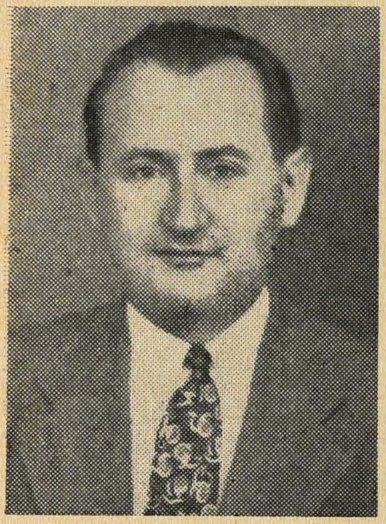
(ריזע־איינדרוקן)

א נאכט אין מיאמי

זיך דורכגעוויגט אָנדערהאלבן שעה, מיטן ערָאפלאַן, ניט באווייזנדיק רעכט ארומרכצולייענען די צייטונג אין האנט, בין איך שוין געווען א גאסט אין אָנקל סעמ׳ם מדינה, אויפן פלי פעלד אין מיאמי.

זיך צוגעזעצט מיט די איבעריקע פאסאַזשירן, אויף גערופן ווערן צום עמיגראציע אינספעקטאָר, האָט דאָס אויג, פונ׳ם גרינעם, וואָס באווכט אונזער אזוי נאָענטן אמעריקאנער שכן צום ערשטן מאָל, געזומען ארומקוקן זיך, און זיך פארהאלטן אויף א גרויסן אנאָנס אין ענגליש און אין ידער שפאנישער שפראך און זיך דערוואוסט, אז אָנקל סעם זוכט צו מאכן ביזנעס און דארף „קאָסטומער" אויף צו פארקויפן איבערבלייבענע (סאָב־ראנטעס) פונ׳ם לעצטן קריג; סך הכל אויף דער סומע פון צען ביליאָן דאָלער... בעלנים וואָס זענען אינטע־רעסירט אין דער טראנזאקציע קענען זיך וועגן צו פלוגי בן פלוגי יערן טאָג אין דער אָנגעוויזענער צייט.

דערהערט מיטאמאָל דורכן מיקרא־פאָן אויסרופן דעם נאָמען פון מיין ווייניקייט האָט איך דערנענטערט צום אימיגראציע אינספעקטאָר און נאָכן באווייזן די דאָקומענטן געענט־

י. שטיינבערג

פערט אויף די געשטעלטע שאלות, און מיט מזל באקומען דעם סטעמפל, מיטן צוזאָג, אז איך וועל האלטן וואָרט און ארויספאָרן ניט שפעטער ווי אין א מאָנאט ארום.

נעמומען א טאקסי און צוגעפאָרן צו אונזער קובאָנער לאנדסמאַן, פעלי־פע פארער, וואָס האָט היינט א גאסט הויז אין מיאמי. זיך געדריקט די הענט און געקלאפט אין פלייצע אויפן היימישן קובאָנער שטייגער און ארויס

אריינכאפן א קוק אויף מיאמי, זען וואס וועט זיך לאזן, ווייל מארגן באלד אין דער פרי איז ווייטער גע־פארן מיטן צוג קיין ניו יארק.

צווי מיאמי׳ם

א שפאציר געטאן אביסל איבער די בריטע און זויבערע מיאמער גאס־לאך, ווען צוליב זונטיק׳דיקן רו טאג, איז כמעט קיין באווענונג ניט געווען. די שטילקייט, די הייזלעך און פרייוואט רעזידענצן געטונקען אין גרינס, האבן דערמאנט האוואנא, ספעציעל וועדא־דא, צווישן וועלכער ס׳איז קיין גרויס־סער אונטערשיד ניטא. בפרט נאך, אז אונטערגעשווימט האב איך ניט ערגער ווי אין קובא וויל די לופט איז ג׳ענ־ווען שטיקנד, ממש ניט אויסצוהאלטן.

— אט דאס איז עס אייער באר־רימטע מיאמי, האב איך נעפרואווט א שפאס טאן מיט מיין באגלייטער, אן אמתער אמעריקאנער מיאמער תו־שב...

— דאס איז טאקע מיאמי, אבער ניט די ריכטיקע — האט ער מיר נעענטפערט אביסל געטראפן פון מיין פראגע. — פאראן דא ביי אונז צוויי מיאמים, איינע וואס איר זעט דא, א שטאט ווי אלע אנדערע שטעט, וואו מענטשן ארבעטן, לויפן, יאגן, שווימען אויף מאכן א לעבן, און באר־ראן א צווייטע מיאמי, — מיאמי ביטש — וואו רייכע רעזידענץ הייז־לער און ריזיקע לוקסוס געבויטע הא־טלען טובלען זיך טאג און נאכט אין שוימיקע ים כוואליעס. באוואוינ־טע פון מענטשן וואס קומען פון די וויימסטע מקומות, וואס ריידן פאר־שיידענע לשונות. אבער זוכן איין און די זעלבע זאך: פארגענינגן, עולם הזה און האבן הנאה פון גאטס וועלטל.

מיר זענען צוגעפארן מיטן „באס" צו דער צווייטער מיאמי, און געגנו־מען א שפאציר טאן איבער די שטארק באוועגלעכע גאסן וואס פירן לענג אוים צום ברעג ארער ווי די מיאמער רופן עס „ביטש".

דער ריכטיקער סעזאן אין מיאמי איז ניט איצט אום זומער נאר ווינ־טער צייט. דעמאלט קומען גאר אנדע־רע געסט קיין מיאמי, דאס זענען מערסטנס רייכע אלרייטניקעס וואס קומען א הולץ טאן, אין דער וואר־מער פרעכטיקער מיאמי. צאלנדיק פאר א טאג אין א האטעל 50 און מערער דאלער, און דאס באקומט מען אויך מיט גרויס שווערייקייטן. איצט אבער געפינט זיך אין מיאמי, ביטש א גאר אנדער סארט טוריסט, ניט קיין מיליאנערן, נאר מענטשן פאר־מעגלעכע וואס זענען געווינינגלעך גע פארן ישרן יאר אויף א זומער וואו־נונג ביי זיך אין לאנד און איצט אז דער קאנסול גיט שוין לייכט א ווייזע, און די רייזע קאסט ביליק איז פארט מען בעסער קיין מיאמי, ווי ערגעץ וואו אויף א פלאיע. זעט מען טאקע צווישן די אנצאליקע איצטיקע טו־ריסטן אויבן מיאמי ביטש, א סך פון אונזערע קובאנער לאנדסלייט און כפעציעל אונזערע אחינו בני ישראל.

דאס שיינע געשלעכט שפאציר־ט ארום איבער די גאסן אין די באד קאסטיומען און באווייזן זיך מיט זיי־ער נאקעטקייט. און זאל מיר דער וואס זיצט אויבן מוחל זיין אויב איך וועל זינדיקן מיטן ג׳ערנאנק און זאגן, אז פארן א סך פרויען וואס זענען

אויס בעסער אנגעטאנערהייט ווי אויסגעטאן... אויך די נייע מאדע פון די „שארטס" אין וועלכע עס שפאציר־ארום די מענער, האבן ווייניק עסטע־טיק אין זיך ווען מען באוויזט זיך מיט זיי, אין א פול געפאקטן רעס־טאראן בייגאכט צווישן אנגעטאנענע דאמען. איך האב זיך צוגעקוקט צו אייניקע בחורים וואס האבן ארומ־געשפאצירט אין „האפמאנס קאפע־טערייע" מיט דער טאץ אין האנט אנגעבילט מיט מאכלים, און געמוזט זיך הויך צושמייכלען. איבער דער קאמישקייט ספעציעל פון איינעם א הויכן בחור מיט דינע פיס, ווי גאנ־ר, וואס האט ארומגעקאקטירט מיט זיין נאקעטקייט פארטרייבנדיק דעם אפעטיט צום עסן... מיט זיין אזוי ניט עסטעטישן אויסזען...

אז מיר דערמאנען שוין אחינו בני ישראל אויפן מיאמי ביטש איז כדאי צו אונטערשטרייכן אז די רייכסטע און גרעסטע האטעלן געהערן צו אידן, און מען מאכט דארט היינט נאנץ גוטע ביזנעס. ס'זענען פארן האטעל אייגנטימער וואס זענען נאר רייך גע־ווארן לעצטנס אין מיאמי, קויפנדיק זייערע האטעלן אין צייט פון קריז, וועו די ביזנעס זענען ניט געווען קיין געהויבענע ספעציעל צוליב דעם וואס מען האט ניט געקענט אריינעמען קיין געסט וויפל מען האט געוואלט, וויל פריער פאר אלעמען זענען גע־ווען די „באים" וואס האבן געקעמפט מיט היטלערן. האבן א סך האטעל אייגנטימער איבערגעלאזט די ביזנעס און זיי פארקויפט פאר נאר ביליקע פרייזן, און איצט מאכן די נייע האטעל אייגנטימער קאלאסאלע ביז־נעס.

דער דורכשניטלעכער פרייז אין די האטעלן א טאג איז פון דריי ביז 5 דאלער, דאס לעבנס מיטל איז אויך אין מיאמי ניט טייער, יעדנפאלס ניט העכער ווי אין קובא. פארואס אויך פאמיליעס וואס וואוינען ניט אין קיין האטעל נאר דינגען זיך אפאר־טאמענטן, וועלכע באשטייען פון איי ניקע צימערן, הארט ביים ים ברעג, אויף קענען זיך באדן אין ים, די מערסטע פון די אפארטאמענטן ווערן פארדונגען אויפן מאנאט. מען מוז ניט דינגען אויף א נאנצן סעזאן. די פרייזן זענען פון 70 ביז הונדערט דאלער א מאנאט. זענען טאקע די אלע אפארטאמענטן אנגעפילט מיט צוגערייזטע, פון פארשיידענע לענ־דער, ספעציעל ווארפן זיך אין אויגן די לאטיין אמעריקאנער. און אז דו גייסט שפאצירן אויף דער גאס, הערסטו צווישן די אנצאליקע שפראכן, די שפאניש שפראך אפשר ניט ווייי־ניקער ווי די ענגלישע... פאלט צו די נאכט, און מען קען מער ניט גענישן פון דער פרישקייט און קיל־קייט פון ים, זעצט מען זיך אויס אויף די בריטע האטעל טעראסן, אין באקוועמע ווייכע פאטעלן, מען פאר־רייסט די פיס אין דער הויך, (אן אמעריקאנער פארם פון באקוועמלעכ־קייט) און דריטראנגיקע ארטיסטן פארוויילן די געסט, מיט לייכט לית־לעך און צוויידיטיקע ווינצן, און דער עולם שעפט נחת, האט הנאה, שמעלצנדיק זיך פון פארגעניגן. עפעס איז מען דאך געקומען אויף „פלע־זשור" דארף מען הנאה האבן פון אלץ וואס לאזט זיך, פון אלץ וואס מען טראנט אונטער. צו וואס איבערקלייבן? עס איז א שאד די צייט; עס קאסט דאך געלט...

ניט אלץ איז ליכטיק אין מיאמי

ניט אלץ איז אבער ליכטיק אין דער זוניקער מיאמי, דער וויים הויטיקער איז נאך אלץ דאָרט א גרויסער מיוחס און ווען זיך ניט אויסמישן מיטן נעגער. זיי די שווארץ הויטיקע דארפן וויסן זייער פלאץ, און ווען אזא איינער דארף פאָרן אין „באָס" דארף ער זיך זעצן פון הינטן, און דאָס אויב דער פלאץ איז פריי און קיין וויסער זיצט דאָרט ניט. דארפסטו נעמען א טעקסי, דארפסטו זיך אויסזוכן א וויסן שאָפער, וויל דער שווארצער דארף פירן זיינם גלייכן, דעם נעגער. כאָטש אפיציעל זענען דאָס ניט קיין פארָאדעי־נונגען פון דער רעגירונג, און עם עקזיסטירן פאר דעם ניט קיין אננעי־נומענע געזעצן, היט דער שווארץ הויטיקער אָפּ מיט דער גרעסטער שטרענגקייט אָט די ניט־געשריבענע געזעצן, וויל ווען ניט וויסט ער, אז עס קען אמאל מיט אים געשען דאָס וואָס עס איז שוין ניט איינמאל געשען מיט א צווייטן ברודער זיינעם פון דער זעלבער ראסע... איז צו וואָס ריזיקירן דאָס ביסל חיות, און איינשטעלן דאָס בינטל בייגער... איז אראָפגעבויגן דעם קאָפּ, און געמאכט א וואַרע, דרך ארץ, דער וויסער מיוחס גייט...

אין באן

9 מיט פערציק מינוט אין דער פרי רירט שטיל, אָן טומל און פייפערייי, אונזער באן, וואָס גייט קיין ניו יאָרק.

26 שעה דארף נאָרמאל דויערן דער וועג, אָבער ער פארשפעטיקט זיך כמעט אלעמאל אויף א שעה אָדער גאָר צוויי — דערקלערן מיר מיינע באן שכנים וואָס פאָרן ניט צום 1־טן מאל און האָבן שוין דערפאָרונג.

אונזער באן רופט זיך „טשעמפיאָן" און באווייזט טאקע אז ער איז ווערט דעם נאָמען, וויל ער שניידט דעם וועג מיט א ריזיקער שנעלקייט. די וואגאָנען צייכנען זיך אויס מיט אלע באקוועמלעכקייטן, פארן ספעציעלע שלאָף וואגאָנען, רעסטאָראָן און רויכער וואגאָנען. אלץ איינגעאָרדנט ניי, פרישׁ, רייך און באקוועם.

פארן אויג לויפן פארביי לאנדשאפטן וואָס זענען דיר גוט באקאנט, פאלמען בוימער, מיט א בלויען לויטיקן הימל. און זעסט א קלייענם אונטערשייד פון דיין קובא, כאָטש ביזט שוין פארפאָרן געגנוג ווייט...

איך כאפּ א בליק אויף מיינע באן שכנים, און דערווייז זיך, אז מיין שכן איז א ניו יאָרקער יונגערמאן, וואָס זאָגט מיר שטיל, אז ער איז א דושה, א איד, אָבער רעדן און פארשטיין קיין אידיש קען ער ניט, און איז „ווערי סאורי" וואָס מיר וועלן מוזן ווי עס איז אדורכקומען מיט מיין ניט גוטן ענגליש... די אנדער צוויי נאָענטע לעבן מיר זענען צוויי שבנות, אמעריקאָנער מיידלעך, לויט וועמענס אויסזען איז שווער צו זאָגן צו זיי זענען אידישע. יערנפאלס אויף מיין פראגע צו זיי קענען אידיש האָבן זיי געעגטפערט האסטיק אז זיי „אנדערסטענדן" ניט... די צוויי שכנות (שוין אין די יאָרן) זאָגן מיר דאָס זיי זענען נאָך צו האָבן. דאָס הייסט פרייליגס, און זיי פאָרן איצט צוריק פון מיאמי, וואו זיי האָבן פאָרבראכט דאָרט זייער וואקיישאָן, און

איצט פֿארט מען צוריק קיין ניו יאָרק, צו די דזשאָבס.

איינע איז א דרעסמייקערקע און די צווייטע „א טיטשערקע"... ביידע זענען שטארק בארעדעוודיקע, און ווען זיי דערהערן אז דער שרייבער פון די שורות קומט פון קובא צוגיסן זיי זיך שיער ניט פון התלהבות, און ווילן גלייך וויסן צו עס איז טאקע אמת וואָס מען זאָגט, אז די קובאנער זענען אזעלכע ראָמאנטישע מענער, וואָס שפּילן אוים סענטימענטאלע סערענאדעס יעדער פרוי וואָס זיי באגעגענען שפּאצירן אין פֿוונט אין גאס...

ביים עסן אין רעסטאָראן טרייסלט די באן ניט שלעכט אונטער. דארפסט זיך גוט אנשטרענגען און קעמפן מיט גאָפּל־מעסער, אויף קענען דערטראָגן צום מויל די מאכלים פון טעלער, ווייל זיי לויפן דיר אוועק צו אנדער טיילן פון פּנים.

אין די רויכער וואָגאָנען זיצן פֿאָרלעך צוואמענגעדריקטע, לאָזנדיק גערדיכטע שנירלאך רויך פון די ציגארעטן, פארטרינקענדיק דערביי שארפע משקאות, וועלכע מאכן היימיש נאָענט און פרייַ צעבונדן די צונג...

פאראן אויך שטילע אָפּגעזונדערטע נאָטורן, מיידן זיי אוים צופעליקע באקאנטשאפטן; האָבן ליב דאָס איינזאמע ווינקל, זיין מיט זיך אליין, זאמע ווינקל, זיין מיט זיך אליין. פונ'ם רויכער וואגאָן, בלעטערן לאנגזאם די אָנצאָליקע אילוסטרירטע נייעס זשורנאלן, ביז זיי דרימלען אין פארחלומט אונטער דעם קלאנג פון מאנאטאנעם באן מאָטיון, וואָס פירט ערגעץ ווייט אין א פרעמדע נייע וועלט.

אויף פֿטרן די ציים, ארומרגעשפּאצירט אלע וואגאָנען, און צוגעקומען צו די ערשטע צוויי וואָס גרענעצן זיך מיטן לאָקאָמאָטיוו. געפרואוט אריין אינעווייניק, און געוואָרן אָפּגעשטעלט פון א טונקל־הויטיקן פּאסאזשיר און איידל אָבער געגוג שטרענג א זאָג געטאָן:

— עקסקיוזמי, דא איז אָנלי פאר די קאָלאָר פיפל...

שוין האָבנדיק אביסל דערפארוג פון מיאמי האָב איך פארשטאנען, און האסטיק אן איבערטראכטן זיך צוריקגעצויגן. צוגעקומען צום רויכער וואגאָן, געהייסן זיך דערלאנגען א קאלט גלאָז ביר אויף אָפּפרישן זיך אביסל.

געפילט א באדערפענישׂ צו רעדן, האָב איך א פרעג געטאָן מיין שכן, אן אמתער יענקי, וואָס האָט זיך אליין אונטערגעהאלטן מיט א וויסקי.

— טאָרן טאקע די שווארץ הויטיקע ניט פֿארן צוזאמען אין די זעלבע וואגאָנען ווי די ווייסע?

— וואָס מיינסטו — האָט ער מיך אָנגעקוקט ווי איך וואָלט ניט גענוגן ביים קלאָרן זינען, — אודאי טאָרן זיי ניט, מיט ווייסע צוזאמען. דאָס פעלט נאָך. איך וואָלט אליין אזא איינעם דערשטיקט ביים גאָרגל, ווען ער זעצט זיך צו לעבן מיר. בעליוומי — האָט ער זיך הויך משונהדיק צעלאָכט פון זיין אייגענער חכמה, פארזשמורענדיק טיף די קלייניע שיכורע אויגעלעך...

— איז פארוואָס פֿארן זיי עפּנס אין די ערשטע וואגאָנען און ניט

אין די לעצטע? האָב איך ווייטע־ געפֿרעגט?

— אָט דאָס איז דערפאר — האָט ער שטיל זיך צו מיר איבערגעבויגן ווי ער וואָלט געקליבן זיך מיר דער־ציילן דעם גרעסטן סוד — ווייל מען זאָגט, אַז מיט יאָרן צוריק איז פֿאַרגע־קומען א גרויסער באַן עקסידענט, זע־נען אמשטאַרקסטן צוריבן און צושע־דיקט געוואָרן די ערשטע וואגאָנען... פֿארשטייסט שוין, פֿארשטייסט...

— איז אויב דער ווייסער ווייל אזוי ניט זיין נאָענט מיטן שוואַרץ הוי־טיקן איז פֿארוואָס זענען עס אלע קעלנער אין דעם רעסטאָראן וואגאָן דוקא שוואַרץ הויטיקע?

— אָט דאָס זעסטו איז שוין וואָס אנדערש. זיין א קעלנער, מיינער א באַרינער, דאָס מאכט ניט אויס, פֿאר־שטייסט, באָי, פֿארשטייסט?...

זיך האַסטיק אויפגעשטעלט און זיך צוריקגעשלעפּט אין וואגאָן. טיף כאַר־זונקען אין ווייכן געזעס, און פֿאר־טראַכטנדיק זיך דערמאָנט אין דער באַקאַנטער דראַמע „מיסיסיפּי", פֿונם יונגן פֿארשטאַרבענעם לייב מלאך, וואו עס ענטפערט אן אלטע נעגער מאמע דעם ווייסן אדוואָקאט, וואָס ווייל ניט פֿארטיידיקן איר זון; „ווי וועט זיין צו דער ווועלט וועז מילאַנען נעגערס וועלן זיך אַליין נע־מען פֿארטיידיקן". פֿאַראַפאזירנדיק אין געדאנק אָט די פֿראַזע, האָב איך שטיל צו זיך געזאָגט: ווי וועט זיין צום מיוחסדיקן אמעריקאַנער דזשענ־טעלמאן וועז פּופּצן מיליאָן נעגער אין אמעריקע וועלן איין פּרימאַרגן בא שליסן אז זיי זענען גלייכבארעכט־קע בירגער, וואָס זיצן אוז פֿאַרן או־מעטום צוגלייך מיטן ווייסן. צו זר

ווייל דאָס אַדער ניט... ווער ווועט דע־מאָלט וועמען שטיקן אוז דערשטיקן?.

זיך דורכגעשלאָפּן די נאכט, אוז געכאפט א בליק אויף מיינע צוויי שכנות וואָס חלומען פוז פֿארליבטע מענער, וואָס זאָלן פֿאר זיי שפּילן סענטימענטאלע סערענאדעס, אוז גע־זען פּנימער ניט צוגעפֿראווועט, כאר־שלאָפענע אין זייער נאטירלעכע־פֿארוועלקטקייט, אוז געזען ווי געראכט איז, געוועז דער וואָס האָט אמאל געוואַרפן די פראזע, אז א פרוי איז אזוי פיל אלט ווי זי זעט אויס וועז זי שטייט אויף פוז בעט. מיינע שכ־נות האָבן אויסגעזען, אז זיי וואָלטן שוין פוז לאנג געמעגט הערן שפּילן ניט קיין סערענאדעס, נאָר דעם פּשוט־טן חופּה מארש...

שוין פֿארביי געפֿאָרן וואשינגטאָן, דער זייגער איז שוין באלד 9 אין דער פרי, עס פעלט שוין ניט מער ווי א צוויי שעה אַנצוקומען אין ניו יאָרק. דער טאָג איז א זוניקער, א ליכ־טיקער, פֿארן באן בענסטער לויפן פֿארביי געדיכטע סאָסנע וועלדער אוז גרינע פעלדער וואָס שפּיגלען זיך אין דורכזיכטיקע טייכלאך.

שוין לאנג זייער לאנג האָט דאָס אויג ניט געזען אזא פֿראכטפולע לאנד־שאפט וואָס שמעקט מיט אנדערש־קייט, וואָס דערמאָנט דאָס וואָס איז אוועק מיט פייער אוז רויך, דיין אמא־ליקע היימלאנד, דיין פּוילן.

די פאסאזשירן נעמען זיך גרייטן, מען וואשט זיך אוז מען פּוצט זיך צו. אייניקע טוען איבער זיך אפילו די קליידער. מען נעמט צוזאמען די וא־ליזן, ווייל אָט־אָט אוז ניו יאָרק איז פֿאר די אויגן...

מיינע שכנות וואָס זענען די גאנצע

צייט געווען אזוי בארערעוודיק נעמען אן ערנסטע מינעס, די פנימער אביסל פארזאָרגטע, פארוואָלקנטע, ווער ווייס וואָס זיי טראכטן? וואָס שטיקט די מיידלשע נשמות, אָט איז מען גע־פאָרן, אָנגעפילט מיט האָפענונג, מיט פרייד ווייט פון דער היים, צו נייע מענטשן, אויסרועז זיך אן פארברע־גען אן אפשר וועט זיך אויך מאכן עפעס א בחור. אן איצט פאָרט מען צוריק מיטן זעלבן וואָס מען איז אוועקגעפאָרן. צוריק צום דער ארבעט, צוריק צו דער טעגלעכער גרויקייט, צום דושאָב, וואָס שלינגט אין די טעג, די יאָרן... דאָס לעבן...

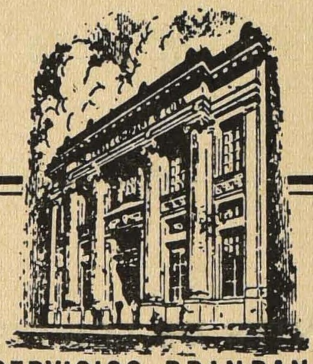
—0—

דער ענטוישטער

א באקאנטער עסקן פון תל אביב, וואָס איז די טעג צוריקגעקומען פון שווייץ, האָט מיטגעבראכט פון דאָרט א מתנה, א פרעכטיקן האנט בייטל פון אויסגעצייכנטן לעדער.

מען קען זיך פאָרשטעלן דעם עסקנס ענטויישונג, וועז איינער פון די פאסא זשירן, וואָס איז מיט דעם עסקן צוזא מען אהיימגעפלויגן קיין ארץ ישראל, האָט דערקלערט, אז דער בייטל שטאמט פון זיין פאבריק אין... אין תל אביב.

(„דבר")

NUESTROS SERVICIOS BRINDAN VENTAJAS

QUE UD. NECESITA - CONSULTENOS!

The Trust Company of Cuba

OFICINA PRINCIPAL: OBISPO 257

SUCURSALES: LINEA 705, ENTRE A Y PASEO
OFICIOS 112, ESQ. A AMARGURA

MIEMBRO DE LA HABANA CLEARING HOUSE

TTC-13-44

Charles Bloch y Hno.

Bernaza No. 241 — Telf. A-9500 — Habana

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר אַלע אונזערע
פריינט, קונדענטן און באַקאַנטע, און ווינטשן
זיי אַ יאָר פון גליק, פרייד און פראָספעריטעט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

FABRICANTES DE LOS CINTURONES

Elasti Glass

LOS CINTURONES Y TIRANTES DE

CRISTAL ELASTICO LEGITIMO

Confecciones

K I V E S T

De Kive Szlezinger

Egido 573 Tel. A5-3842 Habana

די מארקע קיוועסט איז שוין באקאנט אין אלע געשעפטן פון קובא. פון קאבא סאן - אנטאניא ביז פונטא מאיסי! ווייל יעדער סוחר ווייסט, אז עס איז די בעסטע ארבעט און זייער גוטע באהאנדלונג! אויב איר האט נאך ניט געמאכט די פעדידע — פ ר ו ב י ר ט !

מיר באגריסן צום נייעם יאר אלע אונזערע פריינט, קליענטן און באקאנטע, און ווינטשן זיי א יאר פון גליק, פרייד און פראספעריטעט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת-כ ת ב ו !

K - LISTO KILOWATT

"SU SIRVIENTE ELECTRICO"

Felicita a la Colonia Hebrea de Cuba con motivo del Año Nuevo Hebreo 5708.

AMPLIAS FACILIDADES

EN TODOS LOS

DEPARTAMENTOS DE BANCA

The BANK of NOVA SCOTIA

Establecido en 1832

וי אזוי ס'איז פארפאסט געווארן דער קובאנער נאציאנאלער הימן

פון ס. בן - צבי

* * *

אין מיטן אויגוסט פון היינטיקן יאר איז געווארן אכציק יאר זינט עס איז פארפאסט געווארן דער קובאנער נאציאנאלן הימן. די דאזיקע מוזיקאלישע שאפונג, וואס האט געגבן דעם אויסדרוק צו די פאטריאטישע סענטימענטן פון קובאנער מאלק, האט אין צייט פון די אומפאפ ענגיקייטס מלחמות געווען אין ספיריר דאס פאלק צום קאמף און אין צייט פון דער רעפובליק דערקוויבן די נאציאנאלע אחריות און געפירט צו דער רעאליזירונג פון די דערהויבענע אידעאלן און פרינציפן פאר וועלכע די גרויסע פרייהייטס קעמפער און פאטריאטן האבן אוועק געגבן זייער לעבן.

פערדאָ פיגערעדא איז געווען דער פארפאסער פון הימן „לא באיאמעסא" וואס איז היינט דער נאציאנאלער הימן פון דער זועלבסטשטענדיקער און פרייער קובאנער רעפובליק. און די כארפאסונג איז געמאכט געווארן אין א צייט וועו קובא האט אמעריקאנישע אקופאציע פון דער שפאניישער אונטערדריקונג, און ביי די קובאנער איז שוין געווען רייף צו געדאנק אנצוהויבן א רעוואלוציאנערן און באוואפנטן אויפשטאנד, כדי זיך צו באפרייען פון דער שפאנישער קאלאניאלער אונטערדריקונג.

פערדאָ פיגערעדא איז געבוירן געווארן אין באיאמא, דעם 29-טן יולי 1819, ער איז געווען אן אדוואקאט, און האסענדאדא, וועלכער האט אויך קולטיווירט ליטעראטור און מוזיק. פון זיין יוגנט איז ער געווען טעטיק צווישן די גרופע פאטריאטן, וואס האבן קאנספירירט קעגן דעם שפאנישן רעזשים. שוין אין 1851, נאך דעם דורכגעפאלענעם פארזוך פון נארציסא לאפעז, וועו אנגעזעענע קובאנער פאטריאטן פון באיאמא זענען ארעסטירט געווארן און ארויסגעשיקט געווארן פון לאנד, איז אויך פיגערעדא באשולדיקט געווארן אלס איינער פון די פארשוועדער. אבער אים איז גע לונגען צו אנטלויפן קיין האוואנא.

אין א צייט שפעטער וועו ער קומט ווידער אין זיין היימשטאט האט ער וויטער פארגעזעצט זיינע פאטריאטישע אקטיוויטעטן. באיאמא דארף מען גערענקען, איז געווען דאס וויגעלע פון דער רעוואלוציאנערער

באוועגונג און פון דאָרט קומען ארויס די אָנגעזעענסטע פרייהייטס קעמפער. און עס איז דערפאר זעלבסטפאר־שטענדלעך, אז אין דער שטאָט, איז די קאָנספיראַטיוות באוועגונג געווען אמשטארקסטן אנטוויקלט. די פאט־ריאָטן פון באיאמאָ האָבן זייער אר־בעט געפירט דורך א מאסאנישער לאָ זשע „עסטרעיא טראָפיקאל", וואָס איז געגרינדעט געוואָרן דורך פראנ־ציסקאָ וויסענטע אגילערא. דאָרט פלעגט מען זיך פארזאמלען און דאָרט פלעגט מען אויך ארומרעדן אלע פלע נער און אינפארמירן ווי אזוי די בא וועגונג ענטוויקלט זיך אין די אנדע־רע שטעט פון לאנד.

אין יאָר 1867 זענען די צוגרייי־טונגען שוין געווען אזוי פארגעשריטן, אז אייניקע פאטריאָטן האָבן געהאלטן אז מען דארף גלייך אָנהויבן דעם אויפשטאנד אין די פראָווינצן אריענ־טע אין קאמאנווי און וועלן במי מילא צושטיין די איבעריקע פרא־ווינצן. פראנציסקאָ וויסענטע אגילע־רא, איז אָבער געווען קענן יעדן אי־בערגעהיליטן שריט. ער האָט געהאלטן אז פריער דארף מען צונויפזאמלען די געהעריקע פאָנדן וואָס זענען נוי־טיק פאר אזא ריזיקער אונטערנעמונג און אויך צוגדייטן דעם מענטשן מא־טעריאל, ווייל אין קענענפאל וועט די דעוואָלוציע זיין א דורכפאל.

די הויפּט פון פּעדרא פיגערעדא איז ניט איינמאל געווען דער פלאץ, וואו עס פלעגן אפגעהאלטן ווערן בא־ראטונגען פון די פירער פון דער קאָנספיראַטיוויער באוועגונג. אין דעם אָוונט פון 14־טן אויגוסט האָבן זיך אין דער הויפּט פון פיגערעדא פאר־זאמלט וויסענטע אגילערא און מא־סעא אָסאָריא, כדי אויסצוארבעטן א געוויעם פראָיעקט וועגן דעם אויפ־שטאנד. נאָך א לענגערן מיינונגס אויסטויש איז אייגשטימיק באשלאָסן געוואָרן דעם נעקסטן אָוונט צו רופן א גרעסערע צאָל מענטשן, כדי צו פארמירן א רעוואָלוציאָנערן קאָמי־טעט, וואָס זאָל טראָגן די נאנצע אחריות און אָנפירן מיט דער צוגרייי־טונגס ארבעט צום אויפשטאנד, און איידער די געהיימע זיצונג איז אָפּ־געשלאָסן געוואָרן האָט מאסעא אָסאריא זיך געוועגדעט צו פעדרא פיגערעדא און אים דערקלערט, אז אזוי ווי מיר האָבן זיך שוין קאָנסטי־טואירט אין א קריגס קאָמיטעט, דארפן מיר האָבן אונזער „מארסיליע־יע", און דערפאר איז עס דיין אויפ־גאבע אלס מוזיקער אזא מארש צו פארפאסן.

פעדרא פיגערעדא איז געוואָרן בא גייסטערט פון דעם פּאָרשלאג און ער האָט צוגעזאָגט זייגע צוויי נאָענטע חברים, אז מאָרגן זוען מען וועט זיך ווידער צוזאמענקומען וועט ער שוין האָבן פארטיק דעם מארש, אונ־טער וועלכע קלאנגען די קובאנער פרייהייטס קעמפער וועלן גיין אין מלחמה אויף אויסצוקעמפן די נאציא־נאלע זעלבסטשטענדיקייט און פרייי־הייט.

עס זענען פארן פארשיידענע וועג סיעס וועגן דעם געוויעם טאָג וועו פעדרא פיגערעדא האָט פארפאסט די מוזיק. די מערסטע היסטאריקער האלטן אָבער, אז דער פאטריאָט האָט געהאלטן זיין צוזאָג און דאָס מוזי־קאליש ווערק געשאפן גלייך דעם

נעקסטן טאג, דאס הייסט דעם 15־טן אויגוסט 1867 ביי זיך אין דער היים. דער פארפאסער האט דאן ניט געטראכט וועגן שאפן דעם נאציאנאלן הימן, נאר א קריגס מוזיק, וואס זאל אנצינדן און דערמוטיקן די העלדישע זין פון באיאמא, וועלכע האבן געדארפט אנהויבן דעם אויפשטאנד.

פעדרא פיגערעדא האט זיין קאמפאזיציע אנגעשריבן בלויז פאר פיאנא, און ווען עס האט זיך דערנענטערט דער טאג פון דער רעוואלוציע, האט ער פארלאנגט די מיטהילף פון מאנועל מוניאז, וועלכער איז געווען דירעקטאר פון א ארקעסטער אין באיאמא, אז ער זאל צוגרייטן די קאמפאזיציע אויף פאר אנדערע אינסטרומענטן, כדי זי זאל קענען אויסגעפירט ווערן פון א גאנצן ארקעסטער.

ערשט אין מאנאט מאי פון 1868 האט פיגערעדא וועגן דעם געלאזט וויסן מוניאז'ן און צו דער זעלבער צייט פון אים פארלאנגט, אז ער זאל די גאנצע זאך האלטן בסוד, כדי קיינער זאל דערפון ניט וויסן ביז דעם מאמענט וען דאס וועט אויסגע פירט ווערן עפנטלעך. מוניאז איז געווען שטארק באגייסטערט פאר דער קאמפאזיציע און וואלטס באגרייסט דעם פארפאסער, אנווייזנדיק אז „דאס איז אן אריגינעלער מארש וואס פארכשופט און באגייסטערט".

אין עטלעכע טעג ארום איז די אינסטרומענטאציע פון „לא באיאמאסא" שוין געווען פארטיק. די ערשטע אויפפירונג איז פארגעקומען טאקע אין דער היים פון מאנועל מוניאז און ביי דער אנווועזנהייט פון פעדרא פיגערעדא אגילערא אסאריא און אנדערע נאענטע פריינט. וועז פעדרא פיגערעדא האט געהערט ווי אזוי די ארקעסטער אינטערפרעטירט זיין פאר פאסונג, איז ער געווארן שטארק באגייסטערט און באשלאסן צו זוכן א גלעגנהייט ווי אזוי דעם מארש צו שפילן אין דער עפנטלעכקייט.

נאך אן איבערטראכטעניש איז ער געקומען אויף א גלואנגטן געראנק. דער פאסיקטער פלאץ וואלט געווען אין הויפט קלויסטער פון באיאמא, אין מאנאט יוני, וועז עס ווערט דורכגעפירט די פראצעסיע אין פארבינדונג מיט „קארפוס קריסטי". דער פארפאסער האט זיך טאקע וועגן דעם פארשטענדיקט מיט דעם גלח באטים טא, וועלכער איז געווען זיינער א נאענטער פריינט אין אויך באקאנט אלס אן אמתער פאטריאט און דער גלח האט אנגענומען דעם פארשלאג ניט קוקנדיק אויף דעם וואס מאנועל מוניאז, דער דירעקטאר פון דעם ארקעסטער האט אנגעוויזן, אז דער גובערנאטאר וועט אנוועזנד זיין אין קלויסטער. עס איז געבליבן, אז אויב דער גובערנאטאר וועט פרעגן מוניאזן וועגן דער מוזיק זאל ער ענטפערן, אז פיגערעדא האט געהייסן אויספירן דעם דאזיקן נומער.

אין דעם אנגעוויזענעם טאג וועז עס האט געדארפט פארקומען די פראצעסיע איז דער קלויסטער פון באיאמא געווען פול מיט גלויביקע און מיט פאטריאטן. נאך א רייע רעליגיעזע צערעמאניעס איז געקומען דער מאמענט וועז די ארקעסטער פון מוניאז האט אויסגעשפילט די מוזיק פון „לא באיאמעסא". דער גובערנאטאר אודאעטא, וואס איז אנווועזנד געווען מיט זיין גאנצן שטאב, האט גלייך באמערקט, אז דאס איז ניט קיין רעליגיעזע מוזיק, נאר א קריגס מוזיק.

וועז די פראצעסיע האט זיך פארענדיקט און דער דירעקטאר פון דער ארקעפטער מאנועל מוניאז איז געקומען צו זיך א היים, האבן אים דארט אפגעווארט צוויי מיטגלידער פון דער ציוויל־ער גווארדיע און זיי האבן אים אוועקגעפירט צום גובערנאטאר, וואו מען האט אים געפרעגט וואו ער האט געגנומען אן פארוואס ער האט געשפילט די דאזיקע קריגס מוזיק. אויף דעם האט מוניאז געענטפערט, אז דאס איז ניט קיין קריגס מוזיק און ער האט עס אינטערפרעטירט בלויז כדי צופריד־נצושטעלן די ביטע פון זיין פריינט פער רא פיגערערא.

מען האט גלייך אויך געבראכט דעם פארפאסער פון דער „לא באיא־מעסא" פארן גובערנאטאר און מען האט אים באשולדיקט אין אויסנוצן מוניאז'ן, אז ער זאל שפילן „א מארש וואס פארמאגט גארניט פון רעליגיעזיקייט אבער פיל פון פאט־ריאטישקייט".

אויף דעם האט פעררא פיגערערא געענטפערט, דעם גובערנאטאר, אז אזוי ווי ער איז ניט קיין מוזיקער, דערפאר האט ער ניט קיין רעכט צו אורטיילן אז דאס איז א פאטריאטישע מוזיק. פיגערערא'ן האט מען ערלויבט זיך צוריקצוקערן א היים.

די קובאנער רעוואלוציע האט זיך אנגעפאנגען דעם 10־טן אקטאבער 1868 אין דער פינקע „לא דעמאקא־גוא", וואס האט געהערט צו סעס־פערעס'ן. די פרייהייטס קעמפער האבן באשלאסן גלייך צו אטאקירן די שטאט באיאמא, צוליב איר סטראטעגישער פאזיציע אין דער פראווינץ אריענטע. דעם 22־סטן אקטאבער זענען די קו־באנער פרייהייטס קעמפער אריין אין באיאמא. דאס איז געווען א טאג פון יובל און ענטוזיאזם. עס איז דורכגעפירט געווארן א ריזיקע מאני־פעסטאציע אין וועמענס שפיץ עס האט זיך געפונען סעספעדעס און אויך פעררא פיגערערא. וועז די מא־ניפעסטאציע האט זיך אנגעהויבן בא וועגן האבן אלע אנגעהויבן זינגען די מעלאריע פון „לא באיאמעסא". פער־רא פיגערערא איז געווען איבער גליק לעך און באגיסטערט פון דער סצע־נע און רייטנדיק אויף זיין פערד האט ער ארויסגענומען א שטיקל פא־פיר פון קעשענע און מיט א בלייפע דער האט ער אנגעשריבן די פאלגנדע פערזן.

אל קאמבאטע קארערד באיאמעסעס,
קע לא פאטריא אם קאנטעמפלא
ארגויאסא
נא טעמאאים אונא מוערטע
גלאריאסא,
קע מאריר פאר לא פאטריא עם
וויווויר.

ען קארנאס וויווויר, עס וויווויר
ען אפראביא אי אפרענטא סומידא
דעל קלארין עסקוטשאד על סאנידא,
א לאם ארמאס וואליענטעס קארערד!

מער האט ער ניט געקענט שרייבן. די מאסע האט א כאפ געטאן דאס שטיקל פאפיר און באלד האבן אלע געזונגען דאס ליד.

דער גובערנאטאר פון באיאמא איז דאן געזעסן ארעסטירט און פון וויטנס האט ער געהערט די מעלאריע און די וועלטער פון „לא באיאמעסא".

ער האָט דאן צו זיך אליין געזאגט: „איך האָב ניט געמאכט קיין טעות. דאָס איז געווען א קריגס־מזל".

פערדאָ פיגערעדאָ, דער פארפאסער פון „לא באיאמעסא" האָט פארנומען זייער א וויכטיקן פלאץ אין דער מלחמה קעגן שפאניע וואָס האָט זיך אנגעהויבן דעם 10־טן אקטאָבער 1868. דעם 10־טן אפריל פון 1869, וועז סוועדט אפגעהאלטן די בארזאמלונג פון גואימארא, האָט פארנומען דעם אמט פון וויצע קריגס מיניסטער. זיין געזונט צושטאנד איז אבער ניט געווען קיין צופרידנשטעלנדער. אין 1870 איז ער שוין ערנסט קראנק און ער מוז פארבלייבן אין לאָס טואס. סעספעדעס האָט געדענקט אז יענער פלאץ איז ניט קיין זיכערער פאר פיגערעדאָ'ן און ער האָט דערפאר פארדנט מען זאָל אים אריבערפירן אין א מער זיכערן פלאץ. ניט קוקנדיק אבער אויף דעם אלעמען האָבן די שפאניער אים געמומען געפאנגען דעם 8־טן אויגוסט. זיי האָבן אים אריבערגעפירט קיין סאנטיאגא און דארט איז ער פארורטיילט געוואָרן צום טויט. ער איז דערשאָסן געוואָרן דעם 17־טן אויגוסט.

אין קובא זענען געשאפן געוואָרן פיל מיליטעריש קאמפאָזיציעס אוו הימנען פאר „לא באיאמעסא" און נאָך דעם. „לא באיאמעסא" איז אבער געוואָרן דער נאציאָנאלער הימן פון קובא, וויל אין דער שפונג איז אמבעסטן און אמשארפסטן אויסגעדריקט געוואָרן דער ווילן פון קובאנער פאָלק צו זיין פריי און זעלבסטשטענדיק.

מאטערוא

דער געשמאקסטער געטראנק!

באגריסט אויפריכטיק די
אידישע קאלאניע אין קובא
און ווינטשט אלעמען א יאר
פון גליק און פראספעריטעט!

M. V.

מרדכי היהודי

דער באַהאלטענער שופר

——(פון די אידישע לעגענדעס)——

לכבוד די ימים נוראים

„האָט אברהם אויפגעהויבן זיינע אויגן און האָט דערזען א ווידער, וואָס האָט זיך איינגעדרייט אין א צוויי־ג מיט זיינע הערנער, איז אב־רהם געגאנגען, און האָט גענומען דעם ווידער, און האָט אים אויפגע־בראכט פאר א בראנד אָפּפער אַנ־שטאָט זיין זון".

און דעם ווידער'ס רעכטן האָרן האָט אברהם איבערגעלאָזט און גע־מאכט פון אים א שופר. און אברהם האָט גענומען דעם שופר און געבלאָזן און האָט תפילה געטאָן:

„איך בעט דיר, גאָט, אלמעכטיקער! דו ווייסט אליין דאָך אז כ'האָב איינ־געהאלטן מיין רחמנות פאר מיין אייניציק קינד, כדי צו הילפן דיין נאָמען אויף דער וועלט; און דו נאָר מיט דיין גרויס בארעמהערציקייט האָסט מיר געשיקט דעם ווידער פאר א קרבן אנשטאָט מיין זון, וויל עס איז געווען דיין ווילן אויפצושטעלן פון מיין זאָמען פאר דיר א באַלק. און דעריבער בעט איך דיר, עס זאָל דיין ווילן זיין אויף ווייטער — אז ווען עס וועט אָנקומען א שלעכטע צייט פאר אָט דיין פאָלק, ווען שונ־אים וועלן דריקן אים און אים פאר־יאָכן; און אז עס וועט אויפשטיין איינער פון דיין פאָלק ישראל'ס זין און וועט געפינען אָט דעם שופר און וועט בלאָזן און וועט טאָן תפלה צו דיר פאר זיין פאָלק — זאָלסטו צוהערן זיין תקיעה און זיין תפלה און דערמאָנען זיך אָן מיין זון יצחק, און העלפן זיינע קינדער אין זייער אומגליק".

און ווען ער האָט געענדיקט זיין תפלה, האָט אברהם געמומען זיין שו־פר און האָט אראָפּגעניידערט אין דער מערה ביי דעם בארג מוריה, און בא־האלטן אים אין „אולם", פאר אן אָפּ־היט אויף די קומענדיקע צייטן.

און קיינער האָט שוין נית געוואוסט וועגן דער הייל און וועגן דעם שופר וואָס געבינט זיך אין איר.

* * *

עס איז א לאנגע, לאנגע צייט אריבער. דער בית המקדש איז פאר־ברענט געוואָרן און ירושלים איז פאר־וויסט געוואָרן. און דער עמק יהושפט ביים הר הזיתים איז אינגאנצן שוין פארוויסט, פארלאָזן, פארזייעט מיט קברים און מצבות, מיט היילן און חורבות.

און צווישן די דאָזיקע קברים און חורבות האָט זיך כּמעט יאָרן לאנג דער־הויבן אן אלטער פרעכטיקער פאלאץ, וואָס איז אָפּגעבליבן פון פארצייטן. געשטאנען איז אזוי דער פאלאץ פּוסט און וויסט, ווייל די איינוואוינער פון ירושלים, סיי אידן און סיי ניט אידן, האָבן מורא געהאט אין אים זיך צו באזעצן. ער האָט אויף זיי ארויפגעוואָרפן אזא פחד מיט זיין אויסטערלישער שיינער אייגנאמקייט און פארלאָזנקייט.

און אין ירושלים האָט געוואוינט אן אראבער. ער איז געווען זייער רייך, מיט גרויסע גיטער און מיט אָן א שיעור אוצרות. האָט דעם דאָזיקן אראבער זיך פארגלוסט דער פרעכ־טיקער פאלאץ. עס האָט אים ניט גע־ארט די שרעקלעכע געשיכטעס וואָס די מענטשן האָבן דאָרט דערציילט. ער האָט זיך אויסגעלאכט פון זייער מורא — און איינמאל האָט ער גע־נומען און באזעצט זיך אין פאלאץ.

און דער פאלאץ איז געווען זייער גרוים און בריים, און ער האָט גע־האט אין זיך דריי הונדערט און פינף און זעכציק צימערן, ווי די צאָל טעג פון יאָר. און איין צימער איז גע־ווען שענער פון דעם אנדערן — אז ביי דעם אראבער האָבן אזש גע־בלענדט די אויגן, ווען ער האָט זיך צוגעקוקט צום וואונדערלעכן פראכט פון די גרויסע פּוסטע צימערן.

און ווי ער גייט אזוי ארום און באטראכט די צימערן פון פאלאץ, האָט ער מיט אמאל דערזען ווי אין איין צימער האָט זיך אויפגעבראָכן דער דיל. האָט עס דעם אראבער זיי־ער שטארק פארדראָסן. איז ער ארויס־געלאָפן און גערופן גרויסע מייסטערס און געהייסן זיי פארשטאָפן דעם אויפ־בראָך מיט דעם בעסטן גאָלד. אָבער ווי נאָר די ארבעטער זענען צוגע־טראָגן צו דער ארבעט, האָט זיך דורכ'ן אויפבראָך אנטפלעקט פאר זיי א פרעכטיק אויסטערליש בילד. דאָרט איז געווען א הייל, און אין דער — א גרויסער און א בריטער זאל. זיינע וועגן זענען געווען געמאכט פון קרישטאל, זיין דיל — פון פערלמו־טער און זיין סופית — די בלויקייט פונ'ם הימל, און ווי אין הימל זענען איינגעזעצט אין אים שטערן און פלא נעטן. און אין סאמע מיטן זאל — איז געשטאנען א גאָלדענער טיש און עס איז דער טיש אינגאנצן אָנגע־הויפט מיט אידל־שטיינער און פערל, מיט אניקסן און דימענטן. און צווישן אלע אידל שטיינער פון דער מיטן לויכט ארויס א גרויסער שופר, וואָס שיינט ווי די לבנה אין א קלאָרער ווינטער נאכט. און עס פינקלט אין עס בליצט דער קרישטאל פון די וועגן, און די שטערן פון סופית טאָפ־לען זיך אין אים, און פינקלען, מי־ניען זיך אין זאל: און עס שפיגלען אָפ זיך אין סופית צענדליקע טויזנ־טער שופרות און מיליאָנען דימענטן צעגלאנצן זיך פון אים.

די ארבעטער זענען געבליבן שטיין פארנאפט. עס האָט די שיינקייט און

L A U N I C A

— DE —

MAX SHVARTZ

Sol Núm. 453-455 Teléfono A-4757

Talleres Propios: Villegas No. 507

מיר באגריסן אונזערע פריינט און באַקאַנטע,

אוֹן אַלע אידן פון קובאַ, און ווינטשן זיי

א כתיבה וחתימה טובה!

זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען אַ זיג פון די פרינציפן

פון פרייהייט און גערעכטיקייט, און בעסערע

צייטן פאַרן אידישן פאָלק!

זעט אונזער אויסשטעלונג פון לוקסוס - מעבל!

די רייכקייט זיי פארבלענדט די אויגן, און עס האָט צעפלאקערט זיך ביי זיי אין הארץ אַ שטארקע תאוה צו אַנ־שטאָפן די קעשענעס מיט דימענטן און פערל. און נאָך מער האָט זיך זיי געגלוסט דער וואונדערלעכער שו־פר. אָבער ווי זיי האבן נאָר גע־פרואווט א טרעט טאָן צו דער הייל — האָט א שרעקלעך פייער אויסגע־בראָכן. דורכ'ן דורכבראָך און א שטארקער ווינט האָט זיי א הויב גע־טאָן און ארויסגעוואָרפן אין דרויסן.

קוים מיט'ן לעבן האבן זיך די אר־בעטער גערעטעוועט. דער רייכער ארא־בער וועלכער האָט געוואוינט דאָרט, איז ארויסגעלאָפן באלד נאָך זיי און קוים אנטרונען. און דאָס פייער האָט ארומגעכאפט דעם פאלאץ פון אלע זייטן און האָט פארברענט אים, אז עס איז געוואָרן פון אים א חורבה.

פון דעמאָלט אָן האבן נאָך פיל מענטשן געפרואווט אריינדרינגען אין דער חורבה און אין דער „שופר הייל" וואָס אונטער איר, — אבער עס האָט זיך זיי, ניט איינגעגעבן. יעדעס מאָל האָט זיי דער ווינט פארשמיסן, און פון אונטער דער ערד האָט זיך דער־הערט א גרויליקע, וואָרנענדיקע שטים:

— איר זאָלט ניט וואגן !

* * *

און ווידער איז א לאנגע, לאנגע צייט אריבער. דאָס איז־ישע פאָלק האָט דירגעלעבט פארשיידענע צייטן: גוטע און שלעכטע. אבער וועגן דער הייל און וועגן דעם שופר וואָס גע־פינט זיך אין איר האָט דאָס פאָלק ניט געווואוסט. עס האבן נאָר געוואוסט פון אָט דעם סוד געציילטע גדולים פון דעם פאָלק, פון דור צו דור, אבער אויך זיי האבן ניט געזוכט דעם שו־פר און זיך ניט באנוצט מיט אים. נביאים האָט דאָס פאָלק געהאט, און וועו עס איז געוואָרן שלעכט, האָט דאָס פאָלק געקערט זיך צו דעם נביא, און ער האָט תפלה געטאָן צו גאָט, און דער אויבערשטער האָט זיך אָפגערופן און דעם פאָלק געהאָלפן אין זיין אומגליק..

אבער א שוועדע ביטערע צייט איז אָנגעקומען פאר דעם פאָלק ישראל. ארץ ישראל איז ארונטערגעבאלן אונ־טער דער הערשאפט פון אנטיוכוס עפי פאנוס, דער קעניג פון סיריע. ווי ווייל דע חיות האבן זיך ארויפגעוואָרפן דעם קעניג'ס באאמטע אויפ'ן פאָלק; אלטע לייט און יונגע קינדער האבן זיי דערהרג'עט, פרויען צוזאמען מיט זייערע עופה'לאך האבן זיי אויפ־געהאנגען — זיי האבן געוואלט אינ־גאנצן אפווישן דעם זכר פון ישראל; און ס'אידישע פאָלק איז געוואָרן „פאר א שפריכוואָרט צווישן די בעלקער, א קאָפּ שאקלעניש צווישן די אומות". אין פינסטערניש איז ער געזעסן: עס איז שוין ניט געווען צו וועמען צו קערן זיך — עס האבן אויסגעלאָזט זיך די נביאים ביי ישראל...

און אין שטעטל מודעית, אויף א באהג ניט ווייט פון ירושלים, האָט געלעבט דער אלטער כהן מתתיהו החשמונאי, א מענטש וואָס האָט ליב געהאט זיין פאָלק און איז אים געווען איבערגעגעבן מיט'ן גאנצן לייב און לעבן. ער האָט געזען דעם פיין פון זיין פאָלק, און אויפגעצאָרנט קעגן די אוג טערדריקער, האָט ער זיך אָנגעגומען מיט מוט און האָט אויפגעהויבן די פאָן פון קריג, כדי צו באפרייען דאָס

פאלק. נאר א קורצער ציט האט ער מלחמה געהאלטן — און איז געשטארבן. פאר'ן טויט האט ער געהופן זיין זון יהודה המכבי, האט אים בא שטימט פאר דעם הויפטמאן פון דער ארמיי און האט אים אנגעזאגט, אז ער זאל אנהאלטן דעם הייליקן קריג און האט אים אויך איבערגעגעבן דעם סוד פון דעם שופר.

יהודה איז נאך געווען נאר יונג, ווען זיין פאטער איז געשטארבן. אבער ער איז געווען דרייסט און שטארק ווי א לייב. אין זיין הארץ האט געברענט ווי א פייער דער ווילן צו העלפן זיין פאלק אין זיין אומגליק און פיין. אבער ער האט געוואוסט אז אן מענטשן ווען אים זיין אוממעגלעך צו דערגרייכן זיין ציל. די מענטשן וואס זענען געווען איבערגעגעבן זייער פאלק זענען נאך געווען פאנאנדער געשפרייט איבער די וועלדער און צווישן די פעלזען. האט זיך יהודה דערמאנט וועגן דעם שופר, ער האט געוואוסט אז ער איז באהאלטן אין דער געגנט ארום ירושלים, אבער ער האט ניט געוואוסט געוויס דעם נאמען פון דעם ארט — דאס האט אים דער פאטער ניט געזאגט. איז יהודה ארויס געגאנגען און געזוכט דאס ארט. און איינמאל, ארומגייענדיק אזוי אהין און אהער ארום די בערג פון ירושלים, האט ער דערזען פון דערווייטן א פייער אין דעם ארייננאנג פון א הייל און דאס פייער איז געווען אזוי שיין און ליכטיק ווי די זון אין מיטן טאג. זיין הארץ האט אים געזאגט קלאפן פאר בריידט: ער האט דערפילט אז דאס פייער זאגט אים אן עפעס וויכטס. איז ער צוגעלאפן צום פייער, און ווען ער איז ארייננעקומען אין דער טיפער הייל, האט זיך געפונען דער וואונדערלעכער שופר. האט יהודה געזומען מיט זיך דעם שופר און איז אוועק מלחמה האלטן מיט די פיינט פון זיין פאלק.

א וואונדערלעכע אייגנשאפט האט דער שופר געהאט, ווען יהודה האט אין אים געבלאזן: ווען א איד האט דערהערט זיין שאל, האט ער זיך דערמאנט די שאנד פון זיין פאלק, און דאס הארץ האט אים אויפגעציטערט און עס האט דערוועקט אין אים א העלדישן גייסט מלחמה צו האלטן. אן שום פחד, מיט'ן פיינט, און ער איז געקומען און זיך אנגעשלאסן אין יהודה'ס ארמיי. און ווי נאר דאס שאלן פון שופר האט זיך דערהערט צווישן פיינט'ס ארמיי — ווענען די קריגער דארט געוואלדן פאר־ציטערט און דערשראקן און זענען זיך מאנאנדערגעלאפן אין אלע זייטן, אדער זענען געפאלן אין די טויזנטער, ווי די זאנגען בעת'ן שניט.

אזוי האט יהודה פיל יארן מלחמה געהאלטן: אין דער רעכטער האנט — די שוועדד און אין דער לינקער האנט — דער שופר, און אזוי האט ער באפרייט זיין פאלק.

אבער איינמאל, אין א פינסטערער נאכט, האט דער שונא ארומגערינגלט יהודה'ס ארמיי. אומזיסט האט יהודה געבלאזן מיט'ן שופר — נאר אכט הונדערט מאן ווען זענען באזונדערס טריי געווען זייער פאלק, זענען זיך צוזאמענגעקומען, און די אנדערע העלדן האבן איצט ניט געהערט דעם רוף פון שופר; זיי האבן זיך געלאזט וואוילגיין מיט דעם ביסל פרייהייט

וואס זיי האבן דערווארבן און מיט דעם מאמענט פון רו, און זיי האבן פארראטן זייער דערהויבענעם אנפירער און דעם שופר. האט אויך דער שופר יענע נאכט פארראטן דאס כאלק און ער האט שוין ניט דערשראקן און צעטומלט דעם פיינט... יהודה'ס העלדן וואס זענען מיט אים נעווען, האבן נאך ארויסגעוויזן גרויסע גבורה און דעם פיינט געריסן שטיקער — אבער צום סוף זענען זיי געפאלן אייגער נאך דעם אנדערן אויפ'ן שלאכטפעלד; געפאלן איז אויך דער אנפירער פון די אידישע העלדן — יהודה המכבי. און אין דער פרי, וועו מענטשן זענען געקומען מקבר זיין די דער'הרג'עטע האבן זיי נאך געפונען די שווערד אין יהודה'ס רעכטער האנט — אבער דעם שפיר אין זיין לינקער האנט איז שוין ניט געווען. אין דער טונקלקייט פון דער נאכט איז געקומען א מלאך פון הימל און האט אים צוגענומען און אוועקגעטראגן אין זיין ארט אין הייל...

* * *

און נאך הונדערטער יארן זענען אוועק. דער צווייטער בית המקדש איז אויך חרוב געווארן. דער רוימישער אדלער האט פארשפרייט זיינע פליג לען איבער דעם אידישן פאלק. און דאס לאנד האט געקרעכצט צווישן די נעגל פון די גרויזאמע רוימישע רעגירונגס באאמטע. באזונדערס האבן זיי זיך איזדיעקעוועט איבער איינעם פון די אנגעזעענסטע פאמיליעס פון שטאט: די זין און די טעכטער האבן זיי דער'הרג'עט, זיי האבן געטויט דעם אלטן פאטער און אויך אויף דער אלטער מוטער האבן זיי זיך ניט דערבארעמט. נאך דעם אינגאנצן פון דער משפחה, דאס קליין אינגל שמעון, האבן זיי געשוינט און אים איבערגעלאזט א לעבעדיקן. און איידער די מוטער איז געשטארבן אין שרעקלעכע ענויים, האבן אירע אויגן אנגעזאגט איר קליינעם זון צו נעמען נקמה, און אירע ליפן האבן אויסגעשפטשעט בלויז דאס איינציקע ווארט:

— דער שופר!

און דאס קינד, דאס איז שמעון בר כוזיבא, איז אויפגעוואקסן און געוואקסן א דרייסטער, העלדישער בחור. און וועו ער האט געזען די טרערן פון זיין פאלק און געהערט ווי ער האט געזיפצט אונטער'ן רוימישן יאך, האט אים אויפגעציטערט דאס הארץ, און ער האט זיך דערמאנט וואס זיין מוטער האט אים אנגעזאגט פאר'ן טויט. און האט זיך דערמאנט דאס וואס זי האט אויסגעשפטשעט.

האט ער ארומגעשלייכט ארום ירושלים און געפארשט און געזוכט... און איינמאל האט ער דערזען פון דערווייטנס א וואנדערלעכע זעאונג אין דעם אריינגאנג פון א הייל. אבער ער האט ניט געוואוסט וואס דאס איז: אויב דאס איז א פייער וואס זעט אוים ווי א בלוטיקער טייך, אדער א בלוט טייך וואס פלאקערט און ברענט ווי א פייער... איז ער אזוי געגאנגען און האט זיך אלץ דערנענטערט צו דעם דאזיקן פייער. און דאס הארץ האט אים געקלאפט פאר שרעק. איז ער אריינגעקומען אין דער הייל און דערזען דעם שופר און האט זיך מיט אים שטארק דערפרייט. אבער עס איז אים געווען שווער אויפ'ן

האצן און דער שרעק האָט זיך נאָך אלץ ניט אָפגעטאָן פון אים, ווי דאָס הארץ וואָלט אים געזאָגט דעם ביטערן סוף... אָבער באלד האָט ער זיך אָנ־ געזומען מיט מוט, געזומען דעם שוער, ארויסגעגאנגען פון דער הייל און געזומען בלאָזן. און ווי דאָס שאלן פון שופר האָט זיך צעטראָגן — זענען באלד צונויפגעלאָפן צו אים צענדליקער אידישע גבורים. דאָס פאָלק האָט געגלויבט אין דעם דאָזיקן ־ערהויבענעם גבור, און האָט זיך מיט אים געפרייט, און אים געזופן בר כוכבא, ווייל א שטערן האָט זיי אויפגעלויכטן דורך זיין העלדישקיי־ט. איז בר כוכבא געגאנגען בראש פון זיינע שטארקע, מוטיקע קריגער און זייער שווערד האָט פארצערט די אר־ מייען פון די שונאים — און דאָס אידישע פאָלק איז ווידער באפרייט געווארן.

אָבער די דאָזיקע פרייהייט האָט לאנג ניט אָנגעהאלטן: עס זענען גע־ ווארן שטארקער די קריגעריין צווישן רב כוכבאס הויפט - לייט און אויך פאררעטער האָבן זיך באווילן אין דער ארמיי. און די רוימישע ארמייען זענען געווען שטארק און פארייניקט — איז געקומען דער סוף צו דער אידישער פרייהייט. צענדליקער טויזנ־ טער אידן האָט מען אויסגע'הרג'עט און דאָס אידישע בלוט האָט זיך גע־ גאָסן ווי וואסער, און בר כוכבא איז אויך געפאלן אין דער מלחמה. און איצטער, אויך ווי דעמאָלט, איז גע־ קומען א מלאך פון הימל, געזומען דעם שופר און אים אוועקגעטראָגן

האָבן אַ גרויסע פֿרייד אין דעם.
אָבער אויב איר ווילט ניט
אַז אַנדערע זאָלן וויסן
וואָס איר טוט, דאַרפֿט איר
אויך ניט זאָגן קיין מענטש
וואָס איר טוט."

אָבער קומען וועט זי, קומען וועט די גאולה, אויב אפילו זיך וועט זיך פארזאמען. און ווען דער מאָמענט פון דער גאולה וועט קומען, — וועלן אויפגיין אלע אידן פון דעם גלות און זיך באזעצן אין ארץ יש־ ראל, און עס וועט איינער זיין צווישן זיי. וואָס וועט אויפגיין צוזאמען מיט זיינע ברידער, מיט דער שטארקייט פון זיין גייסט און מיט זיין ליב־ שאפט צו זיין פאָלק און צו זיינע הייליקייטן. און ווען עס וועט אים ווייטאָקן דאָס הארץ פאר די צרות פון זיין פאָלק, וועט ער שווערן אָפ־ צוטאָן פון אים זיין שאנד. און דער מענטש וועט ארומגיין ארום די אום־ גענטן פון ירושלים און וועט פארשן און פרעגן און זוכן, ביז ער וועט ענדלעך געפינען דעם „באהאלטענעם שופר".

און עס וועט זיך אנטפלעקן אלי־ הו, דער נביא פון דער גאולה — און דער מענטש וועט אים געבן דעם שופר. וועט אליהו בלאָזן מיט'ן שו־ פר און עס וועלן אָנקומען די אידן פון אלע לענדער פון גלות, פון מזרח און מערב, פון צפון און דרום, דע־ מאָלט וועט קומען אויך „משיח" און עס וועט קומען די לעצטע גאולה.

אייניקייט!

פון ק. שוואַרצאפּל

עס גייט איצט אַן א דעבאַטע אין דער וועלט צו דער טעראָר קעגן ענגלאַנד אין ארץ ישראל איז באַרעכטיקט אָדער אַן אומגליק פּאַרן אידישן פּאָלק.

אזוי ווי דער איצטיקער מצב אין ארץ ישראל איז ענלעך צו דער רעוואָלוציע אין אמעריקע אין דושאַרדזש וואשינגטאָן'ס צייט אין זיין קאמף פאר דער באפרייאונג פון ענגלישן יאָך, קומען מאנכע פּאָליטיקער צום אויספיר, אז אויב די אידן אין ארץ ישראל און אין דער וועלט, וועלן אָנהאלטן דעם קאמף לאנג נענוג, וועלן די רעזולטאטן מוזן זיין די זעלבע ווי אין אמעריקע. א פרייע ארץ ישראל.

ק. שוואַרצאפּל

צוערשט א פּאָר וווערטער וועגן דער אמעריקאנער רעוואָלוציע.

די פאריניקטע שטאטן זענען אין 1774 יאָר נאָך ניט געווען אזוי ריזיק גרויס ווי איצט. עס איז בלויז געווען א פּאַרעלטניסמעסיק שוואכער צוזאמענבונד פון די שטאטן. (היינט זענען פּאראן 48 שטאטן) דער ענגלישער קאָלָניאל אפּים האָט דאן באלעבאטעוועט איבער דער אמעריקאנער ערד און וועז דאָס פּאָלק איז מיד געווָארן דערפון האָט זיך אָנגעהויבן א רעוואָלוציע.

דער אמעריקאנער קאָנגרעס האָט פּאַרלאַנגט זעלבסטשטענדיקייט און ענגלאַנד האָט געענטפערט מיט ברענען דערפער און פּאָגראָמען. האָט דער קאָנגרעס גענומען אָרגאניזירן א מיליציע (א מין „הגנה") צו באשיצן דעם פּאָלק קעגן אָפיציעלע און פּאַרשטעלטע ענגלישע אָנפאלן.

וועז די מיליציע האָט זיך ארויס־געצייגט צו זיין צו שוואך האָט מען געמוסן בילדן אן ארמיי.

אין צוזאמענשטויסן מיט וואשינג־טאָנ'ס טרופן האָט מען געקוילעט קינדער און עלטערע מענטשן, און פארגוואלדיקט פרויען. דאָס האָט גע־זאָלט דינען אלס ליערע צו דער ציווי־לער באפעלקערונג, אז וואו וואשינג טאָנ'ס באפרייאונג ארמיי באטרעט די ערד, ברייגט זי ניט פרייהייט נאָר פארקערט, אומגליק און פארניכ־טונג.

אין ווינטער פון 1777־טן יאָר האָט וואשינגטאָן מיט אן ארמיי פון ארום 20 טויזנט מענטשן זיך באפעם טיקט אין וואלי פארדזש. יענער ווינ־טער איז געווען דער קעלטסטער אין דער אמעריקאָנער געשיכטע און וואַ־שינגטאָנ'ס ארמיי איז געלעגן אוי־טער די שנייען צוויישן די בערג גע־פרוירן און געהונגערט. דער הונגער איז געווען אזוי גרויס אז פילע זע־נען געשטאָרבן און אנדערע זענען ארונטער פון זינען.

וועז דער שניי האָט זיך געומען ארונטערגליטשן פון די פעלדער זע־נען פון די לעבער ארויסגעקראָכן ארום טויזנט לעבעדיקע מתים. אָט דאָס איז איבערגעבליבן פון וואשינג־טאָנ'ס ארמיי. אָבער ענגלאנד'ס טע־ראָר האָט זייער שנעל ווידער אָנגע־פילט וואשינגטאָנ'ס ארמיי מיט פרי־שע קרעפטן און דער קאמף האָט זיך באנייט.

מיטן אויסנאם פון „וואלי פאר־דזש" ענדערט דעם נאָמען אמעריקע צו פאלעסטינע און איר האָט די זעל בע ענגלאנד וויי מיט 170 יאָר צי־דיק.

אָבער וואָס פאר אן עלעמענט האָט געקעמפט אין וואשינגטאָנ'ס ארמיי און וואו ליגט די ענלעכקייט צום קאמף אין ארץ ישראל?

די בעדייטנדסטע טייל פון קעמ־פער אין וואשינגטאָנ'ס ארמיי איז באשטאנען פון אימיגראנטן און קינ־דער פון אימיגראנטן, וואָס זענען אנטלאָפן פון די פארפאָלגונגען פון מארשיידענע רעגירונגען אין אייראָפע. זיי זענען געקומען קיין אמעריקע מיט דער האָפענונג צו בויען א פריי לעבן. אָט די האָפענונג האָט זיי גע־געבן כח דורכצומאכן ד ידאן געפער־לעכע ים רייזעס און נאכער די אום מענטשלעכע עקאָנאָמישע שוועריי קייטן. די פרייהייט ליבנדע מענטשן האָבן זיך ניט געקענט צו פאסן צום געאנק אז זיי און זייערע פאמיליעס האָבן דורכגעמאכט אזוי פיל ליידן און איצט ערלויבן ווידער א פרעמ־דער מאכט צו איסדיעקעווען זיך אי־בער זייער לעבן.

אין דער אינזיכט איז דער ארץ ישראל עלעמענט פון זעלבן טייג גע־קנאָטן. נאָר נאָך מער אויספרובירט, מער פאראטעוועט, מער אנטשלאָסן. די מענטשן אויף דער „יציאה 1947" זענען א גוטער ביישפיל.

ווי מיר קענען זען פון די פאָר שטריכן פון אמעריקאנער באפרייי־אונגס קאמף פון ענגלישן יאָך. האָבן די אמעריקאנער באצאָלט זייער א טיירער פריז פאר זייער פרייהייט. אזוי איז עס געווען מיט ירלאנד און אזוי איז עס מיט יעדער פאָלק, גרויס אָדער קליין.

ווי מ'זאָל ניט וועלן איינשטימען מיטן „אירגונס" טעטיקייט מוז מען אָבער צוגעבן אז דער הגנה'ס מיטל

מעסיקייט אין באצוג צו דער ענגלי־ שער מאכט האָט ביז איצט ניט גע־ פירט צו געוואונטשענע רעזולטאטן.

וועז מען האָט דערטרונקען א שיף מיט אידישע פליכטלינגען, וועז מען האָט געברענט מיליאָנען אידן אין אייראָפּע האָט מען אין דער אויסלענ־ דישער פרעסע און ראדיאָ געמאָלדן וועגן דעם מיט וויניקער פייער וויי וועגן א האָליוואוד ליבע אינטריגע, ערשט וועז דער „אירגון" האָט זיך געגומען צו דער ניט בכבודיקער אר־ בעט פון אויפרייסן האָטעלן און הענ־ גען ענגלענדער האָט די וועלט אויפ־ געוואכט.

קוים האָט די וועלט געעפנט די אויגן האָט זי געמוזט זען די פיינע אויפבוי ארבעט וואָס דער אידישער ישוב אין ארץ ישראל האָט געטאָן. די וועלט האָט דערזען, און באוואונ־ דערט דעם קוראזש און די קאָנסטרוק טיווע ארבעט פון דער „הגנה'ס" איצ טיקער טעטיקייט. די אויפוואכונג האָט שוין געפירט אזוי וויט אז ראַ־ דיאָ קאָמענטאטאָרס, און צייטונגען וויי „די פאָסט" און „פ. מ." זענען ארויס געקומען מיט דער שטארקסטער פאר־ דאמונג קעגן ענגלאנד און אפילו גע־ וואגט צו פאָדערן פון דעם אמעריקא־ קאנער פרעזידענט באנוצן עקא־ נאָמישן דרוק קעגן ענגלאנד.

מיין אויספיר איז, אז אינערלעכע פאָליטישע רייבונגען אין דעם איצ־ טיקן מאָמענט זענען דאָס וואָס ענג לאנד וואָלט זייער וועלן און וואָס די אידן דארפן אויסמיידן.

די מערסטע אידן ניט אידן וואָס פילן איצט אָן די קאסעס פון די פארשיידענע קאמפּס גרופּן אין ארץ ישראל מיט מיליאָנען דאָלארן אינטערעסירט ניט דער אייפערזוכט און פאָליטישע אָנשויאונגען. אין דעם איצטיקן קריזיס אינטערעסירט זיי איין זאך: אייניקייט!

די ריזיק כינע און אינדיע גייען אָפּ אין בלוט וויי עס פעלט דאָרט אייניקייט. די קלייגע גריכנלאנד איז איצט א פונק אין א וועלט מיט פול־ וואר, וויי עס פעלט אייניקייט. מיר אידן קענען זיך ניט ערלויבן עפּעס וויניקער וויי פולקאָמע אייני־ קייט, כדי וויי אמשנעלסטן צו דער־ גרייכן אונזער פולע זעלבסטשטענדי־ קייט און פרייהייט אין ארץ ישראל.

Casa Curbelo
MUEBLES FINOS
SAN RAFAEL 109. TELF.: M-1128
א גליקלעכן און צופרידענעם יאָר וויינטשן מיר אלע אונזערע קליענטן, פרייַנט און דער גאנצער אידישער קאָלאָניע!
לשנה טובה תכתבו!

יוסף קלייַנער

שבת אינ'ס אידישן לעבן

פון דער סעריע:
„אויף די וועגן פון קאַנאַדע"

יוסף קלייַנער

„שבת אינם אידישן לעבן", איז געווען דער הויפט שמועס פון חוג עברי, א פאַריין פון העבריאיש רעדנדע, וואָס האָט רעגולערע וועכנטלעכע פאַרזאַמלונגען צו דערמעגלעכן זיינע מיטגלידער זיך באַנוצן, פראַקטיצירן און זיך אויסלעבן אין אַן עכטער העבריאישער אַטמאָספער. שבת און זונטיק — וויק־ענד — ווערן פאַרוואַנדלט אין א מין שבת הגדול פון קליין ארץ ישראל.

די וויכטערדיקע פונקטן פון פראָגראַם זענען געווען: אַן אינלייטונג אויף פרשת השבוע, א רעפעראַט וועגן חסידות, לייענען בציבור ארטיקלען פון ארץ ישראל פרעסע און זמירות.

דאָס האָט מיר דערציילט מיינער א פריינט — א געוועזענער תרבות־לערער פון די „קרעסן", איצט א בושמאן, א וואַלד־סוחר — וועלן איך האָב זיך געוויצלט וועגן קאַנאַדער אידיש, א צונויפמיש פון ענגליש־אידיש און אידיש־ענגליש: „לייסן, יאָסל, געהאָט א „נייס האָליִדעי"? איך בין איצט „ביזי עווערי מארנינג". „לעט אָס". „מאכן „אן אפּאָינטמענט" אויף „האף פעסטען" דאנטש יו? איך האָב „סאמטינג ווערי אימפּאָר־טענט פאָר יו", „רעגארדס פאָר יור וואיף"!

— עס איז ליכט און שאָטן — האָט ער פאַהגעוועצט. — און ווי איז געווען אין דער אַלטער היים? איך געדענק א פאַל אין זשיטאָמירער קריז געריכט. וועלן א איד האָט אויף א פראָגע פון ריכטער ניט געקענט ענטפערן, וויל ער פארשטייט ניט קיין רוסיש, דאן האָט א אידישער אדוואָקאַט אים איבערגעוועצט דעם ריכ־

טערס פראגן אויף „אידיש": גאלאב־טשוק, דער גאספאדין, סאדיא ספרא־שיוואיעט, צי איר האט פאלוטשעט די קאפיע פון אבווינימלנע אקט? און דער איד האט פארשטאנען! נו, האט דאס געשטערט, אז דאס וויגעלע פון דער ניי־אידישער און העברייאי־שער ליטעראטור זאל זיין די גע־בענטשטע וואלינער פראווינץ?

מיר האבן זיך געפונען אין הארץ פון א וואלדיקער געגנט. עס האט געשמעקט מיט אלערליי וואלד ריחות, און די לופט איז געווען פול מיט וואלד געוויישן פון אומבאקאנטע באשעפענישן. דער ארום איז געווען עפעס פרעמד־נאענט און סודותדיק, וואס האט געוועקט עפעס דעראינע־רונגען פון אן אלטן אמאל...

וואלינער פראווינץ! מיר האט זיך ווירקלעך געדוכט, אז איך בין צוריק אין דער אלטער היים. די פעלדער און טאלן, די וועגן און בערגלעך, די טיילכן און וועלדער דערמאנען, מיט אן אומעט־נאגענדיקן געפיל, אין דער גוטער, ליבער פראווינץ פון יענע גוטע, אלטע צייטן פון אידישן תחום המושב, א וועלט וואס איז אוועק מיטן רויך און אפגעוויישט געוואלן פון דער ערד, און איז איצט, ווי דורך א כשוף, אויפגעשטאנען תחית המתים פאר מיינע אויגן. עס פעלט אפילו ניט די אומגעבונג: אוקראיניש דער־מער און דערפלעך מיט זייערע פויער־שע ערדיקע שטיבעלעך, איינגעטונקען אין פערער און בלומען און ארומגע־רינגלט מיט גערטנער פון כל־טוב — דאס זענען „גאלישאנס", גאליציאנער פויערים, וואס האבן אהער אויסגע־וואנדערט צוגלייך מיט זייערע אידן.

דאס האט דער וואונדערבארער חוש, דער וואכזאמער אינסטינקט פון דער אידישער אייביקייט, פון „והיה המחנה הנשאר לפליטה" געכאפט און גערא־טעוועט, אין דער לעצטער מינוט כמעט מיט ניסים, דעם לעצטן יורש פון דער אלטער אידישער וועלט, בכדי וויטער קענען ציען דעם גאל־דענעם פאדעם פון אידישער עקזים־טענץ, פון אידישער פייאיקייט אי־בערלעבן אלע זייערע שונאים. אזוי האט זיך דער אידישער צענטער, אין משך פון לאנגע דורות, זיך געוקט פון מזרח קיין דרום און מערב, און איצט דערגרייכט דעם צפון. וועלן מיר אבער האבן די כוחות צוריק שאפן, צוריק אויפבויען און אויפ־שטעלן דעם „אהל יעקב" אין דעם נייעם (און זיכער לעצטן) מקלט פון אידישער נע וגד'קייט?

— עס איז גראד היינט די צייט — זאגט פלוצים מיין בושמאן, דער געזעלשענער תרבות־לערער, גלייך ווי ער וואלט געלייענט מיינע געדאנקען — עס איז גראד היינט די צייט פאר גרויסע היסטארישע אויפטואונגען פון אפקלייבן און צוגרייטן און איבער־געבן די נייע מענטשן פון דער נייער צייט אין דעם נייעם מקלט אמעריקע די וועלטן און אוצרות, וואס די אלטע מענטשן פון דער אלטער צייט און פון די פריערדיקע מקלטים האבן גע־שאפן. עס איז די היסטארישע אויפ־גאבע פון אונזער דור. דעם כוח וועלן מיר ציען פון ארץ ישראל. מיר מוזן נאר און דארפן טראגן די בשורה פון ארץ ישראל איבער אלע ימים און מרחקים. שאפן א מיניאטור פון ארץ ישראל גייסט מיט זייער אומבאגרע־נעצטן אהבת ישראל אין אלע ווינ־קעלעך פון דער שארית הפליטה. א

קעמערל פון קאנדענסירטן אידישן גייסט — א מין „יבנה וחכמיה", וואס זאל שפילן די זעלבע ראל אין דריטן ווי אין צווייטן חורבן.

יע! דער געדאנק איז מיר געווען באקאנט, דאס איז דאך דער „כנוס" פון ביאליקן, וואס ציט זיין יניקה פון „מרכז רוחני". וואס איז אייגנט־לעך א פארזעצונג פון „אנשי כנסת הגדולה", א קייט גייסטיקע ריזן, וואס האבן צעמענטירט דאס אידישע לעבן אייביק געמאכט דאס אידישע פאלק. אבער די צרה איז דאך — למשל ביי אונז אין קובא — וויפל פון אונז האבן געלייענט אחד העם'ן? האבן זיך באנוצט מיט ביאליק'ס כנום אויסגאבן? וויפל לעקציעס האט מען ביי אונז געהאט וועגן פרישמאן, סמאלענסקין און בן־יהודה, סוקולוב, אחד העם און ביאליק? וואס ווייסן מיר פון דער ארץ ישראל ליטעראטור? האט דער נייער אונטערוואקסנדער דור עפעס אפילו די קלענסטע פאר־שטענונג פון אונזער אלטער ליטערא־טור? זיי פארענדיקן זייער שטודיום ניט קענענדיק אפילו דעם תנ"ך, פון אידישער געשיכטע — קוים ביזן חורבן, ליטעראטור — ברעקלעך, העבריאיש — א באנאזש צו טראגן מיטן קלענסטן פינגער, און אויף מארגן נאך זייער בר מצוה, האבן זיי אנגילו ניט וואס צו פארגעסן. די סביבה עסט זיי אוים, גארניט גע־לערנט, גארניט פארגעסן!

בכלל האט מיר די גאנצע צייט פארפאלגט דער „זיי און מיר". מיינע איינדרוקן פון ערשטן קאנטאקט מיט קאמפאקטע אידישע ישובים; מיין נייגעריקייט וועגן זייער אינערלעך אידיש־לעבן; מיין באוואונדערונג פאר זייער קרבנות־גרייטקייט; מיין אינ־טערעס פאר איינצלנע באמערקונגען, צוזאמענטרעפן, ארטיקע באדינגונגען, שמועסן מיט דער יוגנט, האבן ביי מיר גלייך, פון ערשטן מאמענט, ארויסגערופן פארגלייכונגען צווישן „זיי און מיר"; מיין פארלאנג צו שטודירן אויף וויפל מער אידיש זענען „זיי", אויף וואס פאר אן אופן איז „זיי" געלונגען איינהאלטן מיט זיך און ארום זיך דעם יונגן, אונטער־וואקסנדן דור? וואס איז ווירקלעך די צוקונפט פון אידיש און אידיש לעבן אין דעם נייעם קאפיטל פון אידישן גלות, וואס וועט היסן אמע־ריקע? (אלץ „מיר" און „זיי")?

פון „מיר" האב איך געוואוסט אויסגעצייכנט. אז וואס מער יארן דער ישוב ווערט אלט, אלץ מסוכנער ווערט אונזער „אידישקייט", אלץ ווייטער גייט פון אונז אוועק דער נייער דור, אלץ אפגעפרעמדטער ווערט ער, אלץ עס־הארציש ווערן מיר אליין.

פון „זיי"? אט שטייט דא פאר מיר זייער א פארשטייער, א פארזעצונג פון דורות לאנגע אידישע הכמים, וואס האבן נאר געהאט אין פאר־לאנג און אין ציל: איבערגיסן די אלטע ווערטן אין נייע כלים. געוואר־דערט צוגלייך מיטן פאלק איבער זיין וועלט־לאנגן גלות: פון ארץ ישראל קיין בבל, פון בבל קיין אפריקע, פון אפריקע קיין שפאניע, פון שפאניע קיין צענטראל און מזרח אייראפע, און אומעטום האבן זיך די אידישע מאסן קאנצענטרירט ארום בית־מדרש און שול־גאס און געצויגן מוט און אייזערנעם ווילן פון זייער געדולדי־קייט צו וואכטן, איבערוואכטן און צו איבערלאזן אויף זייער וועג אין שענדלעכער פארגעסנהייט זייערע

אלע שונאים, עמלקים, וואס האבן זיך פארמאסטן אויף זייער עקזיסטענץ. דערביי האבן זיי צוגעפאסט די אלטע אידישע ווערטן צו די נייע פאדערונגען פון לעבן. וועז תורה שבכתב איז געווארן ניט געגוג, האט מען צוגעגעבן תורה שבעל פה, וועז דער למוד התורה איז פארשטיינערט געווארן האט אים די קבלה דערפרישט, די אידישע אגדה לעבעדיק געמאכט, וועז די משיחי השקר האבן די קבלה מיסברויכט, האט דער חסידישער ברען אן התלהבות, די עבודה מתוך שמחה, דערהאלטן דעם נר תמיד. די דירעקטע אן לעגאלע יורשים זייערע — די חובבי ציון — האבן פון דעם נר תמיד אן עמוד האש געמאכט. אבער וואס טוט מען מיט קליינע אידישע ישובים, וואס האבן ניט קיין אייגענע כוחות? אן די אטמאספער ארום אן אלום איז פין „תכלית" מ'שטיינס געזאגט, וואס האט נאר עפעס א ממש אין מלחמה יארן? אז די שול איז ווייט, ווייט פון דער היים, אן די היים האט ניט קיין ברויזל אידעאל, ניט קיין רב אן ניט קיין ביבליאטעק, שלינגט די „גאס" זיי ביידן איין, קען דען אנדערש זיין?

— סביבה? — ענטפערט מיר דער אלטער תרבות-לערער — שאפט זיך איר האט ניט קיין כוחות, וואס זאלן זי שאפן? הוה גולה למקום תורה. איז געווען דער געבאט פון אמאליקע אידן. שיקט זיי, די בעסערע יוגנט, אריבער צו אונז, גרעסערע אידישע ישובים, מיט א שטארקן אוואנגארד פון צאפלדיקן אידישן געאנק, פון ארגאניזירטער אידישער געזעלשאפט-לעבקייט: שולן, ישיבות, פאלקס-אוניווערזיטעטן, פרעסע, לעקציעס, דף היומי, פארייגען אן קרייזן אן... עונג שבת!

— עונג שבת! דאס איז ווי די ווינטער-געטנער אונטער גלאז, וואס גיבן אונז — א לאנד פון 9 מאנאטן ווינטער — פרישע, מחיה'דיקע, שמע-קנדע בלומען אין א סיבירער פראסט פון 40 גראד אונטער סערא. אבער פלאנצט די ריכטיקע בלומען, ניט פוסטע פעלד בלומען, עס זאל זיין כ-אי די טרחה... אט האט איר דעם אינהאלט פון אונזער עונג שבת. און דאס קענט איר אליין מאכן מיט א ריכטיקן עונג שבת, אבער דער ריכ-טיקער עונג קומט נאר פון א ריכ-טיקן שבת! דער אמתער אידישער שבת, וואס איז כסדר געווען א טרייסט און באלזאם פאר אלע אידי-שע צרות, א מתנה טובה פון אידישן גייסטיקן אוצר, באגלייט מיט אזעל-כעם. וואס פארמאגט ניט קיין אומה ולשון, א נשמה יתירה! א נשמה יתירה וואס האט דעם בעטלער, דעם גע-צוואונגענעם מהיפית'ניק, דעם ער-נידעריקטן און באליידיקטן, צוריק געמאכט פאר א בן-מלך. די וואונ-דערלעכע מאטעמארפאזע, וואס האט צוריקגעקערט די עצמות היבשות, די אויסגעטריקנטע, לעבנסלאזע ביינער, דעם ווילן צו לעבן, פון חורבן גע-מאכט גאולה, פון ווייטאק — געבורט, פון זארג — אויפטו, פון עצבות — שמחה, פון פינסטער — ליכט, גע-שאפן עליה פון ירידה און פארזיסט די ביטערע ווירקלעכקייט.

הדלקתי נרותי והצעתי מטתי והחל-פתי שמלותי לכבוד יום השבת!

איך האב אנגעצונדן ליכט פון האפנונג און אויסדויער אין דער שטאפ פינסטערניש פון מיטלאלטער; אויסגעבעט מיין בעט פון אפרו, אפ-פרישונג און באנייאונג אין דער דע-

קאדענץ עפאכע פון דער אלטער וועלט און איבערגעביטן די קלויידער פון הכנעה און בעטלעריי אויף א בן־מלך מיט א יום־טובדיקער נשמה פון א נייעם גייסט, וואס לעבט נאך גאולה און פרייהייט — דאס זענען געווען אירן אין דעם שבת־בא'חנ'טן אידישן שטעטל, וואס די נשמה יתירה האט זיי ניט געלאזט זיך מיאש זיין, אונטערגיין אין דער שווערער נאכט פון א ביטערער ווירקלעכקייט, פון ארומיקער אכזריותדיקער פיינטשאפט, פון ער דורכאוים וואכעדיקייט און פראקטישער אויסגערעכנקייט פון זייער לעבן.

און דאס וואס שבת האט אויפגעטאן פארן יחיד מישראל, ארויסנעמענדיק אים פון זיינע 6 וואכעדיקע זארג־טעג פון צרות, שלעק און יסורים, פון ארומיקער חיה'שער פיינטשאפט, האט זיין נשמה יתירה אויפגעטאן פארן כלל: געשאפן דעם אידישן משיחישן פארלאנג פון גאולה, עקשנות'דיקער פארלאנג און לעבצן צו יענעם גרויסן הערלעכן טאג, וועלן גאטס וואלט וועט ארויסקומען פון ציון און וועט זיין א ליכט פאר אלע פעלקער. עקשנותדיקער פארלאנג צו דערלעבן די אייגענע גאולה און די גאולה פון דער גאנצער מענטשהייט. עונג שבת אין א וועלט־מאס־שטאב!

ער האט זיך אפגעשטעלט א מינוט, זיך אליין אייגנגעהערט צו זייער ווערטער, און מיט האנד פארגעזעצט:

— וואונדערבאר, ווי גרויסע מענטשלעכע אידעאלן קענען ניט פארווירקלעכט ווערן, אויב זיי ווערן ניט ארויפגעצוואונגען מיט גוואלד, דיקטאטאריש און מיט טעראר. פאר זיך אליין האבן אירן אויסלכע מיטלען אנגעוואנדעט: די אינערלעכע דיסציפלין פון תורה און מסורה, אבער די וועלט האט געשמאכט אין שענדלעכער קנעכטשאפט! איך געדענק שוין ניט, וואו איך האב גלייענט א דערקלערונג פון סאוועטישער גוואלד־דיקטאטור צו באפרייען דעם מין מענטש פון אלע זיינע באצווינגער. ס'איז אן אפעראציע! א שווערע, לעבנס־גפעפערלעכע אפעראציע הן פארן חולה ווי פארן דאקטאר. און עס וואלט קיינעם ניט אויפגעפאלן אויפן געדאנק באשולדיקן דעם דאקטאר, אז ער האט עובר. געווען דעם פרינציפ פון אינדיווידועלע פרייהייט, ווען ער האט דעם חולה געבונדן הענט און פיס; אז ער האט פארלעצט די פרייהייט פון וואלט, ווען ער ארבויבט ניט דעם חולה פרעגן קשיות; אז ער איז א רעאקציאנער, ווען ער פארשלעפערט זיין באוואוסטזיין; אז ער באגרענעצט מענטשלעכע חשיבות, ווען ער שניידט אויס גאנצע טיילן פון זיין קערפער; אז ער איז אן עקספלאטאטאר, בלוט־זויגער און פארשקלאפער. ווען ער דערלאזט ניט דעם חולה עסן און טרינקען און האדעווען אים גאר מיט פילן, אויסשטעכן און רפואות; אז ער איז עבר אויפן רעכט פון פרייע פארזאמלונגען, ווען ער דערלויבט קיינע באזוכער צו אים. עס איז קלאר און פארשטענדלעך, עס איז פארן חולה'ס וועגן, פאר זיין געזונט און צוקונפט! אונזערע קדמונים האבן מיט זייערע סיגים און דיני־דינים אויך געטאן דאס זעלבע, און האבן פארשטאנען צו זאגן, אז ביים געבן די תורה האט גאט אויסגעבויגן דעם בארג איבער זייערע קעפ און געזאגט: נעמט איר אן די תורה איז גוט, אלא ניט וועט דא זיין אייער קבר! סביבה און בא־

דינגונגען, שאפט מען מיט גוואלד, מיט דיקטאטור, דיקטאטור אן א ברירה, ס'איז פארן חילה'ס וועגן! פאר זיין לעבן און עקזיסטענץ!

איך האב אמאל געהערט פון אייניעם, אז אין דער יוגנט איז אים זייער שווער געווען פארשטיין די מיינונג פון אשרי העם יודעי תרועה. דער רבי זיינער, וועלכער איז כל ימיו געווען א בעל תוקע, האט אים פארטייטשט, אז אידן זענען דאס אייניציקע פאלק, וואס קענען אויסבלאזן א תרועה. די טייטש האט אים אבער זייער געערגערט, וואס אין דער צייט ווען פראנצויזן באריימען זיך מיט זייערע פייגע מאניערן און פרייהייט קאמפן; רוסן מיט זייער ברייטהארציקייט און נשמה'דיקייט; פוילן מיט יחוס; אמעריקאנער מיט זייער טעכניק — באריימען זיך אידן אלס די אייניציקע וצו קענען אויסבלאזן א תרועה! דארף זיך טרעפן, אז פונקט אלול-צייט, ווען זיין יאריש'לעווער רבי מאכט זיינע פראבעס איבערן שופר, קומט אן אין שטעטל א פאלק רוסישע סאלדאטן, און דער הויפט פון דער „מוזיקאלנער קאמאנדע", א קאצאפ מיט א רויטן קארק אן 200 פונט, דארף מעשה שטן, ארויסגעשטעלט וועלן צום רבין אין הויז. דער קאצאפ קוקט זיך צו נייגעריק ווי דער רבי, דער חלוש און יאריש'לעווער, מוטשעט זיך נעבעך איבער אן אויסטערלישן בלאז-אינסטרומענט, אז די אוינגן קריכן אים נעבעך ארויס פון אנישטרענגונג. ביי דער ערשטער געלעגנהייט, וועלן דער רבי איז ארויסגענגען, כאפט זיך דער קאצאפ צום אינסטרומענט, און אין א מינוט ארום האט דאס גאנצע שטעטל געהערט א תרועה, וואס האט אפגעהילכט פון איין עק ביזן צוויטן. עס איז געווען באמת אן ארצווייטאל צו זען דעם רבין, וועלן ער האט געמוזט רעווידירן א טייטש-וואָרט, ווייל דער אמתער מיין פון תרועה איז יובעלן, ענטזיאסטיש זיך פרייען, א וועלכ וואס מוז און קען אויסגעפירט ווערן נאר דורך א מענגע מענטשן, בציבור, וועלן צוזאמען דורכגעפירטע אלגעמיינע אויפגאבן מיט דערפאלג ברענגט צו דעם, אז דער עולם זאל יובעלן פון פרייד און באפרידיקונג.

עס איז דעריבער א וואונטש: גוט איז דעם מאלק, וואס קען יובעלן, קען טאן זיין אויפגאבע און אויספירן זייענע צילן מתוך שמחה. יובל איז 7 מאל שבת, יובל איז דער אנזאג פון כענטשלעכער פרייהייט, וקראתם דרור לכל הארץ ולכל יושביה, און איר זאלט פראקלאמירן פרייהייט פאר דער גאנצער וועלט, א פסוק וואס איז ארו"ן און געווארן א יסוד פון דער פרייהייט-דעקלאראציע פון אמעריקע. אבער ס'איז נאך אלץ א וואונטש, וואס וועט מוזן מיט גוואלט ארויפגעצוואונגען ווערן אויף דער מענטשהייט, בכדי קענען קומען צום זועלטשבת, וואס וועט ענדלעך פארניכטן די וועלט-רשעות.

א סביבה? — האט ער פארטראכט איבערגעחזרט — מאכט שבת ביי זיך, א טאג, וואס וועט זיין א שוץ באריער פאר דער גרויער, תכלית וואכעדיקייט פון אייער לעבן, ברענגט צו זיך דעם עונג שבת! צינדט אן די ליכט, צווינגט און ברענגט דעם שבת צו אייך!

זיין אויסרוף איז גלייך צוריקגעקומען פון טיפעניש פון וואלד פון דער בערגלעך און טאלן:

— ברענגט דעם שבת צו אייך!

די אלגעמיינע צאל טויט פאלן אין תש"ז, לויט ווי עס איז רעגיסטרירט אויף ביידע בית עולם'ס איז 62.

די חברה קדישא „חסד של אמת" האט געבראכט צו קבר ישראל אויף דעם אלטן בית עולם 33 מתים.

די חברה קדישא „בית החיים" האט געבראכט צו קבר ישראל אויף דעם נייעם בית עולם 6 מתים.

די ספרדישע חברה קדישא האט געבראכט צו קבר ישראל, אויף דעם נייעם בית עולם 23 מתים.

חברה קדישא חסד של אמת

די טויט פאלן וואס זענען רעגיסטרירט אין דער חברה קדישא חסד של אמת ווארן איינגעטיילט אזוי:

מענער	14
פרויען	14
קינדער	5
צוזאמען	33

די אורזאכן פון די טויט פאלן זענען געווען פאלגנדע:

טובערקולאזים	4
קאנסער	3
הארץ קראנקהייט	16
דיאבעטים	1
בלוט פארגיפטונג	1
טויט געבורטן	4
זעלבסטמארד	2
דערמארדעט	2
צוזאמען	33

די איינצאלונגען פאר דער באערדיקונג זוערן איינגעטיילט אין דריי קאטעגאריעס:

1) באצאלט קאמפלעט	14
2) באצאלט א טייל	12
3) אינגאנצן אומזיסט	7
צוזאמען	33

בית החיים

די טויט פאלן וואס זענען רעגיסטרירט אין דער חברה קדישא בית החיים ווארן איינגעטיילט אזוי:

מענער	4
פרויען	1
קינדער	1
צוזאמען	6

די אורזאכן פון די טויט פאלן זענען געווען פאלגנדע:

קאנסער	2
הארץ קראנקהייט	2
הויכער בלוט דרוק	2
צוזאמען	6

חברה קדישא ביים שבת - אחים

די טויט פאלן וואס זענען רעגיסטרירט אין דער ספרדישער חברה קדישא ווארן איינגעטיילט אזוי:

מענער	6
פרויען	15
קינדער	2
צוזאמען	23

די אורזאכן פון די טויט פאלן זענען געווען פאלגנדע:

הארץ קראנקהייט	12
הויכער בלוט דרוק	2
נאנגרענע	1
זעלבסטמארד	1
אנעמיע	1
פארשיידענע	6
צוזאמען	23

Marmoles : Pennino

Especialmente dedicados a la construcción de monumentos fúnebres desde hace más de treinta años.

מיר גיבן זיך אפ פאר די לעצטע דרייסיק יאר
אין אויסארבעטן מצבות!

אונזערע קאנסטרוקציעס אויף דעם אידישן בית־
עולם אין גואנאבאקאא, זענען דויערהאפטיק!

PENNINO MARBLE COMPANY, S. A.
Teléfono U-2242. Ave. Menocal 1056.

CORTESIA DE

FUNERARIA

VEGA FLORES

REINA 306 TELFS.: A-6822 - M-6479

Roberto Fernández Hermo,
Director General.

La Casa José

De José Rabinovich

Importadores de todas clases de Fantasias y Sedas Damascos para tapizar y cortina. — Gran surtido en warandol.

MURALLA Esq. Habana. Teléfono M-7478

מיר באַגריסן אונזערע פריינט און באַקאַנטע,
און אַלע אידן פון קובאַ, און ווינטשן זיי

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען אַ זיג פון די פרינציפן
פון פרייהייט און גערעכטיקייט, און בעסערע
צייטן פאַרן אידישן פאָלק!

0

LA TENERIA NACIONAL

CURTIDOS DE TODA CLASE DE PIEL

Fábrica: Calzada de Luyanó

Kilómetro 4 Teléfono X-1310 Habana.

און אין סאַנטאַ־קלאַראַ:

LOS GATOS

CASA LUSKI

Tejidos, Quincalla y Artículos de Punto en General
LUKY Marca Registrada

Bernaza 248 Tel. M-9534 Habana

באזוכט אונזער געשעפט. וואו איר באקומט די
פארשידנסטע ארטיקלען דע פונטא און קינקאיע!

קומט און איבערצייגט זיך! קומט און איבערצייגט זיך!

מיר ווינטשן אונזערע צאלרייכע קונדן, פריינט
און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא

א כתיבה וחתימה טובה!

CASA APOLO

FABRICA DE TIRANTES Y CINTURONES Y
ARTICULOS PARA CABALLEROS

— DE —

A. NEZVADOVITZ

Animas No. 5 Tel. A5-0791

א גליקלעכן און צופרידענעם יאר ווינטשן
מיר אלע אונזערע קליענטן, פריינט און
דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא!

לשנה טובה תכתבו!

Chajmovich y Shwartz

Artículos de Punto y Novedades en General

MURALLA NUM. 306. TELEFONO A-9789

Habana

דער גרעסטער אויוואל!
די ביליקסטע פריזן!
די בעסטע באהאנדלונג!

מיר ווינטשן אונזערע צאלרייכע קונדן, פרייַנט און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא צום נייעם יאר

א כתיבה וחתימה טובה!

Universal Textile

ALMACEN IMPORTADOR DE TEJIDOS

Ventas al por Mayor y Detalle

De M. EPSTEIN Y CIA.

Muralla 166. Teléfono A5-1022

מיר האבן א גרויסן אויסוואל פון פאנטאזיעס, פיעסעס, פארראם און פארשיידענע שטאפן!
רעטאזאם צו מעסיקע פריזן!

צום נייעם יאר באגריסן מיר אלע אונזערע קליענטן, פרייַנט און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא!

לשנה טובה תכתבו!

M. SHLESINGER Y CIA.

Fabricantes Importadores

Aguacate No. 509, entre Sol y Muralla. Telf. A-6645

Trajes "MASCOT" Pantalones "LA CONFIANZA"

מיר באגריסן צום נייעם יאר אלע אונזערע קליענטן,
פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע.
זאל דאס נייע יאר פארווירקלעכן אונזערע
נאציאנאלע שטרעבונגען!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

Roberto Behar

IMPORTADOR DE TEJIDOS

Gran surtido en telas de fantasías y sábanas.

Muralla 424 esq. a Villegas. — Tel. M-7598

אונזער געשעפט איז באקאנט איבערן גאנצן לאנד, צוליב זיין
גרעסטן אויסוואל אין זיידנס־שטאפן, פאנטאזי און ליילעכער!
מ י ר ג י ב ן ד י ב ע ס ט ע פ ר י י ז ן !

Fábrica de las Sábanas: NOCHE DE AMOR.

מיר ווינטשן אונזערע צאלרייכע קונדן, פריינט און דער
גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא צום נייעם יאר
א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !

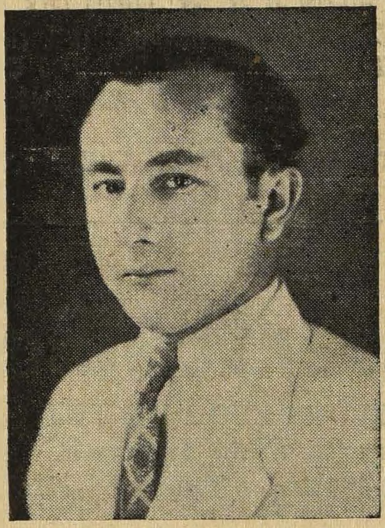
Joyería y Optica

PAYRET

de I. GADLES

Prado 507. Tel. A-9646.

Habana.

ה׳ ישראל גאדלעס

אייגנטימער פון דעם גאלד-געשעפט און אפטיק

„פאירעט"

באגריסט צום ניי׳עם יאר זיינע צאלרייכע קליענטן.

פרייַנט און אלע אידן פון קובא און ווינטשט אלעמען

א כתיבה וחתימה טובה!

FABRICA DE CAMISAS Y GUAYABERAS

NAVIO

— DE —

DAVID DRACHMAN

Cristo 40 Tel. M-7095

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אתזערע קליענטן,
פרייַנט און דער גאַנצער אידישער קאַלאָניע אין קובאַ!
ק ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

A. Bacalchuk

FABRICANTE DE TRAJES "MAMBI""

Bernaza 245 Habana

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע
קליענטן, פרייַנט און דער גאַנצער אידישער
קאַלאָניע אין קובאַ, און ווינטשן אַלעמען
א כתיבה וחתימה טובה!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן,
פרײַנט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע.
זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען פרייד פאַר
אַלע אידן אויף דער וועלט!

אויב איר ווילט, אז אײַערע ענינים זאָלן ריכטיק
ערלידיקט ווערן, דאַן מרײַט זיי אַן

BUFETE GURWITZ

Lonja del Comercio, Dptos. No. 421 y 422
Teléfono M-9733

עמיגראַציע-ענינים וועלן ערלידיקט מיט דער
גרעסטער ערנסטקייט און פינקטלעכקייט!

פאר א גאנץ קליינער מאנאטלעכער קוואטע קענט איר אויסנוצן
די ערשטקלאסיקע באדינונג פון „בופעט גורוויטש"!
וועדט אַ קליענט פון „בופעט גורוויטש"!

Almacén de Tejidos

Avance

— DE —

de ABRAHAM U. FISCH

Tel. A-7142. - Bernaza. No. 208. - Habana, Cubaa.

צום נייעם יאָר באָגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן, פרייַנט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע. זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען פרייד פאַר אַלע אידן אויף דער וועלט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

La Casa Samuel

ALMACEN DE PIELES

Artículos para Zapatería y Talabartería.
Pieles de todos colores para la Encuadernación
y Fábrica de Carteras

AVE. DE BELGICA No. 489 (Antes Monserrate)

TELEFONO M-6176 Habana

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

צום נייעם יאָר 5708 באָגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן און דעם גאַנצן אידישן ישוב אין קובא!

BOSCH, CARRIO Y Co.

S. EN C.

IMPORTADORES DE TEJIDOS

MURALLA Nos. 208 y 210. — TELEFONO M-7613

HABANA.

Felicitamos sinceramente a nuestros clientes y amigos de la Colonia Hebrea de Cuba en la fecha de su Año Nuevo 5708 y hacemos votos por su prosperidad.

MONTERO

Amistad 311 Tel. M-9365

דער פאטאגראף
פון די כלות

RETRATOS DE SUPREMA CALIDAD

HABANA.

felicita calurosamente a sus numerosos clientes hebreos en particular y a la Colonia Hebrea de Cuba en general con motivo del Año Nuevo 5708.

ל י י ז ע ר ר א ן

וועגן אידישער קינדער־ דערציאונג אין קובא

(א רעפעראט וואס מ׳דארף נישט גיין הערן, נאר א קוק טאן ביי זיך אין דער היים)

ל י י ז ע ר ר א ן

אונטער די גרינינקע בוימעלעך
שפילן זיך משהלעך, שלמהלעך.

— — — — — — — — — —

אוי, מיר זאל זיין אידישע קינדערלעך
פאר אייערע כשרע אייגעלעך.

ח. נ. ביאליק

* * *

ליבע פריינט, מאמעס, טאטעס, לע־ רער און שול־טוער!

ניט מיט קיין שפאגל נייעם מישל צו ראטעווען דאס אידישע פאלק, נישט מיט קיין פושקע פאר זיינע הוצאות און נויטן קום איך צו אייך, נאר מיט עטלעכע באטראכטונגען, געווייגלעכע ווערטער פון הארצן ארויס ווענן א י י ע ר ע קינדער, ווענן א ו נ ז ע ר צוקונפט.

קיין שום אויסטערלישע טעאריעס גיי איך דא ניט מחדש זיין. אויב איר ווילט, בין איך אייך פארויס מו־ דה, אז „די אלע זאכן, ווייס מען שוין פון לאנג, לאנג". דאס איינציקע וואס איך באצווענק מיט מיין רעפע־ ראט איז נאר אפפרישן די אלע גע־ דאנקען, און ארויפשטעלן זיי פון אונ־ זער, אויך אויף א י י ע ר סדר־

היום. וען איר וועט טאטע־מאמע, אפוועגן דאס געזאגט און מאכן — ביי זיך און מיט זיך — א שטיקעלע חשבון הנפש, וואו א י ר האלט אין ד ע ר וועלט, בין אין זיכער, אז מיינע ווערטער וועלן ניט פאר־בלייבן אן דעקונג. איר וועט מיר ענטפערן, ענטפערן מיטן איבערצייגנדיקסטן ענטפער: מיט מעשים. פאר א י י ע ר קינדערס וועגן.

געשטארקט זאלן וועלן די הענט, וואס טוען, וואס בויען און שאפן אויף זייער שטייגער, לויט זייער כוח, וויסן און מעגלעכקייטן — אונזער המשך־אידישקייט, אונזער פאלקס־קיום, אונזער צוקונפט; וואס דער־ציען, פלעגן און האדעווען א געזונטן פיזיש און נייסטיקן אידישן קינד.

* * *

וואס איז אזוינס דערציאונג?

דערציאונג — דאס איז אויספאר־מירונג, אנטוויקלונג.

אבער דערציאונג, דאס איז ניט קיין סטאנדארטער אוניווערסאלער מיטל, ווי פון א קליינעם גארנישט וויסנדיקן, גארנישט פארשטייענדיקן קינד צו „מאכן" א גרויסן באוואוסט־זיניקן מענטשן מיט אלע מעלות.

דערציאונג, דאס איז נישט קיין פארטיקער פראשעק, וואס מען קען מיט גוטן אדער מיט בייזן, אין זיסן אדער אין ביטערן, איינגעבן דאס קינד „צו־געווענט"!

דערציאונג איז, דאס מיט קיין שום מעוטשלעכער מאס נישט אויסמעס־טנדע מענטשלעכע לעבן, מיט אלע קנייטשן און ניואנסן, וואס לערנט אין דערציט צום גוטן און צים שלעכטן די מענטשנקינדער, די קליי־נע ווי די גרויסע, צו יעטווידער צייט, אין יעדן באריר.

דערציאונג, דאס איז דאס לעבן אליין, אין אלע זיינע מעגלעכע פאר־מען. און וואויל איז דאס קינד, וואס איז געשטעלט אין אזא לאגע, אז עס קען אומעטום, ביי אלע ארום אים, אין יעדן מאמענט געפינען די געהע־ריקע אנווייזונג און דערקלערונג, מיט רעכט זאגן מיר דאן, אז דאס קינד האט באקומען אן אידעאלע דערציאונג.

יעדעס קינד באקומט א געוויסע דערציאונג.

וען מיר זאגן אויף א קינד, מיט וועמעס האלטונג און אויפפירונג מיר זענען ניט צופריידן, אז דאס איז אומדערציגן, זענען מיר באמת נישט פינקטלעך. אומדערציגענע קינדער זענען ניטא. פארוואס זענען גוט־דערציגענע און שלעכט־דערציגענע, בעסער דערציגענע און ערגערע, אבער דערציגן געווארן זענען א ל ע, וואס זענען דערוואקסן. יעדעס קינד האט בלויז באקומען אן אנדער מין דערציאונג:

איינעם האט דערציגן א ליבע, מסירת נפשדיקע מאמע, און א צווייטן די ארטע, שמוציקע נאס. איינעם האט איבערגעגעבן איר וויסן א פרעמדע, אומווויסנדע דינסט, און דעם צווייטן א הארציקע אידישע באבע. איינער האט א יונגט לאנג געהאט קלוגע איבערגעגעבענע לערער, און דער צווייטער שלעכטע חברים און א צעפוילטע גיהנום־שטוב — אבער דערציגן זענען א ל ע גע־ווארן, יעדער אויף זיין שטייגער.

אלע גאטס־קינדער האבן פלוגל — האב איך אמאל געלייענט א בוך

מיטן שיינעם נאמען. יא, כמעט אלע מענטשן־קינדער האבן פליגל. און די מאס, די קוואליטעט פון יעדער גוטער דערציאונג איז, אויף וויפל זי גיט דעם מענטשן־קינד מאכט און קראפט די פליגל צו צעשפרייטן און העכער און ווייטער אין בלויען אלוועלט זיך צו דערהויבן און מיט זיך די שוואכערע מיטצופירן און אויפצוהויבן צו דער זון, צום לעבן, צו דער גייסטיקער וועלט.

און פונקט אזוי, איז דאס אויך „צו פארדאנקען" די ראל פון יעדער שלעכטער דערציאונג, אויף וויפל זי שוואכט אפ די פליגל, אויף וויפל זי רייסט אפ פון א ? ע מענטשלעכע הימלען, אויף וויפל זי שטויסט דעם מענטשנקינד מיט די צעבראכענע פליגל אין דעם נידעריקסטן נידער, מיט וועריס צוגלייך, און ציט נאך מיט אים אנדערע מיט.

דאס, איז אויך דערציאונג.

ארויפציאונג אדער אראפציאונג, אבער — דערציאונג.

אויף גראב, קענען מיר די דערציאונג איינטיילן אויף צוויי הויפט־מינים.

אויף סתם־דערציאונג, פון פארשיידנגראדיקן „אויף אייגענעם בארט", ביז דער הפרקדיקער גאס־אויספארמונג און אנטוויקלונג: ' ווי גאט וועט געבן, אדער ווי דער שוואך יאר ויעט וועלן.

און אויף: מער אדער ווייניקער ארגאניזירטער, מער אדער ווייניקער דורכגעטראכטער, מער אדער ווייניקער פלאנמעסיקער און ציל־באוואוסטער אנטוויקלונג.

פון אלע גראדאציעס פון „מער אדער ווייניקער", שטעלט זיך צוזאמען דער גרויסער יעקב אבינו־לייטער פון די טיפסטע טיפענישן ביז די העכסטע הויכן, פון די מינימאלע ביז די אידעאלע דער־ציאונגס־רעזולטאטן.

וואס פארא זענען דאס די רעזול־טאטן, צי וואס מיר שטרעבן, וואס מיר ווילן גרייכן מיט דער דערצי־אונג?

אונזער קינד זאל אויפוואקסן א זעלבסטשטענדיקער, באוואוסטוויניקער פיזיש און גייסטיק געזונטער איד־מענטש. מיט דעם ניואנס, וועלכן יע־דער פון אונז זעט און פארשטייט א ביסעלע אנדערש פון דעם אנדערן. און דערגרייכן זאל דאס קינד, ווילן מיר — טאטע־מאמע אין דערציער — דאס מאקסימאל - מעגלעכע, דעם העכסטן שטאפל, אויף וואס מיר, צו־זאמען מיט אים קענען זיך פארנעמען און אנשטרענגען.

מיט וועלכע מיטלען, ווי אזוי, מיט וועמענס הילף, קענען מיר זיך דער־שלאגן צו אונזער ציל?

פאראן עלטערן, וואס זענען זיכער אז פאר זייערע עטלעכע דאלער קענען זיי איינהאנדלען די נויטיקע דערצי־אונג, ווי אלץ אין דער וועלט וואס קויפט זיך און וועדט פארקויפט: ווא ו זיי געפעלט, ווען זיי געפעלט און ווא ס זיי געפעלט. און די קוואליטעט פון דער נעגעבע־נער דערציאונג, וואס זיי גיבן זייערע קינדער אין אויף וואס אנדערע „קע־נען זיך דערלויבן", מעסטן זיי טאקע לויט דעם מטמין געלט, וואס דאס קאסט אפ.

און וועז די צייט גייט, און — דער חשבון שטימט ניט: דאס קינד וואקסט אויס עפעס א גייסטיקע פאר־זעעניש און א פיזישער לא יוצלח, זענען זיי פארוואונדערט די עלטערן,

און זיכער, אז עמיץ האָט זיי וואו, הינטער זייערע פלייצעס, גראָב אָפּ־געאַרט און פּאַרפירט. זיי ווייסן נישט, אז דאָס האָבן זיי זיך אליין פֿריינגענאַרט אין זאָק מיט זייערע קעשענע־חשבונות, וואָס האָט זיי גע־דינט אנשטאָט הארץ און קאָפּ.

און טאָמער טרעפט, אז זיי שטויסן זיך שוין אָן, טאָטע־מאָמע, אז עפּעס האָבן זיי צו דעם „ביזנעס" אויך א שטיקעלע שייכות געהאַט, איז דאָן: די מאָמע אין כעס אויפן מאן, וואָס האָט קיינמאָל קיין צייט ניט געהאַט צום קינד, און דער טאָטע, איז אש להבה אויף דער ווייב, וואָס אלע פּוסטע זאכן זענען איר אין קאָפּ גע־לעגן און אָן דער השגחה אויפן קינד האָט זי פֿארגעסן...

אָבער טאָטע־מאָמע מעגן זיך לאָזן און אויסלאָזן וויפל זוד ס'האָט אָנ־געקאָכט אויפן הארץ — דאָס קינד איז שוין פון חשבון ארויס, און אים איז שוין אלץ איינס. אויב דער טאָטע האָט פֿארזען, אז אויסער געלט מאכן איז ער נאָך א טאָטע אויך; אָדער די מאָמע האָט פֿארגעסן, אז אויסער געלט אויסגעבן, איז זי נאָך א מאָמע צו עפּעס אנדערש.

דאָס קינד איז שוין קיין קינד ניט.

און צו וועלן א מענטש, ווי טאָטע־מאָמע גלויבט און ווי זיי האָבן פֿאר־אים פֿארטראָכט, גלויבט זיך אים עפּעס ניט. ניט עס האָט דערצו אינ־טערעס. ניט עס קען און ווילן זיך אנשטרענגען צו וועלן מ ע ר ווי עס איז — צי וואָס? וואָס טרייבט אים אין קארק?

און נאָך וויניקער חשק ווי צו דעם שוועלן מענטשישקייט־עול, האָט דאָס קינד זיך צו באַדערן מיט דעם פּרעג־אים־בחרם אידישקייט־נאכשלעפּעניש, וואָס די אלטפרענקישע, נישט־אויס־געגרינטע ווי געהערעק, אומוויסנדע טאטע־מאמע קענען זיך ניט צעשיידן מיט דער אירראָפּיאישער מציאה און פֿארדרייען אים אויך דערמיט דעם קאָפּ.

אמת, קיין עכטער קאַסטעיאַנער אָדער אמעריקאנער איז ער נאָך טאקע ניט, אבער קיין גרינער איד (א איד וואָס גרינט זיך אוים איז דאָך שוין קיין איד ניט!) גלויבט זיך אים נישט צו זיין — נאָך וואָס? וואָס טויג עס אים? וואָס זשע דען? אט אזוי זיך, ניט פֿלייישיק, ניט מילכיק — א גוי־אישע פּאַרוואוע שטינקע־קנייטל, אן פּעפּער און אן זאלץ.

און טאָטע־מאָמע האָבן ניט אפילו מיט וועמען צו טיילן דעם וויטאָק אין דעם צער זיך ניט אויסצושטעלן אויף לייטישע געלעכטערס, און נישט די דרייסטקייט צו זוכן און דערגיין די סיבות פון אזא דרך. אבער אין מוח פּיקט און פּיקט דער אומרו פּוגל און מאַנט אן ענטפער — וואָס איז דא פּאַרגעקומען מיט זייער קינד? און ווער איז שולדיק אין דעם, וואָס אלץ האָט זיך אין אים איבערגעדרייט מיטן קאָפּ אראָפּ?

זיי האָבן דאָך דאָס קינד געגעבן גאָלד אין האַלז, געפוצט און געצי־ט אין בגדי מלכות! וואָס זיי האָבן אין זייער פינסטערער קינדהייט אפילו אין חלום ניט געזען, האָט דאָס קינד גע־האָט אין יערן מיטוואָכדיקן דאָנער־שטיק; קיין פויגל־מילך האָט דאָך אים נישט געפעלט! דינסטן האָבן דאָס געהיט, ענגאַנטשעט, געקאַר־מעט, געגלעט, פארשפּילט, באזונגען און אויף די הענט ארומגעטראָגן; לערער האָט דאָס שפּעטער געהאָט די טייערסטע, די בעסטע; שולן האָט

דאָס באזוכט די רייכסטע, די געהויבנסטע, וואו א אידיש קינד קען מען קוים געפינען אויף א רפואה, טאָקע פאר יחידי סגולה צו דערהגרייכן... און חברים — פון די רייכסטע און שענסטע הייזער אין שטאָט! און נאָך דעם אלעם, ביי אלעם, ביי וועמען דאָס קינד האָט געקענט און געדארפט עפעס אפּלערנען און אויסלערנען — האָט דאָס גאָרנישט ניט געלערנט. און וואָס דאָס האָט ניט באדארפט, וואָס מען האָט פון אים נעמען האלטן וויבייט אויף צען מיילן — קען דאָס אויסגעבונדן.

וואָס איז דאָ געשען אזוינס מיט זייער קינד? וועלכער שווארץ־יאר האָט דאָ אונטערגעלייגט א קנווט? און דער עיקר, ווי פארהיט מען כאטש די אינגערע קינדער, זיי זאלן חלילה נישט אוועק אין די זעלבע דרכים?

צענדליקער, הונדערטער פראָגן קרייצן זיך אין פלאָנטערן און פאר־פלאָנטערן צעטומלטע טאָטע־מאמע נאָך מער.

וואָרום איינס פון די צוויי, אויב די דינסטן, מיט די גוואוערנערן, מיט דער רייכער שול, מיט די בארימטע לערער, וואָס האָבן אפגענומען אזא אפותיקא פאר דער דערציאונג, האָבן גארנישט געקענט אויפטאָן לגבי דעם, וואָס א פאָר סמארקאטע חברים־טעם פון גאָס האָבן געקענט אפּטאָן און איבערגעבן זייער אויג אין קאָפּ דעם „שיינעם פיר", צי וואָס־זשע טויג די גאנצע מעשה?...

שרייען, שלאָגן? — אז ס'קלעפט זיך ווי אן ארבעס צו דער וואנט! ווי זשע פארהיט מען פארט די קינדער פון אזעלכע אומגליקן? כאטש נעם און ווארף אוועק די ביזנעס און זעץ זיך אוועק היטן דאָס קינד פון א בייז אויג. און דער לייכטער און קלארער אויספיר, צו וועלכן לייכטע טע טאָטע־מאָמע קומען, איז: וואָס קענען זיי נעבעך מערער טאָן, אז די רייד און די קלעפ, די געלט און די מי העלפן ניט, און אלץ איז ארוים־געוואָרפן אויפן וויינט! — א מאָך טאָן מיטן האָנט אויף דעם גאנצן פעקל, און — זאָל עס גיין ווי עס גייט!

און דער מאָך־מיטן־האָנט לייזונג לאָזט זיך שטארק נישט בעטן, אויפּגענומען, צעלייגט זיך דאָס אלץ מער און מער ווי ביים טאָטן אין וויין־גארטן און אונזערע אלע אידישע אמעריקעס זענען שוין פול מיט דער חכמה.

פאר א טייל פון די מאָך־מיטן־האָנט אידן, וואָס האָבן שוין אווק־געמאכט מיטן האָנט ניט נאָר די דערציאונ פון זייערע קינדער, נאָר זייער גאנצע אידישקייט און מענטישישקייט בתוכם, פאר זיי איז אונזער שמועס נאָך א מאָך־אווק־מיטן האָנט. אבער פאר יענע בלוט און פלייש טאָטע־מאָמע, וואָס מאָטערן זיך און פייניקן זיך מיט די פראָגן און בלאָנדזשען און זוכן רעם אויס־וועג ווי מיט ליכט, אדער פאר יענע, וואָס — נאָך ערגער — זיי זענען נאָך גארנישט, וואָס זוכן נאָך גארנישט, וואָס לעבן נאָך אין טעות אויף פאלשע וועגן מיט פאלשע האָפענונגען — צו זיי איז אונזער וואָרט געווענדט.

* * *

דערציאונג — זאָגן מיר — דאָס איז ארגאניזירטע, דורכגעטראכטע, פלאנמעסיקע און צילבאוואוסטע אנטוויקלונג פון קינד.

ציפיש־אידישן, און העלפן אויספאר־
מען זיין אידייאישן גלויבן און וועלט־
באנעם.

אלזא, באקענען און באקערן דאס
קינד צו דער מענטשלעכער קולטור
אין אלע אירע פארמען אין איר אי־
דיש־נאציאנאלן לבוש, אדער ווי די
רוימער האבן דאס מיט היפשע יאר־
הונדערטער צוריק קורץ און קלאר־
פארמולירט: אין א געזונטן קערפער
— א געזונטער נייסט.

וועו זשע, פרעגט זיך א פראגע,
הויבט זי זיך אן, אדער בעסער גע־
זאגט, דאדף מען איר אנטויבן און
פירן די ארגאניזירטע, די דורכגע־
טראכטע, פלאנמעסיקע און ציל־בא־
וואוסטע דערציאונג, און ו ו ע ר
זענען דאס אירע ארגאניזאטארן, פי־
רער און דורכפירער?

א) היים.

ב) שול.

ג) סביבה.

דאס זענען די ערשטע וויכטיקסטע
גרונט־פאקטארן אין דער ק י נ ד ע ר
דערציאונג.

א) קינא, טעאטער, מוזיק, ליטע־
ראטור; ב) יוגנט־קלובן, ספארט־קלובן
און רעליגיעזע בתי־תפילות; ג) גע־
זעלשאפט פון צווייטן געשלעכט; ד)
טאנץ־זאלן א. אנד. פארווויילונגס־
פלעצער.

דאס איז דער צווייטער צוגאב־
רינג פון דעם י ו נ ג נ ט ל ע כ ן
דערציאונגס־פעריאד.

אין דעם ערשטן טייל פון קינדער־
פעריאד זענען די וויכטיקסטע דער־
ציאונגס־פאקטארן:

די מאמע, דער טאטע, עלטערע
ברידער און שוועסטער. די באבע־
זיידעס. די גואווערנאנטין, די דינסטן,
די שטענדיקע שטוביקע געזעלשאפט.

ד ע ם קריטעריום, קענען מיר פון
פארויס ארויסטראגן אונזער פסק־דין,
אז די דערציאונג איז ניט ווי ס'באר־
דארף צו זיין.

אלעמערשטן מוז די דערציאונג זיין
— צ י ל ב א ו ו א ו ס ט.

די דערציער מוזן אליין האבן, א
מער וויניקער קלארע פארשטעלונג
פון דעם, וואס זיי ווילן דאס קינד
זאל אין נאנג פון דער דערציאונג
לערנען און וואס עס זאל דערגרייכן.

די דערציאונג מוז זיין פ ל א נ ־
מ ע ס י ק, דורכגעטראכט, גרא־
דנוויז, שטופנארטיק, געמאסטן און
געוואויגן צו דעם עלטערן, אויפנאמס־
פייאיק און באדארף פון קינד.

די דערציאונג מוז זיין א ר ג א ־
נ י ז י ר ט, ד. ה. ניט צופעליק,
נאר אויסגערעכנט, פארטיילט צווישן
שול, היים, קלוב און פארווויילונגס־
פלעצער. יעדע פאזיציע זאל אויף
איר שטייגער, מיט אירע צוגאב־
מיטלען, פירן צו איין און דעם זעלבן
ציל: פארמען דעם גוף און דעם
גייסט, דעם כאראקטער און באוואוסט־
זיין פון קינד אין איין ריכטונג.

פון וואס לייגט זיך דאס צוזאמען
די דערציאונג, אדער פון וואס פארא
באשטאנד־טיילן באשטייט דאס:

1) ש ט י י ג ע ר ־ ק ו ל ט ו ר:
פון ארגאניזירן דעם קינדס פיזישן
געזונט, זיין כאראקטער־אויסביל־דונג,
נעוואוינהייטן, געזונטע באציאונגען,
נטיה צו ארבעט און ארגאניזירטע
פארווויילונג; און פון ארגאניזירן דעם
קינדס:

2) ג ע י ס ט י ק ע ק ו ל ט ו ר:
באקענען און ארויפירן דאס קינד
אין דער וועלט פון אלגעמיין מענטש־
לעכן ביל־דונג און וויסן און פון ספע־

שפעטער קומען צו:

דער קינדערגארטן און שול־לערער, די שול און גאס־חברים.

און ביסלעכווייז הויבן אן שפילן א גרעסערע און גרעסערע ראל:

א) דער קינדער־קלוב און די יוגנט ארגאניזאציע, ב) דאס קינדער־בוך און קינדער־זשורנאל, ג) קינא פילמען, ספארט־שפילן, קאנצערטן אדער מוזיק־לערע, טעאטער פארשטעלונגען און בעלעה, ד) רעליגיעזער אדער־וועלטלעכער גלויבן, אויספארמירונג פון א וועלט־אנשויאונג, ה) פארשיידענע פארוויילונגען (טענץ, קארטן, מיידלעך (אינגלעך), ו) די סביבה פון הברים־טעם און די ארומיקע געזעל־שאפט וואו דאס קינד פארקערט

א באזונדער קאפיטל איז דער פע־ריאד פון געשלעכטלעכן רייף ווערן.

די געשלעכטלעכע פראבלעמען און זייער באוואוסטזיניקע און אונטער־באוואוסטזיניקע ווירקונג און וועג־דונג אויפן קינדס כאראקטער און ענערגיע־אויסלאזונג.

דערציאונג, דאס איז אלזא אן אל־זייטיקער, לאנגזאמער, געדולדיקער פראצעס, וואו יערער פון די דער־מאנטע (און נישט דערמאנטע) דער־ציאונגס־פאקטארן טראגן צו צום גונסטן פון קינד (אדער פון זיין שא־ן) — דאס זייניקע.

א נאך מאלע דערציי־א ו נ ג הייסט דעריבער אזא דער־ציאונג, וואו אלע דערציאונגס־געביטן, וואו דאס קינד לעבט און לעמט זיך אויס, אלע דערציאונגס־פאקטארן, וואס פארמען דעם גייסט און דעם כאראקטער, די נשמה פון קינד (ווי די היים, שול, קלוב, דאס בוך, די חברים, די פארוויילונגען א. א. וו.), דערציען דאס קינד אויף איין מער־ווייניקער אייניהייטלעכן, זיך דער־גענצנדן שטייגער און פארם, און קיין איין רינג איז ניט סותר און איז ניט דער היפוך פון אנדערן.

אן אומגאר מאלע דער־צ י א ו נ ג , דאס איז אזא דער־ציאונג, וואו ס'פעלן וויכטיקע רינגען אין דער דערציאונגס־קייט (די מאמע, דער לערער, דאס בוך, די פארווויי־לונג, חברים א. אנד.), אדער זיי זענען פארן (אמאל נאך צופיל), נאר זיי זענען סותר אין זייער מיטל און ציל איינער דעם אנדערן.

קיין איינע פון די, מעג זיין אן און פאר זיך ווי וויכטיקע דערציאונגס־פאקטארן, קען נישט עלימינירן און באמת פארבייטן א צווייטן ניט ווי־ניק וויכטיקן דערציאונגס־פאקטאר. די איבערגעגעבנסטע ניאניע און די תייאקסטע דינסט קען אין דער גיים־טיקער טראדיציאנעלער דערציאונג פון קינד נישט פארבייטן קיין מאמען. און די ליבסטע מאמע קען נישט פארבייטן קיין געווינלעכע חברים, ווי דאס מאכן די לעקציעס קען נישט און טאר נישט פארבייטן די היימישע צוגאב דערציאונג, דאס לייענען, דאס הערן מוזיק, דאס באזוכן בעסערע טעאטער־פארשטעלונגען און אינטע־רעסאנטע באלערנדע רייכע קינא־פילמען.

ווער איז אבער דער הויפט־פאקטאר אין דער דערציאונג פון קינד?

דאס וועגדט זיך אן דער היים, אן מאמע־טאטע און אנדערע היימישע דערציער. דאס וועגדט זיך אן דער לערן־שול און אירע דערציערישע ציל, מיטלען און מעגלעכקייטן. דאס וועגדט זיך אן דעם קינדס סביבה, יוגנט־קלוב, חברים־טעם און זיין נאענטער געזעלשאפטלעכער ארום.

וועד פון זיי עס איז אין דעם ווי געהעריק פאראינטערעסירט און צוגע־גרייט, וועד פון זיי עס פרואווט מיט די פארן קינד איבערציגנדיקסטע און צוציענדיקסטע מיטלען און כוחות אים צו באהערשן, צוציען און פירן מיט זיך.

מישן זיך נישט טאטע־מאמע אין דער קינדער־דערציאונג און לאזן דאס איבער פאר די דינסטן און לערער, העלפן זיי מיט זייער ניט אריינמי־שונג דער אריינמישונג פון דער צע־לייגנדער סביבה. געלינגט נישט דער היים צו נעמען באצייטנס די „לייי־צעס" פון דער דערציאונג, אין די הענט — נעמט דאן לייכטער איבער דעם אויפזיכט איבערן קינד די הפ־קרדיקע גאס. איז די היים־דערציאונג נישט קיין פארזעצונג פון דער שול־דערציאונג, און פארקערט די שול איז דער היפוך פון דער היים, גע־ווינט דערפון ווידער די גאס און אירע מדרכים, ביי וועמען דאס ווארט און דער טאט גייען זיך ניט פאנאנדער, זיי נעמען אין איין צעלייגנדער, לייכ־טער און פריילעכער וועלט.

ווערט דאס קינד אריינגעצויגן אין געזעלשאפטלעכן לעבן פון דער פרים־טער קינדהייט און יוגנט, פארנעמען די ארגאניזאציאנעלע פראבלעמען און געזעלשאפטלעכע אידעאלן און טרייי־מען זיין אינטערעס און פארפילן די בלויזן פון דער היים און ווערן אפט א צווייטע היים, א מוסטער און א וועגווייזער אין לעבן.

די הויפטשוועדערציי־אונג און די היימישע דערציער, די מאמע, דער טאטע, עלטערער שוועסטער, ברידער, באבע־זיידעס — זענען די ערשטע דערציאונגס־פאקטארן.

די היים פארלייגט די פונדאמענטן פארן שפעטערדיקן געביי. און וואס פארא פונדאמענטן ס'ווערן פארלייגט, אזא בנין קען געשטעלט ווערן.

עס וועגדט זיך דעריבער זייער און זייער פיל אן דער היימישער פאר־שול, ביי־שול און נאך־שול דערציאונג פון קינד.

אויב דאס צעמענטירט דערציעריש אדער דאס צעלייגט. אויב דאס איז געזונט און שעפעריש, נאציאנאל און מענטשלעך, אדער דאס איז אליין א חולה מסוכן, אין וועלכע נישט נאר א שוואכער קינד וועלט דערטרונקען, נאר אפילו א דערוואקסענער קען דא צו קיין ברעג זיך נישט דערשלאגן, נישט צו קיין אידישן, נישט צו קיין מענטשלעכן — א וואקזאל מיט א בעסערן אדער ערגערן בופעט און צימערן צום נאכטן.

די היימישע דערציאונג פון קינד הויבט זיך פאקטיש אן מיט דער דער־ציאונג פון מאמע־טאטע. האבן מאמע־טאטע באקומען א געזונטע, נאציא־נאלע דערציאונג, איז דאס ניט נאר א גוטער קאפיטאל פאר זייער פא־מיליען־לעבן און געזעלשאפטלעכער פאזיציע, נאר שוין אויך אן אדערויס פארן קומענדיקן צווייטן דור.

די פ א ר־דערציאונג פון קינד ליגט אין שוואנגער־פעריאד פון דער מוטער, און דאס געזונט פון קינד הענגט פיל אפ אן דער האלטונג פון דער מאמען.

אבער די אייגנטלעכע דערציאונג הויבט זיך אן פון געבורט. פון אייג־שטעלן דעם נארמאלן לעבנס־פיר פון קינד, און באזארגן און ארגאניזירן מיט דער מאקסימאלער פרעציזקייט די קינדערשע נויטן און פאדערונגען: דאס שפייזן, דאס שלאפן, וואשן,

שפאציר א. ד. ג. אין א באשטענדי־
קער צייט. בלויז אונטער דער געניטער
מאמישער השגחה, וואם איז כולל
נויטיקן וויסן, ליבע און מסירת נפש־
דיקער אפפערוויליקייט, קען דאס קינד
דערוועלבן דעם געהעריקן פיזישן גע־
זונט און נויטיקן גייסטיקן גלייכגע־
וויכט צו „ווערן א מענטש".

און נאך מער איז עס שייך דער
אויסבילדונג פון קינדערשן גייסטיקן
באוואוסטזיין. די מאמישע שפראך
די ערשטע קלאנגען און ווערטער וואס
עס פארקריצט זיך אין זכרון דאס
ווינציגדל, דאס מעשהלע, די גרויסע
אומבאקאנטע וועלט, וואס ווערט פאר־
טיפטשט, דערקלערט און באציכנט
מיטן אידישן וואָרט און בילדער־
געדאנק, די טראדיציאנעלע וועלט פון
אידישע נאציאנאלע און משפחה יום־
טובים, דאס געוועדטע, געליינטע און
געזונגענע וואָרט און די אידישע ge־
זעלשאפטלעכע אינטערעסן מיט וואס
ס'איז אנגעפילט די היים און דער טאג
פון מאמע־טאטע, שוועסטער־ברידער,
אידישע ביכער, צייטונגען, אידישע
בילדער און נגונים — דאס איז
גרונט־אידישקייט, באדן־אידישקייט,
דאס איז דאס בונדאמענטאל־נויטווענ־
דיקע, אן וועלכע קיין נארמאלע, ge־
זונטע אידישע דערציאונג קען ניט
געמאלט זיין.

פארבייט די שוואכצע דינסט ביים
וויגעלע דער מאמען, וועט די מאמע
פון דער קינדהייט בלייבן בלויז —
א שוואכצע דינסט. און די פאר־
שוואכצטע קינדהייט קענען שפעטער
די וויסטע דערציאונג ניט איסוואשן
אן פלעקן.

דאס דער טאטע קיין צייט און קיין
חשק ניט, זיך צו מאנעמען מיט די
קינדערשע ענינים. וואונדערט זיך
ניט שפעטער, אז דאס קינד האט קיין
צייט און קיין חשק ניט זיך צו פאר־
נעמען מיט די טאטישע אינטערעסן.
מעג דאס קינד באזוכן א אידישע
שול, איז די היימישע אטמאספער
נישט קיין אריינפיר און קיין פאר־
זעצונג פון דער שול־דערציאונג, אדער
פארקערט, איז די אידישע היים א
קעגנזאץ צו דער פרעמדער גויישער
שול, וועלכע דאס קינד באזוכט און
די פרעמדע פארגויאישטע סביבה, וואו
דאס קינד לעבט זיך אוים, פאלט דאס
קינד ארויס אין א פסיכישן קאנפליקט
און ער־פארלירט ביידע וועלטן און
קומט ארויס פון דער „דערציאונג" א
צעבראכענער, א וויסטע גייסטיקע
קאליקע.

טאטע־מאמע זענען פארן קינד די
ערשטע און גרעסטע אויטאריטעטן.
דער וויסן־קוואל, דער חכמה־קוואל,
וואס קען אים פארענטפערן אלע זיינע
צוואוואסן און פארוואסן. טאטע־מאמע
וואס וויסן אלץ און קענען אלץ ווי
ס'באדארף צו זיין, קענען ניט האנד־
לען פאלש אדער אומגערעכט, ווען
זיי וויסן ווי מען דארף באמת ריכטיק
האנדלען. אין טאטע־מאמע האבן
קינדער דעם ערשטן מוסטער פון
ערלעכער, געווייסנהאפטער, יושרדיקן
לעבנספיר און באציאונג בן אדם
לחברו. און ווען טאטע־מאמע טוען
אליין דעם היפוך צו דעם וואס זיי
לערנען און פארזאגן זייער קינד.
ווען זייער האלטונג צווישן זיך אדער
צו אנדערע איז אין שרייאיקן ווידער־
שפרוך צו דעם ווי דאס קינד ווערט
דורך זיי אינסטרואירט, קומט דאס
קינד אומבאוואוסטזיניק און שפעטער
אלץ מער און מער צום באוואוסטזיין
—ן דעם שרעקלעכן מאר אים אנט־
דעקטן ליגן אין אפנארריי, וואס פירט

אים צו א מינדערוועדטיקייט־געפיל צו אלץ וואס די עלטערן זאגן און פארזאגן, און צו דאס רעכט צוריק־צוצאלן מיט דער זעלבער מטבעה.

די עלטערן וויסן ניט, וואס פארא גוטער באאבאכטער און שטרענגער ריכטער זייער קינד איז לגבי זיערע האנדלונגען און מיינונגען, און אויך וואס פארא מאראלישער הויך זיי קענען זיך שטעלן ביי זייער קינד, אדער וואס פאר א מאראלישן נידער זיי קענען אראפפאלן מיט דער „שער" צווישן וואוהרט און טאט. מיט זייערע אומאויפריכטיקע און נישט ווי געהעריקע האנדלונגען און באציאונגען סיי לגבי דאס קינד גופא, סיי לגבי וועמען ס'זאל ניט זיין אין דער אנוועזנהייט פון קינד.

ס'איז נאך זייער און זייער ווייניק צו זיין די טאטע־מאמע פון קינד. טאטע־מאמע דארף מען נאך קענען ווערן און זיין בייד קינד גופא.

וואויל איז צו די קינדער, וואס זייערע טאטע־מאמע זענען טאקע זייערע.

שול־ערציאונג

דאס גענג דעם קינד א געהעריקע שול־בילדונג איז אן עלעמענטארע עלטערן־פליכט. אבער דאס בלויז אויספילן די פליכט איז נאך זייער ווייניק. אויך די עלטערן ליגט די ניט־וויניק וויכטיקערע פליכט פון אויסוויילן די בעסטע, צוגעפאסטע לערן און דערציאונגס־אנשטאלט פאר קינד.

בשום אופן טאר ביים אויסוויילן דעם קינדערגארטן און שפעטער די שול נישט שפילן די צוטשעפענישן פון באלעבאטישן כבוד, פון קענען זיך דערלויבן דעם לוקסוס, אנצושפארן אפילו דאדט וואו מען דארף וואוהרט אייך אמוויניקסטן און מען האט אייך ליב פון וויטן. קיין שום דאל, קיין שום איינרעדעניש פאר זיך און אויסרעדעניש פאר לייטן קען ניט און טאר ניט דינען די געווינסן־פארנענטפערונג אשטייגער. אז: די אידישע שול איז צו וויט... די וויטסטע אידישע שול פירט צו אייר חיים, די נאענטסטע נישט־אידישע פארפירט ערשט אין דער וויטסטער וויט.

וען דער פרעמדער ארום האט שוין אויסגעווינען פון אונזער אין אייער אידישקייט אלע זאפטן און איר וויסט פאוויס, טאטע־מאמע, וואו א י ר האלט מיט אייער ירושה־אידישקייט, קען דען זיין אן אנדער הויפט־קריטעריום פאר אייך ביים אויסוויילן די שול פאר אייער קינד, ווי דודך דער שול־דערציאונג אין בילדונג, צו פארפלאנצן און פארזעצן אייער היימישע טראדיציע, אייער פאלקישע טראדיציע, אייער היימישן און פאלקישן המשך און קיום, וואס די אידישקייט־אנגעזאפטסטע חיים איז עס אליין נישט ביכולת צו געבן, בפרט נאך א י י ע ר חיים?

אודאי דארפן די עלטערן ביי דער פאדערונג בלויז נ י ט פארבלייבן. אודאי דארפן די עלטערן זיין א פאר־אינטערעסירטער צד אין דעם ניוואָ פון דער שול דערציאונג און בילדונג. אבער אמוויניקסטן טהאכטן זיך טאטע־מאמע ארויס אין דעם בילדונגס ניוואָ פון שול, אין דעם במה שיש בו. נאר זיי אורטיילן לויט דעם תסתכל בקנקן, לויט די רייכע שילדן און דער

גויאישער זכות אבות טוט דא ביי־שטיין.

הלואי וואלטן טאטע־מאמע זיין פאראינטערעסירט אין דער בילדונג וואס דאס קינד באקומט דארט, און זיי וואלטן דאן זיכער אנגעטראפן צו דער אידישער שול.

די ווינסנשאפט, דאס איז ניט קיין פארטיקער בילדונגס־געטראנק, וואס מען דארף בלויז מעכאניש אביערגיסן און צעגיסן אין די קינדערשע קעפלעך, און די שול איז נישט קיין שכל און ווינסן־וואשטאט און ווי להבדיל א שוסטער קלאפט אריין זינע טשווע־קעס די זוילן זאלן זיך האלטן, קלאפט די שול אריין אירע „טשוועקעס" די ווינסנשאפטן זאלן זיך האלטן אין קאפ.

די שול איז — די ש ו ל פון ל ע ב ן, פון לעבעדיקן לעבן, און די פאפירענע ביכלעך זענען זייער סוביעקטיווע פאטאגראפיעס, און אפי־לו דער אלגעמיינער ווינסן־באגאזש, וואס איז דאכט זיך דער זעלבער פאר אלע פעלקער, איז נישט דער זעלבער אין לערנבוך. די זעלבע אריפמעטישע אויפגאבע קלינגט אנדערש אין לער־בוך אויף אידיש און אויף ענגליש, אויף שפאניש און אויף רוסיש. זי קלינגט אזוי ווי עס דארף קלינגען אייגנטימלעך אידיש, ענגליש, שפא־ניש און רוסיש אין אידישן, ענגלישן, שפאניישן און רוסישן ל ע ב ן. און — מאסקווע לערנט אנדערש מאטעמאטיק ווי ניו־יארק און די אי־דישע שול ווי אין לאנדאן. בפרט נאך, אז אויסער אריפמעטיק און אלגעברע האט נאך יעדער פאלק זיינע דערציאונגס־ אינטערעסן אין ציפלן, כללים און ביישפילן, ווער עס קוקט אויף ספארטא און בערלין, און ווער אויף ירושלים און יבנה.

אודאי קען ניט קיינע פון די עק־זיסטירנדיקע ביי אונז אידישע שולן באפריידיקן מיט אלץ־מיט־אנאנדער יעדע אידישע טאטע־מאמע (און וועל־כע ניט־אידישע שול קען עס יא?) אבער דאס איז דאך אויך אייער שולד; קומט און העלפט איר פאר־וואנדלען אין אזא ווי איר פארשטייט, אז ס'איז בעסער...

דערפאר קענען אבער אונזערע אלע אידישע שולן — און אויסשליסלעך די אידישע שול — באפריידיקן (איינע מער און איינע ווייניקער) א ל ע אידישע עלטערן, מיט די סאמע ווייך־סטע דערציאונגס־עיקרים, מיט די גרינט פראב עמען פון שטאם־באל־ — און וואלצל־אידישקייט:

מיט בייזעד אידישע לשונות אונ־זערע — אידישע און העבריאישע.

מיט אונזער פאלקס־קולטור — ליטעראטור, טעאטער, מוזיק, מא־לערייע.

מיט אונזער שטייגער־לעבן — מנ־הגים, יום־טובים, פאלקס־ליידן און פרייד.

מיט אונזערע רומפולע אין דער רייכקייט פון גייסטיקן שוואונג און גלויבן און איבערפולטע אין ליידן און פיין בקדושה ובטהרה דורכגע־טראגענע יהדות, יארטויזנדיקע פאל־קסגעשיכטע פון בראשית ברא אל־הים ביזן — ווארשעווער געטא אויפ־שטאנד, וואס מיט זיין ריזיקן בייי־טראג א ן ־ער מענטשלעכער געשיכ־טע און ציוויליזאציע פארנעמען מיר איינע פון די ערשטע ערטער צווישן די פעלקער.

דאס איז — אונזער פאלקישער נרונט קאפיטאל, מיט וועלכן דאס קינד באקענט זיך און פארקניפט זיך צו אייך, טאטע־מאמע, צו אייך,

באבע־זיידע, צו זיין שטאם און צו זיין פאלק. דאס קען גאבן אין ציקל דיא ישע שול.

אן די ידיעות איז דאס קינד א פארוועלקט בלעטל, וואס וואלגערט זיך פארגלט אן זאפט און קראפט, אין מיסטיקן אפפאל ביים אלטן שטאם בוים.

א טעות האבן די עלטערן, וואס קלערן אפצונארן דאס לעבן:

צו גאבן זייער קינד אין איין מין שול, און לעבן זאל דאס „פונדעסטוועגן" אויף א צוויטן, זיי נענטערן שטייגער.

זיי נארן אפ זיך און זייערע קינדער.

אויב די פרעמדע שול, מיט איר ברעמדער שפראך, פרעמד פאלקישן שטייגער, קולטור, מנהגים, יום־טובים, געשיכטע און ציקונפט, פארקניפט ניט דאס קינד צו איר וועלט, אזוי ווי פארנארישטע פארגויאישטע טאטע־מאמע חלשן עס זאל פארקניפן, באהעפטן און אייפליין און אויסלייזן פון אידישקייט... און זיי הויבן די אויגן, די פארבלענדטע אויגן צום פארקויפטן גאט, איז עס דערפאר וויל די פרעמדע וועלט וויל נישט אין דארף נישט אייער קינד. נאר צייער געלט, און זי האט איב פיינט אפילו ווען זי האט אים אליין דערצויגן. אויב נאר איר האט אים געבוירן.

די פרעמדע וועלט געווינט אים טאקע נישט, אייער קינד, אבער איר און מיר פארלירן אים.

ווי לאנג די וועלט, וואס די שול הויבט און לויבט איר אזוי פיל אין די הימלען, ווערט אין שטוב פון היימישע טאטע־מאמע נישט אנערקענט און פארנייגט ווי א פרעמדער גויאישער פסול. און די שטוביקע אידישקייט ווערט נישט ארויפגעלאזן אויף דער שוועל פון שול, אדער אין בעסטן פאל דארט אויסגעלאכט און אפגעשפעט.

מוז די גייסטיקע רו און די שעפערישע טאלאנטן פון קינד זיין א קרבן.

עס ווערט צעטומלט און פארבי־טערט אין מישמאש פון „פרעמדע און אייגענע" ווערטן און אינדיפירענט צו ביידע, און עס בלייבט אויסער אלע, וועלטן מיט דער אייגענער צעברא־כענער קינדערשער גלויבנסוועלט, באקרויצט מיט ווייטאקדיקע קאמ־פלעקסן פון זיין אומפארשטענדלעכער אידישקייט.

דערפון און דערפאר אונזער אויס־פיר:

די נישט אידישע שול קען נישט ביי איר בעסטן ווילן, ביי איר העכסטן גיווא און פעראנאגיש־געשולטע דע־ציער — ־ערציען דעם אידישן קינד, ניט נאר ניט פאר א נאציאנאלן איד, נאר אפילו ניט פאר א גענוינטן פיזיש און גייסטיקן מענטש.

זי קען אין אים בלויז צע־ב ר ע כ ן זיין נאציאנאלן שעפע־רישן גייסט און פארוואנדלען אין אן אויטאמאט, פון א בעסערער אדער ער־וועלטער קאטעגאריע.

שול און היים

אבער פונקט ווי די היים פון דער אידישער שול, טאר זיך אויך די שול פון איר זייט נישט אפפרעמדן פון לעבן און פון דער היים א ז א ו י ז י א י ז .

אויב די שול ווייל מיט איר דער־ציאונג ב א ו י ר ק ן דאס לעבן

פון קינד און לענקען דאָס, אין א בא־שטימטער ריכטונג, מוז די דערציִ־אונג גופא זיין א פּראָדוקט פון לעבן, נישט אָפּגערינען און דער היפוך פון אים. וועז די דערציאונג איז א קינס־לעבע, א צוגעטשעפּעטע פינפּטע ראָ־צוב וואָגן, איז אומזיסט אונזער מי.

אונזערע אידישע שול־לערער האָבן א טעות, אויב זיי מיינען, אז זייער שול און דערציאונגס־אַרבעט ענדיקט זיך מיטן קלונג און מיטן אַראָפּירן די קינדער צום שול־אויטאָבוס, וואָס וויטער איז ניט זייעד בריוול.

אין א קאָנטאקט, א שטענדיקן קאָנ־טאקט מיט די עלטערן, באַזוכן אין דער היים, אנטיִל דורך אָנווייזונגען און קאָנטראָל אין קינדס היימישן לעבן, שפּילעריין, פּאַרווייַלונגען. קינאָ־באַזוכן, הויז לעקטור — איז די שול־דערציאונג א ד ע פּ ע ק ט ע .

די מאסמיטלען, העלפן דער שול־דערציאונג וויִ דער היים־דערציאונג. זיי ברענגען לייכטער און נאטירלעך כער די נעהעריקע רעזולטאָטן אין דער דערציאונג פון די קינדער.

ביי דער שול מוז געשאפן ווערן אונטער דער אָנפירונג פון דירעקטאָר א ב א ר א ט ו נ נ ס ־ ש ט ע ל פאר די עלטערן, וואו די עלטערן זאלן כאָטש איינמאל אין דער וואָך האָבן די מעגלעכקייט — און צוגעוואוינט ווערן אין דער צוועקמעסיקייט — זיך צו קאָנסולטירן וועגן די פּראָבלעמען טאָג־פּראָבלעמען אין דער דער־ציאונג פון זייער קינד.

און א ן ע ל ט ע ר ן ־ א ו י ־ ד י ט א ר י ע , וואו כאָטש אייִ־מאל אין חודש זאלן געגעבן ווערן אלגעמיינע אָנווייזונגען, לעקציעס, שמועסן פאר די עלטערן.

אויסערן שול־קאָמיטעט דארף גע־שאפן ווערן אן ע ל ט ע ר ן ־ ק א ־ מ י ט ע ט , וואָס זאל אויסער־די זאָרגן פאר דער שול, קלוב ווי ה. גל. זאָרגן פאר דער הילף־דערציאונג פון די עלטערן גופא.

וויִלן די עלטערן האָבן גוטע, דער־צויגענע קינדער, מוזן די עלטערן אליין גייען אביסל „אין קלאס".

חברים־סביבה

א שלעכטע סביבה, חברים מיט א „לייכטער" אויפפירונג, קענען לייכט און שנעל פטרן דאָס, וואָס די שול מיט דער היים האָבן מיט זייער מי אויפגעבויט.

דער חוב פון די עלטערן און פון די לערער, איז צו האָבן אן אויג אויף דער סביבה, אויף דער געזעלשאפט, וואו דאָס קינד פאַרקערט, און ווי אזוי דאָס פאַרברענגט דאָרט זיין צייט. צו פאַרקערטע רעזולטאטן קענען אבער ברענגען די פאַרבאָטן און אָנ־וויייזונגען פון טאָטע־מאָמע און דער־ציער, אויב זיי ווערן נישט ווי געהע־ריק צוגעטראָגן צום באַוואוסטזיין און לאָגיק פון קינד.

היט זיך פון „פּאַרשיטן" דאָס קינד מיט אייערע אָנווייזונגען און פאַר־אָרדענונגען „דא גיי ניט און דא שטיי ניט; מיט דעם רייד נישט און מיט דעם חבר זיך ניט". בלויז דער גע־דאנק, אז מען מוז אויספאלגן די זאָר, ווייל — טאָטע־מאָמע מוז מען פאלגן, איז נאך ווייט־ווייט נישט איבע־צייגנדיק, און. וואָס עלטער דאָס קינד ווערט, דארף דאָס מער און מער אי־בערצייגונג ווי באפעלן.

בלויז וועז טאָטע־מאָמע האָבן גע־וואונען דעם צוטרוי פון זייער קינד, און דאָס קינד זעט אין זיי די פער־

זאגען, ביי וועמען ער קען זיך פאר־טרויען און שוען עצה זיין אין א ל ע אדער כמעט אלע קינדערשע ענינים, וועלן די אנווייזונגען פון טאטע־מאמע אדער פון לערער, באקרעפטיקט מיט די געהעריקע דערקלערונגען, פארוואס מען טאר נישט האנדלען אזוי און אזוי, און מיט וואס און פאר־וואס (נישט ווייל „דער און דער", נאר) א ז א חבר און א ז א סביבה דארף אויסגעמיטן ווערן ווי א שעדלעכע.

און אייער קינד וועט אייך הערן, פארשטיין, אויספאלגן און זיך אויס־לערנען אליין צו אורטיילן ווי נעהעריק אין אזעלכע פאלן.

אבער אויך די סביבה פון די עלטערן איז נישט די סביבה פארן קינד.

ווייט, ווייט ניט אלץ וואס איז נא־טירלעך פאר די דערוואקסענע איז פארן קינד ווינטשנסווערט צו זיין אן ערות. דאס קינד מוז האבן זיין קינ־דערשן ווינקל און זיין צוגעפאסטע געזעלשאפט.

קינדער־קלוב און יוגנט־ארגאניזאציע

איינע פון די פראקטישסטע צוגאב־מיטלען צו דער שול און היים־דער־ציאונג קענען זיין און ווערן די שילע־קלובן און יוגנט־ארגאניזאציעס, אויב יענע שטייגן אויף דעם געהעריקן דערציערישן ניוואו און זענען א גע־טרייער רינג אין דער וועלט פון היים און שול.

די געזונטע קינדערשע געזעלשאפט־לעכע צונויפקום אויף לערן און שפיל, דאס צוגעוואוינען דאס קינד פון דער פריסטער קינדהייט צו געזעלשאפט־לעכן לעבן, צו געזעלשאפטלעכער אר־בעט, דאס באקענען און באקערן מיט די שענסטע פאלקישע און אלמענט־לעכע אידעאלן און טרוימען, געווענט און געזונן אין דעם ארגאל פון יוגנט־לעכער ראמאנטיק, האט אפט א דא־מינירנדע ווירקונג אויף דעם לעבנס־קוק און לעבנסוועג פון קינד.

עס איז מער ווי געווענטשן, אז דער אנהויב פון געזעלשאפטלעכן קלוב־לעבן זאל געמאכט ווערן ביי דער שול, אונטער דער השגחה פון די לערער. דער שול־קלוב, וואו דער לערער ווערט א חבר אויף אנגענעמן לארן און שפיל, שטעלט אווענק אין א נייער ליכט פארן קינד די שול און די לערער, און עס ווערן נענטער, ליבער און פארשטענדלעכער פארן קינד אפילו די שווערע למודים מיט די שטרענגע לערער. דער שילער־קלוב און די יוגנט־ארגאניזאציע קענען פאר פילן די בלויזן פון שול און היים, ניט דערווייטערנדיק, נאר דערנע־טערנדיק דאס קינד צו ביידן.

די שול מוז האבן א גוט־איינגע־ארדנטז שול־קלוב. אנגעהויבן פון 4־טן קלאס, אונטער דער השגחה פון די געהעריקע לערער און אינסטרוק־טארן אויף ספארט, אויף געזאנג, אויף האנט־ארבעט, אויף מוזיק. כאר, דראמ.־קרייז, באלעט־גרופע, אין די אידישע לידער, אידישע פארשטעלונ־גען, אידישע קינדער־זשורנאלן און ביכער וועלן באארייכערן און באקערן דעם קינד מיט דער אנגענעמער אי־דישקייט ווי מיטן יארן קנעלן, אדער ווער ר־ט נאך מיט די מון גאט און מענטש אויסגעטאענע הויל בר־מצוה אידישקייטן.

דער שול־קלוב איז דער בעסטער מיטל פאר דער סביבה־באשאף און

קאנטראל פארן צוקלייבן די געהעריקע פארווייזונגען און פארן אנטוויקלען אין קינד זיין געוועלשאפטלעכן חוש און געפיל און פארן וועגן אין דער געהעריקער ריכטונג דעם „שטורם און דראנג" און געשלעכטלעך רייף וועראנדן פעריאד.

שעפערישע דערציאונג און פאראיטישער וואילטאג

נאך פאראן ביי אונז געגנג טאטע־מאמע, וואס מיינען, אז א „גוטע" דערציאונג הייסט, וועז דאס קינד באדט זיך אין וואילטאג, און וואס מער דאלארן זיי שיטן אויס אויפן קינד, אלץ מער און בעסער וועט דאס אויפגיין.

און עס גייט אויף...

די "ברכה פון „א גראשן איז א ממזר", הגם זיך שוין לאנג, לאנג ארויסגעוויזן אויב נישט חלילה פאר קיין קללה איז אבער פאר א בערישע טובה — כ מ ע ט ש ט ע נ ד י ק.

צעבאלעוועז הייסט אפנארן און נישט צייטיגן צו די שוועריקייטן, וואס דערוואַרטן א איד קינד אין לעבן.

דאס קינד, וועמען ס'האט אין דער יוגנט ניט געמאלט קיין פויגל־מילך ביי טאטע־מאמע, איז שוועער זיך דורכצוקעמפן זיין וועג אין לעבן, אנטקעגנגיין אין באזיגן שוועריקייטן, ווי א קינד, וואס וויים און פארשטייט פון קינדווייז אן, אז מן שיט זיך שוין נישט פון הימל; וואס וויים און פארשטייט, וואס הייסט אדבעטן און פארדינען און וואס הייסט שעפערישע זיין, שעפערישע מי און שעפערישע פרייד, און וואס הייסט אין אונזער צייט אויסקעמפן און פארנעמען א פאזיציע אין לעבן.

אנשטאט אויסגאבן אן א ציל און אן א זין, שאפט פאר אייער קינד א גהעריקן קינדערצימער, ניט בלויז מיט טייערע מעבל אוועק־געשטעלט אויף צו אנקוקן און זיך צו באוויזן, נאר א געמיטלעכן קינדער ווינקעלע, וואו דאס קינד זאל ווי גהעריק קענען מאכן זיינע לעקציעס, אפרוען אין זיך פארוויילן מיט זיינע חברים.

אלץ וואס איז געשטעלט אין צימער דארף האבן איר ציל און צוועק און זיין א טייל פון זיין וועלט, און דינען דעם קינד צו זיין פארוויילונג, צו זיין לערן און אפרו.

שפילן דארף מען קויפן נישט אויסכע, וואס קאסטן טייער אדער זענען די לעצטע נייהייט, נאר פון וועלכע דאס קינד קען עפעס לערנען, וואס אנטוויקלען אין א וועלכער ס'איז ריכטונג און בארבריטערן די קענטע־נישן פון קינד.

א שאפע מיט ביכער — נישט וואס זאלן פאסן אין קינדער־צימער, נאר וואס זאלן פאסן פארן קינד, פאר זיין עלטער און אינטערעס — צום לייע־נען, באקענען דערקענען דעם מענטש און דאס לעבן.

וועדענקט דערבי, אז דאס קויפן פאר דעם קינד דאס נויטיקע איז נישט דאס וויכטיקסטע, אויסלערנען וויי גע־הערין צו באנוצן און ארויסציען דער־פון דעם מאקסימום נוצן — דאס איז דער עיקר. און דעריבער מוז דאס קינד וועלן דער באלעבאס פון זיין צימער־ל אין מאקסימאלן זין פון דעם וואס מוז זיך לערנען צו שאנע־וועז און אפהיטן די מעבל, די שפיל־צייג, די ביכער און העפטן, אליין

פארבעטן דאס בעט און אויפרוימען דעם א[illegible] צימער, אויפלייגן די ביכער און די קליידער א. א. וו. א. וו.

ווי וויכטיק ס'איז ניט צו לערנען פיאנא אדער בידל שפילן, אבער אייגייען א קנעפל, האלטן א נאדל אין האנט אדער א האמער, זענען דעם קינד אין לעבן ניט וויניקער וויכטיק.

און פון דער אייגענער באלעבאטישקייט צו דער אלגעמיין היימישער:

ה ע ל פ ן ט א ט ע - מ א מ ע מ ו ז ו ו ע ר ן א ן ע ר ן - ז א ך, א צ י ל א ו ן א ן א ו מ ב א ־ ד י נ ג ט ע פ ל י כ ט.

און די געזעלשאפטלעכע ארבעט פון העלפן דעם נאענטן — א גענאט!

ק י נ א, ס פ א ר ט, מ ו ־ ז י ק, ט ע א ט ע ר און אנדערע פארוויילונגען, זענען נישט קיין „קינ־דערשע נארישקייטן", ווי אנדערע „ערנסטע" טאטע־מאמע באהויפטן, נאר א אומבאדינגטער און אויסערסט וויכטיקער טייל פון דער דערציאונג, ענג פארבונדן מיט זיין לעבן און אפרו.

יא, מען קען פארוואנדלען די גאנ־צע זאך און פארפלאנצן נארישקייטן, אויב די פארוויילונג באשטייט אוים־שליסלעך פון נארישע פילמען, אן טעם און אן ריח, ניט קיין קליגערע „מוניעקיטאס" און פוסטע „פעלאטע"־שפילערי, וואס אנטוויקלען ניט קיין בעסערן געשמאק, עפענען ניט קיין ברייטערע האריזאנטן און פארברייי־טערן נישט און פארטיפן ניט דעם קינדס ווסן.

די געניטע האנט פון טאטע־מאמע און ד. גל. פון די שול־דערציער קען און דארף די פארוויילונג פון קינד ריכטן אזוי, דאס שפיל און פארווייי־לונג פון קינד זאל גלייכצייטיק זיין א וויכטיקער דערציאונגס בייטראג צו דער שול און היים דערציאונג.

דער אפרו פון קינד דארף זיין פאר־בונדן מיט זיין לערן, און פארקערט, זיין לערן דארף זיי מער א באדזע־צונג פון זיין פארוויילונג ווי א קע־גנזאץ.

דאס פעלן אין די שול־פראגראמען א געוונגדע צאל שעהן פאר גימנאס־טישע איבונגען, ספארט־שפילן, מוזי־קאלישע, טשאטראגע באלעט פארווויי־לונגען פאר און פון די שילער גופא צווישן די שוערע איינמיידנדע למודים און נאך מער אין די אוונטן — נאך די למודים — איז א מיט גארניט־קאמפענסירנדער בלויז אין דער שול־דערציאונג.

און פונקט אזוי דאס פעלן פון אינ־טערעסאנטע שפיל און לייגן־צימערן, פון האנט־ארבעטן, גערטנערייי און אנ־דערע פיזישע ארבעטן, סיי אין שול, סיי אין שטוב.

א פעלער איז די מיינונג פון די לערער און פון די עלטערן, וועלכע צעטיילן דעם קינדערשן טאג אויף צוויי זיך אויסשליסנדע טיילן: אויף טרוקענעם לערנען און אויף פוסטער פארוויילונג און שפיל.

דער טאג פון קינד מוז זיין א פאר־נאנצטע איינהייט. און וועו דאס קינד וועט ניט גיין אין שול ווי אין א פאבריק צו דער שווערער ארבעט, נאר דאס לערנען וועט זיין דורכגע־פלאכטן מיט ליד, שפיל און טאנץ, וועט שוין דער אפרו פון קינד במילא זיין א המשך פון בייטאגיקן שפיל, פון איבערחזרן די זעלבע לידער, שפילן, טענץ און לעקציעס אליין פאר זיך, ביי זיך, און דאס לערנען וועט ניט זיין קיין יאך, וואס קריכט ניט אין קאפ, נאר א קוואל, א פרישער

קוואל, וואו מען קומט זיך אנטרינקען אן דערקווייקן מיטן וויסן, אז א היים, א צווייטע היים, וואו ס'איז נאך אנגענעמער ווי ביי זיך צו פארברענגען צוישן א סך, א סך גוטע חברים און קלוגע לערער, אין מען קען דערביי גרינג און אינטערעסאנט דערלערנען אן דערקענען די גאנצע וועלט, וואס געווען, וואס ס'איז אן אפילו א סך, א סך וואס וועט זיין.

דער אפרו פון קינד און זיין פארווילונג, מוז זיין אונטערן געמיינזאמן קאנטראל פון שול און היים.

קינא קען — און ווערט ליידער — פון אן אינטערעסאנטן דערציערישן הילפס־מיטל, מער אן מער א שערלעכער, צעלייגנדער און פארטעמפעדער אינסטרומענט.

די שול מוז רעקאמענדירן וועכנטלעך, וועלכע פילמען צו באזוכן, אן די עלטערן דארפן זיך שטרענג האלטן ביי דער רעקאמענדאציע.

טעאטער, מוזיק און מאלערייי פארנעמט נאך ליידער כמעט בכלל קיין ארט ניט אין דער קינדער־דערציאונג און אמווייניקסטן אין שול. און דאס איז א גרויסער שאדן. זייער ראל אין דער דערציאונג איז מיט גארניט צו פארבייטן און עס איז נישט מעגלעך אן קען נישט מעגלעך זיין קיין בעסערע דערציאונג מחוץ, פארבייגייענדיק די דאזיקע קינסטלערישע וועלטן.

דאס לערנען אויף א מוזיקאלישן אינסטרומענט נאך די למודים קען פון א דערציערישן פלוס כארוואנדלט ווערן אין א מינוס, אויב מען באלעסטיקט דאס קינד צופיל מיט דעם צוגאב לערן. דאס ערגסטע איז ווען די־מוזיק־שעה איז נאך אן עול אויפן קינדס קאפ. אויב דאס קינד ווייזט ניט ארויס קיין שום חשק און קיין חוש פאר דער מוזיק איז געזינטער אן קליגער איבערצורייסן כאטש צייטווייליק דאס לערנען אן פארווענדן אויף א נענטערע אים קינסטלערישע דערציאונג.

ספארט, פלאיעם זענען פארשטייט זיך מער ווי געווענטשן פאר דעם גייסטיקן אן פיזישן אפרו, בפרט נאך אין שווערן קובאנער קלימאט, אבער נאר דאן, ווען דאס איז אייגנגעשטעלט אין באשטימטע שעהן אן ס'ווערט מיט דעם נישט מיסגעברויכט אויפן חשבון פון אנדערע פארוויילונגען, לייענען אן לערנען.

כאטש טאנץ־קלאסן זענען געווארן א באשטענדיקע אינסטיטוציע ביי דער יוגנט, איז זייער דערציערישע ראל אין בעסטן פאל אומבאדייטנדיק. אויף דעם נישט אין בעסטן דארפן שוין טאטע־מאמע האבן אן אויג...

שול, עקטור, ביכער און קינדער־זשורנאלן

א שול אן א בוך איז אזוי מעגלעך ווי א שניידעריי אן פאדעם.

א שול־בילדונג, וואס האט ניט אייגנגעשלאסן אין דער דערציאונג דעם לייענ־בוך, איז א בגד, וואס האלט זיך נאר אויף פאסטריגעס.

די ביבליאטעק מוז דאס קינד נעמען נוצן פון צווייטן קלאס.

די שטוב־לעקטור וועלכן די לערער דארפן גענוי באארבעט מיטן ביבליאטעקאר, איז ניט ווייניקער וויכטיק ווי מאכן די לעקציעס גוטא.

אויסערן עלעמענטאַרן סכום וויסן, וואָס די שול גיט דאָס קינד, איז דאָס צווייטע, ניט וויניק וויכטיקע אויכ־גאַבע פון דער שול — דאָס בוך.

דאָס עלעמענטאַרע וויסן איז בלויז א באַזיס, א צוגרייטונג, די טיר צו דער גרעסערקן־וועלט. דאָס אויסלע־נען סיסטעמאַטיש, מיט א פּלאַן און מיט א געהעריקן אָפּקלייב־קאָמפּאָס — די נטיה, די ליבע צו געווינסע וויסנ־שאַפּטלעכע טעמעס, בעלעטריסטן און פּאָעטן — צו באַרייכערן, פּארפול־קאָמען און פּאַרטיפן דעם שול־וויסן, דורכן בוך און זשורנאַל, דאָס איז דאָס צווייטע, ניט וויניקער וויכטיקע, אומבאַדינגטע אויפגאַבע פון דער שול בכלל און פון א אידישער שול בלגבי דעם אידישן בוך — בפרט.

שאָפט ניט דאָס אידישע שול ביי דעם קינד די נויטוועדיקייט און די געוואוינהייט צו געניסן און חברן זיך מיטן אדיישן בוך פון די אינגסטע יאָרן, העלפט דערין ניט אָפּטיוו די טאַטע־מאַמע, שוועסטער־ברידער, דורך ביכער־מתנות, דורך אויספרעגן און ארומשמועסן דאָס געלייענטע — איז די שול־דערציאונג — וועד דערדט נאָך אידישע שול־דערציאונג אויכן אמעריקאנער קאָנטינענט — אויף העלפט א פּאַרשפּילטע און אן אומ־זיטער קרבן פון די שול טוער.

א זעקסקלאַסיקע שול קען ניט און וועט ניט לייזן די פּראָבע פון אידישער דערציאונג אין קובא ביי איר בעסטן ווילן.

גראד צו יענער צייט, וועו דאָס קינד הויבט אָן צו פּארשטיין אזן זיך פּאָנאַנדערקלייבן אין דעם וואָס עס זעט, וואָס עס לייענט, פּארמאַכן זיך די טירן פון דער אידישקייט אזן דאָס קינד גייט „נאָרמאַל" אַריבער איינגאַנצן אין רשות פון דער פּרעמדער וועלט, וואָס שלינגט אים אַיין אזן מאַכט אים פּאַרגעסן יענע שפּיץ־מעסער אידיש־קייט, וואָס די אידישע שול האָט אין די וויניקע שעהן מיט אַזוי פיל מי באַווייזן צו פּארפלאַנצן.

אָן א אידישער מיטל־שול מוזן אַלע קרבנות פון די לערער אזן שול־טוער ליידער צעשוואומען ווערן ווי רויך, אזן די אידישע געזעלשאַפּטלעכקייט קען ניט האָבן אויפן צוויטן דור וויי אויף אַן אקטיוון פּאַרבייט אין אידישן געזעלשאַפּטלעכן לעבן.

אין דער גאַרער וועלט איז אָנגע־נומען, אז די שול אזן דער שילער־קלוב איז א סך, א סך שענער, אינ־טערעסאַנטער, באַקוועמער אזן רייכער איינגעהאַנדט אזן אויסגעשטאַט ווי די היים פון שילער. בלויז האָט דער שילער אינטערעס צו קומען אזן נאָד וואָס צו קומען אהין, אזן ער פּרואוט דאָן געשטאַלטן זיין ווינקל, זיין צי־מער, לויטן שול אזן קלוב־מוסטער.

אין אונזערע באַדינגונגען, וואו די היים פון שילער איז אין גרעסטנטייל געוונג געווים, שיין, ריין, באַקוועם אזן געמיטלעך אייגעאַרדנט, אזן קען זיין ביי דער מינדסטער אָנשטרענגונג אזן ווילן פון די עלטערן דער געהע־ריקער ווינקל פּאַרן קינדס לעבן אזן אָפּרו — איז קענן דעם די אידישע שול דער פּליענדער האַלענדער מיט די שפּאַניש אזנטלעך, וואָס האַלטן זיך אין איין אויפשטעלן אזן פּאַנאַ־

דערנעמען. וואו ס'איז פיזיש אומ־מעגלעך צו פירן אן אנשטענדיקע דערציאונגס־ארבעט און לערן — א שרעקלעכער מוסטער. א שאנד און א כארבערן לגבי די קינדער.

און אז די קינדער געפעלט ניט אזא אידישע שול (מיט אזא אידישן קלוב, מיט צעבראכענע שטולן און שטענדיק שמוציקע דילן), און זיי ציט צו די גוט־איינגעאָרדנטע שפאניש שולן, זענען מיר אויך זיי אין כעס, און פארגעסן, אז די טענה, די גרעסטע טענה וואָלטן זיי א י ך געהאַרפט שטעלן — טאַטע־מאַמעס:

וואס האָט איר געטאָן, טאַטע־מאַמעס, אייער קינד זאָל האָבן א שול? וויי ס'באדארף צו זיין, און א קלוב וויי ס'באדארף צו זיין, וואו אייער קינד זאָל באמת קענען באקומען דעם געהעריקן וויסן אין דער מאקסימאָל מעגלעכער מאס, זיי זאָלן קענען באקומען די בעסטע און שענסטע אידישע דערציאונג וויי איר זיי זייט בכוה צו געבן? איר זאָלט זיי געבן אן איינגעאָרדנט צווייטע היים. וואס זאָל ניט פארשעמט זיין לגבי דער ערשטער, וואו די אנטוויקלונג און דערציאונג פון קינד זאָל קענען אוועקגעשטעלט ווערן אויף אזא שטאָפל, אז די אידישע שול זאָל מיט איר אויסערלעכער אינהאַלט אין פארם זיין דער צוציענדיקסטער וויגל מאר אייער קינד און א מוסטער פון אידישקייט. וואס זאָל ניט אפשטויסן אין קיין שום פארגלייך, נאר צוציען מיט שטאָלץ און אפשיי!

שוין אפשר צייט, טאַטע־מאַמע — ביז ווי לאַנג ס'איז נאך צייט! — צווישן אלע וויכטיקע אידישקייט־קאמפיינען צו פארמעלדן צווישן זיך, צווישן אלע פריינט און באקאנטע, אז: אין די און די חדשים פארנעמען האוואנער אידן אויסלייכלעך מיט א קאמפיין פאר זיערע אינגענע קינדער.

דאס אידישע קינד — אייער און אונזער שענסטער אייגנס — פארערט פון אונז אן אנשטענדיקע היים פאר זיין דערציאונג, בילדונג און פאר־ווילונג, ווי איר, האוואנער טאטעס און מאמעס, זענט עס בכוח זיי צו געבן.

עס מוז געשאפן ווערן דער נויטי־קער פאנד, און דער עיקרשט פאריי־ניקן אלע. וואס האבן דערצו די מינדסטע פארשטענדעניש, און דאן וועט אפשר א פאריינקונג פון אלע געזעלשאפטלעכע בנינים ווערן דער צענטער פון אידישן געזעלשאפטלעכן לעבן:

1) א קינדערגארטן.
2) א פאלקס־שול.
3) א מיטל־שול.
4) א ביבליאטעק.
5) א קינדער און יוגנט־קלוב.
6) א ספארט־האלע מיט א באסיין.
7) אוונטן־קורסן, מוזיקשול.
8) פאנסיאן פאר אידישע קינדער פון פראווינץ.
9) עלטערן אוידיטאריע.
10) גארטש מיט דער נויטיקער צאל אויטאבוסן פאנאנדערצופירן די קינדער.

מיר האבן גוט אפגעוואויזן און אפגעמאסטן, אויב דאס זענען חלומות

אדער רעאלע פלעגער, וואס קענען אין דער סאמע נאענטסטער צייט פאר־ווירקלעכט ווערן! און מיר ענטפערן מיט דער פולער זיכערקייט, אז יא! א ו י ב טאטע־מאמע וועלן נאר וועלן.

אויב 200־300 עלטערן וועלן עפע־נען דעם קאמפיין מיט זייער מיני־מאלן הונדערטער פאר דער שול־הויז, פאר זייערע קינדער און קינדס־קינדער און צוויי־דריי טעג אפגעבן אויפצי־זאמלען דעם צווייטן, דריטן און פינפטן הונדערטער ביי אלע זייערע פריינט און באקאנטע — קיינער טאר נישט אויסגעלאזן ווערן! — ווען דער שענסטער קאמפיין אין ישוב, דער קאמפיין פאר אונזערע קינדער, פאר אונזער צוקונפט, זיין א דערפאלג!

אדער מיר וועלן א ל ץ ד ע ר־ג ר י י כ ן, אדער מיר וועלן בים־לעמוויז אלץ פארלירן, און אונזערע קינדער, אויב נישט אין צווייטן דריטן דור וועלן שוין מער גארנישט באדארפן פון אייער און אונזער אי־דישקייט — ק ל י י ב ט א ו י ס, **ביז וואנען סיאיז דא פאר וועמען אויפ־צוקלייבן!**

מאדערנע געאגראפיע

א גאסט קומט אין קיבוץ און פרעגט א מיידעלע, צי עס איז אמת, אז איר פאטער איז אין אויסלאנד.

— ניין — ענטפערט דאס קינד — מיין אבא איז אין קפריסין, דארט הויבט זיך אן ארץ ישראל...

(„ה א ר ץ")

Buenos Días
CON
Lady Louise

Para usted que se mantiene celosa de su apariencia personal, Lady Louise ha creado los más primorosos modelos en ropones de dormir.

LL-10-46

Lady Louise
LA CREADORA DE LA MAS FINA LENCERIA

Fabrica de

Tòallas, batas de baño y tejidos

JOSELIS VITKINAS

(VILLA MARIA) Kilómetro 2. Carretera de Santa María del Rosario. Guanabacoa. Habana.

די איינציקע אידישע פאַבריק פון האַנטוכער אין קובאַ!

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר אַלע אונזערע קליענטן.
פריינט און דער גאַנצער אידישער קאַלאָניע.
זאָל דאָס נייע יאָר פאַרווירקלעכן אונזערע
נאַציאָנאַלע שטרעבונגען!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

Toallas FLORA

Marca Registrada. Teléfono XO-1378

Optica ORBE

— DE —

De ISAAC YAVITZ

REINA 115. — TELEF. A-7973. — HABANA.

היט אַף אייערע אויגן!
מיר האָבן ספּעציעלע בריל פאַר אייך!
בלויז אָפּטיק! נאָר אָפּטיק!

אונזער נייע אָפּטיק־סטודיע איז אויסגעשטאַטעט מיט די בעסטע און מאָדערנסטע אפּאראטן! אונזער נייער סאָרט בריל איז פון אַ ספּעציעלן סאָרט, וואָס גייט אַן שרייפלעך — די בעסטע פון דעם מין אין קובא!

דער ערשטער גראַדואירטער אידישער אָפּטיקער אין קובא, דער אַלצמען באַקאַנטער הר׳ איסאַק יאַוויטש, באַגריסט צום נייעם יאָר אַלע זיינע אָנצאָליקע פרײַנט, קליענטן און באַקאַנטע!

לשנה טובה תכתבו!

YURI AFRIN

CONFECCIONES EN GENERAL

PLACIDO (Bernaza) 203 — Tel. A-8445 — Habana, Cuba.

מיר באגריסן צום נייעם יאר

אלע אונזערע פרײנט. קליענטן

און באקאנטע און ווינטשן זיי א

יאר פון גליק, פרייד און פראספעריטעט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

FABRICA DE CAMISETAS

BIGELMAN

BERNAZA No. 209 HABANA

מיר ווינטשן אונזערע צאלרייכע קונדן, פריינט
און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא
א כתיבה וחתימה טובה!

Fábrica de Camisas

RECORD - STRAND

de JOSE SINGER

Bernaza 219 Tel. A-0276

צום נייעם יאר באגריסן מיר אלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער
גאנצער אידישער קאלאניע. זאל דאס נייע יאר ברענגען
פרייד פאר אלע אידן אויף דער וועלט!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו!

Kalman Wodonos

Almacén de Pieles Americanas y del País
Hules, Badanas y Cordones

BERNAZA 210 TELF. A-4385
HABANA

מיר באגריסן צום נייעם יאר אלע אונזערע
פרייונט, קליענטן און באקאנטע, און ווינטשן
זיי א יאר פון גליק, פרייד און פראספעריטעט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

David y Wodonos

Manufactory of Alligator Goods

Industria 117 entre Colón y Trocadero. — Teléfono M-6729.

EL MAR

Almacenista y fabricante de sombreros
MARCUS KRONFELD

Damas No. 711 (entre Luz y Acosta) Teléfono M-3594.
Habana

צום נייעם יאָר באָגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן,
פרײַנט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

Almacenistas de pieles y artículos para calzado

N. KUBILIUN

Teniente Rey 318, entre Compostela y Aguacate.
Teléfono M-9524 HABANA CUBA

מיר ווינטשן אונזערע צאָלרייכע קונדן, פרײַנט
און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ
א כתיבה וחתימה טובה!

SHAFTAL Y TERNER

EXTRA QUALITY

Fabricantes de Carteras y Bolsas para Señoras

Compostela 561 - 563 entre Muralla y Sol.
Teléfono M-6639.—Habana, Cuba.

די ערשטע אך אייניציקע אידישע פאַבריק פון **לעדער-טאַשן**
אין קובאַ, ווועמענס פאַבריקאַציע געפינט זיך אין אַלע
געשעפטן פון האַוואַנאַ און פראַווינץ!

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר אַלע אונזערע קליענטן,
פריינט און דער גאַנצער אידישער קאַלאָניע.
זאָל דאָס נייע יאָר פאַרווירקלעכן אונזערע
נאַציאָנאַלע שטרעבונגען!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

LASLO SCHVED

TRAJES, PANTALONES Y CONFECCIONES EN GENERAL

BERNAZA No. 215 — TELF. A5-8312 — HABANA

א גרויסע עקזיסטענץ! די בעסטע באדינגונגען!
בילליקסטע פריזן!

איר קענט אויך מאכן אייער באשטעלונגען שריפטלעך, און
איר וועט גלייך שנעל און פינקטלעך אטענדירט ווערן!

מיר ווינטשן אונזערע צאלרייכע קונדן, פרייגט און דער
גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא צום נייעם יאר

א כתיבה וחתימה טובה!

Confecciones FRID - ZON

DIGNA L. Vda. DE FRIDZON

Bernaza No. 215 — Telf. A5-8312 — Habana

א גליקלעכן און צופרידענעם יאר ווינטשן
מיר אלע אונזערע קלייענטן, פרייגט און
דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא!

לשנה טובה תכתבו!

La Casa Tomás

Taller de Ropa Hecha en General

De FUKS y SCHUCHMACHER

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן.

פריינט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע.

זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען פרייד פאַר

אַלע אידן אויף דער וועלט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

BERNAZA 214, Telf. A5-1181 Habana, Cuba.

S. ATRAN

FABRICA DE TELAS DE PUNTO

CALABAZAR — HABANA

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר אַלע אונזערע קלייענטן,
פרייַנט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע.
זאָל דאָס נייע יאָר פאַרווירקלעכן אונזערע
נאַציאָנאַלע שטרעבונגען!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

PIDA NUESTRAS MARCAS

R E N O — S U P E R

CUBAN

American Cable & Radio System

פאר א שנעלער און זיכערער פאַרבינדונג מיט אלע טיילן פון דער וועלט, באַצייכנט אייערע מעסעדושן:

VIA ALL AMERICA

אין האוואַנאַ דיקטירט אונז אייערע טעלעגראַמעס דורך דעם טעלעפאָן:

M-9801

און אויב איר ווילט, פאַרלאַנגט, אז דער באטרעף זאל צוגעשטעלט ווערן צו אייער טעלעפאָן - רעכענונג!

The Cuban All America Cables, Inc.

CUBA No. 226, Esq. a Presidente Zayas.

SUCURSALES EN LA HABANA:
HOTEL NACIONAL
MANZANA DE GOMEZ
LONJA DEL COMERCIO

ש. טענענבוים

די אידישע פערזענלעכקייט

(עטלעכע ווערטער וועגן אנטיסעמיטיזם)

אין א נאכט, גייענדיק אויף די טרעפ צו מיין צימער, האָב איך דערהערט עמעצן אויסרופן מיין נאָמען. עס איז געווען אַן אַלטער, איינזאַמער איד, מיט קענטיקער פּאַרצווייפלונג אין די אויגן. מיטן אייביקן צווייפל, צי מיר זענען גערעכט. וויל אויב עס זענען פּאַראַן ביי אונז געשטאַלטן ווי איוב, וואָס שרייען צו גאָט — פּאַר־וואָס אַזוי פיל לײַדן און אומגליק אויפן קאָפּ פון אַן אויסדערוויילט פּאַלק? — האָבן מיר אויך געשטאַלטן ווי האמלעט, וואָס צווייפלען און פּרעגן זיך: לוינט דער דאָזיקער ים פון בלוט און טרערן פּאַר אונז אידן? וועלן דען די מענטשן בעסער ווערן? איז נישט אונזער קאָמף אַרויסגעוואָרפן? לוינט פּאַר אונז אידן צו טראָגן די אידישע מאסקע און קאָסטיום.

דער דאָזיקער איד נעהערט צו דער ראַסע פון די בלאסע האמלעט־פרינצן. און לעצטנס, צוליב זיין פערזענלעכער טראַגעדיע, איז זיין שארבן אויסגעקרומט פון פּראַגן און פון צווייפל. זיין פערזענלעכע טראַגעדיע: פערציק יאָר צייט האָט ער געוואוינט מיט א קריסטין. ער האָט איר באַדינט פינף און צוואַנציק יאָר אין איר קראַנקן צושטאַנד. ער איז געווען איר קנעכט. ווען זי איז געווען קראַנק, האָט ער געטראכט, אַז ווען זי וועט שטאַרבן, וועט ער דאָ זיצן אין זיין איינזאַמן הויז און נישט אַרויסגיין פון צימער. איר אייזערנע בעט וועט דאָ שטיין. די בילדער, געמאָלן פון לאַנג־שוין־פאַרגאַנגענע פרויענט, וועלן דאָ הענגען. ער וועט לעבן אין איר געזעלשאפט. נאָר אָט שטאַרבט זי, און ער געפינט אויס, אַז דאָס צעפוילטע הויז האָט זי אָפּגעשריבן צו א קריסטלעכער פרוי, אפילו נישט קיין קרובה. דער אַלטער איד מוז איצט זוכן א נייע היים. זיין פרוי האָט פערציק יאָר צייט אים געהאַסט. און איצט רופט ער מיך אריין. ער האָט געפונען א בוך, וואָס זיין פרוי פלעגט לייענען אין געהיים. דאָס בוך הייסט „אי מער־דידזש עי דזשו" (איך האָב געהייראַט מיט א איד). עס איז אַן דעם נאָמען פונם מחבר. און געטריבן פון נייגערויקייט ערשט איצט, נאָך איר טויט, צו דערגיין צי זיין פרויס געדאַנקען און אידייען, וועלכע זי האָט זיך אנגעביי איר לעבן זייער געמיט צו באַהאלטן — לייענט ער דאָס בוך.

— איר ווייסט — וועגדט ער זיך צו מיר — פֿאראן דאָ עטלעכע זייט־לער וועגן אידן, וואָס זענען ריכטיק... איך קוק אויף זיין אלטן פנים: איך זע ווי צעבראָכן ער איז. איך טראכט דערבי: וואר ווייסט צי ער האָט נישט אויסגעטוישט דעם אידישן גלויבן אויך?... אבער דער איד אין זיין פנים איז נישט אפגעמעקט גע־ווארן. נאטור האָט נישט קיין מעקער נעגוג שטאַרק צו גרימירן א פנים, צו פֿאַרמעקן די שפורן פון אידישער געשיכטע, צו פֿאַרווישן די צייכנס פון צוויי טויזנט יאָר ליידן. דער דאָזיקער איד זעט אויס ווי ער וואָלט זיך געוואָרגן אויף א תליה. איך קען דעם בליק פון זיינע אלטע אויגן נישט אויסהאלטן. ערגעץ וואו האָב איך די אויגן און דאָס פנים געזען — ביי רעמבראנדט.

צווישן זיינע פינגער — דאָס בוך „איך האָב געהייראט א איד". און מיט וואָס איז די געהיימע אויטארן „געראכט" בנוגע אידן? ער לייענט מיר פאָר עטלעכע זייטן. קיין נייעס נישט פאָר מיר. געווייגלעך געשריבן. מיט דער אלטער טענה. וואָס איז די הויפט־טענה:

— דער איד איז פריער א איד, און שפעטער אן אמעריקאנער בירגער. פֿאַרוואָס מישן זיך די אידן נישט אויס מיט אונז? פֿאַרוואָס האָבן זיי א באזונדערע רעליגיע און אן אייגענע קולטור? פֿאַרוואָס ציען זיי זיך שטענדיק צוריק אין זייער אייגענער וועלט?

— און איר גלויבט, ר' איד, אז זי איז גערעכט? פעלקער באַרייכערן צו דער קולטור פון א לאנד, ווען זיי ברענגען מיט אויף דער נייער ערד זייער מיטאַלאָגיע, זייערע מעשיות, זייערע גרויסע מאַראַלישע דערגרייכונגען, זייערע אידייען וועגן דער באציאונג פון די מענטשן צו גאָט, זייער פאַרשטעלונג פונם וועלט־באשאפֿ, זייער עטיק פון קעגנזייטיקער פעלקער־באציאונג, זייערע געזאַנגען און קינדער־לידער. אמעריקעם ציווי־ליזאציע איז געקומען פון איירָאָפּע. פון די ענגלענדער און האָלענדער און סקאַנדינאַוער און אידן. פון די פיו־ריטאַנער און רעוואָלוציאָנערן, פון די יעניקע, וואָס האָבן געפֿאָדערט זייער רעכט צו דינען זייער גאָט לויט ווי זיי פֿאַרשטייען. פון די אידן וואָס זענען אנטלאָפן פון די אינקווויזיציעס אין שפאַניע און פּאָרטוגאַל. פון די שעפערישע כוחות פון אייראָפּע, וואָס האָבן געזוכט עקספּאַנסיע פאָר זייערע ענערגיעס און דראַנג נאָך טעטקייט. דזשעפערסאָן און לינקאָלן, די גרויסע פירער פון דער אמעריקאַנער רעוואָ־לוציע און פון בירגער־קריג, זענען געווען באזעלט פון תנך. פון די פלאַ־מיקע אידעאלן פון די נביאים. אידן, וואו זיי קומען, ברענגען מיט זייער אייגענע קולטור און גייסטיקע טרא־דיציע. דאָס רייך מאכן די לאנדס־קולטור באשטייט אין סינטעזע, אין פארבינדן דאָס נייע מיטן אלטן. און קאנפליקטן און קאָנטראַסטן איז די געבורט פון קולטור, ליטעראטור און קונסט. אידן זענען א שעפערישער, באפרוכטפּערנדיקער עלעמענט, וואָס בשעת זיי דערהאלטן זייער אייגן פנים — באַרייכערן זיי מיט פרישע שטרא־מען ענערגיע די וועלט־ציוויליזאציע. אידן ציען זיך צוריק? דאָס איז פאלש. אידן זענען שטענדיק גרייט צום פאר־מעסט. נישטא נאָך א פאלק, וואָס

זאל אזוי זיך גרייט זיין איבערצוגעבן און איבערצונעמען וויכטיקע ראלן אין פינאנץ, אינדוסטריע, מעדיצין, טעאטער און קונסט בכלל. מיר רשרן אין פראנקרייך בעסער פראנצויזיש ווי די פראנצויזן. מיר האבן אין דייטשלאנד געשרעט שענער דייטש ווי די דייטשן, ווי די פירער פון דער „הערן־ראסע". מיט אונזערע אידישע זוימען ברענגען מיר אריין דינאמיק און ענערגיע אין דער וועלט־קולטור. אזוי ארום העלפן מיר צום שפעראישן פראצעס פון דער מענטשהייט. וואלטן מיר אויפגעגעבן אונזער אידישקייט, וואלטן מיר נעוואלט גוויאים. און דאס מיינט — טויט פון אונזער היסטארישער שפעראישער ראלע.

דער אלטער איד שטעלט איצט די צווייטע פראגע, אין נאמען פון דער שרייבערין פונם בוך: פארוואס אנערקענען די אידן נישט דעם קריסטלעכן משיח?

— פון דער דאזיקער פראגע, מיין ליבער פריינט, ווערט מיר נאנץ אומהיימלעך. וואס זאלן מיר לערנען פון די קריסטן? מלחמה? פארברעכן? מאדד? בלוט־פארגיסן? מיסיאנערן־עקספעדיציעס? וואס קענען מיר לערנען ביי די גויים? מיר ווילן קיין „פרימיטיוויע" פעלקער נישט באקערן צו אונזער גלויבן. קאלאניאל־פאליטיק איז נישט אונזער טעטיקייט. מיר זענען נישט קיין אימפעריאליסטן, יוי די קריסטלעכע פעלקער. דארפן מיר אנערקענען די קריסטלעכע קירך? פילע פון די פארטרעטער פון קריסטלעכן גאט אויף דער ערד — די פויפסטן — זענען געווען מאכט־גיריק, אויסגעוויקט אין בלוט פון זייערע קרבנות. איר דארפט גארנישט לייענען קיין מאדערנע געשיכטע פון די פויפסטן, כדי צו זען וויפל זינד און פארברעכן עס האט געהערשט דורך די יארהונדערטער אין וואטיקאן. וועגן איר קוקט אריין אין דאנטעס „געטלעכע קאמעדיע", געשריבן מיט זיבן הונדערט יאר צוריק — זעט איר וי די קריסטלעכע וועלט פרעגלט זיך אין די פייערן פון גיהנום, אין וועלכע דער ערלעכער קריסט דאנטע האט זיי אריינגעווארפן פאר זייערע זינד פון פארראט און פארברעכן. די אידן רעספעקטירן די מאראלישע אידעאלן פון קריסטוסן, וואס זענען נישט קיין צופאל און קיין איינצל־דערשיינונג — נאר זענען הויך פראקטלאמירט געווארן דורך די נביאים. די קריסטן לערנען און נערן זיך מיט אונזער תנ"ך, און זיי שרייען, אז מיר אנערקענען נישט קריסטוסן. אונזערע אידעאלן האבן מיר געשאפן און מיר ליידן פאר זיי דורך די מערסטע יאר־הונדערטער פון דער מאדערנער געשיכטע. מיר דארפן זיי ערשט איצט נישט אנערקענען, וויל מען בראט און מען ברענט אונז פאר אונזערע אידעאלן.

— און ווען מיר אנערקענען קריסטוסן פון דער רעליגיעז־דאגמאטישער זייט, שעכטן זיך דאן די קריסטלעכע פעלקער נישט אויס? ווען אידן אנערקענען די קירך — איז די וועלט א גן־ערן? נאר אידן שטייען זיי אין וועג צו דעם הימלישן רייך? פאר די נאציס זענען די אידן געשטאנען אין וועג צום דריטן רייך, נו האבן זיי זעקס מיליאן אידן פארברענט — און וואס איז דאן געווארן פון „דריטן רייך"? וואס קרענקט אייך אזוי פיל

וואָס מיר אנערקענען נישט קריסטוסן? וואָס האָט איר קריסטן אויפגעטאָן צווישן זיך אין די אַלע יאָרן פון 1947 יאָרהונדערטער אָן? איר האָט זיך קעגנזייטיק געשניטן די העלזער! און איר שעמט זיך נישט צו פאָדערן, אז די אידן זאָלן אנערקענען קריסטוסן. מיר ווערן פארפאָלגט אי וויל מיר אנערקענען נישט קריסטוסן — אי וויל מיר האָבן געבראכט קריסטוסן אויף דער וועלט. פאר דעם באריכטן עסייאיסט האקסלי, אין אן לעצטנס־דערשינענעם בוך זיינעם — ווערן מיר געשטראָפט פאר ברענגען אויף דער וועלט קריסטוסן, דעם קריסטנטום, די מאראלישע אידייען, וועלכע לאָזן נישט די פעלקער זיך אויסלעבן אין זייערע רויבערישע, מכלומרשט פאגאניסטישע אפעטיטן. די קריסטלעכע וועלט האָט אונז געשיקט צום שייטערהויפן פאר זיין פארלייקענען פון קריסטוס. די נאצים האָבן אונז געשיקט אין מאידאנעק פאר דעם, וואָס מיר האָבן דער וועלט געוואגט צו זאָגן מאראלישן מוסר דורך קריסטוסן. אט אזוי גייט אן די בלוטיקע קאמעדיע מיט אונז. מיר ווייסן פשוט נישט פאר וועלכע זינד מיר ווערן געהאסט.

וועו איך האָב געוועדט צום אלטן איד, איז מיר געקומען אין זכרון אן עסיי, וואָס איך האָב מיט עטלעכע יאָר צוריק געלייענט אין א רוסישן זשורנאל. די עסיי האָט געהייסן „פערזענלעכקייט" און איז געווען געשריבן פון דער קולטור־רייכער פעדער פון דעם רוסיש־אידישן שריפטשטעלער ש. פּאָליאקאָף־ליטאָווצעף. איך האָב נישט געהאט דעם זשורנאל ביי דער האנט, נאָר זיין ארגומענטאציע איז מיר געבליבן אין זכרון.

אינדיווידואליזם, לויט אָט דעם שרייבער, איז איינע פון די פילע מאָדוסן פון אריגינאליטעט. בלויז דאָס אויטענטישע און עכטע האָט א ריכטיקן ווערט. אין ליטעראטור און קונסט פארבליבט בלויז ווערטפול דאָס וואָס האָט עכטקייט און אייגנארטיקייט. אין מענטשן איז עס גענוג אלטיק וויכטיק. דער מענטש ווערט טאָג און נאכט אבסערווירט דורך די ארומיקע מענטשן. א מענטש וואָס האנדלט נישט לויט זיין אייגענער נאטור, ווערט נישט געטרויט און נישט רעספעקטירט.

נאציאנען און פעלקער זענען פארשידנארטיק. אן איטאליענער ווערט אנדערש האנדלען און זשעסטיקולירן ווי אן ענגלענדער אדער א פראנצויז. ווען א גריך זאָל רעדן און אימיטירן א טערק, וואָלט עס געווען לעכערלעך. מיר פארלאנגען יעדער זאָל האנדלען לויט דעם טעמפּעראמענט און די מאניערן פון זיין ראסע און זיין קולטור־טראדיציע.

די אידן זענען אנדערש אין רעדן, מאניערן, זשעסטן און גייסט ווי די גויים. לאדר ראטשילד איז געווען דורך און דורך אן ענגלענדער. נאָך עטלעכע מינוט רעדן האָט מען לייכט אין אים געקענט דערקענען דעם היסטארישן איד. לאדר בעדינג, לאדר סעמועל, פיליפ גראלמא, הערמאלד לאסקי — דאָס זענען אלע הויך־קולטורעלע און פאטריאטישע ענגלענדער, אבער מיט א באזונדער אידישער פערזענלעכקייט. מארסעל פרוסט האָט געהאט די שטריכן פון א סעמיטישן פרינץ, און קיין אייניציקער קריטיקער האָט נישט אויסגעמידן צו אקצענטירן

אין זיינע שעדעוורען שטריכן פון סעמיטישקייט. לעאָן בלום, וואָס רעפּרעזענטירט די רעזולטאַטן פון דער פּראַנצויזישער קולטור, האָט דערהאַלטן זיינע אידישע כאַראַקטעריסטיקס.

פּעלקער וואריאירן נישט נאָר אין פיזישן טיפּ — נאָר אויך אינטעלעקטועל און פּסיכאָלאָגיש, אין טעמפּעראַמענט, אין אינטואיטיוועד רעאַקציע, אין דעם גייסטיקן גרים. עס איז נישט זויכטיק, וועלכע זענען העכערע און וועלכע נידעריקערע פּעלקער, וואָס דאָס עקזיסטירט בכלל נישט. זויכטיק איז, אז אזא פּאַרשידנקייט פון נאַציאָנאַלע טיפּן עקזיסטירן און דאַרפן נישט באהאלטן אָדער מאַסקירט ווערן.

עס פּאַלגט דעריבער, אז דער איד וואָס פרוואוט אַראָפּוואַרפן זיין העברייאישע טראַדיציע פון זיך, כדי צו ווערן א גוי מיט גויים גלייך — דאָרף מאכן א פיינפולע און אומנוצלעכע אָפּעראַציע אויף זיך. ער מוז אויסשניידן אין זיך ביזן וואָרצל דאָס נאַטירלעכע אין אים. ער מוז אַרויסוואַרפן היסטאָרישע רעמיניסענסן פון זיין נשמה. ער מוז פאַרניכטן זיין אינטעלעקטועלע ירושה. ער מוז אַרויסוואַרפן די זאכן, וואָס זענען אָן אַרגאַנישער טייל פון זיין מוח און געדאנקען־גאנג. און ער מוז דאָס אלץ אויספילן מיט זאכן — געבאָרגטע פון דער גויאישער וועלט.

אָבער דער דאָזיקער גויאישער שטאָף האָט זיין אייגענעם נאַציאָנאלן צייכן און מאָס. א איד, וואָס באַנוצט זיך נישט מיט אים מיט זעלבסט־באהערשטער נאַטירלעכקייט און רוקיקייט, ווי ער וואלט געווען דערמיט געבוירן, מעג אמאל מאכן זיינע שכנים צו וואונדערן זיך, צו פאַרד־עכטיקן, אויב עס זענען נישט קיין געגנבעטע זאכן... ווירקלעך, וואָס איז וועגן דער פאַרגאַנגענהייט? קען אזא מין איד עמאָציאָנאל רעאגירן ווי א קריסט, וועו מען דערמאָנט די שלאכט פון העסטינקס? אָדער זשאָן אף ארקוקן אָדער טאמאס פון אקווינא? אָדער הונדערטער אנדערע היסטאָרישע פאַסירונגען? פונקט ווי פאר א קריסט איז שווער עמאָציאָנאל צו רעאגירן וועו מען דערמאָנט די מאַקאבייאישע פּעריאָדע אין דער אידישער געשיכטע. די פערזענלעכקייט פון דעם דאָזיקן אסימילירטן איד איז אלזא א געצוימטע, איר ארויגנאַלטעט איז פאַרלוירן. און אפילו די יעניקע וועמען עס איז יא געלונגען מער־וויניקער זיך אריינצופאסן אין דער קריסטלעכער סביבה — זיי פילן זיך טיף אין זייערע הערצער ווי טיפּן פון צוויי־קלאסיקער באדייטונג, וואָס זיי זענען ווירקלעך, ווייל זיי האבן פאַרקריפּלט זייער נאַציאָנאַלע, אינדיווידועלע פערזענלעכקייט, פאַרווישנדיק איר גלאַנץ און איר עכטקייט. און אלס צווייט־קלאסיקע פערזענלעכקייטן ווערן זיי אָנגענומען מצד זייערע שכנים...

צו זיין געטרוי צו דער אייגענער פערזענלעכקייט, ד. ה. צו אלע גוטע קוואליטעטן מיט וועלכע די נאטיר, ירושה, קולטור און טעמפּעראַמענט האָט אים באשאנקען — איז די הויפּט אייגנשאפט פון דער עכטער פערזענלעכקייט. אן די דאָזיקע אייגנשאפטן האָט די מענטשלעכע פערזענלעכקייט קיין ווערט נישט. די סאמע גלעלערנטס־

טע מאלפע וועט נישט שאפן גארנישט פון אמתן ווארט. —

איך בין זיך מוחה, אז איך האב דא קאמפילאטאריש זיך באנוצט מיט פא־ליאקאף־ליטאוועפס עסיי. איך האב געפראווט איבערזעצן זיינע גערא־קען, און איך האב גארנישט וואס צו צוגעבן צו זיי. מען וואלט די עסיי גערארפט לערנען אין אידישע און אין אלווע־לטלעבע שולן, כדי די שי־לער וואס טרעטן ארויז אין דער גע־זעלשאפט, אין לעבן פון פאמיליע, געזעלשאפט און פעלקער — זאלן זיין באוואפנט מיט איר נאטירלעכן גע־זעץ: דו ביסט א ציל פון חוזק, וועל דו פרואווסט זיין האס, וואס דו ביסט נישט. דו ווערסט רעספעקטירט וועל דו ביסט עכט און פשוט און דו האס־דלסט לויט דיין אייגענער נאטור, אזוי ווי דיינע עלטערן האבן געהאס־דלט, פשוט און עכט, אין אנבליק פון פארשידענע היסטארישע סיטוא־ציעס.

שפעט ביינאכט האב איך פארלאזן די וואוינונג פון דעם אלטן, געפיי־ניקטן איד. איך האב אפשר פאר אים געעפנט א שטיק הארזאנט, וואס האט קלערער געמאכט זיין לעבן, זיין דענקען, זיין עקזיסטענץ אלס איד.

The United States Life Insurance Company in the City of New York

ESTABLECIDA EN 1850
OBISPO 306 2do. piso Havana
TELEFONOS M-8687 - M-8688

אויב איר זוכט א פרייטט פאר זיך, פאר אייער פאמיליע, וואס זאל באשיצן אייער צוקונפט, רעכט זיך דורך מיט **נארמאן צימערמא,** דער וואס האט געווארנען דעם צוטרוי און אכטונג פון דער נאנצער אידישער קאלאניע אין קובא. ער האט די פראק־טיק פון 25 יאר אינזשורענס ארבעט, און איז באריכט אין די אידישע ישו־בים פון צענטראל און דרום־אמעריקע.

געדענקט, אז די **נארמאן צימערמאן** איז א פרייטט פון די אידן, וועמען ער האט זייער א סך געהאלפן אן שום באלוינונג!

איך ווינטש אלע מיינע קליענטן און פרייטט, ווי אויך דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא, א גליקלעכן און צופרידענעם נייי־יאר!

נארמאן צימערמאן

EXIM S. A.

Compañía de Exportaciones e Importaciones

J. J. LEVINSONS
Presidente

Aguiar Nº 363 **Teléfonos A-8496—A-9249**

Habana, Cuba.

מיר באַגריסן אונזערע פריינט און באַקאַנטע,
און אַלע אידן פון קובאַ, און ווינטשן זיי

א כתיבה וחתימה טובה!

זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען אַ זיג פון די פרינציפן
פון פרייהייט און גערעכטיקייט, און בעסערע
צייטן פאַרן אידישן פאָלק!

5a. Avenida

CONFECCIONES

LIPSITZ, ROSEMBERG Y COMPAÑIA

Almacén Importador de Tejidos
Ensembles, Pantalones y Camisas

SOL No. 358. TELF.: M-7198.

Habana.

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע
קליענטן, פרײַנט און דער גאַנצער אידישער
קאַלאָניע אין קובאַ, און ווינטשן אַלעמען

א כתיבה וחתימה טובה!

5a. Avenida

ARTICULOS PARA CABALLEROS Y NIÑOS
TRAJES HECHOS Y A MEDIDA

GALIANO 554, esq. a Salud. TELF.: A-9417
HABANA

דער „אָרט" אין קובא

פון: ל. ראן

די געזעלשאפט פאר פראדוקטיווי־זאציע און פאך־אויסבילדונג צווישן אידן, וואס איז שוין טעטיק אין דער אידישער וועלט 67 יאר אן איבער־רייס, האט איר ארבעט אין קובא אנגעהויבן אין דעצעמבער פון 1935.

בעתן באזוך פון חשובן „אָרט"־טוער, דר. בארים סוראוויטש אין האוואנא, איז געשאפן געווארן דער ערשטער „אָרט"־קאמיטעט אין קובא (פרעזידענט: ד. כיימאוויטש, מיט־גלידער: י. יארמוס, ב. שאמעס, ש. שטשוטשינסקי, י. ל. ליפשיץ און ס. מ. קאפלאן). דער קאמיטעט האט זיך געשטעלט פאר אן אויפגאבע צו זאמלען געלט לטובת דער „אָרט"־ארבעט אין קובא.

דער קובאנער אידישער ישוב פארן „אָרט"

פון יענער צייט, האט שוין דער „אָרט" דורכגעפירט אין קובא פיר געלט־קאמפיינען, וועלכע זענען טייל־ווייז געגאנגען פאר דער „אָרט"־ארבעט אין קובא גופא און פאר דער „אָרט"־ארבעט אין אייראפע.

די קאמפיינען האבן געשאפן:

יאר	סומע
1935	1.500,00 דל.
1943	6.537.00 דל.
1945	19.989.50 דל.
1947	9.061.00 דל.
	ס'ה 37.087,50 דל.

די ערשטע דריי קאמפיינען זענען דורכגעפירט געווארן דורך דעם האוואנער „אָרט"־קאמיטעט, ביי דער אקטיווער באטייליקונג פון דר. ב. סוראוויטש; דער לעצטער קאמפיין — מיט דעם אנטייל פון „אָרט"־שליח, אינזש. אליהו טראצקי.

„אָרט" פאך־בילדונג אין קובא

אין מערץ 1937, איז געמאכט געווארן א פרואוו צו גרינדן א אידישע פאך־שול פאר יוגנטלעכע אין האוואנא, אבער די צוגרייטונגס־ארבעט האט צו קיינע ממשותדיקע רעזולטאטן ניט דערפירט.

אין יאר 1942, ווען אין קובא האט זיך געפונען א גרעסערע צאל פליכט־

לינגען פון אייראפע, איז ווידער רייף געוואָרן דער גערעאנק צו עפענען פאך־קורסן ביים „אָרט". דער „אָרט"־קאמיטעט אין האוואנא, בראש מיט הונג זעמלער, האָט נאך די געהעריקע אונטערהאנדלונגען מיט דער „אָרט"־צענטראלע, דורכגעפירט א רעגיסטראציע צווישן די פליכטלינגען און פארשריבן 147 פערזאָן, וועלכע האבן זיך געוואָלט לערנען א מלאכה.

צוליב פארשיידענע, אומאָפהענגיקע פון „אָרט" סיבות, זענען די „אָרט" פאך־קורסן אין האוואנא ערשט געעפנט געוואָרן אין יאָר 1943.

די ערשטע דריי קורסן האָט דער „אָרט" געעפנט אין מערץ־אפריל פון 1943:

1) עלעקטראָטעכניקער (אינסטאַלאציע פון עלעקטרישע אפאראטן און מאָטאָרן) — פאר יונגלעכע מענער.

2) לעדער־טאשן קורס — פאר דער־וואקסענע.

3) צושניידערײ קורס (פון דאמען־קלייד, בלוזן און קאסטיומען) — פאר פרויען.

אין יוני 1943 איז געעפנט נאָך:

4) קורס פאר לערער נאלאנטערײ אויסארבעטונגען (בייטעלעך, בינטראָס, ציגארן־שאכטלען א. ד. גל.). נאָך דורכמאכן דעם קורס, זענען די פייאיקערע שילער (12 פערזאָן) ארײַנגעפירט געוואָרן אין צווייטן דאָמען־טאשן קורס.

אויף אלע פיר קורסן האבן זיך פארשריבן מער שילער ווי מען האָט געקענט אויפנעמען, און ווען ס'איז קלאָר געוואָרן, אז די פאך־אויסבילדונג גייט אָן מיט דערפאלג, האָט דער „אָרט" געעפנט נאָך צוויי אָוונט־קורסן:

5) צווייטער דאמען־טאשן קורס.

6) דאמען צושניידערײ קורס.

אנטקענקומענדיק די בקשות פון א גרופּע פליכטלינגען און א גרופּע הי־געבוירענע יונגלעכע, האָט דער „אָרט" געעפנט דעם 3־טן יאנואר 1944:

7) אן אײנבינדערײ־קורס (9 פער־זאָן).

8) א טעכנישע צייכנונגס־קורס (8 יונגלעכע).

דעם 7־טן פעברואר 1947 איז דערעפנט געוואָרן:

9) א נאכמיטאָג־קורס פאר לערער־גאלאנטעריי אויסארבעטונגען.

די פאך־אויסבילדונג פון „אָרט" האָט זיך שוין באוויזן פאר דעם קליי־נעם משך צייט פון איר עקזיסטענץ, אזוי צו רעקאָמענדירן מיט אירע דער־פאלגן, אז אויף די 18 וואקאנטע ערטער האבן זיך פארעגיסטרירט 35 קאנדידאטן.

דער 10־טער קורס איז געעפנט געוואָרן פאר דאמען־שניידערײ.

ס"ה האבן די 10 „אָרט" פאך־קורסן באזוכט 259 שילער. 145 מענער און 114 פרויען. פון זיי: 45 געבוירענע אין קובא (34 מענען און 11 פרויען). די שילער־ינס זענען געווען אין אל־טער פון 18 ביז איבער 50 יאָר. 135 שילער האבן געהאָט מיטעלע בילדונג און 20 — אוניווערזיטעט־בילדונג.

אין 1943 האבן פון פיר קורסן מיט 91 שילער, גראדואירט 31 פערזאָן אלס בייטל־מאכער, עלעקטראָטעכניקער און צושניידערינס.

אין יאר 1944 האבן פון זעקס קורסן מיט 127 שילער, גראדואירט 50 פערזאן אלס בייטל־מאכער, טעכ־נישע צייכענער, צושניידערינס און איינבינדער.

־די בעסטע רעזולטאטן האבן גע־נעבן די בייטלמאכערי קורסן.

15 שילער פון בייטלמאכער־קורס האבן נאך אין פארלויף פון די למו־דים געפונען ארבעט ביים פאך, און 5 שילער — נאכן פארענדיקן.

ביי היינטיקן טאג עקזיסטירן וואר־פארייניקטע שטאטן און קאנארע, שטאטן און געשעפטן פון די נעווע־זענע גראדואירטע, אין קובא, אין די וואוהין די פליכטלינגען האבן אר־בערגעוואנדערט.

דער אינסטרוקטאר פון בייטלמא־כערי־קורס ביים „ארט" היינט צו טאג, ה' לארבער, איז אליין א גרא־דואנט פון ערשטן לעדער־טאשן קורס ביים „ארט" אין האוואנא.

ערגער מיט באקומען ארבעט אין קובא, איז געווען ביי אלע איבעריקע ספעציאליטעטן. פון אלע האט זיך בלויז איין עלעקטראטעכניקער איינ־געארדנט אין האוואנא. אבער אין די נייע וואוין־ערטער, וואוהין די שילער זענען זיך פאנאנדערגעפארן, ארבעט א היפשער פראצענט ביים נייד־ערד וואר־בעניעם פאך.

פאך־באראטונג

פאר די שילער, וועלכע האבן גע־ענדיקט די לעדער־קורסן און די צו־שניידערי קורסן, איז געווען טעטיק א פאך־באראטונגם שטעל ביים ארט.

מאטעריעלע הילף

אין צוויי פאלן האט דער „ארט" געגעבן ניי־מאשינען אויף אויסצוצאלן, ביי וועלכע ס'האבן געארבעט זעקס גראדואירטע שילער.

אויסער דעם האבן די שילער באקו־מען פארשיידענע אנדערע מאטעריעלע הילף פון דעם „ארט".

די פאך־קאמיסיע האט איינגעאר־דנט א צאל שילער אין לעדער טאשן פאבריקן און ביי אנדערע לעדער ארבעטן.

ליי־קאסע ביים „ארט"

מיט דער אויפלעבונג פון דער די־מענטן־אינדוסטריע אין קובא 1943־1945), האט דער „ארט" געפלאנט צו עפענען קורסן פאר דימענטן־שלייי־פערייי. ליידער איז דאס צוליב מא־טעריעלע סיבות ניט מעגלעך געווען. דער „ארט" האט דעריבער געלעפנט א ליי־קאסע (דעם 3־טן יוני 1943), כדי צו העלפן די פערזאנען, וואס האבן זיך געוואלט לערנען דעם פאך.

פאר דעם 3.000 דאלער גרונט־קאפיטאל, האט די „ארט"־צענטראלע אין ניו־יארק אסיגנירט 2.000 דאלער און 1.000 דאלער דער האוואנער „ארט"־קאמיטעט.

אין יולי 1943 האט דער „ארט"־קאמיטעט געלעפנט דער אויטאנאמער ליי־קאסע א צייטווייליקן קרעדיט פון 1.000 דאלער.

די ליי־קאסע האט באריינט 101 פערזאן. 75 פראצענט פון זיי אלטע איינוואוינער, און 25 פראצענט — פליכטלינגען.

כאטש די ליי־קאסע איז נעווען אויטאנאם אין איר ארבעט (פרעזי־דענט: י. קאושאנסקי, סעקרעטאר: א. פערענטשי), האט די נאנצע טעב־נישע ארבעט פון דער ליי־קאסע: דאס אויספילן פארמולארן פאר די בעלי־חובות, גראנטן און פאבריקאנטן, דאס אויסצאלן און איינקאסירן דאס געלט, דורכגעפירט די „ארט"־ביורא.

אנגעפירט מיט די פאך־קורסן האט דער „ארט"־סעקרעטאר ל. לאנדא, געהילפ־סעקרעטאר: א. פעלצמאן, די אינסטרוקטארן זענען געווען: לערע־קורס — ה' טשערוואנקא, צושניידע־ריי־קורס — פרל' יוזי קאן, בוכביג־דער־קורס — געצל בומבערג, צייכן־קורס — אינזש. פראנציסק פעלדמאן, עלעקטראטעכניק — אינזש. מארים היידען.

טעכנישע מיטל־שול

דער האוואנער „ארט" ־ קאמיטעט האט אין סעפטעמבער 1944, שוין געהאט דורכגעפירט די עהאריקע גרייטונגען צו עפענען א פיר־יאריקע טעכנישע פאך־שול פאר 25 יונגט־לעבע, אין וועלכע די שילער האבן געראטפט א האלבן טאג ארבעטן פראקטיש ביי מעכאניק, און א האלבן טאג פאראיצן זייער בילדונג פון אל־געמיינע און אידישע לימודים, לויט דער מלוכה־פראגראם פון א מיטל־שול, וואס גיט דאס רעכט נאכן פאר־ענדיקן אנצוקומען אין אוניווערזיטעט.

ליידער איז דער ישוב ניט אנט־קעגנגעקומען דעם „ארט" אין זיין איניציאטיוו, און די ערשטע אידישע מיטלשול אין קובא פאר ארבעט און לערן איז נישט געעפנט געוואָרן.

מיטלען

אויסער קאמפיין־געלטער און גרע־סערע סובסידיעס פון דער „ארט"־צענטראלע (5.000 דאלער אין 1943, 2.000 דאלער אין 1944), האט דער „ארט" געהאט 290 „ארט"־מיטגלי־דער, וועלכע האבן מיט זייער מיט־גלידם־אפצאל בייגעטראגן חודשלעך 232 דאלער.

אין דער ארבעט פון „ארט" האבן זיך געטראפן, און טרעפן זיך עד־היום, מענטשן פון אלע ריכטונגען, פון די פארשיידנסטע קרייזן, עלטער און אינטערעסן, און זיי פארייניגט די וויכטיקע ארבעט פון פלאנצן און פלעגן מלאכה ביי אידן אויף קובאנער ערד.

ערן־פרעזידענט פון „ארט" אין קובא, איז דער גובערנאטאר פון האוואנא, דר. גואס אינקלאן.

„ארט"־ארבעט אין 1947

אין יאר 1947, מיטן אנקומען פון א גרעסערע צאל פליטים פון איירא־פע און גלייכצייטיקער ליקווידאציע פון דער דימענטן־שליפערייי ארבעט אין קובא, וואס האט געבראכט צו אן ארבעטסלאזיקייט פון א גרויסער גרופע אידישע יוגנטלעבע, האט דער פארשטייער פון דער „ארט"־צענט־ראלע, ה' פ. בלאק, צוזאמען מיטן האוואנער „ארט"־קאמיטעט, באשלאסן צו באנייען די „ארט" פאך־קורסן.

סוף אפריל ה. י. האט זיך אנגע־הויבן די רעגיסטראציע און בסך־הכל זענען רעגיסטרירט אויף די פאך־

קורסן 107 פערזאָן, אויף 144 פאָר־ארבעטן. 30 פערזאָן האָבן זיך רע־גיסטרירט אויף צוויי קורסן, 4 פער־זאָן — אפילו אויף דריי קורסן. קו־באַנער בירגער — 47 פערזאָן, דער־פון נעבוירענע אין קובא — 27 פער־זאָן. פּליטים געקומענע ביז 1942 — 29 פערזאָן, פּליטים פון 1946 — 35 פערזאָן. מענער — 74, פרויען — 33, די אינגסטע שילערין (צושניידע־ריי) איז 12 יאָר אלט; די עלטסטע (בייטלמאכערין) — 67 יאָר אלט.

לויט די פאַקן זעט די רעגיסטרא־ציע אויס:

זייגערמאַכערי	29
בייטלמאַכערי	34
דאַמען־צושניידערי	22
מענער־צושניידערי	15
עלעקטראָטעכניקער	15
רינגען־פּאַסערי	19
הוט־פּוצערי	1

ס"ה 107 פערזאָן אויף 144 פאָר־קורסן.

דעם 3־טן יוני איז געעפנט געוואָרן דער עלעקטראָמעכאַניקער קורס מיט 10 שילער (אינסטרוקטאָר: אינזש. י. שמידט).

דעם 9־טן יוני איז געעפנט געוואָרן דער זייגערמאַכערי־קורס, וואָס גייט אָן מיט 16 שילער (אויף 16 ערטער) (אינסטרוקטאָר: י. גליק).

דעם 10־טן יוני איז געעפנט גע־וואָרן דער בייטלמאַכערי קורס, וואָס גייט אָן אָנהייב מיט 10 שילער (אויף 16 ערטער) (אינסטרוקטאָר: י. לער־בער).

דער עלעקטראָמעכאַניקער קורס האָט נאָכן דורכמאַכן דעם טעאָרעטישן קורס, אויף א חודש אָפּגעשטעלט זיין אַרבעט, וועלכע וועט באַנייט אין די ערשטע טעג פון אָקטאָבער אין א ספּעציעל געדונגענעם מכאַנישן וואַר־שטאַט.

די דריי קורסן זענען 6 חדשימדיקע. פון ערשטן סעפּטעמבער וועלן אויך געעפנט צוויי דריי־חדשימדיקע צו־שניידערי קורסן פאַר מענער און דאַ־מען־צושניידערי.

נאָך אלע באַמיאונגען איז דעם גע־פּלאַנטן רינגען־פאַסערי קורס נישט געלונגען צו אָרגאַניזירן, צוליב די קאַלאַסאלע אויסגאַבן, וואָס האָבן זיך דערצו געפּאָדערט.

בראש פון דער „אָרט"־ארבעט אין קובא שטייט שוין פיר יאָר צייט דער אומדערמידלעכער „אָרט"־טוער, ה' גרשון קריגער. און ד. גל. באַוונדערט טעטיק זענען פאַר דעם משך צייט ביז היינטיקן טאָג, די פאַרוואַלטונגס־מיטגלידער פון האַוואַנער „אָרט"־קאָמיטעט: א. ז. ווייגשטיין (סעקרע־טאָר), מ. קאַנסקי (קאַסיר), י. מוקא־סער, י. גאָלעם, מ. קריגער, י. אפרין, צ. פעטערמאַן, ח. טשערטשעס, י. קא־זאַלטשיק, א. יוקען, י. ביניאַקאַנסקי, א. עליאַוויטש, א. י. דובעלמאַן, ש. שטשוטשינסקי, ד. ש. דאַלניצקי, ס. מ. קאַפּלאַן, א. אַראַנאַווסקי, הער־מאַן ליפּשטיין און סינגאַלאַווסקי (קא־מאַגועי), מנשה בראַרמאַן (גואַנטא־נאַמא), לעאָן בורשטיין (סאַנטיאַגא דע קובא), טשירינסקי, סעגאל, מילנער און בלאַך (מאַטאַנזאַס).

אין די פאַריקע יאָרן זענען ד. גל. באַוונדערס טעטיק געווען אין דער

„אָרט" פאַרוואַלטונג, אויסער די דער־מאַנטע:

ד. כיימאָוויטש, ל. יאַרמוס, ב. שאַמעס, י. ליפשיץ, ל. לאַנדע, ה. זעמלער, א. פערענטשי, א. יאַגאַדניק, ה. ווייסמאַן, ה. הייזלער, י. קאָוואַנסקי, דר. ווו. בערגער, ר. זילבער, א. גורפינקעל, דר. ב. סאָפיר, מ. גורוויטש, ראכמאן, ע. בייקאָוויטש, א. ד. קליימאן, י. סעלעצקי, הערצענבערג, מ. שלעזינגער, ק. אדלער, פישעל, א. מארקוס, טש. רעכטשאפען, וו. קאַנרייך.

א קליינער, טרוקענער איבערזיכט פון א גרויסער און וויכטיקער אַרבעט, אַן אַרבעט, וואָס הויבט אָן דערהויבט אונזער ישוב אין דער ריי פון די שפּערישע, בויענדיקע אָן פאַלקס־באַפעסטיקנדיקע אידישע ישובים בכל תפוצות ישראל.

באַשעפטיקונגס־סטרוקטור פון דער מיטגלידערשטאַפּט פון הסתדרות

דער סטאַטיסטישער דעפּאַרטאַמענט פון דער הסתדרות האָט פאַרעפנטלעכט אינטערעסאַנטע ציפערן וועגן דער באַשעפטיקונגס־סטרוקטור פון דער מיטגלידערשאַפט פון דער הסתדרות.

די ציפערן זענען פון אָנהויב 1947:

מיטגלידער פון אַרבעטער־דערפער	23.1%
לאַנדווירטשאַפטלעכע לוין־אַרבעטער	3.1%
אַרבעטער אין דערפער וואָס זענען באַשעפטיקט נאָר אין אייגענע פאַרמס	1.0%
אינדוסטריע און מלאכה	26.4%
בויאַרבעט, עפנטלעכע אַרבעטן און קריגס־דעפּאַרטאַמענט אָנגעשטעלטע	10.6%
טראַנספּאָרט	5.2%
אָנגעשטעלטע	12.4%
ערציאונג, מעדיצין און ליבעראַלע פראָפעסיעס	6.3%
עפנטלעכער דינסט	6.3%
פאַרשידענע	5.6%
	100 %

5708

א כתיבה וחתימה טובה

ווינטשן מיר אונזערע קליענטן, פרייגט און אלע
אידן פון קובא. זאל אין דעם נייעם יאר טרי-
אומפירן די פרינציפן פון געראכטיקייט
און פרייהייט, און דאם אידיש פאלק
זאל זען רעאליזירט די אספיראציעס
פון א אידישער מלוכה אין
ארץ ישראל!

Isaac Berezdivin y Cía.

Almacenistas Impotradores de Paños y Tejidos

MURALLA 409. TELEF. M-6379

Habana.

זאג נישט קיינמאל אז דו גייסט דעם לעצטן וועג...

Cía. Industrial Cubana de Goma, S. A.

GOMAS YUMURI

MATANZAS - APARTADO 78

Desean a todos sus clientes y favorecedores
un Próspero y venturoso Año Nuevo

קאַרלאָס אייזענבערג
דער פאַרטרעטער פון דער פירמע,
באַגריסט צום נייעם יאָר זייענע
צאָלרייכע קונדן און פרייַנט
און ווינטשט אַלעמען

א כתיבה וחתימה טובה!

הערש גליק (ווילנער געטא)

זאָג נישט קיינמאָל אז דו גייסט דעם לעצטן וועג...

(הימן פון די אידישע פארטיזאנער)

1

זאָגט נישט קיינמאָל, אז דו גייסט דעם לעצטן וועג,
ווען הימלען בלייענע פארשטעלן בלויע טעג;
ווייל קומען וועט נאָך אונזער אויסגעבענקטע שעה,
עס וועט א פויק טאָן אונזער טראָט: מיר זענען דאָ!
ווייל קומען וועט נאָך אונזער אויסגעבענקטע שעה,
עס וועט א פויק טאָן אונזער טראָט: מיר זענען דאָ!

2

פון גרינעם פאלמען לאנד ביז ווייטן לאנד פון שניי,
מיר קימען אָן מיט אונזער פיין, מיט אונזער וויי;
אין וואו געפאלן ס'איז א שפריץ פון אונזער בלוט,
שפראָצן וועט נאָך אונזער גבורה, אונזער מוט.
און וואו געפאלן ס'איז...

3

עס וועט די מארגן-זון באגילדן אונז דעם היינט,
אין דער נעכטן וועט פארשווינדן מיטן פיינט.
און אויב פארזאמען ס'וועט די זון און דער קאיאר,
ווי א פאראָל זאָל גיין דאָס ליד פון דור צו דור.
און אויב פארזאמען...

4

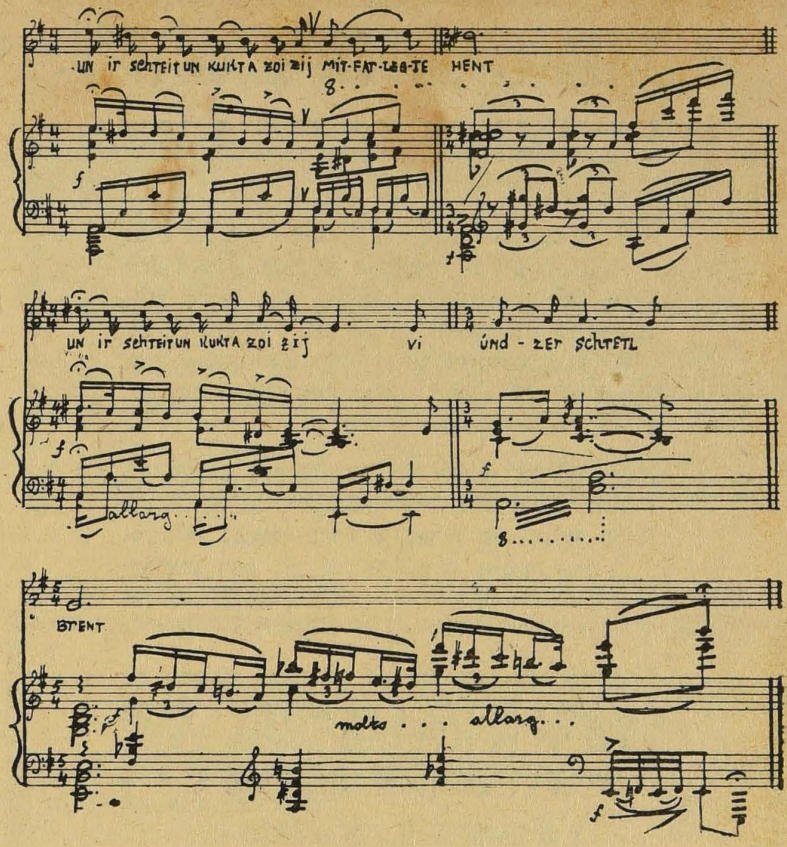
נעשריבן איז דאָס ליד מיט בלוט און אויך מיט בליי.
ס'איז נישט קיין ליד פון א פויגל אויף דער פריי;
דאָס האָט א פאָלק צווישן פאלנדיקע וועלט
דאָס ליד געזונגען מיט נאגאנעס*) אין די הענט.
דאָס האָט א פאָלק צווישן...

5

דערפאר זאָג קיינמאָל, אז דו גייסט דעם לעצטן וועג,
ווען הימלען בלייענע פארשטעלן בלויע טעג.
ווייל קומען וועט נאָך אונזער אויסגעבענקטע שעה,
עס וועט א פויק טאָן אונזער טראָט: מיר זענען דאָ!
ווייל קומען וועט נאָך...

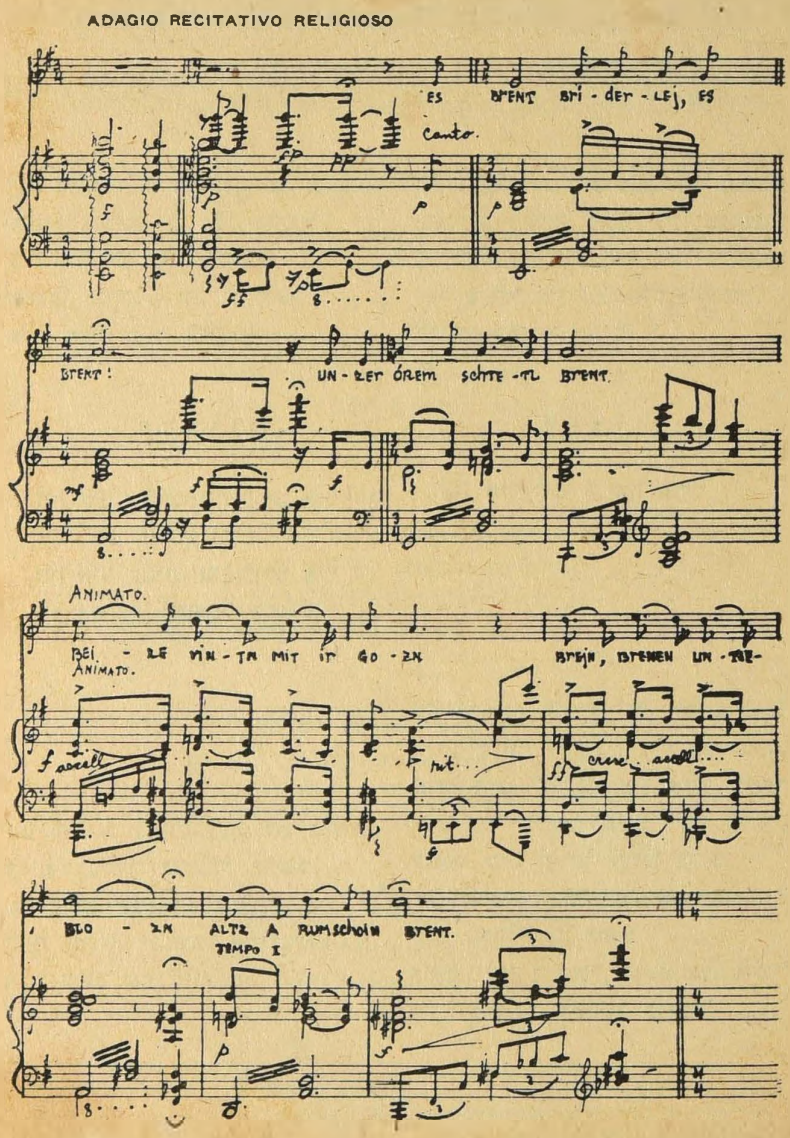
---

*) נאגאנעס: רעוואָלווערן.

(זע די ווערטער אויף דער נעקסטער זייט)

עס ברענט, בריידערלעך!

מרדכי געבירטיק

עס ברענט, ברידערלעך!

1

עס ברענט, ברידערלעך, עס ברענט!
אונזער אָרעם שטעטל ברענט!
בייזעווינטן מיט ירגזון*)
ברעכן, ברענען און צעבלאָזן.
אלץ אַרום שוין ברענט!

ר ע פ ר י י ן :

און איר שטייט און קוקט אזוי זיך
מיט פֿאַרלייגטע הענט!
און איר שטייט און קוקט אזוי זיך
ווי אונזער שטעטל ברענט!

2

עס ברענט, ברידערלעך, עס ברענט!
אונזער אָרעם שטעטל ברענט!
עס האָבן שוין די פייער־צונגען
דאָס גאַנצע שטעטל איינגעשלונגען.
אלץ אַרום שוין ברענט!

ר ע פ ר י י ן :

און איר שטייט און קוקט...

3

עס ברענט, ברידערלעך, עס ברענט!
עס קען, חלילה, קומען דער מאָמענט
אז דאָס שטעטל מיט אונז צוזאַמען
זאָל אוועק אין אש, אין פלאָמען,
בלייבן פוסטע וועגט!

ר ע פ ר י י ן :

און איר שטייט און קוקט...

4

עס ברענט, ברידערלעך, עס ברענט!
די הילפֿ איז נאָר אין אייך געוועגדט.
אויב דאָס שטעטל איז אייך טייער
נעמט די כלים, לעשט דאָס פייער,
לעשט מיט אייער אייגן בלוט.
שטייט נישט, ברידער, אָט אזוי זיך
מיט פֿאַרלייגטע הענט.
קוקט נישט, ברידער, לעשט דאָס פייער
ווייל אונזער שטעטל ברענט!

---

*) ירגזון (אירגאָזן): גרימצאָרן.

פּאַרטיזאַנער ליד

הערש גליק (ווילנער געטא)

פּ א ר ט י ז א נ ע ר ל י ד

1

שטיל די נאַכט איז אויסגעשטערנט
און רער פּראַסט האָט שטיל געבראַנט.
צי געדענקסטו נאָך איך האָב דיך געלערנט
צו האַלטן דעם שפּייער אין די הענט?

2

א מויד, א פּעלצל אין א בערעט (1)
אין האַנט זי האַלט פּעסט א נאַגאַן, א נאַגאַן; (2)
א מויד מיט א סאָמעטענע צערע (3)
האַלט אָפּ דעם שונא'ס קאַראַוואַן.

3

בייגאַכט, וואָן אַלץ איז נאָך געשלאָפּן,
געצילט, געטראָפּן אַזוי וואויל, אַזוי וואויל;
אַן אויטאָ א פּוליקן מיט וואפן
פּאַראַליזט האָט זי מיט איין קויל.

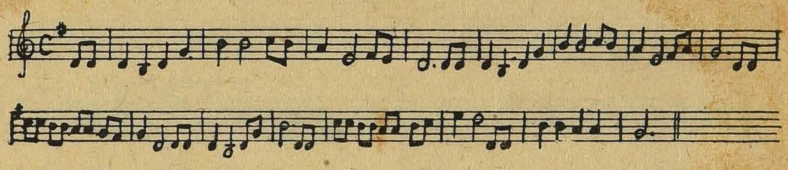
4

פּאַרטאַג פון וואַלד ארויסגעקראָכן
מיט שניי־גירלאַנדעס אויף די האָר,
גוטמוטיק פון קליינינקן נצחון
פּאָר אונזער גרויסן, ליבן דור.

---

(1) בערעט: א קייַלעכדיק היטל, א בוינא.
(2) נאַגאַן: א רעוואָלווער.
(3) צערע: די הויט פונם פנים.

יונגט־הימן פון ווילנער געטא

ש. קאטשערגינסקי

יונגט־הימן פון ווילנער געטא

1

אונזער ליד איז פול מיט טרויער,
דרייסט איז אונזער מונטער גאנג;
כאטש דער שונא וואכט ביים טויער,
שטורעמט יונגט מיט געוואנג.

ר ע פ ר י י ן :

וויי! יונג איז יעדער, יעדער איינער ווער עס ווי! נאר,
יאָרן האָבן קיין באדייט;
אלמע קענען, קענען אויך זיין קינדער
אין א נייער פרייער צייט.

2

מיר געדענקען אלע שונאים
און מיר דערמאנען אלע פריינט.
אייביק וועלן מיר פארבינדן
אונזער נעכטן מיטן היינט.

ר ע פ ר י י ן :

וויי! יונג איז יעדער...

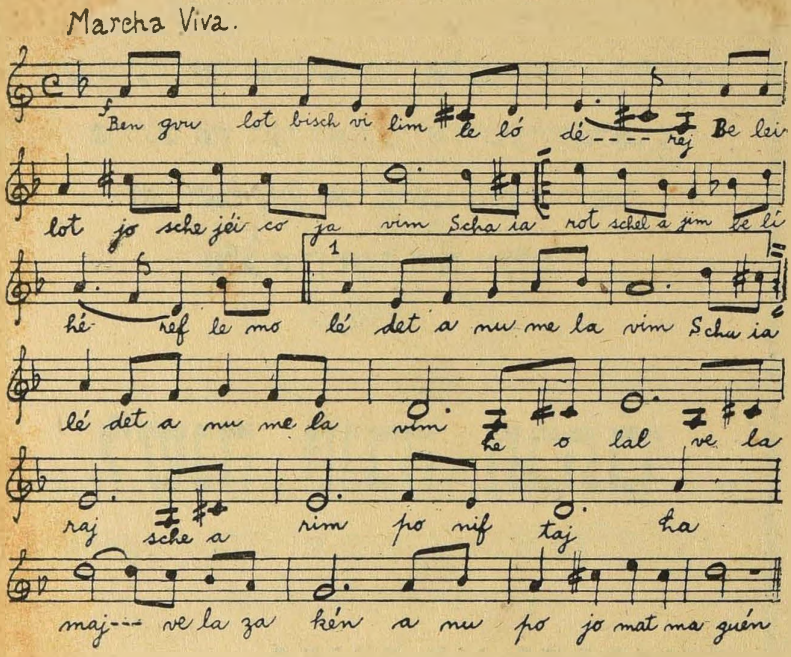
3

קלייבן מיר צונויף די גלידער,
ווידער שטעלן מיר די ריי;
ס'גייט א בויער, ס'גייט א שמידער,
לאָמיר אלע גיין מיט זיי!

ר ע פ ר י י ן :

וויי! יונג איז יעדער...

המנון ההגנה

המנון ההגנה

1

בין גבולות, בשבילים ללא דרך,
בלילות חושכי כוכבים,
שירות של אחים, בלי הרף,
למולדת אנו מלוים.

לעולל, ולרך
שערים פה נפתח.
למך ולזקן
אנו פה חומת מגן.

2

איש השער סגור, אין פותח,
את השער נשבור ונתוץ;
כל חומה בצורה ננגח
וכל סדק נרחיב, ונפרוץ.

לעולל, ולרך...

3

שירות: אל בכי ואל צער;
השען על האיש הזקן.
גם לזה שסגר את השער
יום יבוא של נקם, ושילם.

לעולל, ולרך...

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן,
פריינט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע.
זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען פרייד פאַר
אַלע אידן אויף דער וועלט!

לשנה טובה תכתבו

בענעס און קאָמפּאַניע

טשאַרלעס שאַפּירא

באַרני שאַפּירא

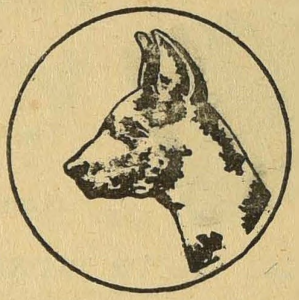
ברוך בענעס

ענריקע בייקאָוויטש

סאַלאָמאָן ריקליאַנסקי

די קאמיסעטעס מארקע „פערראַ".

איז די מארקע פון קוואליטעט!

די עלטסטע אידישע טעקסטיל פאַבריק אין קובאַ

וואָס אַרבעט אויס די בעסטע און גאַראַנטירטסטע

אַרטיקולאַס דע פונטאַ!

העכסטע קוואליטעט און נייעסטע מאָדעלן!!!

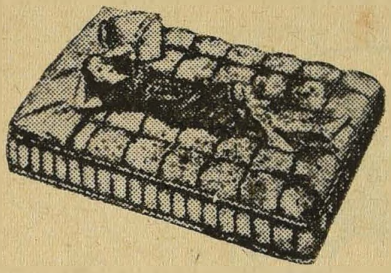
BENES y Cia.

Pepe Antonio 508 Tel. XO-1267

Guanabacoa

COLCHONERIA

LA AMERICANA

de Usher Ejenbaum

Ave. Menocal 652

Teléf. U-6131

Habana, Cuba

צו דער גאַנצער אידישער באַפעלקערונג:

איר קענט אי׳צט שוין באקומען אין אונזער

קאַלטשאַנעריע א נרויסן אויסוואל פון:

קאַלטשאַנעס דע מועיע

באצויגן מיט קאַטין־האַספיטאל, קאַטין־דאַראילע, קאַטין־דעלעיטע און

בעגישע דאכאסקא!

ערשטקלאַסיקע און גאַראַנטירטע אויסאַרבעטונג:

ספעציעלע מעסיקע פריזן פאַר די אידישע קליענטן!

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע

קליענטן, פריינט און דער גאַנצער אידישער

קאַלאָניע אין קובא. און ווינטשן אַלעמען

א כתיבה וחתימה טובה!

La Tenería Imperial

— DE —

USHER EJENBAUM

MARIANAO LISA — CUBA — TELF. FO-7175

ARON YUKEN

Confecciones y Artículos de Punto

Bernaza No. 210 — Tel. A5-9751 — Habana

★

מיר באַגריסן אונזערע פריינט און באַקאַנטע,
און אַלע אידן פון קובאַ, און ווינטשן זיי

א כתיבה וחתימה טובה!

זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען אַ זיג פון די פרינציפן
פון פרייהייט און גערעכטיקייט, און בעסערע
צייטן פאַרן אידישן פאָלק!

Abraham Silber

IMPORTADOR DE LOTES

SEDERIA, QUINCALLA Y NOVEDADES

MONSERRATE No. 487. TELF. A-3851
Entre Muralla y Tte. Rey. Habana

דער גרעסטער אויסוואל אין קינקאיע און זייד-ארטיקלען
דירעקט אימפארטירט פון די פאריזיקטע שטאטן!

ראיעלסטע באהאנדלונג און ביליקע פרייזן! קומט און איבערצייגט זיך!

א ב ר ה ם ז י ל ב ע ר

ווינטשט אלע פריינט, קליענטן

און אלע אידן בכלל, א גליקלעך

און צופרידענעם יאר!

א כתיבה וחתימה טובה!

La Garantía

Ropa Interior y Camisas de Trabajo

De N. SMOLANSKY

TELF. A5-2812

BERNAZA NUM. 236. HABANA

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר אַלע אונזערע קליענטן.

פריינט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע.

זאָל דאָס נייע יאָר פאַרווירקלעכן אונזערע

נאַציאָנאַלע שטרעבונגען!

פאַמיליע סמאָלאַנסקי

CASA JAIME

ALMACEN DE PIELES

Venta de artículos de zapatería y talabartería.

De JAIME SCHUCHINSKI

Cristo 29 Teléfono A5-7141.

HABANA

———o———

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן,
פרייַנט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

BURSTEIN Y COMPANIA

CONFECCIONES EN GENERAL

Especialidad en Camisas Azules
Pantalón de Mecánico. Pantalones
de Trabajo de Todas Clases.

CRISTO 24. TELF.: A5-7141

מיר ווינטשן אונזערע צאָלרייכע קונדן, פרייַנט און דער
גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ צום נייעם יאָר

א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !

L. LEVIN

Fabricante de Ropa Interior de Señora en General
Especialidad en Kimonas y Batas

Marca "ANITA"

Villegas No. 434 Telf. A5-1581

צום נייעם יאָר באָגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן,
פריינט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

MECHABER Y CIA.

Taller de Confecciones en General

"GOLDEN"
Marca Registrada

BERNAZA 220 — Telf. A5-3581 — Habana

מיר ווינטשן אונזערע צאָלרייכע קונדן, פריינט און דער
גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ צום נייעם יאָר

א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !

לאָשינסקי און מעכאָבער

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר
אַלע אונזערע פריינט, קליענטן
און באַקאַנטע און ווינטשן זיי אַ
יאָר פון גליק, פרייד און פראָספעריטעט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

Cimbler e Hijo

ALMACEN DE PAÑOS Y TEJIDOS
Plácido (Bernaza) No. 221.
Teléfono A5-2162.
HABANA

געזעלשאפטלעכע טוער וואס האבן אָנגעפירט מיט די אידישע אינסטיטוציעס אין חש"ז

צענטראל ראט פון די איד. אינסטיטוציעס

מוראיא 474

רפאל זילבער — פרעזידענט.
אראן יוקעלסון — ערשטער וויצע פרעזידענט.
דוד אוטיאנסקי — צווייטער וויצע פרעזידענט.
דר. דיאנישיא קאסטיעל — סעקרעטאר.
כ. עפשטיין — וויצע סעקרעטאר.
נ. סמאל — קאסיר.
מארענא האביף — וויצע קאסיר.
וואקאלן: מ. ברעזדיווין, ס. מ. קאפלאן, דר. מיינצער, אברהם מאדאו, און גאמבאטש.

אידישער צענטער אין קובא

עגידא 504

אראן יוקעלסון — ערן פרעזידענט.
ענריקע בייקאוויטש — פרעזידענט.
סימאן ביגעמאן — ערשטער וויצע פרעזידענט.
לעאן אָלענבערג — צווייטער וויצע פרעזידענט.
קארלאס שלעזינגער — סעקרעטאר.
אברהם קאפלאן — וויצע סעקרעטאר.
יורי אפרין — קאסיר.
חיים קיער — וויצע קאסיר.
אברהם זילבער — אדמיניסטראטאר.
וואקאלן: אראן יוקעלסון, עליאס טוכמאן, ברוך בענעס, טשארלעס גערשקאוויטש, בנימין טערנער, קלמן לאנדע, וואלף שאפטאל, מאנאלא ראזענבערג, כאסע לוריע, כוליא סעלעצקי, און מארקוס קראנפעלד.

אויטאנאמער שול פארוואלטונג ביים אידישן צענטער

עגידא 504

יעקב קאזאלטשיק — פרעזידענט.
פנחס פערעלים — וויצע פרעזידענט.
יעקב ביניאקאנסקי — סעקרעטאר.
מרדכי פטאשעוויטש — וויצע סעקרעטאר.
חיים טשערטשעס — קאסיר.
אליהו גאלד — וויצע קאסיר.
מאקס זאנדבערג — אדמיניסטראטאר.

שמואל בראצלאווסקי — פאר־
שטייער פון פראסטעקט. ראט.
קלמן לאנדאו — פארטרעטער פון
צענטער.
מיטגלידער: אברהם קאזאלטשיק,
חנה קאזאלטשיק, קארלאס פארבער,
צילי פארבער, סאניע פינקעלשטיין,
בעניע בראצלאווסקי, יעקב מוקאסעי,
יעקב גוסעוויטש, בערנארדא בור־
שטיין, אשר שטשוטשינסקי, גרשון
קריגער, שמעון גארלעס, טשארלעס
גערשקאוויטש.

ציוניסטישע פארייניקונג אין קובא

פראדא 260

משה שלעזינגער — פרעזידענט.
רפאל זילבער — ערשטער וויצע
פרעזידענט.
ס. מ. קאפלאן — צווייטער וויצע
פרעזידענט.
חיים פאליקסאן — סעקרעטאר.
שמחה שוויאטלא — וויצע סעקרע־
טאר.
טשארלעס שווארץ — קאסיר.
כאקאבא איזראעליט — וויצע קא־
סיר.
לעאן יארמום — קאנטראר.
אהרן גייפמאן — אדמיניסטרא־
טאר.
וואקאלן: כאקאבא בייקאוויטש אין
ישראל לוסקי.

לאנד־דירעקטאריום פון קרן קימת לישראל אין קובא

פראדא 260

ראובן אייזען — ערן פרעזידענט.
סאמועל לאשינסקי — פרעזידענט.
דר. ש. דאלניצקי — וויצע פרעזי־
דענט.
משה לעווין — סעקרעטאר.
מארים הימלשטיין — קאסיר.
סאלאמאן לעווים — וויצע קאסיר.
איסאק ראשבאום — וואקאל.

עקזעקוטיוו פון גאולת הנגב קאמפיין קאמיטעט

פראדא 260

כאקאבא בייקאוויטש — ערן פרע־
זידענט.
ישראל לוסקי — פרעזידענט.
משה לעווין — סעקרעטאר.
בנימין טערנער — קאסיר.
לעאן יארמום — קאמפיין און פרא־
פאגאנדא דירעקטאר.
וויצע פרעזידענטן: ס. מ. קאפלאן,
רפאל זילבער, משה שלעזינגער, סא־
מואל לאשינסקי, חיים שיינוק, פרעז
איהא קאקיעל און ראובן אייזען.
מארים בערעזדיווין — וויצע סעק־
רעטאר.
כאקאבא סענאל — וויצע קאסיר.
אברהם ווייגשטיין — וויצע קאמ־
פיין דירעקטאר.
דר. ש. דאלניצק — וויצע פראפא־
גאנדע דירעקטאר.
וואקאלן: עזריאל ווייץ, כיל האלץ,
איסאק ראשבאום און טשארלעס
שיינפעלד.

יוגנט קאמיטעט פון קרן־קימת

פראדא 260

מארים בערענטאל — פרעזידענט.
פנחס פאפיר — וויצע פרעזידענט.

אסתר שאפירא — סעקרעטארין.
בערטא לישקא — וויצע סעקרעטארין.
שרה לעווין — קאסירערין.
מאריא ראפאפארט — וויצע קאסירערין.
אולי גראסבארט — וואקאל.

„וויצא" סעקציע א'

פּראדאָ 260

אידא קאקיעל — פרעזידענטין.
מרים בריטערמאן — וויצע פרעזידענטין.
בעלא טערנער — סעקרעטארין.
סאניא ליבערמאן — וויצע סעקרעטארין.
סאניע קישיניצקי — קאסירערין.
מינא יאקולא — וויצע קאסירערין.
וואקאלן: עוכעניא בייקאוויטש, עווא ווייסמאן, מאשא ראזענבערג, לאניע אייזענבערג, מאניע ווינשטיין, סאילא לעווין, סאילא מיטשעל, אנא באנדאר, ראסא קאופמאן, סאבינא שניאדאווסקי, כוליא קאפלאן, רחל נערשקאוויטש, פרירא פערעלים, בער טא כילעראוויטש, אסתר גלינסקי, בלומא פרידמאן, אנא לעווין, נעניע מושקאט און רחל וועבין.

ליגע און פריינט פון דער הסתדרות אין קובא

פּראדאָ 260

מיטגלידער: חיים שיינוק, אברהם ווייסמאן, ס. מ. קאפלאן, איסאק יאקולא, מינא יאקולא, יאסל ליבערמאן, סאניע ליבערמאן, פרוי שניאדאווסקי, יוסף לוריע, משה לעווין, סאילא לעווין, סאלוואדאר מיטשעל, יעקב בורשטיין, י. כייקין, רפאל באנדאר, כ. לויפער, לוסקי.

הסתדרות השומר הצעיר

פּראדאָ 260

איסאק זילבער — סעקרעטאר.
ראסא רובינשטיין — קאסירערין.
וואקאלן: כאסע שמוקלער, לואיס לאסקער און רפאל סאלץ.

יוגנט קלוב ביי דער ציונים-טישער פארייניקונג

פּראדאָ 260

חיים מאלער — פרעזידענט.
סאמועל בארראקאס — וויצע פרעזידענט.
דוד באנדער — סעקרעטאר.
אנטאניא רובינשטיין — וויצע סעקרעטארין.
עווא גאטשין — קאסירערין.
אברהם פישמאן — וויצע קאסירער.
יעקב גאלדשמידט — אונטערנעמונג קאמיסיע.
סאמועל א. ווינאקור — ספארט קאמיסיע.
איזראעל גרינבלאט — אדמיניסטראטאר.

בית"ך

בערנאזע 216

אברהם דוואָרין — מפקד.
רפאל סאביע — סגן-מפקד.

סאמועל כילעראוויטש — סעקרעטאר.
ישראל ברינבערג — קאסיר.
דוד ראפאפארט — וויצע קאסיר.

אידישע האנדלס-קאמער

מוראיא 474

נחום סמאל — פרעזידענט.
מארים הימעלשטיין — וויצע פרעזידענט.
סימאן זילבערמאן — סעקרעטאר.
ליבער קארפעל — וויצע סעקרעטאר.
דוד דראכמאן — קאסיר.
משה נעכמאן — וויצע קאסיר.
וואקאלן: משה בערעזדיוין, בערנארדא בורשטיין, קלמן וואראנאם, אייזיק באקאלטשוק, און א. קליינמאן.

אוניאן העברעא שבת-אחים

פראדא 557

מארקום פיטשאן — פרעזידענט.
איסידארא זארקא — ערשטער וויצע פרעזידענט.
לעאן אזיקרי — צווייטער וויצע פרעזידענט.
כאקאבא טאטשע — סעקרעטאר.
ראבערטא הלל — וויצע סעקרעטאר.
עזריקע בען רעי — קאסיר.
לעאן בען עזרה — וויצע קאסיר.
מאוריסיא האיווים — קאנטראדאר.
נסים נאמבאטש — רעוויזאר.
וואקאלן: דאניעל ס. בעהאר, עליאס פארמאס, דוד באראני, ראול מיטראני, ראסא מאיא-סאראנגא.

בענעפיסענסיא בקור חולים

אינקווויזידאר 407

איזידארא בעהאר — פרעזידענט.
מאיסעס אסיס — וויצע-פרעזידענט.
ראבערטא הלל — סעקרעטאר.
נסים גאמבאטש — קאסיר.
דאניעל מאטאלא — רעוויזאר.
דאניעל ס. בעהאר — קאנטראדאר.
וואקאלן: כאקאבא סוסי, אלבערטא לעווי, אלבערטא עסקינאזי, ראבערטא מארכאים.

בני ברית

אוועניידא דע לאם פרעזידענטעס און 21, וועדאדא

אדאלפא קעיץ — פרעזידענט.
כאסע קעיץ — 1-טער וויצע.
כאקאבא לעווינזאן — 2-טער וויצע.
אטקאר גורפינקעל — סעקרעטאר.
מארים הימעלשטיין — וויצע.
אידא ברוסעל — קאסיר.
מיטשעל פאליאקאוו — 1-טער וויצע.
וואקאלן: יאשא פישערמאן, פערנאנדא מארטין הירשעל און מארקאס פיטשאן.

„ארט"
געזעלשאפט פאר פראדוקטיוויזאציע און פאך בילדונג

טראקאדערא 108

גרשון קריגער — פרעזידענט.
א. וויינשטיין — סעקרעטאר.

מארים קאנסקי — קאסיר.

וואקאלן: י. מוקאסעי, י. גארלעם, מאקס קריגער, יורי אפרין, צ. פעטש־מאן, חיים טשערטשעם, י. קאוואל־טשיק, אראן יוקעל, י. ביניאקאנסקי, א. עליאוויטש, א. י. דובעלמאן, אשר שטשוטשינסקי, דר. ש. דאלניצקי, ס. מ. קאפלאן, א. אראנאוווסקי, הער־מאן ליפשטיין און סינגאלאוווסקי (קא מאגועי) מנשה בראדמאן (גואנטא־נאמא), לעאן בורשטיין (סאנטיאגא דע קובא); טשירינסקי, סענאל, מיל־נער און בלאק (מאטאנזאס).

געזעלשאפט פון פריינט „ייוא" אין קובא

עגידא 504

לייזער ראן.
א. אראנאוווסקי.
ס. מ. קאפלאן.
א. גורפינקל.
א. שטשוטשינסקי.
א. מארקוס מאטערין.
א. געד.

קאמיטעט צו שיצן טובער־קולאיע און מענטאל קראנקע

לוז 464

קלמן וואדאנאס — פרעזידענט.
אברהם פיש — ערשטער וויצע פרעזידענט.
ראובן סאפליצקי — צווייטער וויצע פרעזידענט.
וואלף פינגעראף — סעקרעטאר.
י. לעווין — וויצע סעקרעטאר.
ראובן אייזען — קאסיר.
זישע שאפטעל — וויצע קאסיר.
אברהם מ. מאדאוו — אדמינים־טראדאר.

וואקאלן: ישעיהו קאננער, מענדל ברשזוע, פרוי ר. אלטשון, מאיר סאנדלער, פרוי ס. שעק, פרוי ע. ווייגערמאן, איסאק קאלטון, ב. ברום, און איטשע אייכענבוים.

אידישער פרויען פאריין אין קובא

טראקאדערא 108

דארא בענעם — ערן פרעזידענטין.
שרה לויפער — פרעזידענטין.
גיטל וואלפסאן — ערשטע וויצע פרעזידענטין.
זעלדע אנדורסקי — צווייטע וויצע פרעזידענטין.
כוליא עפשטיין — סעקרעטארין.
מאריא שוכמאן — וויצע סעקרע־טארין.
אידא מוקאסעי — קאסירערין.
אסתר גלינסקי — וויצע קאסירע־רין.

וואקאלן: ס. קאופמאן, פ. קלע־פאטש, א. שאפאטשניק, י. גאכלער־נער, ד. גאלד, א. פרעברעניק, ב. פרידמאן, ל. אייזענבערג, מ. הערש־מאן, ז. לעווי, מ. יאקולא, ב. בערמאן, ה. פיגלער, מ. ראזענבערג, ל. ראזענ בערג, ס. שטילערמאן, צ. אלטמאן, מ. עפשטיין און ד. סמאליארטשיק.

אדמיניסטראציע פון קינדער היים: סאניע שאפטאל, אסתר לישקא, ג. קארוואסאוווסקי, חנה וואפינסקי, אנא פעלטשער און רענינא גייצהאלץ.

ליי קאסע בים אידישן פרויען פאריין
טראקאדערא 108

אסתר שאפאטשניק — פרעזידענטין.
סאניע שאפטאל — ערשטע וויצע פרעזידענטין.
בלומע קריגער — צווייטע וויצע פרעזידענטין.
סילוויא לעוו — סעקרעטארין.
לאניע אייזענבערג — וויצע סעקרעטארין.
רבקה שלעזינגער — קאסירערין.
בערטא בערמאן — וויצע קאסירערין.
וואקאלן: גיטל וואלפסאן, יוסטינא ראפאפארט, כערטרודים קארווא־סאוסקי, לובא ראזענבערג, פאניע קלעפאטש, רחל גאדלעס, עלא כאני וועצקי, פייגע וואדאנאס, פרומע פוקס צעשע אלטמאן, גאלע טוכמאן, זלא־טע שולמאן, זעלדע אנדורסקי, כאנ־טשע וואפינסקי און רעגינא גייצ־האלץ.

אידישע געמיינדע „עדת ישראל"
כעסום מאריא 103

אשר אייכענבוים — ערן פרעזי־־ענט.
אלתר כץ — פרעזידענט.
משה קאושאנסקי — וויצע פרעזי־דענט.
ראובן סאפליצקי — סעקרעטאר.
חיים בולבאנעק — וויצע סעקרע־טאר.
אברהם קליימאן — קאסיר.
יעקב בלום — וויצע קאסיר.
קלמן וואדאנאס — ערן דירקעטאר.
ישעיה קאננער — אדמיניסטרא־טאר.
אייזיק כץ ראובן אייזן — גבאים.

געמיינדע כנסת-ישראל
כעסום מאריא 105

סימאן סאטראן — ערן - פרעזי־דענט.
אהרן מינדיק — פרעזידענט.
זישע שאפטאל — וויצע פרעזי־דענט.
איזידארא מיכאלי — סעקרעטאר.
אהרון פרידמאן — וויצע סעקרע־טאר.
לייזער בירנבערג — קאסיר.
כאקאבא מושקאט — וויצע קא־סיר.
הרב ראזענצווייג — גבאי.
אהרן גייצהאלץ — אדמיניסטרא־טאר.
משה קאלער און בנימין טערנער — רעוויזארן.

קאמיטעט פארן אידישן וועלט - קאנגרעס
עגידא 504

יעקב לעווינסאן — פרעזידענט.
כאקאבא סענאל — ערשטער וויצע פרעזידענט.
דר. ריטשארד מיינצער — צווי־טער וויצע פרעזידענט.
דר. ויאניסיא קאסטיעל — דרי־טער וויצע פרעזידענט.

א. מארקום מאטערין — סעקרעטאר.
אברהם מאדאוו — וויצע סעקרעטאר.
אשע קאקיעל — קאסיר.
ראובן אייזען — וויצע קאסיר.
אברהם פיש — קאמפיין דירעקטאר.
קארלאס אייזענבערג — וויצע קאמפיין דירעקטאר.
וואקאלן: רפאל זילבער, ענריקע בייקאוויטש, נחום סמאל, סאלאמאן מעלער, משה שלעזינגער, שרה לוי־פער, אידא קאקיעל, קלמן וואדאנאס, ארען יוקען, ס. מ. קאפלאן, פערנאנ־דא מארטין הערשל, פאני קלעפאטש, י. שטיינבערג, מאקס קרינער, ברוך בענעס, טשארלעס שיינפעלד, כאקא־בא מוקאסעי, מארים הימעלשטיין, טשארלעס דעכטשאפען, פנחס פע־רעלים, דר. טעאדאר פערער, קארלאס שלעזינגער, מארקוס פיטשאן, און מארים בערעזדיוין.

אידישער פאלקס צענטער
זילועטא 660

זלמן מעלער — פרעזידענט.
י. כערסאן — ערשטער וויצע פרע־זידענט.
בערל ברום — צווייטער וויצע פרעזידענט.
מ. עפשטיין — סעקרעטאר.
דוד אוטיאנסקי — ערשטער וויצע סעקרעטאר.
חיים נאוואמאדני — צווייטער וי־צע סעקרעטאר.
זשאמקע קרופאט — קאסיר.
חיים טעפער — וויצע קאסיר.
העגאך טעלעכאנסקי — שולע פאר־אנטווארטלעכער.
י. רעזניק — קולטור דירעקטאר.
מאריא נוטים — אדמינסטראטאר.
וואקאלן: שלום קאפלאן, באשקע רומיאנעק, קותיאל ראד, שמואל שטיין, דבורה טעלעכאנסקי, יצחק אהרן קופערמאן, און וועלוול סימכא־וויטש.

אידישער צענטער פון מאר־יאנאא און אומגעגנט
רעאל נומ. 100 — מאריאנאא.

אסקר לוסקי — פרעזידענט.
אברהם קאזאלטשיק — ערשטער וויצע פרעזידענט.
לואים בריל — צווייטער וויצע פרעזידענט.
סאמועל זיסהאלץ — דריטער וויצע פרעזידענט.
מאקס גאלדבערג — קאסיר.
פאבלא גורמאן — וויצע קאסיר.
צירל ראוויגסקי־פארבער — סעקר־עטארין.
משה ראזענצווייג — וויצע סעקרע־טאר.
וואקאלן: סאלאמאן קאזאלטשיק, עליאס קאזאלטשיק, און כאסע בא־סעוויטש.

באמערקונג. — עס פעלן דא די פארוואלטונגען פון א רייע קלע־נערע אינסטיטוציעס פון האוא־נא און פראווינץ. מיר האבן ניט געקענט רעגיסטרירן די נעזעל־שאפטלעכע טוער, וועלכע פירן מיט זיי אן צוליב צווייי סיבות: אייניקע אינסטיטוציעס האבן אונז ניט געענטפערט אין דער געהעריקער צייט, און מיט אנ־דערע האבן מיר ניט געקענט אנקניפן קיין קאנטאקט.

CENTRO ISRAELITA DE CUBA
Egido 504 Habana

מיר באַגריסן האַרציק צום
נייעם יאָר אַלע אונזערע מיט-
גלידער, און דער גאַנצער
אידישער קאָלאָניע, און ווינ-
טשן, אַז דאָס נייע יאָר זאָל
ברענגען בעסערע צייטן
פאַרן אידישן פאָלק, און אַן
אויפשטייג אין אונזער היגן
געזעלשאַפטלעבן לעבן!

לשנה טובה תכתבו!

פאַרוואַלטונג פון אידישן
צענטער אין קובאַ

ערניקע בייקאוויטש, פרעזידענט. קיווע שלעזינגער, סעקרעטאר.

UNION ZIONISTA DE CUBA

Prado 260 Habana

אַלע אונזערע חברים, פריינט און סימפּאַטיקער
בפרט, און בכלל דער גאַנצער אידישער
קאָלאָניע אין קובאַ ווינטשן מיר

א יאָר פון גאולת העם והארץ!

דאָס לעצטע יאָר פון גלות —
דאָס ערשטע יאָר פון גאולה!

לשנה טובה תכתבו!

גליק, צופרידנהייט און געזונט
צו אַלעמען און צו יעדערן!

ציוניסטישע פאַריניקונג אין קובאַ

משה שלעזינגער, פרעזידענט. חיים פאַליקסאָן, סעקרעטאַר.

JOINT RELIEF COMMITTEE

Aguiar 556 Habana

אונזער וואונטש צום נייעם יאָר איז, אַז דאָס נייע יאָר זאָל ברענגען פרייהייט, רואיקייט פאַר די אידן אין איראָפּע, און א לייזונג פאַר ארץ ישראל!

זאָל אונזער אויפריכטיקער וואונטש צום נייעם יאָר זיין א טרייסט פאַרן שארית הפליטה, אַז מיר וועלן דערפילן אונזער פליכט מיט אַלע מעגלעכקייטן!

אין די היינטיקן ימים נוראים שטייען די אידן ערב די וויכטיקסטע אויפגאבן פון וויידער אויפבויען דאָס אידישע לעבן אין איראָפּע, און צו לייגן דעם פונדאַמענט פאַר וויידער־אויפלעבונג פון א י ד י ש ן פ א ל ק אין זיין היימלאַנד — א ר ץ י ש ר א ל !

מיר באַגריסן אויך ביי דער געלעגנהייט אַלע אידישע אינסטיטוציעס און אַלע אידן פון קובא, ווי די אידן פון דער גאַנצער וועלט, און ווינטשן זיי

א כתיבה וחתימה טובה!

דזשאָינט רעליף קאָמיטעט אין האַוואַנא

אַסקאַר גורפינקל, לייטער.

די דירעקטיוע פון
חברה קדישא חסד של אמת

באגריסט צום נייעם יאר אלע איהן
פון קובא. זאל דאס נייע יאר ברענגען
ישועות אויף אלע אידן איבער דער
גאנצער וועלט!

לשנה טובה תכתבו

ישעיהו קאננער, פרעזידענט.
דוד לויפער, סעקרעטאר.
יעקב ראגאזשין, קאסיר.

CAMARA DE COMERCIANTES E INDUSTRIALES HEBREOS

Muralla 474 Habana

די פאַרוואַלטונג פון דער אידישער האַנדלס-קאַמער באַגריסט און ווינטשט אַלע מיטגלידער, ווי אויך דער גאַנצער אידישער קאַלאָניע אין קובאַ, אַ דערפאָלג-רייכן און גוטן יאָר!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

נחום סמאָל, פרעזידענט. סימאָן זילבערמאַן, סעקרעטאַר.

קאַמפיין-קאָמיטעט פון אידישן וועלט-קאָנגרעס אין קובאַ

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

מיר באַגריסן אַלע אידישע אינסטיטוציעס, אַלע ביישטייערער, דעם אידישן ישוב, ווי די אידן פון דער גאַנצער וועלט!

זאָלן פאַרווירקלעכט ווערן די אידישע אספּיראַציעס פאַר אַ גאַציאָנאַלער היים אין ארץ ישראל!

י. לעווינסאָן, פרעזיד־ענט.
א. מארקוס, סעקרעטאר.
אשע קאָקיעל, קאַסיר.
דר. י. גאָטליב, שליח פון וועלט־קאָנגרעס.

TEMPLE BETH ISRAEL
יוניטעד היברו קאנגרעגיישאן
AV. DE LOS PRESIDENTES 502, VEDADO. HABANA

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

א יאר פון גליק, פראספעריטעט און
אלע מעמבער און דער גאנצער
אידישער קאלאניע אין קובא
ווינטשט

UNITED HEBREW CONGREGATION
HARRY E. PRICE, President.

B'NAI B'RITH
LOGIA MAIMONIDES No. 1516
Ave. de los Presidentes 502 Habana

Los Directivos y Miembros de la Logia Maimonides No. 1516 B'nai B'rith de la Habana, saludan cariñosamente a las demás asociaciones fraternales, benéficas y religiosas hebreas de esta Capital y del Interior de la República y a todos los miembros de la Colonia Hebrea, deseándoles un feliz y próspero Año Nuevo.

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

Adolfo H. Kates, Presidente.

אידישע שול ביים צענטער — אויטאָאמע פּאַרוואַלטונג

עגידאָ נומ. 504, האוואנא

א גליקלעך און צופרידן יאָר ווינטשן מיר די עלטערן, תלמידים-ות, דעם לערער-פּערסאָנאל, די פּראָטעקטאָרן פון די אַרעמע קינדער פון אונזער שול, און דער גאַנצער אידישער קאָלעקטיוויטעט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

פאר דער פּאַרוואַלטונג:
י. קאָזאָלטשיק, פּרעזידענט.
י. ביניאָקאָנסקי, סעקרעטאַר.

די געזעלשאפט פאר פּראָדוקטיוויזאציע און פאך-אויסבילדונג
„ א ר ט "
איז קובאַ, האוואנא, טראָקאַדעראָ 108 (2-טער שטאָק)

ו ו י נ ט ש ט

אלע „ארט"-ביישטייערער, „ארט"-פּריינט און טוער, שילער און אינסטרוקטאָרן פון אונזערע פאך-קורסן, און דעם גאנצן ליידנדן פאלק אונזערן

א פּ ר י י ד י ק ן י א ר

אין וועלכן אידישע האפענונגען און טרוימען זאלן געקרוינט ווערן מיטן געווינטשטן דערפאלג!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

גרשון קריגער, פּרעזידענט.
א. ז. ווייגשטיין, סעקרעטאר.

מיר באגריסן אלע אונזערע
חברים, עסקנים און אלע ביי-
שטייערער בכלל מיט א
כתיבה וחתימה טובה און א
גוט יאר.

יהי רצון, אז דער קינפטיקער יאר תש"ח זאל ברענגען ישועות ונחמות פאר אלע אידן, און עס זאל פאר-וירקלעכט ווערן אונזער גרויסער נאציאנאלער אידעאל פון אויפבויען א פרייע אידישע היים אין ארץ ישראל פאר דעם בארן- און הימלאזן פאלק ישראל!

די עקזעקוטיווע פון לאנד-דירעקטאריום
פון קרן קימת לישראל אין קובא

ציוניסטישע פרויען־ארגאניזאציע „וויצא"
פראדא 260

א כתיבה וחתימה טובה!

אלע אונזערע מיטגלידערינס און דעם גאנצן אידישן ישוב. זאל אין אין דעם נייעם יאר פארווירקלעכט ווערן אונזער אידעאל פון א זעלבסטשטענדיקן אידישן נאציאנאלן לעבן אין ארץ ישראל!

די פארוואלטונג

קאָמיטעט צו שיצן טובערקולאָוע קראַנקע
4 6 4 ז ו ל

די פאַרוואַלטונג פון אַנטי-טובערקולאָז קאָמיטעט
ווינטשט אַלע אידישע אינסטיטוציעס. אירע
מיטגלידער און דער גאַנצער אידישער
קאָלאָניע. א גליקלעך און
צופרידן יאָר!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

קלמן וואָראַנאָס, פרעזידענט. וו. פינגעראַף, סעקרעטאַר.

אידישער פרויען פאַריין אין קובא
ליי-קאָסע ביים פרויען פאַריין
טראַקאַדעראַ 108

א. כתיבה וחתימה טובה!

אַלע אידישע אינסטיטוציעס, אונזערע מיטגלידער,
פריינט און סימפּאַטיקער, און דער גאַנצער
אידישער קאָלאָניע אין קובא!

שרה לויפער, פרעזידענטין. כוליאַ עפשטיין, סעקרעטאַרין.
פאַר דער ליי-קאָסע:
אסתר שאפאטשניק, פרעזידענטין. סילויא לעוו, סעקרעטאַרין.

B'NAI B'RITH HILLEL

DE LA HABANA, CUBA

Ave. de los Presidentes 502, Vedado

1947-48 **תש"ח—5708**

Deseamos hacer llegar a Ud. y a su distinguida familia, nuestros fervientes deseos por un Nuevo Año de salud y felicidad, a la vez que se cumplan nuestras aspiraciones de una Patria libre para el sufrido Pueblo de Israel.

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

La Directiva.

וואַרשעווער לאַנדסמאַנשאַפט פאַריין אין קובאַ

צום נייעם יאָר ווינטשן מיר אַלע אונזערע מיטגלידער, די אידישע אינסטיטוציעס, דער אידישער קאַלאָניע, ווי די אידן פון דער גאַנצער וועלט, א גליקלעך און צופרידן יאָר!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

מאַקס בענדער, פּחזידענט. א. פּעלענבאַק, סעקרעטאַר.
דוד טשיזשיק, קאַסיר.

אידישע הויפט-געמיינדע „עדת ישראל" אין קובא

כעסוס מאריא 103 האוואנא

דערמיט ווינטשן מיר אלע אידן אין קובא, אין כלל, און אלע אונזערע מיטגלידער בפרט, א שנת ברכה והצלחה און

א כתיבה וחתימה טובה!

די פארוואלטונג

אלתר כ"ץ, פרעזידענט; ראובן סאפליצקי, סעקרעטאר.

אידישע געמיינדע „כנסת ישראל"

כעסוס מאריא 105

א כתיבה וחתימה טובה!

אונזערע מיטגלידער, מתפללים

און אלע אידן פון קובא!

די פארוואלטונג

פארבאנד פון אידישע שוך-פאבריקאנטן אין קובא

א כתיבה וחתימה טובה!

אלע אונזערע מיטגלידער, די אידן פון קובא,

און די אידן פון דער גאנצער וועלט!

מאיר מיכאילאווסקי, פרעזידענט.

משה ראדווינאוויטש, סעקרעטאר.

אידישער צענטער פון מאריאנאא און אומגעגנט

ראל נום. 100 מאריאנאא

מיר ווינטשן אלע אונזערע מיטגלידער, דער אידישער קאלאניע אין קובא, דאס אידישע פאלק אויף דער גאנצער וועלט, א נייי גליקלעך יאר, א יאר פון פרייהייט, זיכערקייט און דערפילונג פון אונזערע האפענונגען!

לשנה טובה תכתבו!

פארוואלטונג פון אידישן צענטער פון מאריאנאא און אומגעגנט

אשר לוסקי, פרעזידענט; צירל פארבער, סעקרעטארין.

הסתדרות השומר הצעיר בקובא ——— פראדא 609

א כתיבה וחתימה טובה!

אונזערע מיטגלידער, זייערע עלטערן, דעם פאטרא-נאט-קאמיטעט און אלע אידן פון קובא!

הנהגה הראשית

ב ב ר כ ת ג א ו ל ה ו נ צ ח ו ן !

צו אונזערע ביתרים און מיטגלידער פון קובא;
צו אונזערע אידישע ברידער אין קובא;
צו אונזערע קעמפנדע ברידער אין ארץ ישראל;
און צו אונזערע ברידער־אידן פון דער גאַנצער וועלט —

יהי רצון, דער נייער יאָר זאָל אונז ברענגען
די פולע באפרייאונג פון אונזער לאַנד
פאַר אונזער פאַלק!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

ביח״ר — האַוואַנא

לאַנדסמאַנשאַפט פון **ביאַליסטאָק** און **אומגעגנט** אין **קובא**

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר אַלע אונזערע מיטגלידער, אַלע ביאַליסטאָקער אויפן אַמעריקאַנער קאָנטינענט, אַלע לאַנדסלייט אין די קאָנצענטראַציע־לאַגערן, און די לעבן־פאַרבליבענע לאַנדסלייט אין ביאַליסטאָק, פוילן. מיר ווינטשן זיי אַלע אַ גליקלעכן יאָר פון פרייד און שלום!

פאַר דער פאַרוואַלטונג:
אַסקאַר בראַוערמאַן, פרעזידענט.
י. לעזניק, סעקרעטאַר.

פאַר אייערע קינדער — די בעסטע מתנה:
א ב ו ך מ י ט א י ד י ש ן א י נ ה א ל ט !
ו ש נ נ ת ל ב נ י ך ו ד ב ר ת ב ם —

רעד אין זיי אַריין זיי זאָלן לייענען אידישע ביכער און זיך באַקענען מיטן אידישן עבר און אידישע האַפענונגען!

אויך שפאניש, ספעציעל איבערזעצט פאַר אייערע קינדער, זענען געמאַכט די ביכער פון „פאַרלאַג אידאַעל״.

EDITORIAL ISRAEL
Sarmiento 2198 Buenos Aires, Argentina

ראש השנה באַגריסונג

פון עדוארד מ. מ. וואַרבורג
פרעזידענט פון דזשאָינט דיסטריביושאָן קאָמיטעט

דאָס נייע יאָר 5708 באַגעגנט די לעבן־ געבליבענע אידן פון איראָפּע, וועו זיי מאַכן אַ העל־ישע אָנשטרענגונג צו קומען אויפן הויג פון אַ נאַרמאַלן לעבן, פון עקאָנאָמישער רעהאַביליטאַציע און קענען אויסהאַלטן זיך זעלבסט.

די אידישע מענער, פרויען און קינדער, הויבן אָן צוריקצובאַקומען זייער געזונט און כוחות; זיי גרייטן זיך צו און ווייזן אַרויס פייאיקייטן וואָס וועט זיי דינען צו באַקומען פראָדוקטיוועַ מלאכות הן אויף דעם איראָפּייאישן קאָנטינענט אָדער אין אָנדערע לענדער, וואו זיי וועלן זיך איינאָרדענען. צו דער זעלבער צייט שפרייטן זיך אויס אויף אַ בריטן מאַסשטאַב דער הונגער און ליידן איבערן איראָפּייאישן קאָנטינענט, צוליב דעם וואָס די "אתרא" האָט פאַרענדיקט איר פראָגראַם, און צוליב דער שלעכטער געזעטענים און דער וואַקסנדער אינפלאַציע.

די אידישע מענער, פרויען און קינדער, וועלכע האָבן דורכגעמאַסט די יאָרן פון נאַצי־טעראָר, וועגן זייערע אויגן צו די אידן פון אַמעריקאַנער קאָנטינענט, בעטנדיק הילף, וואָס איז אַזוי וויכטיק פאַר זייער אָנשטרענגונג וויטער צו לעבן, און צום דזשאָינט דיסטריביושאָן קאָמיטעט, וווי דער גרעסטער, און אין פיל פלעצער, וויי דער אייניציקער אינסטרומענט פאַר אַזאַ הילף.

צו די לעבן־געבליבענע אידן פון איראָפּע שיקן מיר איבער אונזערע שיפטע און אויפריכטיקסטע וואונטשן, אַז דער שאָל פון שופר זאָל פאַר זיי באַדייטן דער אָנקום פון פרייהייט און האָפענונג!

צו די אידן פון די אַמעריקעס, וועמענס בייטראָגן צו די קאָמפיינען מאַכן מעגלעך אונזער הילפס־ פראָגראַם — שליסט זיך אָן דער דזשאָינט ריסטריביושאָן קאָמיטעט, צו די אידישע מענער און קינדער פון איראָפּע — כדי זיי אויסצודריקן דאַנקבאַרקייט און האַרציקע באַגריסונגען צום נייעם יאָר!

THE AMERICAN JEWISH COMMITTEE

די אַמעריקאַנער דזשואיש קאָמיטע

באַגריסט דעם קובאַנער אידישן ישוב לכבוד ראש־השנה און דריקט אויס ביי דער געלעגנהייט האָפנונג און גלויבן אין א קומעדיקער וועלט פון פרידן און גלייכבאַרעכטיקונג. אָבער ביז יענער טאָג וועט קומען, שטייען מיר האָנט אין האָנט מיט אַלע פרידנס־ליבנדע מענטשן איבער גאָר דער וועלט און קעמפן קעגן פאַרפאַלגונג און קעגן ראַסן־העצעס.

שלום און גלייכע רעכט מיינט פאַר אידן א יושרדיקע לייזונג פון דעם אידישן פראָבלעם איבער דער גאַנצער וועלט וואו אידן געפינען זיך; עס מיינט א יושרדיקע לייזונג פון דער ארץ ישראל פראַגע, וואו אידן זאלן קענען ממשיך זיין זייער נאַרמאַלן קיום.
מיט פולקאָמע רעכט אַלס אידן און מענטשן.

דער קאַמף פאַר יושר איז א שווערער, אָבער גלייכצייטיק איז דאָס א פריווילעגיע און א פאַראַנטוואָרטלעכקייט, וואָס שטייגט אַריבער אַלע יסורים אויפן לעבנס־וועג!

לשנה טובה תכתבו

יוסף מ. פראָסקאָוער, פרעזידענט.

NATIONAL COMMITTEE FOR LABOR PALESTINE
Comité Nacional Pro Palestina Obrera
Departamento Latino Americano

דער ליגע פאַרן אַרבעטדיקן ארץ ישראל אין קובאַ
און אירע הויפט־באַאַמטע:
דער צענטראַלער ,ציוניסטישער פאַרייניקונג:
דער רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע פון „האַוואַנער לעבן“:
אַלע פריינט פון אַרבעטנדיקן ארץ ישראל:
און דעם גאַנצן אידישן ישוב אין קובאַ —

שיקן מיר אונזערע אַרטיקלען בדכות צום נייעם יאָר.

זאָל דאָס נייע יאָר זיין דער אמתער אָנפאַנג פון אַ נייער תקופה, פון דער פולער פאַרווירקלעכונג פון דעם טרוים פון דורות און פון דער שטרעבונג פון אונזערע חלוצים־קעמפער!

זאָל קומען אויסלייזונג און באַפרייאונג פאַר אונזערע מאַרטירער אויף דער יבשה און אויף ימים; זאָל אַ פרייַע און סאָציאַל־געזונטע ארץ ישראל אַייגנעגלידערט ווערן אין אַן אמת ברידערלעכער און פראַגרעסיווער פעלקער־פאַרייניקונג!

נאַציאַנאַלער קאָמיטעט פאַרן אַרבענדיקן ארץ ישראל

יוסף שלאָסבערג, פאַרזיצער.
א. העמלין, סעקרעטאַר.
דוד וועדטהיים, דירעקטאַר
לאַטיין־אַמעריקאַנער דיוויזיע.

דזשאינט-ביורא פאר לאטיין-אמעריקע

ברידער אידן! די דזשאינט-ביורא פאר לאטיין - אמעריקע, דערמאנט אין די טעג פון ראש-השנה אלע אידישע אינסטיטוציעס און יחידים, אז זיי זאלן דערהערן די נויט-רופן פון אומגזערע מלחמה-געליטענע ברידער מעבר לים און מיטהעלפן דעם דזשאינט אין זיין הילפס, אויפבוי און עמיגראציע פראגראם פאר אונזער לידנדיק פאלק.

פאר די ערשטע 8 חדשים פון 1947 האט דער דזשאינט פאר-וועלטיגט אונזערע גליטענע ברידער 54 מיליאן 158 טויזנט דל.

דער דזשאינט באזארגט איצט אלערליי הילף, פאר מער ווי א מיליאן דאלער. דער דזשאינט טוט הילף און אויפבוי ארבעט פאר אידן אין 50 לענדער און דרינגנדע הילף האט דער דזשאינט אין פאריקן חודש צעטיילט אין 23 לענדער.

דער דזשאינט שטיצט און האלט אויס 180 פראדוציר-קאאפערא-טיוועס און ליי-קאסעס; דער דזשאינט זארגט פאר מער ווי 100.000 אידישע קינ-דער און יוגנטלעכע; דער דזשאינט האלט אויס און העלפט 270 קינדער-היימען, 28 מושב-זקנימס, 400 הכשרה-צענטערן און 629 פאך-שולעס, וואו 40.000 אידישע יוגנטלעכע לערנען זיך מלאכות.

באפרייען די אידן פון די לאגערן איז א הויפט-פראבלעם ביים דזשאינט, און מיט שטילן דעם הזגער פון די אידן אין רומעניע, לינדערן די נויטן פון די אידן אין אונגארן, העלפן די אידן אין פוילן, טשעכאסלאוואקיע, פראנקרייך, בעלגיע שאנכאי א. א. מיט דעם פאר-נעמט זיך דער דזשאינט טאג-טעגלעך.

פאר שיקן שפייז, קליידער און מעדיצין, פארווענדעט דער דזשאינט יעדן חודש 2 מיליאן ד'אלער.

גאנץ באזונדער זארגט דער דזשאינט צו געפינען נייע היימען פאר די אויסגעוואלצלטע.

אין די ערשטע 6 חדשים פון 1947, האט דער דזשאינט געהאלפן איבערוואנדערן מער ווי 15 טויזנט היימלאזע אידן פון דיפטשלאנד און אריבער 5 טויזנט אידן דערפירן אין נייע היימען.

פאר א"י ארבעט דער דזשאינט צוזאמען מיט דער איד. אגענץ, און פאר די 16 טויזנט אינטערנירטע אידן אין ציפערן שטעלט דער דזשאינט צו שפייז, קליידער, מעדיצין און ספעציעלע הילף. פאר די 4.500 אידישע פליטים אויף די שיפן אין פאהם דר'בוק, האט דער דזשאינט גלייך געשיקט די נויטיקע הילף.

די נויטן פון אונזערע מלחמה געליטענע ברידער אין דער גאַרער וועלט איז גרויס, און אַלע קוקן מיט האָפענונג צו די אידן אין די אַמעריקע און צום „דזשאָינט".

אין 1947 באדאַרף דער דזשאָינט האָבן, כדי צו לינדערן די אידישע נויטן, 122 מיליאָן דאָלער. זאָל זשע טאָקע דאָס הייַנטיקע יאָר זייַן **דאָס יאָר פון אויפבוי און גאולה!**

בייַ דער געלעגנהייט באַגריס איך אַלע אידישע ישובים און געזעלשאַפטלעכע עסקנים, וואָס בויען און העלפן אומעטום צעמעטירן און פאַרפעסטיקן אונזער לעבן, און די בעסטע גליקוואונטשן —

א כתיבה וחתימה טובה!

אַלע פריינט און באַקאַנטע, מיט וועמען די דזשאָינט ביורא שטייט אין קאָנטאַקט, און אויפבוי און גאולה פאַר אונזער פאָלק.

י. ב. ליטמאַן

דזשאָינט־דירעקטאָר פאַר לאַטיין־אַמעריקע.

VILLAR, PICA Y CIA., S. EN C.

antes
DIAZ, HERMANOS Y CIA.

IMPORTADORES DE TEJIDOS

MURALLA 477 Y 479 — HABANA, CUBA
ROPA DE CAMA "DAMASCO"

צום נייעם יאָר 5708 באגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן און דעם גאַנצן אידישן ישוב אין קובא!

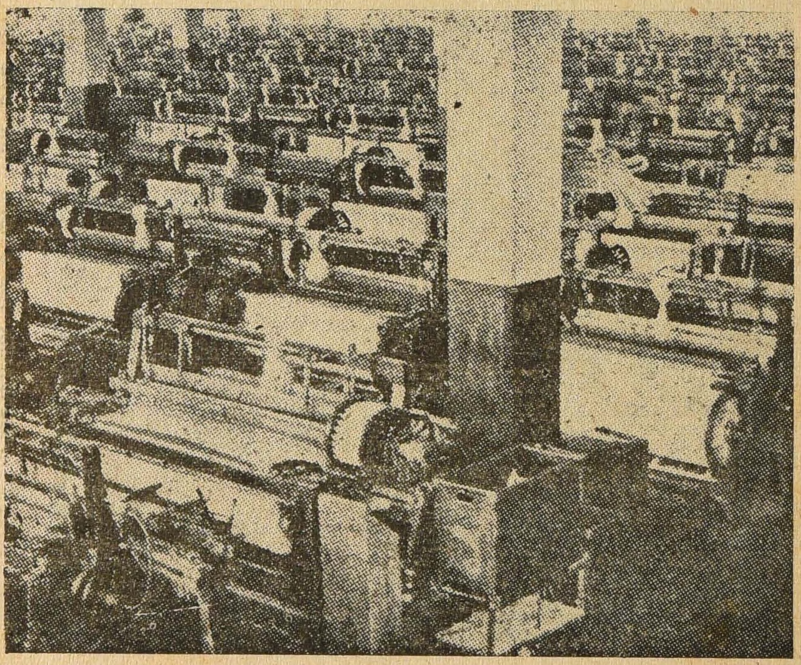
לשנה טובה תכתבו!

די איינציקע אידישע פאַבריק פון טעכידאָס

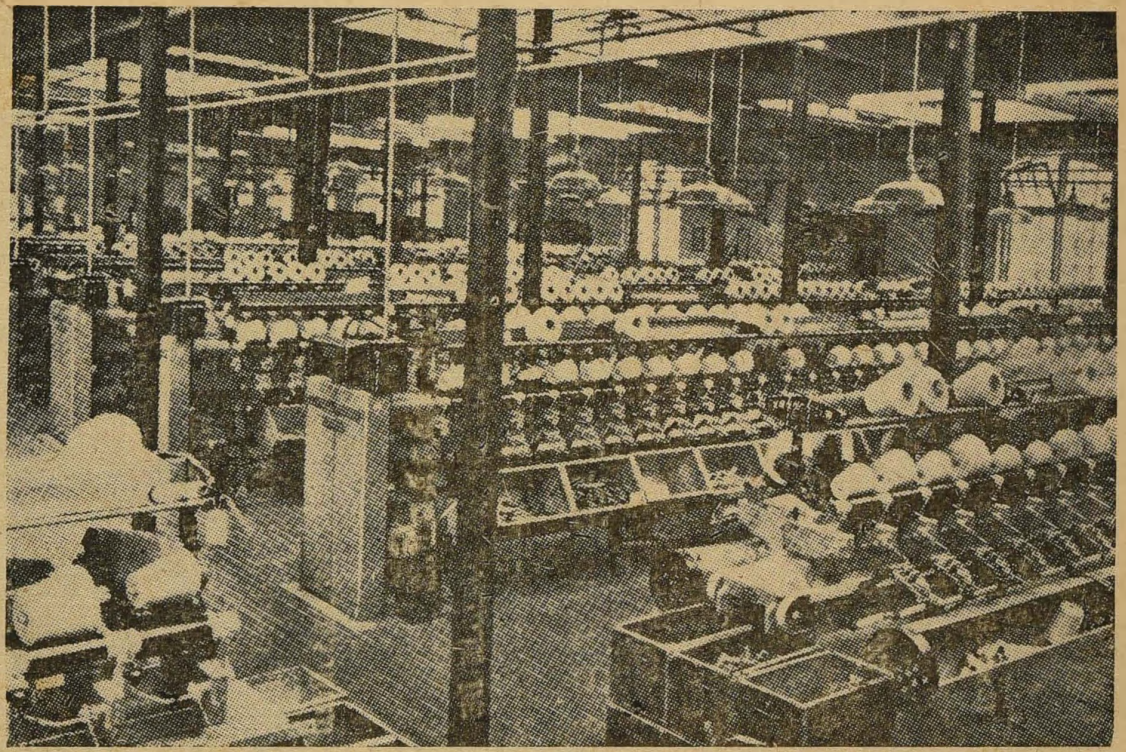
על אוניווערסאַ

מיר ברענגען דאָ עטלעכע בילדער פון די שפּינעריייען און וועבעריייען
פון דער איינציקער אידישער פאַבריק אין קובאַ, וואָס אַרבעט אויס
טעכידאָס, פּאָדים אוך אַנדערע אַרטיקלען, וואָס האָבן אַ
גרויסן אָפּזאַץ צוליב דער גוטער קוואַליטעט!

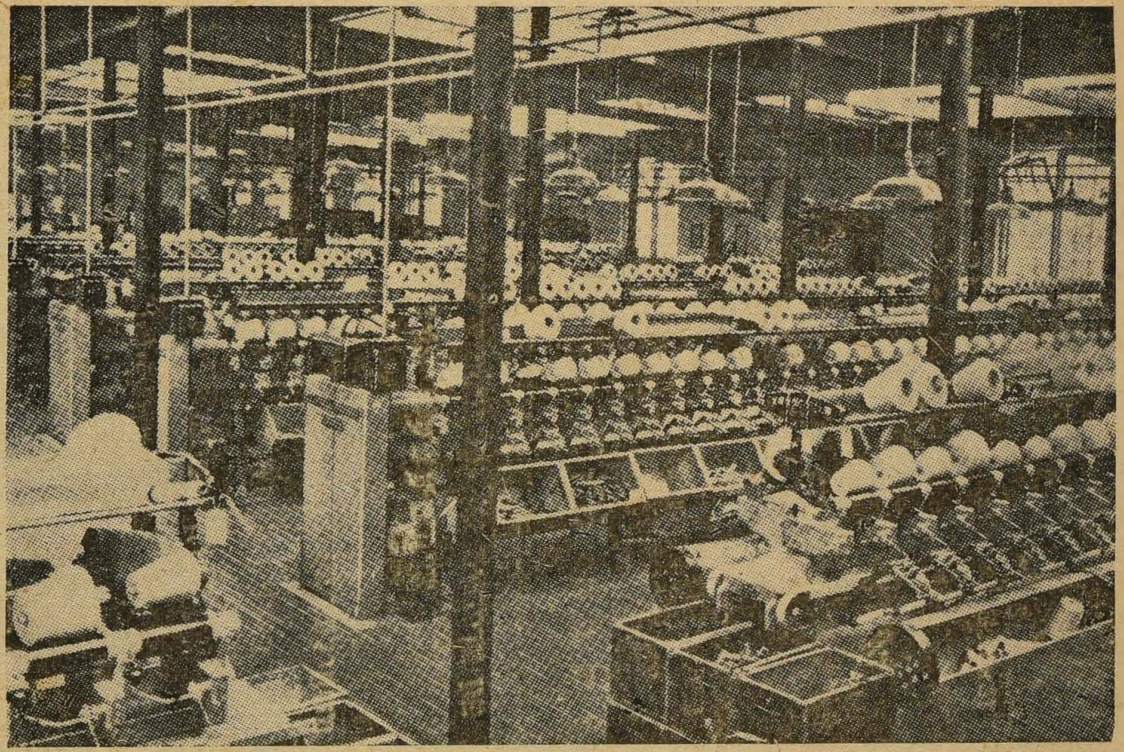
די דאָזיקע וויכטיקע אינדוסטריע, ביי וועלכער עס זענען באַשעפטיקט
עטלעכע הונדערט קובאַנער אַרבעטער, געפינט זיך אין באַזיץ
פון באַקאַנטע אידישע סוחרים און אינדוסטריעלער!

אַ טייל פון דער וועבעריי אין דער טעכידאָס־פאַבריק „על אוניווערסאַ".

אַ טייל פון דער שפּינעריי אין דער טעכידאָס - פאַבריק „על אוניוועַרסאַ".

א טייל פון דער שפּינערייַ אין דער טעכידאָס - פּאַבריק „על אוניווערסאַ".

FABRICAS DE HILADOS Y TEJIDOS

El Mundo, S. A.

Franco No. 354. — Tel. U-2127. — Habana

El Universo, S. A.

24 de Febrero No. 59. — Tel. X0-1150. — Regla

OFICINA:

Muralla 307 Tel. M-8843

E. BAICOVITZ, Presidente
J. PERCAL, Tesorero.

די באקאַנטע אידישע אינדוסטריאַליסטן פון דער אויסציקער קובאַנער פֿאַבריק פון טעכידאַם — באַגריסן צום נייעם יאָר אַלע זייערע קונדן, פרויַנט, דער אידישער קאַלאַניע פון קובא, ווי די אידן פון דער גאַנצער וועלט. זאַל דאָס נייע יאָר ברענגען די ישועה פֿאַרן אידישן פֿאָלק!

לשנה טובה תכתבו!

BANCO DEL COMERCIO
AGUIAR Y OBRAPIA
Habana
צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע. זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען פרייד פאָר אַלע אידן אויף דער וועלט!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

ALMIRALL Y SUAREZ
Muralla 211 **Habana**
Cortesía de las Medias ALMIRALL

Cortesía de
KABA HERMANOS
Almacén de Tejidos
Muralla Nº 368 **Teléfono M-6001**

EL AZOGUE
MARIANO CORRAL
Pajarito No. 357, Habana. Teléfono U-3624
צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

MARIANO CORRAL Y FAMILIA
באגריסן זייערע אויפריכטיקע און אמתע פריינט
MAX SCHWARTZ Y FAMILIA
אין ווינטשן זיי פיל גליק און דערפאלג צום נייעם יאר!

CORTESIA DE

UNITED SHOE MACHINERY
COMPANY DE CUBA

Calzada del Cerro 1709. — Telf. I-5119.

צום נייעם יאָר באָגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן,
פרייַנט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

CASA BRITO

Compostela 604 - 606 — Telf. M-3456 — Habana
HILOS — BOTONES — ARTICULOS PARA SASTRES
— MAQUINAS —

RASTMAN	REECE	LEWIS
De cortar	De Hacer	De Puntadas
Telas	Ojales	Invisiles

א כתיבה וחתימה טובה!
אַלע אונזערע קליענטן, פרייַנט און דעם גאַנצן אידישן ישוב אין קובא.

FLORIDA STORE

Vestidos Importados - Pieles - Abrigos
Sombreros - Carteras - Ropa Interior

NEPTUNO No. 306 (entre Aguila y Galiano). Habana
Teléfono A-4027

אַלע אונזערע קליענטן, פרייַנט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע!
א כתיבה וחתימה טובה!

ALMACENES ''SEGAL''
SEDAS Y NOVEDADES
Muralla No. 364, entre Compostela y Aguacate
Telf. A-9103 - Habana
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !
צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער
גאַנצער אידישער קאָלאָניע. זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען
פרייד פאַר אַלע אידן אויף דער וועלט!

ABRAHAM KAPLAN
SEDERIA Y QUINCALLA
Muralla 308 Telf. A-9789
מיר ווינטשן אונזערע צאָלרייכע קונדן, פריינט און חבר
גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובא צום נייעם יאָר
א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !

FABRICA DE CALZADO DE
ELIAS ZOLL
Pedroso No. 114 — Telf. M3847 — Habana
מיר באַגריסן צום נייעם יאָר אַלע אונזערע פריינט,
באַקאַנטע און דעם גאַנצן אידישן ישוב אין קובאַ!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

30 CRISTO 30
SEDERIA Y QUINCALLA
PUNTO EN GENERAL
de **JURKEVICH Y KAPLAN**
א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !
אַלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע!

''EL RUBIN''
de Rubin Saplicky
FABRICANTE DE TRAJES
Habana 653 Habana
מיר ווינטשן אַלע אונזערע קרובים, פריינט און
קונדן ווי אויך דעם אידישן ישוב און כלל ישראל
א גליקלעך און צופרידן יאָר מיט
ראובן סאָפליצקי און פאַמיליע

YARMUS Y WINOGRAD
Confecciones "PLANETA" y Artículos de Punto
MURALLA 256. — TELF.: A5-5172. — HABANA
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !
צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער
גאַנצער אידישער קאָלאָניע. זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען
פרייד פאָר אַלע אידן אויף דער וועלט!

EL COLLAR
de JACOBO MUCASEY
BERNAZA No. 226. TELF.:A5-5561.
HABANA. — CUBA
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !
צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן,
פריינט און חבר גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובא!

NOECH PRASCHNIK Y Ca.
BERNAZA 228 — Tel. A5-2871 — Habana, Cuba.
צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער
גאַנצער אידישער קאָלאָניע. זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען
פרייד פאָר אַלע אידן אויף דער וועלט!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

JAIME KIER
Tejidos y Retazos de Seda
Compostela No. 558 Tel. A5-9241 Habana, Cuba
צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער
גאַנצער אידישער קאָלאָניע און ווינטשן אַלעמען
א כתיבה וחתימה טובה!

"LUXOR"
Neptuno 212 (entre Amistad e Industria)
Telef. A-4157 - Habana
שיקט אייער פּעטערוואַרג אין אונזער ערשטקלאַסיקן פּריסידאירע,
מיט א פּולשטענדיקער פּאַרזיכערונג קיגן מאָל. גנבה און פייער!
מיר שיקן אונזער מענסאַכערע עם אָפּצונעמען! **מעסיקע פריין!**
רופט אונז אָפּ אין טעלעפאָן: 4157-A.
א כתיבה וחתימה טובה!
אַלע אונזערע קליענטן, פריינט און דעם גאַנצן אידישן ישוב אין קובא.

MAX FOX

Fabricante de Fantasía y Joyería
(Quality Jewelry)

CONSULADO No. 14. TELF.: M-3617

Habana

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן,
פרייַנט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

ROMANO

FABRICA DE ROPA HECHA
— de —
KATZ Y CUCIUC
Gran surtido en camisas y pantalones.

Bernaza 205. Teléfono A5-1442.
HABANA.

מיר ווינטשן אונזערע צאָלרייכע קונ־ן, פרייַנט און דער
גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ צום נייעם יאָר
א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !

אלתר כ"ץ און פאַמיליע
ל. קאַטשוק און פאַמיליע

BAIKOVITZ Y PORTNOY

Fábrica de Tejidos y Confecciones

FALGUERAS 416 - TEL. A-6862 - CERRO, HABANA

Camisetas "MORRO" y "C. M. Q."
y Pantalones "TULIPAN"

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן,
פרייַנט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

"LA ARGENTINA"

FABRICA DE CARTERAS DE SEÑORA

DE JAIME TERNER

LUZ No. 317, Dpt. 48, HABANA.

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר אַלע אונזערע
פרייַנט, קליענטן און באַקאַנטע, און ווינטשן
זיי אַ יאָר פון גליק, פרייד און פראָספעריטעט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

„סאמא" איז א קאמיסעטע פון העכסטער קוואליטעט!

CAMISETAS BLOOMERS
BOLSATERS CAMISAS

Samá Textil

FABRICA DE TEJIDOS DE PUNTO
MARIANAO

Real 135. - Telf. FO-9101.

נוצט די קאמיסעטעס „סאמא"!

מיר ווינטשן אונזערע צאלרייכע קונדן, פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא צום נייעם יאר
א כתיבה וחתימה טובה!

ALMACEN DE TEJIDOS

ATLANTIC

de FEDER Y RIPS

Muralla 422 Telf. A-9546

דער איבערא באקאנטער אלמאסען דע פונטא, וועלכער צייכנט זיך אויס מיט ראיעלע פרייזן און גוטער באהאנדלונג, ווי אויך די פראדוצירער פון ספארט - העמדער, קינדערשע אנצוגלעד און ענסעמבלעס, אינטער דער אקרעדיטירטער מארקע:
"ATLANTIC" y "CLIPPER"

מיר באגריסן צום נייעם יאר אלע אונזערע פריינט, באקאנטע און דעם גאנצן אידישן ישוב אין קובא!
לשנה טובה תכתבו!

פאטראָניזירער פון האַוואַנער לעבן אלמאנאך 5708

שוין דאָס פינפטע יאָר, ווי מיר קומען ארויס מיט דעם בוך, ווָאס הייסט דער „האַוואַנער לעבן אלמאנאך", לכבוד דעם טראדיציאָנעלן אי־דישן נייַ־יאָר, ראש־השנה.

די אידישע סוחרים און אינדוסט־ריעלער האָבן מיט אונז קאָאָפערירט הייַ־יאָר, פונקט ווי אין די פאַריקע יאָרן. דערפאר ווילן מיר דאָ וואָגן אייניקע ווערטער וועגן די געזעל־שאפטלעכע טוער, סוחרים און אינ־דוסטריעלער, וועלכע האָבן אָפּגע־שאצט די וויכטיקייט פון דעם „האַ־וואַנער לעבן אלמאנאך 5708", וואָס ווערט פארשפּרייט אין ישוב ווי אויסלאנד, און שטעלט מיט זיך בלי שום ספק פאָר א זייער ערנסטן בייַ־טראָג צו די ליטעראריש קולטורעלע ־ערגרייכונגען פון אונזער יונגן קיבוץ.

און עס איז באמת ווערט צו דער־מאָנען די דאָזיקע פרייַנט פון „האַ־וואַנער לעבן", וועלכע האָבן ארויס־געווויזן די געהעריקע פארשטענדעניש פאר דער זאך, קאָאָפערירנדיק מיט אונז און דערמעגלעכנדיק ארויסצו־געבן די היינטיקע וויכטיקע און רייַ־כּ־ארטיקע אויסגאבע.

פאר דעם דערפאָלג פון הייַ־יאָריקן אלמאנאך, האָבן מיר צו פארדאנקען אלע אידישע סוחרים און אינדוסט־ריעלער, אָבער ספעציעל די פאטרא־ניזירער, וועמענס בילדער מיר ברענ־גען דאָ אין דער ספעציעלער אָפּטיילונג זיי האָבן מיט דער פולער ערנסקייט ארויסגעוויזן זייער וואַרעמע באציאונג צום אידיש געדרוקטן וואָרט, צום „האַוואַנער לעבן". וואָס איז די פּיאָנערן אויסגאבע פון אידישן ישוב.

די קאָאָפּעראציע, וואָס מיר האָבן באקומען פאר דעם היינטיקן אלמאנאך מצד די פאטראָניזירער, שטעלט דעם ענין אוועק פאר א מאָראליש געזעל־שאפטלעכן דערפאָלג, און פינאנציעל איז עס דער באזיס פון טאָג־איין טאָג אויסיקן „קאַוואַנער לעבן". עס איז אן „איניציאָטיוו" צו שטארקן די מוסקולן פון דעם, וואָס קען אָנגערופן ווערן אידיש פּרעסע־וועזן אין קובא. און אויב א אידישע צייטונג קומט כסדר זיך אוים צו מאטערן, איז די דאָזיקע אויסגאבע, דער אלמאנאך, געוואָרן דער שטיץ פונקט, די פארזיכערונג פאר דער צייטונג, וואָס ווערט צוגע־שטעלט צום לייענער צוויי מאָל א וואָך.

אויב דער „האוואנער לעבן" האט זיך במשך פון זיין עקזיסטענץ איינ געשאפן פרײנט, וואס וויסן ווי אפ־ צושאצן די ארבעט און פאטראניזירן די דאזיקע גרויסע אונטערנעמונג, איז עס א דאנק דעם, וואס אונזער צייטונג האט געשלאגן דעם רעקארד צו דע־ שיינען פופצן יאר אן איבערריים אין דער אידישער קובא. זיי האבן אויפ־ גענומען אונזער וואונטש ווי דאס געזונטסטע און קאנסטרוקטיוסטע אין ישוב. זיי האבן עס אויפגענומען ווי א פראגרעס אין דעם אלגעמיינעם קולטורלן און געזעלשאפטלעכן לעבן.

דער ישוב איז לעצטנס אויסגע־ וואקסן. מיר וועלן עס ניט פרואווון צושרייבן אינגאנצן ווי א פארדינסט פון אונזער צייטונג. עס איז דאך א פאקט, וואס קיינער וועט ניט קענען אפלייקענען, אז מיר האבן א גאנץ שטארקן חלק אין דער אנטוויקלונג פון אידישן ישוב, דורך אונזער וואכ־ זאמקייט, דורך אונזער וועקן, מאנען, סטימולירן די געזעלשאפטלעכע טע־ טיקייטן אין דער אידישער קאלאניע. מיר האבן גלויבט דאס, וואס ס'האט געדארפט גלויבט ווערן; מיר האבן אויך ניט געשוינט און געהאלפן אראפרייסן דאס, וואס מיר האבן גע־ דענקט, אז עס טויג ניט אדער איז אומגעזונט פארן כלל. מיר האבן ניט אויפגעהערט ערמוטיקן אלע געזעל־ שאפטלעכע ענינים. און אויב היינט קענען מיר שוין קומען און אנווייזן אויף ספעציעלע פרייזן, פאטראניזי־ רער פון דער דאזיקער ספעציעלער אויסגאבע, קענען מיר זאגן, אז מיר האבן עפעס דערגרייכט אוף דעם קולטור געביט, אויף אזוי פיל צו זיסן פון דעם וואס זאגט: אז מען פארזייט, שניידט מען! מיר האבן געהאלפן פארזיין, מיר האבן געהאלפן אפהיטן, כסדר געהאלפן באשפריצן דעם גארטן — אין איצט זעען מיר אויך די פרוכט!

און דאס, וואס די פאטראניזירער האבן אפגעשאצט די אונטערנעמונג, איז אונזער דערגרייכונג, אויף וועל־ כער מיר זענען שטאלץ. מיר ברענגן דערפאר געלט זיערע בילדער, אין אויסדרוק פון אנערקענונג און דאנק־ בארקייט.

פאטראניזידער פון האוואנער לעבן אלמאנאך 5708

ה׳ מאקס בלום

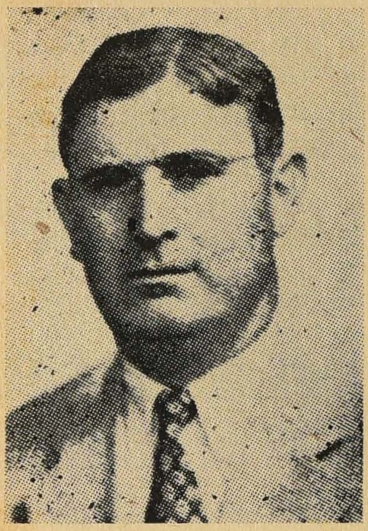
מיטאייגנטימער פון דער איינציקער אידישער פערעטערייע און לאסעריע „לא פראנסיא", פון בעקער און בלום; באקאנטער געזעלשאפטלעכער טוער, האט פיל יארן מיטגעארבעט אין אידישן צענטער און אנדערע אינסטיטוציעס; און האט שטענדיק ארויסגעוויזן א ווארעמע באציאונג צו דעם אידישן פרעסע־וועזן אין קובא.

ה׳ ענריקע בייקאוויטש

פרעזידענט פון דער קאמפאניע דע טעכידאס „על אוניווערסא"; באקאנטער געזעלשאפטלעכער טוער און פרעזידענט פון אידישן צענטער; פרעזידענט פון אן אייגענער געבוידע פארן אידישן צענטער, וועלכער באטייליקט זיך אין אלע וויכטיקע געזעלשאפטלעכע אקטיוויטעטן, וואס ווערן דורכגעפירט אין היגן ישוב

פאטראניזירער פון האוואנער לעבן אלמאנאך 5708

ה' מאקס בערעזדיוין

באקאנטער סוחר און אינדוסטריאליסט, מיטאייגנטימער פון דער באריטער פירמע פון אנצוגער און טעכידאס „על פראנצעס", וועלכער ארויס פארשטענדעניש און באציאונג צו אלע וויכטיקע נעזעלשאפטלעכע דערישיינונגען.

ה' מאריס בערעזדיוין

מיטאייגנטימער פון דער באריטער אנצוגער און טעכידאס פירמע „על פראנצעס"; באקאנטער נעזעלשאפטלעכער טוער, עקס־פרעזידענט פון דער אידישער האנדלס־קאמער; ארבעט מיט אין אלע ציוניסטישע קאמפיינען פון אנדערע וויכטיקע קאמפיינען פון ישוב, און איז איצט א עקזעקטיוו־מיטגליד פון צענטראל־ראט.

פאטראניזירער פון האוואנער לעבן אלמאנאך 5708

ה׳ גרשון קריגער

פרעזידענט פון דער געזעלשאפט „ארט", וועלכן אמט ער פארנעמט שוין דעם פינפטן יאר; ער איז איינער פון די גרינדער פון דער אינסטיטוציע און האט גרויסע פארדינסטן פאר דער זעלבער; לאנגיאריקער געזעלשאפטלעכער טוער, וואס האט אקטיוו מיטגעארבעט אין די וויכטיקסטע אידישע אינסטיטוציעס פון האוואנא.

ה׳ מאקס קריגער

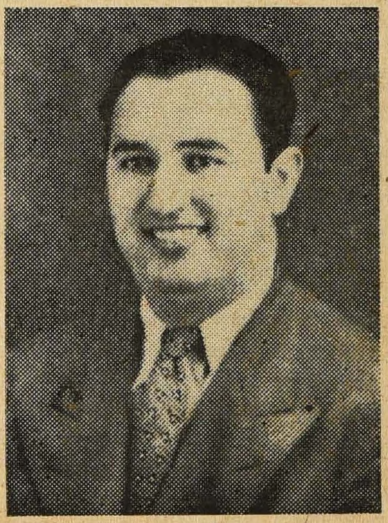
מיטאייגנטימער פון דער פרימע „קריגער אי הערמאנא"; געזעלשאפטלעכער טוער און אקטיווער מיטארבעטער פון די וויכטיקסטע אקציעס און אונטערנעמונגען אין ישוב; אין די פארגאנגענע יארן האט ער זיך אויסגעצייכנט מיט זיין מיטהילף צום „ארט" קאמפיין און אלס דירעקטאר פון דעם קאמפיין פארן אידישן וועלט־קאנגרעס

פּאטראָניזירער פון האוואנער לעבן אלמאנאך 5708

ה׳ יוסף ראבינאוויטש

באקאנטער סוחר און אינדוסטריאליסט און געזעלשאפטלעכער טוער, האט מיטגעארבעט פיל יאָרן אין אידישן צענטער, איז געווען פּרעזידענט פון קרן־היסוד קאמפּיין אין 1943, און איז אייניגער פון די גרינדער פון דער אייניגענער געביידע פּארן אידישן צענטער.

ה׳ מאקס שוואַרץ

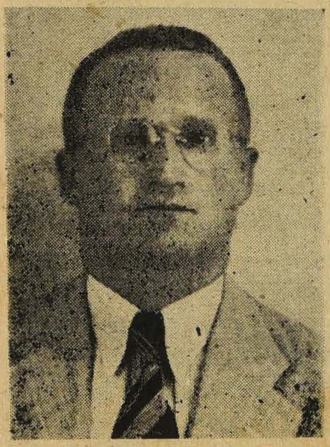
אייגנטימער פון דעם ערשטן אידישן מעבל גיעשעפט „לא אוניקא" און אייניציקער פּארשפּרייטער פּאר קובא פון די אמעריקאַנער ראדיאָס „אָלימפּיק", פּרעזידענט פון „דושאינט" קאמפּיין 1946 אין אידיש ריידנדיקן סעקטאָר און איז אייניער פון די איבערגעבענע מיטגלידער פון דעם בוי קאָמיטעט פון א בנין פּארן אידישן צענטער.

פאטראניזירער פון האוואנער לעבן אלמאנאך 5708

ה׳ אשר עכענבאום

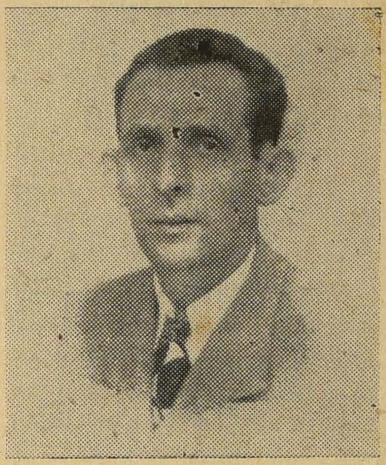
באקאנטער סוחר און אינדוסטריאליסט, ערן פרעזידענט פון דער אידישער הויפט נעמיינדע „ערת ישראל"; ער איז איינער פון די איניציאטאָרן צו בויען א מקום קדוש און אויך קאסיר פון דעם בוי קאמיטעט; קאסיר אין קאמפיין פאר אירגון; נעמט אויך אנטייל אין אלערליי צוועקן און געזעלשאפטלעכע אונטערנעמונגען אין היגן ישוב.

ה׳ קלמן וואדאנאס

באקאנטער אידישער סוחר און געזעלשאפטלעכער טוער, פרעזידענט פון אנטי טובערקולאזע קאמיטעט און עקס קאסיר פון דער נעמיינדע „ערת ישראל", פרעזידענט פון קאמפיין פאר אירגון צו וועלכן ער האט זייער א סך געלייסטעט מיט איבערגעגעבנקייט; איז תמיד פון די אקטיווע מיטארבעטער אין וויכטיקע קאמפיינען אדער אנדערע געזעלשאפטלעכע אונטערנעמונגען.

פאטראניזירער פון האוואנער לעבן אלמאנאך 5708

ה׳ רפאל זילבער

איינער פון די לייטנדע חברים פון דער היגער ציוניסטישער פאראיניקונג, ווער ער האט פיר יאר נאכאנאנד פארנומען דעם אמט פון פרעזידענט; איצטיקער פרעזידענט פון צענטראל־ראט פון די אידישע אינסטיטוציעס; ער איז זייער פאפולער אין די געזעל־שאפטלעכע קרייזן צוליב זיין הארצי־קער און ווארעמער באציאונג צו יע־דער קאנסטרוקטיווער דערשיינונג אין אונזער ישוב.

ה׳ פערנאנדא מארטין הירשעל

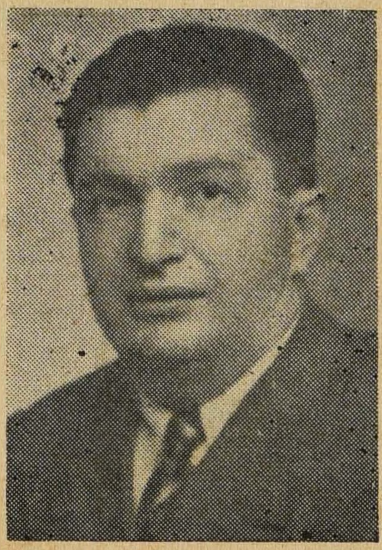
אנגעזעענער אידישער ביזנעס־מאן און אקטיווער ציוניסטישער עסקן, עקס קאסיר פון דער ציו־ניסטישער פאראיניקונג און איי־נער פון די איניציאטארן צו קויפן די איינענע געביידע פאר דער ציוניסטישער באוועגונג

פאטראניזירער פון האוואנער לעבן אלמאנאך 5708

ה׳ מארים הימלשטיין

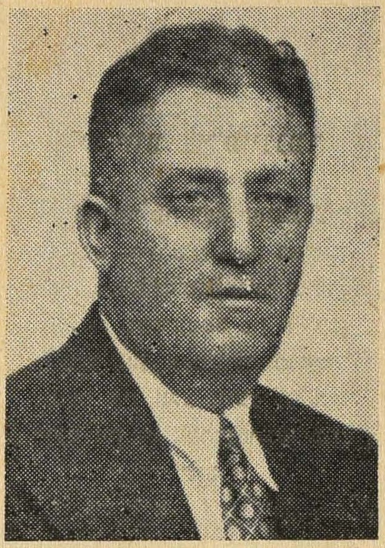
באקאנטער פאבריקאנט פון פערפומען און נעזעלשאפטלעכער טוער, איז גע־ווען פרעזידענט פון אידישן צענטער און פון דער ציוניסטישער פארייני־קונג, און פרעזידענט פון דעם ערשטן נחלת יהודי קובא קאמפיין; ער ווייזט שטענדיק ארויס א ווארעמע באצי־אונג צו אלע ערנסטע נעזעלשאפט־לעכע דערשיינונגען, ווי עס פאסט פאר אן עכט נאציאנאלן אידן.

ה׳ הערמאן הייזלער

מיטאייגנטימער פון דער טעכי־דאם פאבריק „על אוניווערסא"; פרעזידענט פון „סטעטסען טעק־סטיל מילס ס. א."; אייגער פון די פאפולערסטע און באליבטע נעזעלשאפטלעכע טוער, עקס פרעזידענט פון צענטראל־ראט, וועלכער האט מיטגעארבעט אק־טיוו אין די וויכטיקסטע אונטער־נעמונגען פון היגן ישוב.

פּאטראָניזירער פון האוואנער לעבן אלמאנאך 5708

ה׳ בען דיזיק

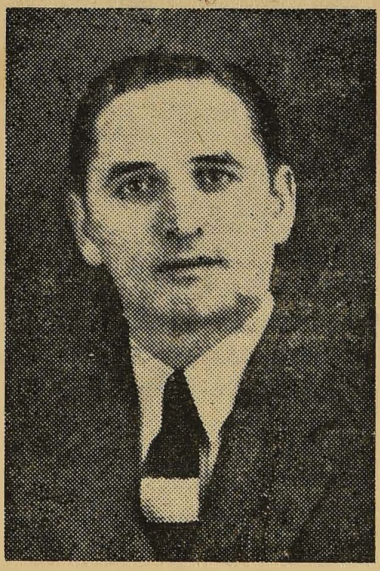
באקאנטער אידישער סוחר און וועטעראן אין דער נעזעלשאפטלעכער אר־בעט; איינער פון די גרינדער און ערשטע פּרעזידענטן פון אידישן צענטער, איז איינער פון די איניציאטאָרן, וואָס האָבן דערמעגלעכט דאָס קויפן די אייגענע געביידע פּארן צענטער.

ה׳ כוליאָ קאַריטי

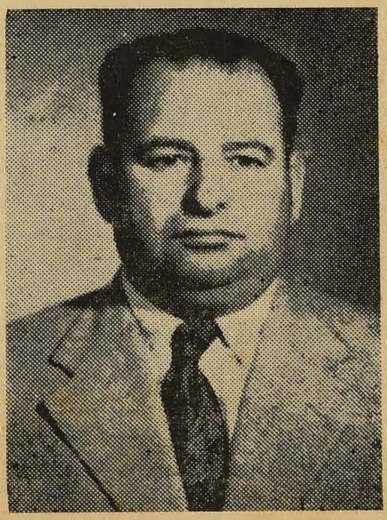
אייגנטימער פון דער בארימטער קראוואטן מירמע „רעפּאָרטער סע יא דע אָרא", נעזעלשאפטלעכער טוער; פּרעזידענט פון בוי קאמיטעט פּאר א מקום קדוש און וויצע פּרעזידענט פון פּארגאנגענעם דושאינט קאמפיין קאמיטעט אין קובא.

פאטראניזירער פון האוואנער לעבן אלמאנאך 5708

ה׳ קיווע שלעזינגער

אייגנטימער פון דעם קאנפעקציע געשעפט „קיווע־סט", און באקאנטער געזעלשאפטלעכער טוער; גענעראל סעקרעטאר פון אידישן צענטער און אקטיווער מיטארבעטער אין אלע וויכטיקע אקציעס און אונטערנעמונגען פון ישוב.

ה׳ חיים ניעמאן

באקאנטער סוחר און געזעלשאפטלעכער טוער, עקס קאסיר פון דער אידישער האנדלס קאמער און וויצע קאסיר פון „בית החיים" וואו ער איז איינער פון די גרינדער

פאטראגיזירער פון האוואנער לעבן אלמאנאך 5708

ה׳ אראן יוקעלן

ערן־פרעזידענט און עקס פרעזי־דענט פון אידישן צענטער, וואס איז באליבט אין אלע קרייזן פון היגן ישוב פאר זיין אקטיווער און אי׳בערגעבענער ארבעט לטובת דעם אלגעמיינעם געזלע־שאפטלעכן לעבן; איינער פון די איניציאטארן פאר אן אייגענער געביידע; ער איז איצט אויך דער ערשטער וויצע פרעזידענט פון צענטראל ראט.

ה׳ טשארלעס שיינפעלד

אנגעזעענער ביזנעסמאן, וויצע־פרעזי־דענט און טרעזשורער פון דער איינ־ציקער אידישער באנק אין קובא, „באנקא אולטראמאר", און איבערגע־געבענער ציוניסטישער עסקן און מיט־ארבעטער פון די נאציאנאלע פאנדן.

El Francés
trade mark
HNO. de BEREZDIVIN
Importadores de tejidos y fabricantes de trajes
MURALLA Y COMPOSTELA
TELEFONO M. 3644

מיר באַגריסן אונזערע פריינט און באַקאַנטע,
אוּן אַלע אידן פון קובאַ, אוּן ווינטשן זיי

א כתיבה וחתימה טובה!

זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען אַ זיג פון די פרינציפן
פון פרייהייט אוּן גערעכטיקייט, אוּן בעסערע
צייטן פאַרן אידישן פאָלק!

Confecciones NEY

— D E —

Moisés Nejman

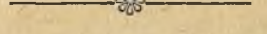
Bernaza 217 -- Habana -- Telf. A5-4342

די איבעראַל באַקאַנטע פאַבריק פון „ראַפּאַ העטשאַ", מאַכט וויסן אירע צאַלרייכע קונדן אין האַוואַנאַ און פראַווינץ, אַז אַחוץ די שטענדיק בארימטע זומער־אַרטיקלען, האָבן מיר איצט אַ גרויסן אויסוואָל פון „קאַזאַדאַראַס" און „טשאַקאַוואַנאַס" אויפן ווינטער־סעזאָן!

„גואַיאַווערַאַס" אין „גואַיאַוואַנאַס" — פון 30.00 דל. אַ דאָזן.
„גואַיאַווערַאַס" זייד־ענע — פון 42.00 דאָלער אַ דאָזן.
וויסט פאַפּלין־העמדער מיט שטייפע קעלנער — 27 דל. א דאָזן.
ספּאָרט־העמדער, בעסטער קאָנפעקסיאָן — פון 15 דל. א דאָזן.

א גרויסער אויסוואָל פון הויזן „ריווערבריז" און אַנדערע שטאָפן „דע סאָליר" און „דע טראַבאַכא" אויף די ביליקסטע פרייזן!

מיר ווינטשן אונזערע צאַלרייכע קונדן, פריינט
און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובא

א כתיבה וחתימה טובה!

משה ניימאַן

די בעסטע אונטערוועש. ספּאָרט-העמדער. פּאַיאַמעס

Guris

MARCA
REGISTRADA

VILLEGAS 428. TEI.EF. A-8481

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן.

פּריינט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע.

זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען פּרייד פּאַר

אַלע אידן אויף דער וועלט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

Cía. Papelera Antillana

S. A.

San Ignacio 322, por Tte, Rey - Habana

TEL. A-9789

דאָם ערשטע אידישע פאַפיר-געשעפט!

אַכטונג אידישע סוחרים און אינדוסטריעלער!

דערמיט מאַכן מיר באַקאַנט אַלע אונזערע פרײַנט און באַקאַנטע, ווי אויך אַלע אידישע סוחרים און פאַבריקאַנטן, דאָס מיר האָבן דערעפֿנט א

פ א פ י ר - ג ע ש ע פ ט

וואו כּען קען נעפֿינען אַלע אַרטיקלען צום פאַקן, ווי כלערליי

פאַפיר שטריק, קאַרטוטשאַס און אַנדערע אַרטיקלען!

מפּעציעלע פּרייזן! ראיעלע באַהאַנדלונג!

מיט אייער ערשטער באַשטעלונג וועט אַיר זיך איבערצייגן!

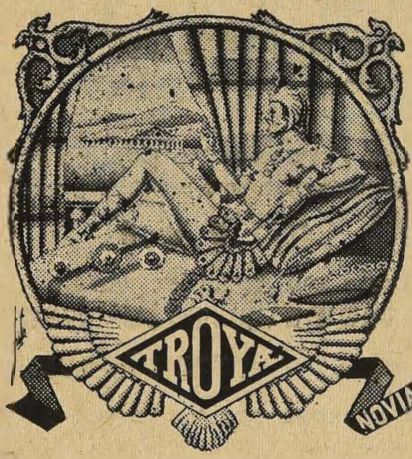
מיט אַכטונג: כיימאָוויטש און שוואַרץ

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר
אַלע אונזערע פרײַנט, קליענטן
און באַקאַנטע און ווינטשן זיי א
יאָר פון גליק, פרייד און פראָספּעריטעט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר אַלע אונזערע
פרײַנט, קלײַענטן און באַקאַנטע, און ווינטשן
זיי אַ יאָר פון גליק, פרייד און פראָספעריטעט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

TIENDA SU CAMA CON
SABANAS TROYA GENUINAS
del mejor Warandol
LAS MAS BLANCAS Y MAS FRESCAS
CONFECCION PERFECTA
Garantía por 3 años

Ortíz, Hno. y Cía. S. en C.

Sucesores de FERNANDEZ y CIA.
Casa Fundada en el año 1889
Importadores de Tejidos
MURALLA 204 y CUBA 520 TELEF. M-1290

צו אַלע סוחרים און פּעדלער!

מיר האָבן אַ גרויסן אויסואָל אין אַלערליי שטאָפן, ווי קרעפּעם, סערא־פריא, כפונס, באַטיסטאָס, עסטאמפאדאס, פאַפּלינס, לינונאָס, סעפירעס, ווראַנדאָל א. א. וו.

פרייזן פון אַל־פּאַר־מאיאַר! באַזוכט אונז גלייך!

Fabricantes de las afamadas sábanas TROYA

פון אלץ צו ביסלעך...

פון: משה רובין

אל חטא שחטאתי...

אל חטא שחטאתי, גרויסע אלמעכטיקער גאט, דו, וואס זיצט אויבן און וווייסט פון אלץ וואס טוען דיינע זינדיקע בשעפענישן אונטן, און זאמלסט צונויף אין דיינע הימלשע ארכיוון אלע זינד, וואס דיינע קנעכט באגייען א גאנץ יאר און פארשרייבסט זיי אין דיקע, שווערע ביכער, אויף משפטן זייערע מעשים, גוטע און שלעכטע...

מיטן אנקומען איצט פון די גאטספארכטיקע ימים נוראים טעג, ווען א פיש אין וואסער ציטערט אפילו, קומט איצט צו דיר פאר דיין בית דין של מעלה דיין קנעכט, משה רובין, און בעט דיך אים משפטן מיט חסד, מיט רחמים, פאר די באגאנגענע זינד מיט דער פען אין דעם מארגאנגענעם יאר תש"ז. און געזינדיקט האט ער קיין איד: וואס האבן געמויט גוט, און געטאן שלעכט... קיין איד, וואס רופן זיך קהלשע פארזארגער, און אנשטאט פארזארגן קהל, מאכן זיי אן צרות און זארגן... קיין איד וואס שפילן אויס זייערע פערזענלעכע אמביציעס אויפן חשבון פון קהל און ברענגען ארויין צעריסנקייט און מאכן חרוב אידיש לעבן... קיין איד -- וואס זוכן כבוד און ווילן עס באקומען דורך שטופן זיך מיט שפיציקע, חוצפהדיקע עלנבויגנס, אדער מיטן כוח פון די פאר גרייצערס... קיין איד — וואס זענען אלץ אין דער וועלט, אחוץ אידן.... וואס ווילן באפריען די כינעזער, די יוגאסלאוון, די הינדוסן, די פארטאריקעניער, די ארבער, אבער נישט זייער אייגן פאלק... קיין איד — וואס שרייבן אליין מיט דער פען און פארשווייגן א סך פון געזעלשאפטלעכע איבלען אין אונזער ישוב, בלויז דערפאר וואס מען וויל מיט יעדן לעבן בשלום, ניט איינרייסן זיך מיט קיינעם, לאזנדיק אזוי ארום פארוואקסן דאס געזעלשאפטלעכע בעלד מיט קראפווע און ווילד גראז...

אל חטא שחטאתי בכתב ובעל־פה בישוגג ובמזיד, פארגיב אלע זינד און משפט מיט רחמים...

דער אידישער הימל דארף זיך נאך גוט אויסווינען...

פארן גרויסן אידישן חורבן אין אירופע, אז מ'האט זיך דערנענטערט

צו די ימים נוראים, האבן אידישע צייטונגען, צווישן דעם ספעציעלן ראש השנהדיקן לייען - מאטעריאל, געהאט אפטיילונגען, וואס האבן זיך געוויזן „אידיש לעבן אויף דער וועלט אין דעם פארגאנגענעם יאר".

איז געקומען דער טייוול אין געשטאלט פון א מענטשן חיה, און חרוב געמאכט אירע פֿע, און באגראבן אונטער די שטיינער חורבות דאס קאליר־פולסטע און רייכסטע שפעריש־סטע אידישע לעבן, וואס מיר האבן פארמאגט.

מאכן מיר היינט מער נישט קיין סך הכלען, וויל וואס וועט מען חשבונען, וואס וועט מען איבערצייגן און דערצייגן, אז מער ווי אידישער צער, אומגליק פארמאגן מיר ניט!

האבן מיר דאך שוין גאנצע ריזיקע ארסענאלן מיט וויטאק־שטאלע אנגעמלטע דורך די יארן פון היטלער־קריג — צי וואס נאך וועטער זיך גריבלען און דערצייגן עס, צי וואס?!

בעסער איבערוואנדטן, אפשר וועט זיך דער אידישער מיט צער פארוואלקנטער הימל זיך אטאל אויסווייניגן, און אפוואשן די מיט אידיש בלוט־פארגאסענע אירע פיאטישע בעלדער, און אידישע ישובים וועלן זיך אטאל דערט אויפסניי צעוואקסן און צעבליען!...

הלואי, הלואי, דערווייל איז נאך גוט אומעטיק אויפן הארצן! נישטא וואס צו חשבונען, נישטא וואס צו דערצייגן, נישטא נאך קיין צייט אויף מאכן סך הכלען פון אידיש לעבן אויף יענער זייט ים!...

די „כאווירים" ווילן אן אידיש - אראבישע מלוכה

אז דאס פארגאנגענע יאר תש"ז האט זיך ניט אויסגעצייכנט מיט קיין איבערריק וויכטיקע געשעענישן אין אונזער ישוב, דאס ווייסט איר אזוי גוט ווי מיר, און מיר דארפן אייך דאס ניט דערציילן. ניט אויפן געזעלשאפטלעכן און ניט אויפן קולטורעלן געביט איז וואס מחדש געווארן ביי די קובאנער אידן אין דעם פארגאנגענעם יאר. מען האט אפגעהאלטן אסיפות, געקאכט זיך אויף וואס די וועלט שטייט, נערעדט אז מען דארף וואס טאן, און ביי דעם איז מען געבליבן און פארבליבן... און ווען נישט די „כאווירים" פון אידישן פאלקס־צענטער וואלט דאס יאר תש"ז זיך שטילערהייט אריבערגעפעלט אויף יענער וועלט, נישט האבנדיק צו פארצייכענען אויף זיין קרעדיט עפעס „א וויכטיק געשעעניש", וואס ס'זאל כדאי זיין דערמאנט צו ווערן...

די „כאווירים" פון כאלקס־צענטער האבן גערופן די קובאנער אידן צו פראפעסטירן קעגן ענגלישן טעראר אין פאלעסטינע, און פאר א אומאפהענגיקער פרייער אידיש־אראבישער מלוכה.

האבן אידן, פשוטע פון א גאנץ יאר, געהויבן מיט די פליעצעס און נישט פארשטאנען וואס דא קומט פאר! פון וועלן אן, האבן זיי זיך געפרעגט, זענען עס די „כאווירים" פון פאלקס־צענטער אזוי שטארק פאראינטערעסירט אין ציוניסטישע ענינים, און ארדענען איין אזש פראטעסט־מיטינגען קעגן דער מאנדאטן־מאכט, קעגן ענגלאנד?...

האבן אידן, באוואוסטזויניקע ציו־
ניסטישע טוער און עסקנים, געשמיי־
כלט אין זיך אן געזאגט: סקאצל
קומט! א נייע ערפינדונג, א פריש
מיטל אויף אפנארן ניט ארויענטירטע
אידן, אויף שלאגן פאליטישן קאפי־
טאל פאר אייגענע אינטערעסן! און
ווי פארטאטשנע און טאנדעטנע זיי
האבן עס די שטיקל ארבעט געמאכט!
אויב מ'האט שוין יא געוואלט פאר־
שלעפן א ביסל אידן צו זיך אין לא־
קאל און ווייזן זיי די ניי־אויסגעמא־
לעוועטע וועגט, איז פארוואס האט
מען ניט געקענט גיין אין די זעלבע
דרכים פון דעם סאוועטישן פאר־
שטייער אין „יונא", גראמיקא, וועל־
כער האט געזאגט, אז אויב עס קען
ניט צושטאנדקומען דער געדאנק פון
א אידישארבישער מלוכה, דארף
געשאפן ווערן א זעלבסטשטענדיקע
האבן עס די „כאווייריים" דעריבער גע־
דארפט אונטערשטרייכן פאר א אידיש
ארבישער מלוכה, אז קיינער פון די
ציוניסטן זאל בלויז דערפאר צו זיי
ניט קומען? כ'לעבן, אביסל מער שכל
און אביסעלע דיפלאמאטיע וואלט ניט
געשאדט...

האט מען אפגעפראטעסטירט אלץ
מיט די אייגענע עטלעכע צענדליק
מאסן, און אהיים, מיט פארדרוס אויף
די ציוניסטלעך, וואס זענען אזוי
אומדאנקבאר און קומען אפילו ניט
צו „זייערם אן אייגענעם אוונט", וואס
מען אדרבה פאר זיי איין.

און מיט עטלעכע טעג שפעטער איז
ארויס „קובאנער אידיש וואכרט" (הגם
אין א ענוג קארעקטער שפראך, ניט
ווי מען איז געוואוינט דארט צו
שרייבן), און פראטעסטירט קעגן דער
האנדלונג פון די ציוניסטן און ציו־
ניסטישער ארגאניזאציע, פון ניט בא־
טיילקן זיך אין דעם אוונט און
ניט ענטפערן אויף דער איינלאדונג.

איז עס ניט צום ערשטן מאל, וואס
די „כאווייריים" „שטעלן זיך איין"
פאר אידישע אספיראציעס אין פא־
לעסטינע, שרייענדיק אויף די העכס־
טע טענער: עם ישראל חי און נצח
ישראל, און דאך נעמט זיי קיינער
ניט ערנסט. מען גלויבט זיי פשוט
ניט, ווייל מען ווייסט, אז דאס איז
ניט מער ביי זיי ווי אזא מין „דאפל־
טע בוכהאלטעריע", איינגעהילט דורך
פראגן אין א „ציוניסטיש מאנטעל".
אויף אפצונארן נישט ארויענטירטע
אידן לטובת אייגענע אינטערעסן.

קומט דערפאר, לויט אונזער מיי־
נונג, די קובאנער אידן און זייערע
ציוניסטישע עסקנים, א גרויסן יישר
כוח פאר זייער געזונטן חוש און
אריענטאציע, פון נישט לאזן זיך
פארריידן די ציין דורך פארעווע דער־
קלערונגען וועגן אידן אין פאלעס־
טינע.

די קובאנער נאציאנאל געשטימטע
אידן גיבן זיך קלאר אפ א חשבון
וועגן די „נייע דערוואכטע געפילן"
און „חייסער ליבע" פון די „כאווי־
רים" צום ציוניזם, און זייער טיפע
זארג פאר די אומגליקלעכע היימלאזע
אראבער, און זיי בעטן די „כאווייריים".
אויב זיי ווילן זיך ווייטער אננעמען
די קריוודע פון די ארעמע אראבער
קענען זיי עס טאן וויפל זייער הארץ
גלוסט, אבער זאלן זיי צורו לאזן
אונז אידן, ניט מאכן אין אונזער נא־
מען קיין שותפותן, וועלכע מיר בעטן
ניט ביי זיי און ניט ביי קיינעם.

די אייגנטימער פון

„לאַ דיאַנאַ"

באַגריסן אויפריכטיק די

אידישע קאַלאָניע אין קובא

און ווינטשט אלעמען א יאר

פון גליק און פֿרייַדאַספּעריטעט!

לשנה טובה תכתבו!

דער עקאָנאָמישער קריזיס אין ענגלאנד

פון ש. עליאקימאוויטש

—0❀0—

דער וועג פון 10 דאָנינג סטריט צום ענגלישן פּארלאמענט איז א היסטאָרישער וועג, דורך וועלכן צענטליקע היסטאָרישע ענגלישע פערזענלעכקייטן זענען געפאָרן אָפּגעבן א באריכט וושגן דער לאגע פון דער ענגלישער אימפעריע. די לעצטע וואָך זענען פיל ניגערריקע ענגלענדער געשטאנען אויף ביידע זייטן פון דעם וועג און האָבן ערוואַרטעט דעם ענגלישן פּרעמיער וועלכער איז געפאָרן צום פּארלאמענט אָפּגעבן א באריכט פון דער שווערער עקאָנאָמישער לאגע און פּראָגראם כדי צו פּארלייכטערן דעם קריזיס. די וועלכע האָבן אים געזען פאר זיך געהאט די באקאנטע פיגור פון דעם ענגלישן פּראָפעסאָר און פירער פון דער ארבעטער פּארטיי, וועלכע האָט איבערגענומען די מאכט נאָך דער מלחמה. עס האָט זיך געווארפן אין די אויגן די מידקייט, עלטער און נערווויזעט פון פּרעמיער אַטלי. ניט קיין וואונדער וואָס אין די עטלעכע יאָר האָט ער זיך אזוי פארעלטערט די מלחמה האָט אים און זיין פּארטיי איבערגעלאָזן א טרויעריקע ירושה, מיט וועלכער עס איז זיך שווער אן עצה געבן אפילו אונטער נאָרמאלע באדינגונגען. קיין גוטע נייעס האָט אטלי אין זיין רעדע ניט געבראכט ער האָט פּראָגעשלאָגן א פּראָגראם: דעדוצירן דעם אימפּאָרט קיין ענגלאנד, וויל ענגלאנד האָט ניט מיט וואָס צו צאָלן; פאַרגרעסערן די פּראָדוקציע כון שפּייז, רוי שטאָפן און אנדערע ארטיקלען פון ערשטן גערויך; פּארלענגערן דעם ארבעטסטאג ספעציעל אין דער קוילן אינדוסטריע; פּארקלענערן די אָקופּאציע ארמייען און ברענגען די ענגלישע זעלנער קיין ענגלאנד און באשעפטיקן זיי אין דער פּראָדוקציע; פּארגרעסערן דעם שטייער אויף אימפּאָרטירטע טיקלען (צווישן זיי אמעריקאנער פילמען.) צו דעם פּראָגראם איז געוען א אָפּאָזיציע פון צוויי זייטן. פון אייך זייט די קאָנסערוואטיוון פּארטיי בראש מיט טשוירטשיל און אידען, האָבן באקעמפט דעם פּראָגראם, וועלכן זיי האָבן באַצייכנט אלס טאָטאליטאריש אין כאראקטער. זיי האָבן

געוקפן אפצושאפן די סאציאליזאציע פלענער און לאזן דער פריוואטער איניציאטיוו און קאפיטאל אויסארבעטן א פארבעסערונג פון דער קריטישער לאגע.

פון דער אנדער זייט האט דער לי־קער פליגל פון דער ארבעטער פאר־טיי אטאקירט די רעגירונג פארן אפ־ציען די דורכפירונג פון א גאנצן פלאן פון א סאציאלער רעפארמע. זיי האבן באטאנט אז די רעגירונג פאר־ווירקלעכט ניט די פולע סאציאליזא־ציע פון דער אינדוסטריע אין ענג־לאנד.

—000—

די אינטערנאציאנאלע קאמ־פליקאציעס אין אייראפע און אויכן ווייטן מזרח האבן ארויפגעשטויסן פון פאליטישן האריזאנט דעם שוץ־ן קריזיס אין וועלכן ענגלאנד געפינט זיך איצט. כדי צו פארשטיין ענגלאנדס קריטישע לאגע מוז מען באגרייפן אז ענגלאנד באזירט אויר עקאנאמישע לאגע אויף אימפארט פון פראדוקטן, שפייז און רוי שטאף. ענגלאנד האט איצט א באפעלקערונג פון כמעט 48 מיליאן מענטשן. ענגלאנד איז ניט קיין אגריקולטורעל לאנד און פון די פראדוקטן וואס זוכסן לאנד קען מען האבן גענוג פאר א העלפט פון דער באפעלקערונג. פאר די אנדערע 24 מיליאן ענגלענדער מוז מען אריינפיר־ן פראוויאנטן פון אנדערע לענדער, ווי למשל פלייש פון ארגענטינע, וואל פאר דער טעקסטיל אינדוסטריע פון אויסטראליע און רוי שטאפן פון אלע עקן וועלט. פאר די אלע אימפארטי־טע ארטיקלען מוז ענגלאנד צאלן פון די פראפיטן וועלכע זי מאכט פון די ארויסגעפירטע ארטיקלען פון ענג־לאנד. פאר דער מלחמה האט ענג־לאנד פארנומען דעם ערשטן פלאץ אלץ עקספארטער. ענגלאנד האט פאר מאגט דעם גרעסטן האנדל פלאט וועל־כער האט פארשפרייט ענגלישע פרא־דוקטן אין אלע ווינקלען פון דער וועלט. די מלחמה האט אבער אינ־גאנצן אומגעביטן די לאגע. דער האנדלס פלאט איז צעשטערט געוואָרן דורך די נאצי סובמארינען און לויפט אטאקעס. די גרויסע ענגלישע פאבריקן וועלכע האבן פראדוצירט די ארטיק־לען, זענען מערסטנטייל צושטערט געוואָרן אין דער צייט פון דייטשן בליץ קריג. די פאבריקן וועלכע זע־נען געבליבן גאנץ האט מען פאר־וואנדלט אין ארסענאלן פון מלחמה מאטעריאלן און האבן פראדוצירט געווער אדער ארטיקלען וועלכע מען האט באנוצט אין דעם קריג.

די פארייניקטע שטאטן האבן דער־ווייל פארנומען דעם פלאץ פון וועלכן ענגלאנד איז אריינגעשטויסן געוואָרן. די אמעריקאנער פאבריקן, ווייט פון די גרויזאמקייטן פון מלחמה־ערנעם קריג, האבן אין פולן טעמפּ פראדוצירט ארטיקלען, וועלכע דער גרויסע־ראנדל פלאט האט פארשפרייט אי־בער דער נאנצער וועלט. דער אי־ראיפאישער עולם און אויך די לענ־דער פון ווייטן מזרח וועלכע האבן צוערשט באקומען אמעריקאנער אר־טיקלען דורך דעם אזוי גערופענעם „לענד־ליס" פלאן האבן זיך צוגע־וואוינט צו די אמעריקאנער ארטיקלען און ווען דער פלאן האט זיך נעענ־דיקט איז דאך די פאפולאריטעט פון

די ארטיקלען געבליבן. דאס אלץ האט דערפירט צו א לאגע אין וועלכער דער איינפלוס פון ענגלאנד אויפן אינטערנאציאנאלן האנדלס באדן פאלט פון טאג צו טאג.

—000—

ווי באציט זיך דער דורכשניטלעכער ענגלענדער צו דעם קריזיס און צו דעם פאליטישן קאמף ארום דער לאגע? אימפארטייאישע אבסערוואטארן און פאליטישע קאמענטאטארן זענען מסכים אין איין פרינציפ אז ניט קוקנדיק אויכן שווערן קריזיס איז די מאראל פון דעם דורכשניטלעכן ענגלענדער שטארק און אויף א הויכן ניוואו, פונקט ווי עס איז געווען אין דער צייט פון דעם קריג.

ניט קוקנדיק אויף די שווערע יארן פון קריג אין די צוויי נאך מלחמה יארן, ווען דאס לעבן פון די ענגלענדער איז נאך אלץ פול מיט באשרענקונגען, קופאנען, ביוראקראטיע, שטיי ערן, מאנגל אין שפייז און קליידונג, זענען די ענגלענדער לאיאל צו זייער רעגירונג און גיבן זיך אפ א קלארן דין והשבון אז אין דער איצטיקער לאגע וואלט געקומען צו א קריזיס אן אונטערשייד וואס פארא רעגירונג איז ביי דער מאכט. אפילו די קאנסערוואטיווע עלעמענטן וועלכע זענען פיינטלעך צו די סאציאליזאציע פלענער פון דער ארבעטער רעגירונג זענען לאיאל און ארבעטן מיט דער רעגירונג וויל זיי פארשטייען אז א עקאנאמישע קאטאסטראפע אין איצטיקן מאמענט וואלט ליקווידירט ענגלאנד ווי א גרויסמאכט און פאר א ענגלענדער, א סאציאליסט, קאנסערוואטיוו אדער קאמוניסט ענגלאנד קומט צוערשט און דערנאך קומט די פארטיי. די פירער פון דער רעגירונג ווי אטלי, בעווין און מאריסאן פארשטייען די לאגע און האלטן זיך אפ פון א דראסטישן שריט אויף פולקאמער סאציאליזאציע, וועלכע זייער פארטיי האט געפרעדיקט. די נייע האנדגרעניצונגען און שווערקייטן געפינען דעם ענגלענדער פארביטערט אדער אין א שטימונג פון דעציזיע און ענטשלאסנקייט אריבערשטופן די שווערע צייט און ווארטן פאר א בעסערן מארגן וועלכער מוז קומען. און ווען מ'דערמאנט זיך ווען דער ענטשלאסנקייט מיט וועלכער דאס ענגליש פאלק האט געקעמפט אליין קעגן דעם בליץ קריג קען מען פארשטיין זייער ענטשלאסנקייט און אין האבן צוטרוי צו זייער נרייטקייט צו באקעמפן דעם קריזיס.

—000—

די ענגליש אמעריקאנער באציאונגען האבן זיך אין דער צייט פון דעם זומער פארבעסערט. מיט מאנאטן צוריק איז די ספנטלעכע מיינונג דנ געווען גאנץ אומפריינטלעך צו ענגלאנד. די צייטונגען האבן פארפולט די זייטן מיט פאסירונגען אין ארץ ישראל אין אינדיע. די קאלאניאלע פאליטיק אין ארץ ישראל, די שטעלונג קעגן אימיגראציע קיין ארץ ישראל פון די רעשטלעך פון איירפייאישן אידנטום, בעווינס באמערקונגען האבן קיין גרויסן כבוד דער ענגלשער רעגירונג ניט געבראכט. ספציעל ווייל די רעגירונג איז א ליבעראלע אין סאציאליסטישע. אין וואשינגטאן, אין די קולוארן פון דעם רעפובליקאנער

קאָנגרעס האָט מען איינפאך באטראכט די ענגלישע אהבעטער רעגירונג ווי א לינקע רעגירונג און א מעסיקע פאָרם פון קאָמוניזם.

די אינטערעסאַנטע זאך איז, אז געהאָלפן אומבייטן די שטעלונג צו דער אטלי רעגירונג האָט רוסלאנד.

די אינטערנאציאָנאלע קאָנפערענצן דער מארשאל פלאן, דער דייטשלאנד פראָבלעם, דער שלום טראקטאט מיט איטאליע, די איבערקערעניש אין אוסטריך; האָבן בולט באוויזן אז רוסלאנד טראכט ניט וועגן אינטערנאציאָנאלער קאָאָפעראציע און דער אמע ריקאנער עולם האָט דערזען אז די ענגלישע רעגירונג קעמפט פאר די זעלבע פרינציפן פון פרייהויט און דעמאָקראטיע ווי די פארייניקטע שטאטן. דערצו איז געקומען די צעטיילונג און אומאָפהענגיקייט פון אינדיע און דער ארץ ישראל פראבלעם איז דערווייל אין די הענט פון א קאָמיסיע פון דעם נייעם פעלקער בונד.

א גרויסע פינאנציעלע הלואה פון כמעט פיר בילי̈אן איז געגעבן געוואָרן צו ענגלאנד. די וואָך האָט זיך אין וואשינגטאָן אָנגעהויבן א נייע קאָנפערענץ ווי אזוי צו פארלייכטערן דעם קריזיס אין ענגלאנד, און העלפן רורכשלעפן די צייט ביז וואנעט דער מארשאל פלאן וועט גוט געהייסן ווערן.

וויזיטירט אונזערע דעפארטאמענטן און איר וועט אין זיי געפינען דעם בעסטן אויסוואל אין ארטיקלען פון קוואליטעט!

BAZAR INGLES

Galiano y San Miguel Habana

Felicitamos sinceramente a nuestros clientes y amigos de la Colonia Hebrea de Cuba en la fecha de su Año Nuevo 5708 y hacemos votos por su prosperidad.

ת ש "ח — 5708 1947 — 1948

א כתיבה וחתימה טובה!

אונזער משפחה. פריינט

און אלע אידן פון קובא!

מאקם בלום און פאמיליע

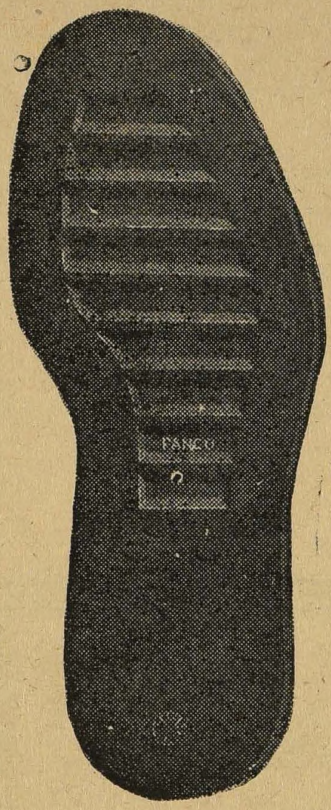
די אויפריכטיקסטע באגריסונגען צום נייעם יאר ווינטשן

מיר אונזער גאנצער משפחה. פריינט און אלע אידן פון קובא.

זאל דאס נייע יאר ברענגען גליק און פראספעריטעט פאר אלעמען!

לשנה טובה תכתבו!

מאריא און ליובא קריוואשעי

"LA MODA"

ALMACEN DE PIELES

de GILFARB BROS

IMPORTADORES DE

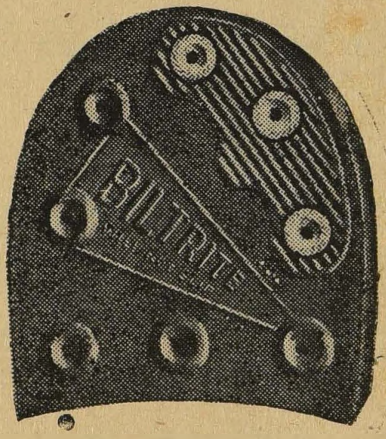
SUELAS Y TACONES DE GOMA

"PANCO"

Y

"BILTRITE"

MARCAS REGISTRADAS

La Suela que Deleita al Caminar

El Tacon que no Resbala

Teniente Rey 361 Tel. A-3044

מיר באגריסן אונזערע פריינט און באַקאַנטע,
און אַלע אירן פון קובאַ, און ווינטשן דיי
א כתיבה וחתימה טובה!
זאל דאס נייע יאר ברענגען א זיג פון די פרינציפן
פון פרייהייט און גערעכטיקייט, און בעסערע
צייטן פאַרן אידישן פאָלק!

באַקאַנטמאַכונג צו אַלע אידישע סוחרים!

מיר מאַכן באַקאַנט אַלע קובאַנער אידישע סוחרים, וואָס פאָרן קויפן ווארע אין די פאַרייניקטע שטאַטן, אז זיי זאָלן זיך פאַרשטענדיקן מיט דער **טראַנספאָרט-פירמע** פון:

Hargil Shipping Associates

Foreign Freight Forwarders

34 BEEKMAN STREET New York 7, N. Y.

פון וועלכער עס זענען די מענערזשערס די אַלעמען באַקאַנטע סוחרים

לעסטער גילפאַרב און האַרי הערימאַן

פון דער פירמע „גילפאַרב בראָס.".

איר קענט באַקומען אַלע אינפאָרמאַציעס, וואָס איז פאַר אייך נויטיק אין אָפיס פון ניו־יאָרק, אָדער אין האַוואַנא ביי:

Teniente Rey 361 - Tel. A-3044 - Habana

גוטע און ראַיעלע באַהאַנדלונג און ביליקע פרייזן!

ברענגט דורך אונזער טראַנספאָרט-פירמע אייער ווארע!

א גליקלעכן און צופרידענעם יאָר ווינטשן

מיר אַלע אונזערע קליענטן, פרײַנט און

דער גאַנצער אידישער קאַלאָניע אין קובאַ!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

Casa ZILBER

Habana 659 entre Muralla y Sol. Telef. A5-2832

RETAZOS DE SEDA

ביי אונז באקומט איר דעם גרעסטן אויסוואל פ.

ז י י ד נ ס - ר ע ט א ו א ס

וואס מיר אימפארטירן דירעקט פון די פאריזיניקסטע שטאטן!

יעדן טאג קריגן מיר אריין נייע סורטידעס
פון אלע סארטן שטאפן און קאליר!

אויב איר ווילט קויפן ביליק באזוכט אונזער אלמאסען!

מיר באגריסן צום נייעם יאר אלע אתזערע פרייגט,
באקאנטע און דעם גאנצן אידישן ישוב אין קובא!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

צום נייעם יאר באגריסן
מיר אויפריכטיק אונזער
משפחה, פריינט און כלל
ישראל און ווינטשן

א כתיבה וחתימה טובה

זאל דאס נייע יאר זיין
א יאר פון ישועות ונחמות
און פון פולשטענדיקער
גאולה פארן אידישן פאלק

רפאל זילבער און פאמיליע

ב ר י ד ע ר ק א ר י ט י
די פאַבריקאַנטן פון די באַרימטע קראַוואַטן
„ ר ע פ א ר ט ע ר "

באגריסן צום נייעם יאר זייערע קונדן.

פריינט און אלע אידן פון קובא!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

Cortesía de los CALCETINES Y ESCARPINES

CASINO

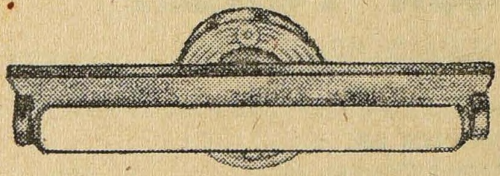
y ESCARPINES

BLANCA NIEVES

Laboratorios Gravi, S. A.

hace llegar a sus numerosos clientes hebreos en particular y a la Colonia Hebrea de Cuba en general, una cordial felicitación con motivo del AÑO NUEVO HEBREO 5708.

Lámparas Fluorescentes

Para todos los presupuestos y necesidades.

EMILIO MILOFF "FOLIME"

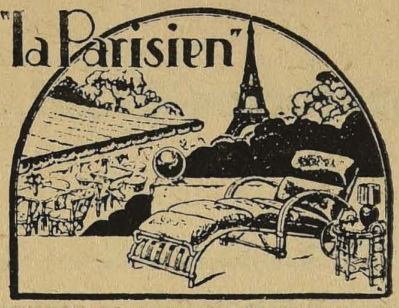
Al servicio de la Iluminación moderna.

Ferretería Monserrate

Monserrate y O'Reilly Teléfono M-1194

Habana

Muebles de Mimbre

MUEBLERIA "LA PARISIEN", S. A.

Nos hacemos cargo de toda clase de trabajos artísticos en mimbre, living-rooms y tapicería en general.

San Rafael 356-58 **Telf. A-9956**

זעט אונזער אויסשטעלונג פון מימברע-מעבל!

אלע אונזערע קליענטן, פרייַנט און דער גאַנצער אידישער קאַלאָניע:
א כתיבה וחתימה טובה!

RAMON POBLET

MANUFACTURER'S AGENT

Empedrado 312 **Tel. A-7708**

REPRESENTANTE DE
Colonial Tanning Company, Inc.
Winslow Bros. & Smith Co.
John R. Evans & Co.
Wind. Innersole & Counter Co.
International Leather Company.
Armour Leather Company.
J. S. Barnet & Sons, Inc.

felicita calurosamente a sus numerosos clientes hebreos en particular y a la Colonia Hebrea de Cuba en general con motivo del Año Nuevo 5708.

א פּאָליסי פון „אירים" גיט אייך די העכסטע
גאראנטיע און די גרעסטע עקאָנאָמיע!

אויסגעצאָלט ביז איצט:
2.290.036.37 דאָלער.

ספּעציעלער רעזערוו־פאָנד:
2.243.936.97 דאָלער.

OFICINA: en su edificio propio, calle Empedrado No. 312
HABANA.—Teléfonos: M-1394 y M-2186.

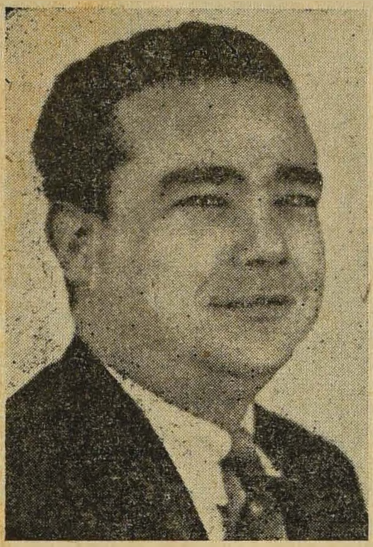
Casa Curbelo

MUEBLES FINOS

SAN RAFAEL 109. TELF.: M-1128

די פיינסטע מעבל

Sr. Stenio Suárez

❀

ה׳ סטעניאָ סואַרעז פּעניאָ,

אייגער־פון די גרינדער פון **סענטראָ מערקאַנטיל דע לאַ האַוואַנאַ.** אויפריכטיקער און איבערגעגעבענער פרײַנט פון דער אידישער קאָלאָניע, ווינטשט צו דער געלעגנהייט פון נייעם יאָר 5708 אלע זײַנע אידישע פרײַנט און מיטגלידער פון סענטראָ מערקאַנטיל, א גליקלעך און צופרידן יאָר פול מיט פראָספּעריטעט!

❀

דער „סענטראָ מערקאַנטיל דע לאַ האַוואַנאַ" אונטער דער לײַטונג פון ה׳ **סטעניאָ סואַרעז**, איז איינע פון די וויכטיקסטע אינסטיטוציעס, וואָס שטייט צום דינסט דער קאָמערץ און נאציאָנאַלער אינדוסטריע, פֿאַרטיידיקנדיק די אינטערעסן פונם קלײנעם סוחר און אינדוסטריעלער.

דער „סענטראָ מערקאַנטיל דע לאַ האַוואַנאַ" ערלויבט אלע ענינים פון די מיטגלידער מיט דער גרעסטע פּינקטלעכקייט, האַבנדיק א ספּעציעלן דעפּאַרטמענט, וועלכער באַשטייט פון ספּעציאַליזירטע אָנגעשטעלטע, קאָנטאַדאָרן, אַדוואָקאַטן, פּראָקוראָדאָרן א. א. וו. אונטער דער לײַטונג פון באַקאַנטן אַדוואָקאַט

Dr. Antonio Sigarroa de Armas

אידישער סוחר, אינדוסטריעלער און קלײנהענדלער! ווערט מיטגלידער אין **סענטראָ מערקאַנטיל**, און אייערע לעגאַלע אָנגעלעגנהייטן וועלן דורך אונז נעלײזט ווערן פּינקטלעך, ראַשל און שנעל! — מיר שטייען צו אייער דינסט!

CENTRO MERCANTIL DE LA HABANA

Contabilidad — Tramitaciones — Notaría — Seguros —
Compra-venta Establecimientos y Fincas.

Monte 561, altos Teléfs.: M-9417 y M-6341

Max Baigelman & Co.

ALMACENISTAS

FERRETERIA — FANTASIA — QUINCALLERIA

Cristo No. 21 Habana, Cuba Teléfono A-0829

מיר באַגריסן אונזערע פּאַמיליעס, פריינט און אַלע אונזערע קליענטן
אין קובא, און דעם כלל ישראל אין אַלגעמיין, און ווינטשן זיי
א כתיבה וחתימה טובה!

מאַקס בייגעלמאַן
באַקאַבא גראָזוט
גאַטליב סקאַלניק
מאַררים בייגעלמאַן

Rozen Textile

ALMACEN DE TEJIDOS

de NAUN ROZENGVAIG

Muralla 456 Habana Teléfono A-2554

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער
גאַנצער אידישער קאַלאָניע. זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען
פרייד פאַר אַלע אידן אויף דער וועלט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

MUEBLERIA

La Garantía

ROGOZIN Y KONSKI

SOL No. 415 - 417 — Telf. A-8562 — HABANA.

צום נייעם יאָר באגריסן מיר אלע אונזערע
קליענטן, פריינט און דער גאַנצער אידישער
קאָלאָניע אין קובא. און ווינטשן אלעמען

א כתיבה וחתימה טובה!

Pincus Textile Mills

MAX PINCUS

Fabricante de tejidos de punto en general.

Muralla 107 Telf. M 7066

HABANA.

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר אַלע אונזערע
פריינט, קליענטן און באַקאַנטע, און ווינטשן
זיי אַ יאָר פון גליק, פרייד און פראָספעריטעט!

Modas KLEN

VESTIDOS AMERICANOS, CARTERAS
Y ROPA INTERIOR

Aguila 471, esq. a San José. Telf. A-4274. Habana

א גליקלעכן און צופרידענעם יאר ווינטשן
מיר אלע אונזערע קליענטן, פריינט און
דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

פאַרלאַנגט די מאַרקעס
ר ע ג א ל א ק א מ ע ר צ י א ל
ביי יעדן אַיינקויף וואָס איר מאַכט!

TOMAS DE GALDOS

עקס־פרעזידענט פון דער טראַנספּאָרט־קאָמיסיע פון קובאַנער פּאָנגרעס.

NOTARIO PUBLICO

קובאַנער און אַמע. יקאַנער אַדוואָקאַטן

Edificio Metropolitana 201-244 Habana, Cuba

●

מיר זענען ספּעציאַליסטן אין:

- צוגרייטן דעפּלאַראַציעס, כדי צו ווערן רעזידענטן אין די פאַרייניקטע שטאַטן.
- אלע סאָרטן אָנגעלעגנהייטן פון ירושות.
- לעגאַלע ארגאַניזירונג פון קאָמפּאַניעס און געזעל־שאַפטן, ביזנעס, קאָמערץ און אינסטריעס.
- קאָנטראַקטן און עסקריטוראָס פון אלע סאָרטן; און באַריכטן וועגן דער לעגאַלער סיטואַציע פון הייזער, סאָלארן און וועגן ישדער סאָרט ביזנעס, וואָס האַרף איבערשרעסירן דעם קויפער, איידער ער שליסט די קויף־אָפּעראַציע.
- התונות מיט ספּעציעלע סערטיפיקאַטן.
- בירגער־פּאַפירן און פּאַספּאָרטן מיט דער גרעסטער מעגלעכקייט שנעלקייט!
- גטן און ענדערונגען פון נאָמען און פּאַמיליע.

מיר העלפן ברענגען קרובים פון אייראפע

כעסטיאָנעס אין אלע אימיגראציע אָנגעלעגנהייטן

Felicitamos sinceramente a nuestros clientes y amigos de la Colonia Hebrea de Cuba en la fecha de su Año Nuevo 5708 y hacemos votos por su prosperidad.

Fábrica de Camisas y Ropa Interior de las Famosas Marcas:

D'YORK Y HEFE
— DE —
CHERCHES Y KANNER

So l 414 Tel. A5-3162

די אייגנטימער פון די בארימטע העמדער און וועש „ד'יאָרק" און „העפע", באגריסן צום נייעם יאָר אלע זייערע קלייענטן, פרויינט און דער גאנצער אידישער קאָלאָניע אין קובא, און ווינטשן זיי

א כתיבה וחתימה טובה!

SRETER Y ALVAREZ

QUINCALLA Y FANTASIAS EN GENERAL

Egido No. 503 **Habana, Cuba**

מיר ווינטשן אונזערע צאָלרייכע קונדן, פרויינט און דער גאנצער אידישער קאָלאָניע אין קובא צום נייעם יאָר

א כתיבה וחתימה טובה!

JOYERIA
América
...
de ISAAC SCHIGIEL
SAN JOSE, entre Prado y Zulueta, bajos del Teatro Payret
(Frente al Parque Central) — Telf. A-7769
א גליקלעכן און צופרידענעם יאר ווינטשן מיר אלע אונזערע
קלייענטן, פרייַנט און דער גאנצער אידישער קאלאניע!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

JOYERIA
WINDSOR
SIMBOLO DE GARANTIA
SE ARREGLAN TODA CLASE DE PRENDAS
GALIANO No. 409 TELEF.: A-0828
א כתיבה וחתימה טובה!
אלע אונזערע קליענטן, פריינט אין דעם גאנצן אידישן ישוב אין קובא
ליסיצקי און שטשיגעל

ISAAC RACHMAN
IMPORTADOR
Radios y repuestos de las mejores marcas
Efectos eléctricos en general
O'Reilly 504 Habana, Cuba Telf. M-9507
צום נייעם יאר באגריסן מיר אלע אונזערע קליענטן,
פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

Casa Metric

— DE —
SCHUKIN Y GUTMAN
FABRICANTES DE CAMISAS

RICLA (MURALLA) 411-413. — TELF. A-9355
HABANA

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר
אַלע אונזערע פריינט, קליענטן
און באַקאַנטע און ווינטשן זיי א
יאָר פון גליק, פרייד און פראָספעריטעט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

FABRICA DE ENVASES EN GENERAL

LA RAPIDEZ

de GECEL ROT

HABANA 768 TELF. M-2202 HABANA

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן,
פריינט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע.
זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען פרייד פאַר
אַלע אידן אויף דער וועלט!

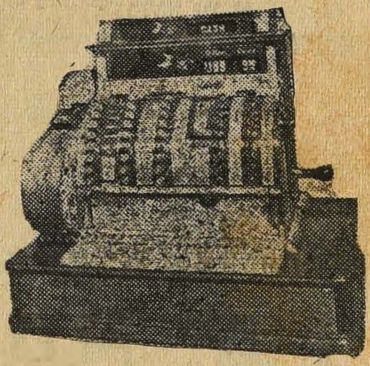
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

LA CASA DE LOS MOLINOS
de MOISES LEVIN
DISTRIBUIDOR EXCLUSIVO DE LOS APARATOS Osborne NATIONAL

CAJAS CONTADORAS
Y APARATOS PARA
CAFES Y CANTINAS
VIVES 535
ENTRE ASCASCOAN
TLF: A-0122
HABANA - CUBA

דער גרעסטער אויסוואל
אין קובא
אין אימפארטירטע

קאכאם קאנטאראראם

די בעסטע
גאראנטיע!

—0—

ביליקסטע פרייזן!

—0—

וויוועס 533
(קעגנאיבער קואטרא קאמינאס)

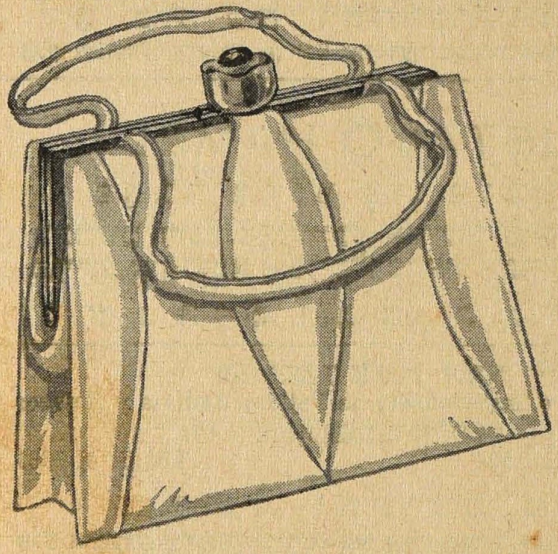
מיר באגריסן צום נייעם יאר אלע אונזערע קליענטן,
פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע.
זאל דאס נייע יאר פארווירקלעכן אונזערע
נאציאנאלע שטרעבונגען!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

E. GURIAN

FABRICA DE CARTERAS

Muralla 414 **Telf. A-8770**

MARCA

DIVA

א כתיבה וחתימה טובה!

אלע אונזערע קליענטן, פרייַנט און דער גאַנצער אידישער קאַלאָניע!

CERVEZA

CRISTAL

CLARA...

LIGERA...

SABROSA...

GRAN FABRICA DE CINTURONES Y TIRANTES
— de —
RAFAEL GOFFMAN
Teléfono A5-6141.
HABANA
CINTURONES Y TIRANTES "REX"
א כתיבה וחתימה טובה!
אלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע!

GUSTAVO HAMEL

פאבריקאנט פון קנעפלעך
ווינטשט זיינע צאלרייכע אידישע קונדשאפט און
פריינט אין קובא א גליקלעכן און צופריעדענעם יאר!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

NEW YORK TEXTILE
Almacenistas e importadoers de Tejidos, Sedería y Retazos
De GINZBURG BERMAN y Cía.
MURALLA No. 454 TELF. M-7661
א כתיבה וחתימה טובה!
אלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע!

BERENS MODAS
Vestidos, Abrigos, Carteras, Ropa interior, Medias, Pieles, Joyas, Perfumes y Objetos para Regalos
באקאנט מיט זיין ריזיקן אויסוואל פון פוטערוואַרג!
NEPTUNO 307 Habana TELF. A-6670
מיר באגריסן צום נייעם יאר אלע אונזערע פריינט.
באקאנטע און דעם גאנצן אידישן ישוב אין קובא!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

FABRICA DE CINTURONES Y TIRANTES
de A. FRIDMANAS
Bernaza núm. 236 Teléfono A5-2812
צום נייעם יאר באגריסן מיר אלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע. זאל דאס נייע יאר ברענגען
פרייד פאר אלע אידן אויף דער וועלט!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

ECKHAUS, LUSKIN Y CIA.

UNICOS DISTRIBUIDORES DE
PLASTICA Y SINTETICA CUBANA, S. A.
FABRICANTES DEL CALZADO TENNIS "TONY"

Aguacate 509 **Habana** **Teléfono A-6645**

עקהאוס, לוסקין און קאמפאניע

די אייגציקע פארשפרייטער פון די בארימטע טענניסשיך:

„ ט א נ י "

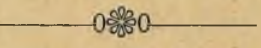
באגריסן זייערע קליענטן, און דער גאנצער אידישער
קאלאניע אין קובא, אוןווינטשן זיי

א כתיבה וחתימה טובה!

TRAJES MASCOT

de MAXIMO SHLESINGER

Telf. M-7753 **I. Agramonte (Zulueta) 557**
Habana

צום נייעם יאר באגריסן מיר אלע אונזערע
קליענטן, פריינט און דער גאנצער אידישער
קאלאניע אין קובא, און ווינטשן אלעמען

א כתיבה וחתימה טובה!

EL COLLAR
de **David Zeligman**
MODAS FEMENINAS
Aguila 356, casi esq. a Neptuno — Teléfono A5-6882
צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן, פרייַנט און דער
גאַנצער אידישער קאָלאָניע. זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען
פרייד פאָר אַלע אידן אויף דער וועלט!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

BRASLAWSKY, GHERSCOVICI Y CIA.
ALMACENISTAS E IMPORTADORES
DE ARTICULOS DE PUNTO Y TEJIDOS
Sol No. 323 **Teléfono A-6982**
Habana, Cuba
מיר ווינטשן אונזערע צאָלרייכע קונדן, פרייַנט און דער
גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ צום נייעם יאָר
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

GRAN HOTEL
Teniente Rey y Zulueta **Telfs. M-9896 y M-9897**
Habana
צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן, פרייַנט און דער
גאַנצער אידישער קאָלאָניע. זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען
פרייד פאָר אַלע אידן אויף דער וועלט!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

LEON YARMUS
MURALLA 422. — TELF.: M-8545. — HABANA
Confecciones "ELEGANTE"
מיר באַגריסן אַלע אונזערע פרייַנט און דער גאַנצער אידישער
קאָלאָניע, און ווינטשן אַלעמען אַ גליקלעך און צופרידן יאָר!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

Mueblería La Especial
Neptuno 615 Telf. U-5620
צום נייעם יאָר 5708 באַגריסן מיר אַלע אונזערע
קליענטן און דעם גאַנצן אידישן ישוב אין קובאַ!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

La Casa Lazaro

DE

LAZARO BRINBERG

Amargura 361 Tel, M-9077 Habana

עס האָט זיך דערעפנט אַן

א ל מ א ם ע ן פ ו ן ל ע ד ע ר

פון באַקאַנטן אידישן סוחר

ל א ז א ר א ב ר י נ ב ע ר ג

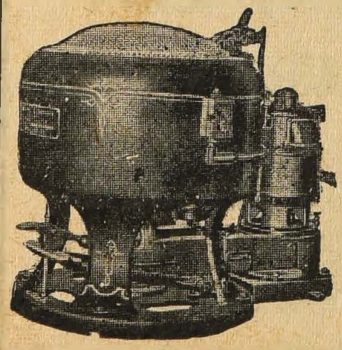
אַלע סאָרטן לעדער! — די גרעסטע סורטידע
אין דעם כירא! — די ראיעלסטע באַהאַנדלונג!
פעדידאָס פון פּראָווינץ ווערן אָפּגעשיקט
מיט דער גרעסטער פינקטלעכקייט!
באַזוכט אונז און איר וועט זיך איבערצייגן!

א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !

אַלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע!

TINTORERIA "BERTA"

Compostela 824 פון אָטשאָר בּראָווערמאַן Tel. A-8604

די אייניציקע אידישע טינטא־
רעריע. וואָס וואַשט אַנצוגער.
דאַמען קלייַדער און מאַנטלען
אין פ א ר ל ו י ר פון

2 שעה צייט

שנעל! גוט! פינקטלעך!

שנעלע באַהאַנדלונג דורך;
מענסאַכעראָס און קאָמיאָן!

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע. זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען פרייד פאַר אַלע אירן אויף דער וועלט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

LA CASA NOGIN

ALMACEN DE PIELES

— DE —

GRABOVESKI Y SZUB

Bernaza 166, esq. a Teniente Rey - Habana

עס האט זיך דערעפנט א
ל ע ד ע ר - ג ע ש ע פ ט
פון אלע סארטן לעדער און אנדערע
ארטיקלען פאר שוך - פאבריקאנטן!

ביליקע פרייזן! ראיעלע באהאנדלונג!
באזוכט אונזער אלמאסען און איבערצייגט זיך!

א כתיבה וחתימה טובה!

אלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע!

אכטונג סוחרים פון האוואנא און פראווינץ!

וויל איר קריגן מציאות און ווערן ערלעך באהאנדלט?

באזוכט דעם ניי-געעפנטן אלמאסען פון

KANTOR, TUCHMAN y Cía.

Villegas 466, ent. Murallay Sol Teléf. A5-2512

וואו איר באקומט א גרויסן אויסוואל פון ארטיקלען
דע פונטא קינקאיע און פארשידענע לאטעס!
באזוכט אונז און איר וועט זיין צופרידן!

מיר ווינטשן אונזערע צאלרייכע קונדן, פרייגט און דער
גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא צום נייעם יאר

א כתיבה וחתימה טובה!

BLUMIN TEXTILE

Muralla No. 360 HABANA Teléfono M-6349

מיר ווינטשן אונזערע צאלרייכע קונדן, פריינט
און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא
א כתיבה וחתימה טובה!

כאקאבא בלום און פאמיליע

Hermanos Schneider

24 de de Febrero No. 17 Regla - Habana
TELEFONO XO-1947

צום נייעם יאר באגריסן מיר אלע אונזערע
קליענטן, פריינט און דער גאנצער אידישער
קאלאניע אין קובא, און ווינטשן אלעמען
א כתיבה וחתימה טובה!

Preparatoria Comercial

DEL

PROFESOR DAVID PEREZ

Sol No. 57 Habana

פאר דער צוקונפט פון אייערע קינדער...
קאמערץ! באטשיראטא! ענגליש!

ל ע ר נ ט:
אריינצוטרעטן אין קאמערץ
אדער ערשטער יאר באטשיראטא

טרויט אונז אן די ערציאונג און צוגרייטונג פון אייערע קינדער!

מיר באגריסן הארציק אונזערע שילער, זייער עלטערן און אלע
אידן פון קובא און ווינטשן זיי
א כתיבה וחתימה טובה!

CASA TOPP
Almacén Importador de Quincalla, Juguetería, Sedería, Fantasía y Novedades
PRADO No. 609 — Telf. A-9267 — HABANA
א גליקלעכן און צופרידענעם יאָר ווינטשן מיר אלע אונזערע קליענטן, פרײַנט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע !
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

"SIBONEY" RESTAURANT
Prado 355 **Habana**
אלעקסאַנדער קאַמפּער און פאַמיליע
אייגנטימער פון דעם באַקאַנטן רעסטאָראַן „סיבאָני", באַגריסן צום נייַעם יאָר די צאָלרייכע קונדן, פרײַנט און אַלע אידן פון קובאַ, און ווינטשן זיי אַ יאָר פון גליק און הצלחה!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

MUEBLERIA
LA CASA JACOBO
Monte 558 **Telf. M-7248**
Habana
מיר באַגריסן צום נייַעם יאָר אַלע אונזערע פרײַנט, קליענטן און באַקאַנטע, און ווינטשן זיי אַ יאָר פון גליק, פרייד און פראָספעריטעט!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

MORRIS AWERBUCH
Aguila 459 **Telf. M-9717**
Habana
צום נייַעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן, פרײַנט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ, און ווינטשן אַלעמען
א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !

ROSEN Y TOUS
IMPORTADORES DE RETAZOS Y TEJIDOS
Compostela 569, esq. a Sol **Habana**
מיר ווינטשן אונזערע צאָלרייכע קונדן, פרײַנט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ
א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !

צום נייעם יאר 5708 באגריסן מיר אלע אונזערע
קליענטן און דעם גאנצן אידישן ישוב אין קובא!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

BUPETE
Dra. OFELIA DOMINGUEZ NAVARRO

עקס-דירעקטאָרין פון קרינס-פראָפאגאנדע
TEJADILLO 54 TEL. A-2073 **HABANA**

יורידישע, ציווילע, קרימינעלע און
אדמיניסטראַטיווע אנגעלעגנהייטן.

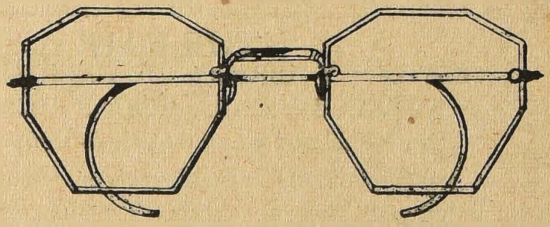
עס ווערן ערליידיקט אלע יענאלע אנגעלנגהייטן אין
ד' מיניסטעריומס און רעגירונגס-דעפארטאמענטן!

אימיגראציע. בירגער-פאפירן, חתונות, גטן, פאספארטן א. א. וו.

מיר ערליידיקן שנעל און עקאנאמיש דאם ארויסנע-
מען וויזעם אריבערצוברענגען קרובים
און פריינט פון איראפע.

Optica y Joyería 'Dobleve'

NEPTUNO 54
Entre Prado y
Zulueta
frente al Parque
Central
TEL. A 5-7632

די פיינסטע און מאדערנסטע בריל, גראנטירטע זייגערס, צו באקומען
אין דעם געשעפט פון א. ווילדער.

ספעציאליסט אויף קאָרעגירן אויגן-פעלערן!
דיפלאמירטער אין האוואנער אוניווערזיטעט!

א כתיבה וחתימה טובה!
אלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע!

"MIRAMAR"
de MANDEL Y LIBERSTEIN
CONFECCIONES PARA CABALLEROS Y NIÑOS
Sol núm. 475 Telf. A-7143
א גליקלעכן און צופרידענעם יאר ווינטשן מיר אלע אונזערע
קליענטן, פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

א כתיבה וחתימה טובה!
אלע אונזערע קליענטן, פריינט און דעם גאנצן אידישן ישוב אין קובא.
ELLAS MODAS
Vestidos, Sombreros, Carteras, Abrigos y Pieles importadas, Ropa interior, Joyería
שיקט אייערע פוטערס אין אונזער מאגאזין פריכידאזירע!
SAN RAFAEL 257, casi esq. a AGUILA
Teléfonos A-3311 y A-6670

• SINGER STORE
Pieles, Abrigos, Trajes sastre importados, Vestidos, Carteras, Ropa interior, etc.
NEPTUNO No. 258 TELF. A5-8662
צום נייעם יאר באגריסן מיר אלע אונזערע קליענטן,
פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

THE FAIR
VESTIDOS Y ABRIGOS DE CALIDAD Y ESTILO PERFECTO PARA TODAS OCASIONES
San Rafael 203 y 205 — Tel. A-6176 — Habana.
א גליקלעכן און צופרידענעם יאר ווינטשן מיר אלע
אונזערע פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

צום נייעם יאר באגריסן מיר אלע אונזערע קליענטן,
פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !
WAINSTEIN Y BRINBERG
Confecciones
Aguacate 469 Habana, Cuba

PRODUCTOS "FRANZA"
ZENEN MENENDEZ
Fábrica de Licores
Jesús María No. 64 — Telf. A-9739 — Habana,

א כתיבה וחתימה טובה!

אלע אונזערע קליענטן, פריינט אין דעם גאנצן אידישן ישוב אין קובא

Tostadero de Café
FLOR DE YATERAS
El Mejor Café de Cuba
Príncipe 163. Teléfono U-5047

א כתיבה וחתימה טובה!

אלע אונזערע קליענטן, פרייקט און דעם גאנצן אידישן ישוב אין קובא.
Emilio Masforroll

Fábrica de Carteras
Z. PLACENCIA
Suárez 116 -- Habana.

צום נייעם יאר באגריסן מיר אלע אונזערע קליענטן,
פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

MIGUEL ISAAC, HIJO S. A.
TEJIDOS EN GENERAL
Aguila 708. Habana. Telf. M-8622

צום נייעם יאר באגריסן מיר אלע אונזערע קליענטן,
פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

COHEN BROS
Gran surtido en sedería, quincalla y perfumería nacional y extranjera, fantasías y novedades.
DRAGONES 3 TELEFONO A-7872.

א כתיבה וחתימה טובה!

אלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע!

CHAIM FELDMAN
IMPORTADOR DE TEJIDOS
COMPOSTELA No. 506. — TELEF.: A-7450.
HABANA, CUBA.
מיר באַגריסן צום נייעם יאָר אַלע אונזערע פריינט,
באַקאַנטע און דעם גאַנצן אידישן ישוב אין קובאַ!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

Fábrica de Pantalones
— DE —
RAICHMAN Y BRASLAVSKY
PANTALON "R"
Aguacate 517 Tel. A-0593
מיר ווינטשן אונזערע צאָלרייכע קונדן, פריינט און דער
גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ צום נייעם יאָר
א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !

Pieles y Abrigos Importados
B R O A D W A Y S T O R E
VESTIDOS Y SOMBREROS
Neptuno 259 Habana Telf. A-2221
מיר ווינטשן אונזערע צאָלרייכע קונדן, פריינט און דער
גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ צום נייעם יאָר
א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !

JACOBO KAUFMAN Y Ca.
San Benigno 119, — Tel. A5-4061 — Habana.
א נגיקלעכן און צופרידענעם יאָר ווינטשן מיר אַלע אונזערע
קליענטן, פריינט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

LA CASA NEW YORK
de G. SMOLARCIK
Muralla 366 Telf. M-7861 Habana
מיר ווינטשן אונזערע צאָלרייכע קונדן, פריינט און דער
גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ צום נייעם יאָר
א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !

מ א ד ע ר נ ע א י ד י ש ע ש ו ל

דירעקטאָרין: דראַ. אידאַ גלעזער-קאַסטיעל

גאַס „ע", ה׳אַ 15. וועדאדא.

מאָדערנער אידישער ערציאונגס-אַנשטאַלט

עס ווערט געלערנט: שפּאַניש, אידיש, העבריאיש און ענגליש אין אַלע זעקס גראדן.

די שילער ווערן ערצויגן אין אידישן גייסט און לויט מאָדערנע מעטאָדן! דער שול-לאָקאל און פּעדאַגאָגישער עקיפּ באַזיצן אַלע באַקוועמלעכקייטן, וואָס עס זענען וויכטיק, אז די שילער זאָלן געניסן פון פּיזישער און מענטאַלער היגיענע. לויט די געזעצן פון דער מאָדערנער ערציאונג! טפּאָרט-פּלאַץ אויפן פּריען לופּט!

די אייניקע בונגען פּאַנגען זיך אָן דעם 15-טן אויגוסט, אין לאָקאל פון דער שול, פון 3 ביז 7 נאָכמיטאָג. פּאַר מער אינפּאָרמאַציע קען מען זיך ווענדן דורך טעלעפּאָן 5091-D. צו יעדער צייט, און נאָך דעם 15-טן אויגוסט אויך דורך דעם טעלעפּאָן 2780-D.

טראַנספּאָרט דורך שול-אָמניבוסן פּאַר האוואנא, וועדאדא און אומגעגנט!

מיר באגריסן הארציק אונזערע שילער, זייער עלטערן און אלע אירן פון קובא און ווינטשן זיי

א כתיבה וחתימה טובה!

"LA CASA ABRAHAM"

— DE —

ABRAHAM Z. WAINSTEIN

Fantasía, Quincalla, Perfumería y Novedades en General.

DRAGONES No. 11. — Frente a la 3a. Est. de Policía.

צום נייעם יאר באגריס מיר אלע אונזערע קליענטן,

פרייַנט און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

BUFETE DIAZ ROBAINAS Y CASTIEL

Empedrado No. 460 Telf. A-7664 La Habana

Abogados: *Dr. R. Díaz Robainas* y *Dr. Dionisio Castiel*

Asuntos civiles, mercantiles y criminales

Gestiones en las Oficinas Públicas. Cobro de cuentas atrasadas. Administración de Bienes. Abogacía Preventiva.

א גליקלעכן און צופרידענעם יאר ווינטשן מיר אלע אונזערע

קליענטן, פרייַנט און דער גאנצער אידישער קאלאניע !

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

S. MAGAT e HIJO

QUINCALLA Y SEDERIA

בעסטע פריזן! גרעסטער אויסוואל!

פאַרקויף נאר „אל פאר מאיאר"! רופט אָפּ דעם טעלעפאן 6360-A.

א גליקלעכן און צופרידענעם יאר ווינטשן מיר אלע אונזערע

קליענטן, פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

TALLER DE CONFECCIONES DE

MANUEL BEIZER

Sol 254 Habana

צום נייעם יאר באגריסן מיר אלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער

גאנצער אידישער קאלאניע און ווינטשן אלעמען

א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !

PELUQUERIA FLORA

Padrón y Hno.

Compostela 565 Habana

א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !

אלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע!

די ארצישקסטע באגריסונגען צום נייעם יאר פאר:

זיגמונד און דאראַ עקהאוז
סימאן סאטראן און פאמיליע
און סאמועל. סאטראן

מיר ווינטשן אייך א יאר פון גליק און פיל הצלחה!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

טאנטע: מרס. וואקס און פאמיליע (ענגלאנד)

ליבע טאנטע עלא. מארים און דזשאים!

(מאנטשעסטער, ענגלאנד)

די ארצישקסטע באגריסונגען צום נייעם יאר שיקן מיר אייך איבער פון טיפסטן הארצן.

זאל דאס נייע יאר זיין א שנת חיים והצלחה!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

דאראַ און זיגמונד עקהאוז

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

בעסטע פריינט פרוי עלא. מארים און דזשאים וואקס!

(מאנטשעסטער, ענגלאנד)

מיר ווינטשן אייך א גליקלעכן נייי יאר, און א יאר פון גליק אין פרייד פאר די אידן איבער גאר דער וועלט!

אייערע פריינט:

סימאן סאטראן און פאמיליע

ברכות ואיחולים לבביים עם יגיאת השנה החדשה תש"ח,
לכל קרובינו ומשפחתנו ולחברנו לדעה ולכל בית ישראל בכל אתר ואתר.

יהי רצון ועינינו תחזינה את עם ישראל נגאל ומבוסס במדינה יהודית בארץ ישראל השנה.

תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה.

רווה ועזריאל וויץ (גואינעס)

צום נייעם יאר באגריסן מיר אלע אונזערע קליענטן, פריינט און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא, און ווינטשן אלעמען א כתיבה וחתימה טובה!

לעאן גאלדבערג

צום נייעם יאר באגריסן מיר אלע אונזערע קליענטן,
פרײנט און דער גאנצער אידישער קאלאניע.
זאל דאס נייע יאר ברענגען פרייד פאר
אלע אידן אויף דער וועלט!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !
אברהם גאנאפאלסקי און פאמיליע

מיר ווינטשן אונזערע צאלרייכע קונדן, פרײנט
און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא
א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !
סאלאמאן ביללראוויטש און פאמיליע

צום נייעם יאר באגריסן מיר אלע אונזערע
קליענטן, פרײנט און דער גאנצער אידישער
קאלאניע אין קובא, און ווינטשן אלעמען
א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !
דר. מאיר ליסאוויטש און פאמיליע,

ברידער וואינאוויטש

אייגנטימער פון „באדעגא ספעלנדיד" באגריסן צום נייעם יאר אלע
קונים און פרײנט און ווינטש זיי
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

אונזערע עלטערן, ברידער, שוועסטער און פאמיליעס אין ניו יארק
און אין קובא, און אלע אונזערעקרובים און פרײנט, ווינטשן מיר
א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !
דוד סרעבניק און פאמיליע

מיר באגריסן צום נייעם יאר אלע אונזערע קרובים, פרײנט און
דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא, און ווינטשן זיי
א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !
יוסף קליינער און פרוי

א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !
אונזערע פרײנט און דער גאנצער אידישער קאלאניע!
הרבנית סימע קאפלאן

א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !
אלע אונזערע פרײנט, קרובים און דער גאנצער אידישער קאלאניע!
איסאק בענדער אוא פאמיליע

פיל גליק און פראספעריטעט וויגטשן מיר צום נייעם יאר אלע אונזערע קרובים, פרייגט און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא.

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

איסאק קאופמאן און פאמיליע

פיל גליק און פראספעריטעט וויגטשן מיר צום נייעם יאר אלע אונזערע קרובים, פרייגט און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא.

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

ברידער בלומענקראנץ און פאמיליעס

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

מיר באגריסן צום נייעם יאר אלע אונזערע קרובים, פרייגט, קליענטן און דער גאנצער אידישער קאלאניע!

כוליא בליט און פאמיליע

צום נייעם יאר באגריסן מיר אלע אונזערע קליענטן, פרייגט און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

כאקאבא גוסטוויטש און פאמיליע

א גליקלעכן און צופרידענעם יאר וויגטשן מיר אלע אונזערע קליענטן, פרייגט און דער גאנצער אידישער קאלאניע !

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

זישע פייסאטע און פאמיליע

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

פיל גליק און פראספעריטעט וויגטשן מיר צום נייעם יאר אלע אונזערע קרובים, פרייגט און דעם גאנצן ישוב!

ברוך שטיינבער און פרוי

א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !

וויגטשן מיר אלע אונזערע פרייגט און דער גאנצער אידישער קאלאניע!

פייוול האלצמאן און פאמיליע (צענטראל עליא)

מיר וויגטשן אונזערע צאהלרייכע קונדן, פרייגט און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא צום נייעם יאר

א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !

הערמאן טשערוואני און פאמיליע

Un gran surtido en pulseras extensibles, tipo tejido y eslabones para Señoras y Caballeros. ASI COMO TAMBIEN UNA EXTENSA LINEA DE PASADORES DE CORBATA, YUGOS, LLAVEROS Y CUCHILLAS DE BOLSILLO, etc.

Todos estos magníficos artículos en enchapes Rojo y Amarichо, es una creación imponderable que supera a todo lo conocido antes, por su belleza y comodidad.

PIDALO EN SU JOYERIA FAVORITA

Dist.: Cía. Tellus Cubana, S.A. O'Reilly y Villegas, Habana

Obsequie

CON

REPORTER

SELLO DE ORO

LA CORBATA
QUE LAS MUJERES ADMIRAN
Y LOS HOMBRES PREFIEREN

INDICE DE LOS ANUNCIANTES

	Págs.
— A —	
Afrin Yure	216
Almirall y Suárez	285
Atran, S.	223
Adat Israel	274
Asociación Femenina Hebrea	272
Aviación, Comp. Cubana de	126
Artistas Unidos	12-c
Asociación de Oriundos de Varsovia	273
Asociación Fab. de Calzado	274
Abeja, Insecticida (Gómez Plata)	108
Asociación Oriundos de Bialystok	275
Azogue, El	285
Aceite, Oliveite	11-c
Averbuch, Morris	342
— B —	
Bacardí	60-c
Bazar Inglés	316
B'Nai B'Rith Hilel	273
Benes y Cía.	248-249
Becker y Blum	93
Blum Max	317
Berezdivin Hnos.	304
Berezdivin Isaac y Cía.	239
Bigelman S. y Cía.	95
Bigelman, H.	217
Brito Casa	286
Broadway Store	346
Beizer Manuel	348
Behar Roberto	187
Bacalchuk, A.	189
Bufete Díaz Robainas y Castiel	348
Bloch, Charles y Hno.	158
Baikovitz y Portnoy	290
Bosch, Carrio y Co.	192
Brinberg, Lázaro	339
Bank, Royal of Canadá	68
Bank of Nova Scotia	160
Banco de Comercio	285
Bank, The Trust Company	157
Besosa, Tomás B.	92
B'Nai B'Rith	269
Betar	275
Balear, La (Galleticas)	29-c
Bismagen	36-c
Baigelman, Max y Cía.	327
Bernes, Modas	336
Braslavski y Gherscovici	338
Blumin, Textile	341
Burstein y Cía	254
Bender Isaac	302
— C —	
Cámara de Comerciantes e Industriales Hebreos	268
Carity Julio (Corbatas Reporter) Portada, y	322
Centro Mercantil de la Habana	326
Centro Israelita de Cuba	264
Colegio Autónomo del Centro	270
Comité Anti Tub	272
Cuervo y Cía.	148-149
Curbelo	175-61-c-325
Chajmovich y Shvartz	186
Competidora Gaditana	23-c
Cía. Litográfica de la Habana, S. A.	32-c
Cazabón, Genin y Cía.	134
Cimber e Hijo	256
Cartonera, La Industria General	47-c
Cristal, Cerveza	335
Cohen Bros	345

	Págs.
Corona	109
Cherches y Kanner	331
Chervony Herman	350
Centro Israelita de Marianao	274
Comité Campaña Congreso Judío Mundial.	268
Comité Nac. Pro Palestina Obrera	278
Crusellas y Cía (Colgate)	120
Coca-Cola	212
Corral, Mariano	285
Chilerovich, Solomón	350
Cortesía de A. T.	47-c
Cía. Papelera Antillana	307
Casino	322
Collar, El	338
— D —	
Dizik Ben	94
Diana, La	312
Drialys, Pef.	140
Drachman, David	189
Domínguez, Ofelia Dra.	343
— E —	
Edison, Instituto	45-c
Ejenbaum Usher	250
Epshtein M. y Cía.	186
Especial, La	338
Exim, S. A. (J. J. Levinson)	231
Editorial Israel	275
Eagle Pencil Co.	49-c
Eckhaus Luskin	337
Eckhaus Zigmund	349
Ellas, Modas	344
Ferrero Fiorese y Cía	44-c
Fleischmann, Levadura	141
— F —	
Fuks y Schuchmacher	222
Friadman A.	336
Franza, Productos (Zenén Menéndez)	345
Fair, The	344
Feder y Rips	291
"Frid-Zon", Confecciones	221
Fox, Max	289
Flor de Yateras	345
Feldman Jaime	346
Florida Store	286
Fisch, Abraham U.	191
— G —	
Gadles I.	188
Galdós Tomás, Dr.	330
Gevirtzman S.	191
Gilfarb Bros	318-319
Ganapolsky A.	350
Gimelshtein M.	46-c
Ginzburg Berman y Cía.	336
Glazer-Castiel Ida, Dra.	347
Goffman Rafael	336
Goldberg León	349
Guris Isaac	306
Gurvitz, Bufete	190
Gravi Laboratorios, S. A.	323
Gurian, E	335
Gran Hotel	338
Grabovietzky y Shub	340
— H —	
Heisler y Percal	231
Hershey, Aceite de Maní	67
Hernández, Alberto	154
Hamel, Gustavo	336
Hashomer Hatzair	274
— J —	
Iris, El	325
Joyería América	332
Joint Relief Committee	266

	Págs.
Joyería Windsor	332
Jurkevich y Kaplan	287
Jesed Shel Emes	267
Joint (Argentina)	279
— K —	
K-Listo Kilowatt	160
Katz y Cociuc	289
Kaplan A.	287
Kaufman Jacobo y Cía.	346
Kneses Israel	274
Keren Yayemeth	271
Kriger y Hno.	135
Kokiel, A.	64-c
Kronfeld Marcus	219
Kubiliun, N.	219
Klen Modas	329
Kier Jaime	288
Kamfer A.	342
Kaba, Hermanos	285
Krivoshey, Mario	317
Kantor, Tuchman y Cía.	340
— L —	
Lady Louise	213
Luxor	288
Larrea, Ramón y Cía.	31-c
Lipshitz y Rosenberg	232
Los Precios Fijos, S. A.	Portada
Lusky Israel	185
Levin L.	255
Laufer Israel	310
Levin Moisés	334
— M —	
Materva	165
Magat S. e Hijo	348
Mechaber y Loshinsky	255
Montero	192
Miguel Isaac, Hijo, S. A.	345
Metric	333
Mucasey Jacobo	288
Max Factor, Hollywood	49-c
Miloff, Emilio	323
Mushkat, Jacobo (Mueblería)	342
Mandel y Liberman	344
— N —	
Niezvadovitz A.	185
Nejman Moisés	305
Nieman Jaime	96
— O —	
Olenberg, León	48-c
Orbe, Optica (Isaac Yavitz)	215
Overseas Trading Co. (Schoenfeld)	147
Ortiz, Casa	24-c
Ortiz, Hermano y Cía.	308
Ort	270
— P —	
Proveedora Industrial, S. A.	11-c
Percal, J.	127
Praschnik Max y Hno.	128
Pennino, Mármoles	183
Polar, Cerveza	101
Praschnik, N.	288
Pincus Max	328
Pérez David	341
Placencia Z.	345
Padrón y Hno.	348
Parisién, La	324
Poblet Ramón	324
— R —	
Rodríguez y Vega	150
Rabinovich José	184
Rex Textile Co., Inc. N. Y.	69

Págs.

Regalo Comercial 329
Rozengwaig N. 327
Raichman y Braslavsky 346
Rogozin y Konsky 328
Rachman Isaac 332
Rot Gecel 333
Rosen y Tous 342

— S —

Shaftal y Terner 220
Smoliansky N. 253
Sortija, La 77
Sánchez Mola 10-c
Szlezinger Kive 159
Smoliarcik, G 346
Segal, Almacenes 287
Szved, Laszlo 221
Silber, Abraham 252
Singer, José 217
Schuchinsky Jaime 254
Samá Textile (Reznikovitz) 291
Stetsen Textile Mills, S. A. 102
Shwartz Max 166
Shlesinger, M. y Cía. 187
Schneider, Hnos. 341
Srebnik David 350
Saplicky, Rubin 287
Satran Simon 349
Singer Store 344
Shreter y Alvarez 331
Shlesinger Máximo 337

— T —

The Cuban All American Cables, Inc. 224
Topp, Casa 342
Toca, Colegio 48-c
The Central Agency, Ltd. 44-c
Terner Jaime 290

Págs.

Tintorería Berta 339
Trinidad y Hno. 121
The American Jewish Comm. 277
Tellus, Cía. Cubana 2-352

— U —

United Railways of Havana 32-c
El Universo y El Mundo, S. A. 281-284
Unión Zionista de Cuba 265
United Hebrew Congregation 269
United Shoe Machinery 286
United Fruit Co. 35-c

— V —

Vitkinas Joselis 214
Villar, Pica y Cía. 280
Vega Flores 183
Valdés, Prado y Hernández 62-c

— W —

Warburg, Edward M. M. (Mensaje) 276
Waitz E. 349
Wainstein A. Z. 348
Wainstein y Brinberg 344
Wacks, Mrs., (Inglaterra) 349
Wilder Armando 343
Wizo 271
Wodonos Kalman 218

— Y —

Yuken, Aron 251
Yumurí, Gomas 240
Yarmus y Winograd 288
Yarmus, León 338

— Z —

Zimmermann, Norman (Insurance Comp.) 230
Zilber, Casa 320-321
Zoll, Elías 287
Felicitaciones Part. 350-351

ALMANAQUE HEBREO

VIDA HABANERA

TOMO QUINTO

●

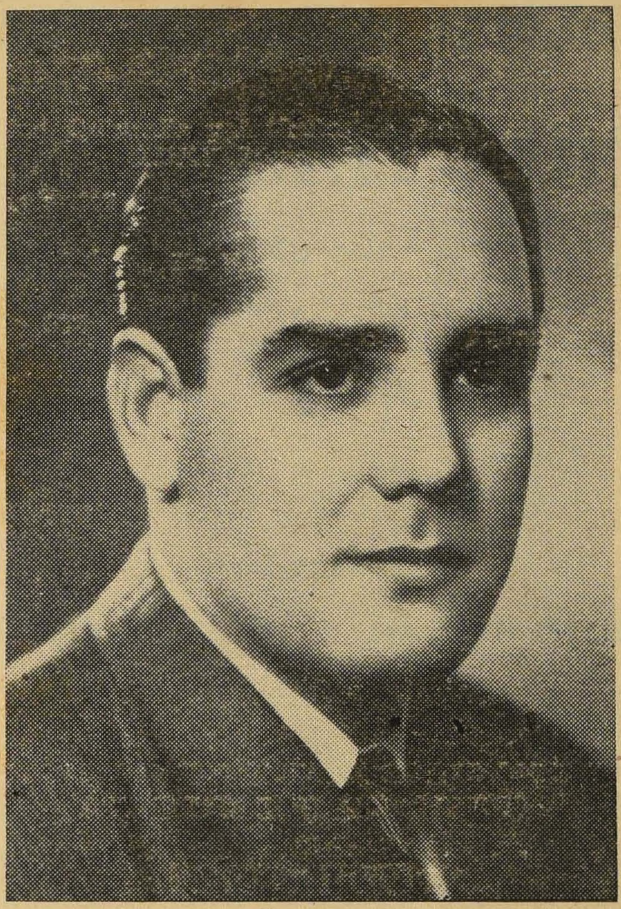
DIRECTORES:

S. M. KAPLAN Y A. J. DUBELMAN

●

EDITADO POR: EDITORIAL VIDA HABANERA, SOL 153 - HABANA

5708 SEPTIEMBRE 1947
HABANA - CUBA

Dr. NICOLAS CASTELLANOS

ALCALDE DE LA HABANA

Que nos honra enviando un saludo cordial y afectuoso a la Colonia Hebrea de Cuba en el Año Nuevo Hebreo 5708, por intermedio de este Almanaque "Vida Habanera".

EL ALCALDE
DE
LA HABANA
PARTICULAR

La Habana, Septiembre
2 de 1947.-

Sr. S.M. Kaplan,
"Vida Habanera",
Sol No. 153,
Ciudad.-

Distinguido amigo:-

Me complace referirme a su muy atenta carta de fecha quince de Agosto ppdo., en la que me pide que dirija una salutación a los hebreos de Cuba y del Mundo que luchan - por el reconocimiento de sus derechos nacionales y humanos.-

Con verdadera satisfacción - quiero expresar en estas líneas mi aprecio a la Colonia Hebrea de Cuba y a los hebreos en general que tanto han venido luchando por conseguir que se le reconozcan sus virtudes y se les permita vivir en paz dándole así oportunidad no en Cuba, donde ampliamente la tienen, sino en el Mundo de demostrar cuán capaces son los hebreos y cuán dignos de ayuda por parte - de la Democracia que, sin lugar a dudas, no admite discriminaciones de clase alguna.-

Un saludo pues a todos los hebreos de Cuba y del Mundo en el aniversario de su Año Nuevo 5708 y para usted el reconocimiento de su muy atento amigo y s.s.,

N. Castellanos

Nicolás Castellanos Rivero.

Facsímil del mensaje del ilustre Alcalde de la Habana, doctor Nicolás Castellanos, con motivo del Año Nuevo Hebreo 5708.

¡¡FELIZ ANO NUEVO!!

●

Ya resulta una tradición que nos enorgullece la de aparecer cada año, en la oportunidad del Año Nuevo hebreo, una edición más del Almanaque de "Vida Habanera". Esta quinta edición del Almanaque representa, a no dudarlo, un paso de avance en el camino que lleva recorrido al prensa hebrea de Cuba y un aporte muy valioso en los afanes de superación espiritual y literaria de nuestra comunidad.

El lector podrá apreciar al punto la riqueza y variedad del material literario, para el cual han contribuído los mejores escritores hebreos de Cuba, además de los colaboradores permanentes de "Vida Habanera" en el extranjero. Hemos querido ofrecer, y creemos haberlo logrado, un compendio interesante de las más variadas formas literarias: cuentos, poesías, artículos humorístimos, ensayos históricos, y, además, una serie de trabajos a través de los cuales se reflejan tanto los problemas hebreos locales como los relacionados con el hebraísmo universal.

Confesamos que nos sentimos altamente satisfechos de nuestra obra. En esta oportunidad queremos dejar constancia de nuestra gratitud para todos los que han cooperado en este empeño. Hacemos llegar, pues, estos sentimientos a los colaboradores de "Vida Habanera", al personal de nuestros talleres, a los trabajadores sociales de nuestra comunidad, a todas las instituciones hebreas, y, también, a los comerciantes e industriales que, dando prueba de un alto espíritu de cooperación social y cultural, nos han concedido sus anuncios, en la seguridad, por otra parte, de que este Almanaque llegará a todos los hogares hebreos de Cuba, a una parte importante de la población cubana, así como también a las comunidades hebreas del extranjero, altamente interesadas por nuestra labor cultural.

En esta ocasión, los hebreos del mundo celebramos con júbilo la llegada del Año Nuevo 5708. Renacen, con este motivo, sentimientos más elevados en relación al destino de los hombres. Renovamos nuestra fe y nuestras esperanzas. Al calor de estos sentimientos, expresamos nuestros más fervientes deseos por una humanidad más feliz y dichosa, por una Cuba en que se vean realizados los más caros ideales de los fundadores de la República, y por que se plasme en realidad hermosa la más entrañable aspiración de nuestro pueblo en su largo camino de siglos: el establecimiento en Palestina de un Estado hebreo, libre y feliz en el concierto de los pueblos democráticos del mundo.

¡Feliz Año Nuevo!

LA LEYENDA DE "KOL NIDRE"

●

Iom Kipur es el día más solemne y temido del año judío, el día del ayuno purificador, el Día del Perdón, en el que Dios inscribe a los hombres en el Libro de la Vida para el año que empieza. Con él culminan los diez días de penitencia, las **iomin naraim**, días de balance espiritual y de arrepentimiento, que comenzaron con el primer día de **Rosch Haschana.**

¡Cuánta ética, cuánta belleza moral hay en esta tradición judía! El pueblo de Israel no recibe el Año Nuevo con algazara, con bullicio, con alegres bailes ni con frenéticas expansiones de júbilo. No. Al iniciarse un nuevo año, el judío se reconcentra y hace un balance moral, abre su alma y se presenta voluntariamente para ser juzgado. Exhibe sus buenas y malas acciones ante el Juez Supremo, ante Dios, que las juzga con pena de vida o muerte. **"¿Ma nomar lefaneja oischev marom umá nesaper lefaneja schojén schejakim?"**, dice el judío en sus oraciones de **Iom Kipur**: "¿Qué podemos decirle, morador del cielo, y qué podemos contarte, habitante de las alturas?"... **"Atá iodea"** (Tú conoces). "Tú conoces todo lo encubierto y lo escondido, tú conoces los secretos del mundo y los misterios de todo lo creado, tú sabes lo que está en el fondo del corazón y del pensamiento del hombre; nada ignoras y nadie puede ocultarse de tí. Por eso, sea voluntad tuya, Dios nuestro y de nuestros padres, perdonar todos nuestros pecados,

anular todas nuestras faltas y absolvernos de todas nuestras culpas".

La religión judía considera que el hombre —hecho a imagen y semejanza de Dios— lleva dentro de sí una chispa de divinidad, y que sean cuales fueren sus pecados o flaquezas, puede redimirse mediante la oración y la penitencia. Y más aún: Para dirigirse al Altísimo el judío no necesita de la mediación de ningún sacerdote. El mismo es quien debe elevar sus plegarias, él mismo debe ayunar en **Iom Kipur**, él mismo debe enumerar, golpeándose el pecho, la larga lista de los pecados cometidos, "**beiodim ubeló iodim**" (a sabiendas o por ignorancia), y debe pedir absolución no para sí solo sino también para su prójimo, para **todos** los hombres: "**Al jet schejatanu lefaneja**" (por el pecado que **hemos** cometido ante tí),"**selaj lanu, mejal lanu, caper lanu**" (perdónanos, excúsanos absuélvenos).

Durante esos diez días de penitencia que transcurren entre **Rosch Haschaná** y **Iom Kipur** no se efectúan casamientos ni fiestas de ninguna clase. La austeridad rige la vida de los judíos durante esos días. ¿Qué es lo que sí debemos hacer durante esos diez días? Obras de caridad, reconciliarnos con nuestros enemigos, perdonar a los que nos hicieron daño. ¡Cuánta belleza moral!

Y en la víspera de **Iom Kipur**, antes de dirigirse a la sinagoga para recitar "**Kol Nidré**", los padres imparten la bendición a sus hijos, pidiendo a Dios que los haga "como Efraim y Menasché", que les conceda "vida larga y feliz" y que les dé un alma recta.

Y a la entrada de las sinagogas —de acuerdo a una hermosa costumbre que se trasmite de generación en generación— los judíos depositan en las "**kaharot**", o platos de colecta, donativos para diversas obras nacionales o de beneficencia, de solidaridad con los necesitados y de ayuda a los hermanos víctimas de la guerra. En esa forma hacen carne el espíritu del pre-

cepto hebreo que dice: "De tu prójimo no te desentiendas y protéjelo".

Esa noche ancianos y jóvenes de la grey judía colman los templos y las sinagogas para recitar —o, al menos, para escuchar— la doliente oración de **"Kol Nidré"**, cuya melodía —como dijera David Frischman, el eminente escritor hebreo— "lleva consigo todo el reprimido dolor de todo un pueblo desventurado". "Todo un mundo —dice Frischman— ha sentido la melancólica dulzura de esa melodía, y aunque hayas perdido tu Dios todavía allá, en tu lejana juventud, vienes aún en este maravilloso anochecer del día más sagrado del año, y te deslizas furtivamente dentro de la Casa de Dios, cual un extraño y permaneces de pie escuchando"...

Y, en efecto, para escuchar **"Kol Nidré"**, la primera oración del ritual de **Iom Kipur**, acuden a los templos y sinagogas hasta los menos religiosos de entre los judíos.

¿Qué es **"Kol Nidré"** y cuál es su origen? Nadie sabe a ciencia cierta en qué época, en qué país y bajo qué circunstancias fué creada esa oración. Las primeras palabras con que ella comienza, las palabras **"kol nidré"**, significan en hebreo: "todos los votos", "todas las promesas", y la oración parece haber tenido por objeto —en épocas de persecución religiosa— relevar de sus votos a los que a viva fuerza habían sido obligados a abjurar de su religión.

Pero no es la oración en sí, no son sus palabras las que han hecho de **"Kol Nidré"** la más popular de las plegarias de **Iom Kipur**, sino su música, tan doliente, tan emotiva, que tan fuerte sortilegio ejerce sobre nuestras almas. Respecto al nacimiento de esa melodía se han creado numerosas leyendas, a cual más hermosa. La más popular de todas es ésta:

En tiempos de Fernando e Isabel pertenecía a la corte de España el judío Manuel de Texeiro. Grande

era el afecto que la real pareja había cobrado al cortesano judío, y cuando en 1492 dieron el edicto de expulsión de los judíos de España, los reyes obligaron a Manuel de Texeiro a permanecer a su lado. Don Manuel continuó, sin embargo, fiel a la fe de sus mayores. No eran muchas las prácticas religiosas que él y los demás "marranos" podían observar en secreto, pero **Iom Kipur** era devotamente observado por todos, aun poniendo en juego su vida. En una escondida gruta, lejos de toda mirada humana, se reunían los "marranos' para elevar sus plegarias a Jehová. Pero he aquí que un aciago **Iom Kipur** los agentes de la Inquisición dieron con el rastro de los perjuros, y todos fueron condenados a morir en la hoguera. Sólo a Manuel de Texeiro, por pedido especial del monarca, le fué perdonada la vida, pero con una condición: que abominara públicamente de su "horrendo pecado". Don Manuel se negó rotundamente a aceptar la gracia. Quería seguir la suerte de sus hermanos y morir con ellos "**al kidusch haschem**" (santificando el Nombre Divino). Más el rey, que lo estimaba de veras, lo visitó personalmente en la prisión, y tanto le rogó, tanto le imploró, que don Manuel, con el alma desgarrada, terminó por acceder.

Y llegó el día del gran auto de fe. Uno tras otro expiraron los condenados santificando el nombre de Dios. Y ahora le tocaba el turno a don Manuel. Acercósele el Gran Inquisidor e invitólo a expresar público arrepentimiento por el pecado cometido, tal como lo prometiera al rey. La plaza estaba repleta de populacho, de nobles, de altos miembros de la corte. Don Manuel ascendió las gradas que conducían hasta la ardiente pira. Todas las miradas se dirigieron hacia la erguida figura del judío, a cuyas espaldas danzaban las lenguas de fuego como un clamor sin palabras. Todos los rumores, toda la algarabía, callaron de golpe. Y en medio del silencio se alzó poderosa la voz de don Manuel de Texeiro: "Desde hace 3,000 años el pueblo de Israel le ha guardado fidelidad a la Tora, a la Ley

de Moisés, que le fué dada en el monte Sinaí en medio de una columna de fuego. Y si la hemos recibido de los brazos del fuego, debemos también volver con ella al regazo del fuego".

Y así diciendo se arrojó a la ardiente pira y entregó su alma pronunciando el **"¡Schemá, Israel!"** (¡Oye, Israel!).

Un inspirado compositor cristiano, que se encontraba entre los millares de espectadores, regresó a su casa con el alma profundamente sacudida por el macabro espectáculo que acababa de presenciar, y, en un rapto de inspiración, narró en compases inmortales el martirologio de los marranos.

Así, cuenta la leyenda, nació esa profunda, tocante, melancólica, estremecedora, elocuente melodía, la más hermosa y la de mayor valor musical de todo el ritual judío.

Cortesía de

SANCHEZ MOLA

SAN RAFAEL Y AMISTAD

PROVEEDORA INDUSTRIAL, S. A.

AGUIAR 411, HABANA

Materiales de garantía para la Industria Textilera de Cuba

AGENTES EXCLUSIVOS DE:

Aberfoyle Manufacturing Co.	Hilazas de algodón mercerizado.
Rowan Cotton Mills Company ..	Hilazas de algodón peinado.
Barnhardt Brothers	Hilazas para adorno.
Scott & Williams, Inc.	Máquinas de tejer.
H. Brinton Company	Máquinas de tejer.
The Torrington Company	Agujas de tejer.
Sandoz Chemical Works, Inc. ..	Anilinas.
Calgon, Inc.	Estabilizador de agua.
Laurel Soap Manufacturing Co. .	Jabón y aceites industriales.
Firestone Interamerican Co.	Productos industriales.
E. F. Houghton & Co.	Productos químicos para las industrias.

Teléfono M-8077

ACEITE

OLIVEITE

באגריסן אויפריכטיק די
אידישע קאלאניע אין קובא
און ווינטשט אלעמען א יאר
פון גליק און פראספעריטעט!

Henry Weiner

Gerente de Artistas Unidos en Cuba

saluda sinceramente a la Colonia Hebrea de Cuba, con motivo del Año Nuevo,

y al mismo tiempo aprovecha la oportunidad de anunciar los próximos estrenos de los Artistas Unidos en Cuba:

CESAR Y CLEOPATRA

Basada en la obra teatral del insigne escritor Bernard Shaw e interpretada por VIVIEN LEIGH (Cleopatra) y CLAUDE RAINS (César) en magnífico Tecnicolor y cuyo costo de SIETE MILLONES DE DOLARES hacen de este film el más grandioso y espectacualr de la historia cinematográfica.

MUERTE EN EL CORAZON

Según el libro de Ernest Hemingway (''The Macomber Affair''), drama de interés en grado sumo, el cual está interpretado por Gregory Peck, Joan Bennett y Robert Preston.

FLOR DE INSIDIA

Para saber la magnitud de esta película, sólo hay que recordar la última novela de William Ben Ames, ''Que el Cielo la Juzgue'', y llegamos a la conclusión de que nos encontramos con el más formidable drama llevado al lienzo de plata. Sus intérpretes principales hacen todavía resaltar más la labor del libro, ya que fueron encomendados a Hedy Lammar, Louis Hayward y George Sanders.

MONSIEUR VERDOUX

Original melodrama de CHARLES CHAPLIN, inspirado en la heterogénea vida del célebre LANDRU, quien acabó sus días en la guillotina.

Cuando una película lleve el Sello de UNITED ARTISS, seguro verá una regia super-producción.

EL CASO JUDIO ANTE LA ONU

POR LA
Dra. OFELIA DOMINGUEZ
Secretaria del Comité Cubano Pro-Palestina.

La primera guerra mundial viene a estimular el movimiento sionista, observado con interés por algunos estadistas; ya se había hecho el ofrecimiento de Uganda en el Africa Ecuatorial, rechazado por los judíos. Triunfa el Sionismo, al obtenerse la Declaración Balfour, el 2 de noviembre de 1917.

En la Declaración Balfour, el Gobierno Británico estuvo animado de consideraciones idealistas y materialistas; al empeño de ayudar a los judíos a obtener sus aspiraciones nacionales y poner en práctica la **autodeterminación** como derecho proclamado por las potencias aliadas, los ingleses no perdieron de vista el efecto que tal delaración produciría en los judíos de los demás países, especialmente de América, cuyas simpatías en un momento tan crítico, como el de la primera guerra mundial, era de considerable valor. En realidad, la Declaración Balfour fué acogida con jubiloso entusiasmo por los judíos de todas partes del mundo.

A más de investir a los judíos de los derechos políticos específicos, el Gobierno inglés realizó una intensa propaganda a través de un Departamento Judío del Ministerio de Información. Pero hay más, la Declaración Balfour no fué formulada hasta

obtener la aprobación de los Gobiernos de Francia e Italia. Como en aquellos momentos los Estados Unidos no estaban en guerra con Turquía, el Gobierno americano no pudo apoyar oficialmente la Declaración; pero es bien conocida la eficaz intervención del Presidente Wilson en la formulación de la misma. Ya Teodoro Roosevelt, años antes, había exteriorizado sus simpatías sobre el retorno al viejo solar histórico.

Los líderes sionistas presentaron su petición a la Conferencia de la Paz, y el 10 de agosto de 1922 el Mandato sobre Palestina fué puesto en vigor por medio de la Orden del Concejo de Palestina. En ese documento se estipula la obligación de poner en práctica la Declaración Balfour y se prevé la creación de la Agencia Judía, como organismo rector y de cooperación, quedando ésta oficialmente constituída en agosto de 1929.

El Mandato fué firmado en la Conferencia de San Remo por 52 países, y en él quedó perfectamente aclarado que Palestina no era una Colonia británica. De los debates en el Parlamento inglés, de las conferencias con Wilson, de las entrevistas con el emir Feisal, se ve que la idea fué establecer un hogar nacional para los judíos, dando una oportunidad para organizar de nuevo la cultura hebrea, con vista, todo, a crear el Estado Judíos Independiente. El hecho de estar obligado a favorecer la inmigración y a dar facilidades para el desenvolvimiento industrial y agrario en Palestina, fué suficiente para que los pueblos aliados firmaran el Mandato.

La Gran Bretaña adquiere, con el Mandato, la obligación de propiciar y favorecer la inmigración judía a Palestina. Pero el generoso propósito de Balfour y de las otras altas figuras de la política internacional, se ha visto torpedeado con falsas interpretaciones del contenido del Mandato y medidas contrarias al espíritu del mismo, desde 1938.

El 21 de julio de 1922, en nota oficial, el Gobierno británico dice que es necesario promover la inmigración judía y la colonización compacta a Palestina, con el propósito de llegar al establecimiento del Hogar Nacional. El 25, el Subsecretario de las Colonias hace declaraciones similares. El 13 de febrero de 1931, Ramsay Mac Donald, Primer Ministro del Imperio, en carta diri-

gida a Weizman, Presidente de la Agencia Judía, habla de la obligación en que está Inglaterra en propiciar la inmigración judía, considerando el Mandato como un compromiso solemne. La Comisión Real de Lord Peel dice en su memorable informe de 1937: "Sin duda alguna, el objetivo primordial del Mandato es **propiciar el establecimiento del Hogar Nacional.**"

Existía, pues, el propósito de cumplir el solemne compromiso adquirido con los judíos ante el más alto Tribunal Internacional del momento: la **Liga de las Naciones.** ¿Por qué, pues, las cosas cambian? Apenas las tropas inglesas conquistan con las legiones judías la Palestina y se establece allí un Gobierno del Mandato, la administración británica comenzó a desarrollar una política de dilaciones, de falsas interpretaciones, de líneas sinuosas. Se confrontaron situaciones difíciles, donde las pequeñas injusticias y las grandes se producían a diario bajo los pretextos más increíbles. Se inicia a poco la restricción sobre la inmigración judía.

La historia aclarará definitivamente el contenido de esas actitudes, pero a la fecha y, apoyándonos en los hechos, es obvio que los funcionarios del Colonial Office y sus amigos, sabotean deliberadamente la Declaración Balfour y el Mandato, porque ven en esos documentos un peligroso obstáculo que intercepta el camino del Imperio en uno de los puntos más estratégicos de su trayectoria.

Van Passen, en el magnífico libro "El Aliado Olvidado", dice: "**Los funcionarios de la administración palestinense se convirtieron en verdaderos imperialistas,** pues su oposición a la circunstancial erección del Estado Judío libre e independiente, fué predicada en base de aprehensiones... de que traería aparejada, como si fuese una pequeña llama acercada a una enorme pila de madera, el incendio de toda la estructura del edificio colonial, dando así por finalizado un episodio imperialista de usurpación y explotación. En su política, los funcionarios británicos eran leales al Imperio."

A nuestro modesto entender, también los nobles propósitos iniciales se han visto desplazados en favor de la política imperialista. No era lo mismo contar con una zona de influencia gobernada por los complacientes príncipes y reyes árabes, verdaderos seño-

res feudales, que por un pueblo progresista, que avanza y se sitúa con personalidad propia, a la vanguardia de la civilización y el progreso.

Cualquiera que sea la razón que ha impulsado a la Gran Bretaña a desconocer sus deberes como depositaria del Mandato, eso había que presentarlo a la opinión pública con un exterior que disimulara su verdadera entraña. Pero la fina y sutil diplomacia inglesa, hay que confesarlo, ha fracasado en sus intentos.

Tras esas fricciones y contradicciones que hemos señalado, el asunto de Palestina se revierte en el documento oficial más repugnante y repudiado por propios y extraños: el Libro Blanco que aparece en 1939, en que se consuma, al fin, la agresión al Mandato y a la Declaración Balfour y se consigna la más injusta y arbitraria discriminación. En ese libro se decreta el cese total de la inmigración judía a Palestina y la interdicción de los judíos de comprar tierras en el noventa por ciento de la superficie de Palestina.

Ya Lloyd George había salido al encuentro de una de esas intentonas defendiendo vigorosamente la esencia de la Declaración Balfour y del Mandato. Son sus palabras: "**La idea de restringir artificialmente la inmigración judía a fin de asegurar una permanente minoría de hebreos, jamás pasó por la mente de ninguna de las personas que forjaron esta política. Lo habríamos considerado una injusticia, un fraude hacia el pueblo a quien recurríamos.**"

Contra el Libro Blanco se movilizó la opinión de los hombres más responsables del Gobierno británico. Churchill llegó a calificarlo de "**vergonzoso documento fraudulento**". En aquella oportunidad se pronuncia también contra el Libro Blanco el Partido Laborista Inglés. El Sr. Noel Baker, presidente hoy del Partido y Ministro del actual Gobierno, dice en la Cámara de los Comunes en 1939: "**Si la política del Secretario de Estado es adoptada, la inmigración ilegal de aquella gente maltratada en Alemania aumentará enormemente. Y el único medio para impedir su entrada será ordenar a nuestros soldados que los ataquen a balazos**"; y haciendo un llamado a la responsabilidad del Ministro, preguntaba: "**¿Cree el Sr. Ministro que podrá impartir tales órdenes?...**"

Morrison, Vice-Primer Ministro en el actual Gobierno, se opone enérgicamente a la aprobación del Libro Blanco y señala el momento trágico en que se produce, calificando el proyecto de "**cínico quebranto de compromisos con el pueblo judío y con el mundo todo**". Dalton, miembro actual del Gobierno, en diciembre de 1944, expone: "**Es moralmente injusto y políticamente insostenible restringir la entrada en Palestina para los judíos que quieran dirigirse allí.**"

En aquellos momentos en que el apaciguamiento había escrito la dramática página de Munich, esa determinación unilateral que violaba un compromiso solemne y quebrantaba un mandato internacional, se quiso hacer aparecer, ante la conciencia desconcertada del pueblo judío, como una medida de emergencia; un nuevo apaciguamiento, es decir, otro Munich.

El Gobierno británico publica el Libro Blanco en Mayo de 1939 y es puesto en vigor por el Parlamento en febrero de 1940. Termina la guerra y aun permanecen cerradas las puertas de Palestina, provocando ello la situación de violencia que reina en la Tierra Santa, donde los soldados, los del gobierno laborista y no del gobierno conservador que promulgara el libro, se atreven a balacear y hasta llevar al pelotón de fusilamiento a los heroicos muchachos que defienden bravíamente la independencia de Palestina y la libre inmigración a la tierra de sus mayores, trasladando a la tristemente célebre isla de Chipre o a tierras alemanas, a los miles de refugiados que a diario desafían la arbitrariedad del Gobierno de Palestina.

Muy pronto, en plena guerra, se hicieron sentir los efectos del desventurado Libro Blanco. Conocemos el trágico destino de una gran cantidad de barcos fantasmas que, con su doliente carga humana, se hundieron a las puertas mismas de Palestina, en agua del Mediterráneo, en el Mar Negro, en el Mármora, después de un desesperado bregar de puerto en puerto. Muchos se lanzaron a las aguas del Atlántico. La libre y democrática América era el espejismo turbador de aquellas gentes aterradas, pero al llegar a playas americanas tropezaban con las caprichosas leyes de inmigración de muchos pueblos que los hacían regresar. Lo menos malo que podía suceder a los miles de hombres, mujeres y niños que aterrados se lanzaron a la aventura, en barcos destartalados

e inservibles, era liquidar en el fondo del mar sus sufrimientos Y esto ocurría fuera de la órbita del nazismo. Esto lo provocaba la campeona de la DEMOCRACIA MUNDIAL.

LA PALESTINA DE HOY

Palestina vive hoy el momento más dramático y gallardo de su historia. La persistencia de ese nefasto documento ha puesto en pie de lucha al heroico pueblo que, en un cuarto de siglo, como decía el Dr. Gutiérrez, **ha dejado de ser una promesa para convertirse en realidad.**

Oigamos, para tener una idea aproximada de lo que es la realización palestinense, al profesor Walter Clay Lowdermilk, experto norteamericano en materia de colonización, recuperación de tierra, riego, etc., en su famoso libro "Palestina, tierra de Promisión: "**La Palestina** —dice— **que vemos hoy, no es la que habíamos conocido en 1919 ó 1922. El país ha sido tranformado. Los judíos han secado los pantanos, replantado sus colinas, construído ciudades, introducido industrias, cultivado amplias extensiones de naranjales; han utilizado las aguas del río Jordán para la electrificación del país y han explotado las enormes riquezas del Mar Muerto... La nueva Palestina es casi tan distinta de la antigua, como lo es la California del Sud de hoy, en comparación con la provincia, así como la encontramos hace ciento cincuenta años. El afán del pueblo judío por crear su Hogar Nacional en Palestina es el fenómeno más extraordinario y fascinador de nuestros tiempos. La colonización agrícola hebrea en Palestina implica la devoción más notable a la tierra, y la reclamación más exitosa que haya visto en país alguno del viejo mundo. Las colonias judías en Palestina, han sido el bálsamo refrescante para un amante del suelo como yo, después de muchos meess de viaje a través de antiguos países, que revelaban siglos de abandono y de explotación abusiva de la tierra.**"

Entre las muchas opiniones de expertos y hombres de Estado, daremos a conocer la del experto británico Sir John Simpson, que dice: "**Gracias al esfuerzo sobrehumano del pueblo judío, empeñado en reconstruir a toda costa su antiguo Estado, para que los judíos que lo necesiten puedan vivir allá libres de persecuciones y humillaciones, Palestina se ha transformado, en me-**

nos de 30 años, en un país agrícola de primer orden, con una producción que sirve de modelo a países mucho más grandes y ricos; la industria palestinense, inexistente antes de la llegada de los judíos, es hoy factor de extraordinaria importancia en el Oriente Medio, teniendo capacidad de crecimiento y de adaptación asombrosas, como se ha comprobado desde el cese de la segunda guerra mundial. El problema de la Palestina hebrea no ha sido nunca, como absorber nuevos inmigrante, sino que se abran las puertas del país a la libre inmigración judía; "el resto lo haremos nosotros", según reza la demanda fundamental de la Agencia Judía."

Palestina mide **veintisiete mil kilómetros cuadrados,** tanto como la cuarta parte de Cuba. Y en esa pequeña extensión de terreno se produce la más extraordinaria colonización agrícola de los tiempos modernos. Palmo a palmo se estudia y analiza lt tierra. El doctor Gustavo Gutiérrez, que visitó recientemente esa región, dice en el informe que rinde a su regreso: "**Es notable y de gran enseñanza para nosotros, que el promedio de la extensión territorial de las colonias judías en Palestina guarden una proporción de un acre por persona o, mejor dicho, de cinco acres por familia** (1 acre es igual a 40 área y 47 centiáreas). **En Palestina la tierra se mide por dunams, y cuatro dunams vienen constituyendo un acre. El Dr. Weizman** —informa el Dr. Gutiérrez— **decía con rubor elegante que él era latifundista, porque entre laboratorios, su casa y las tierras sue cultiva, tenía 17 acres, o sea media caballería** (una caballería cubana es igual a 33 y medio acres o 134.300 m²).

Al lado de esa prodigiosa actividad agraria, se nos presenta la Universidad hebrea inaugurada en 1925, como uno de los más importantes centros culturales del Mediano Oriente. La fervorosa devoción judía por su tradición, ha levantado la Universidad en el Monte Scopus. Desde ese mismo lugar el emperador Tito contempló, hace casi dos mil años, el incendio de Jerusalem y la destrucción del Templo.

Pero no es sólo en ese dramático esfuerzo científico que se puede aquilatar el ambiente cultural de Palestina. El arte y la escenografía tienen allí su más alta representación. En los pueblos y hasta en las más humildes aldeas, existen teatros al aire

libre con artistas del pueblo. El viejo pueblo se remoza al renovar la estética y el ritmo, como en los días bíblicos.

La ciencia, el arte, la agricultura, la industria, todo avanza en Eretz Israel, aun en medio del dolor y la angustia de la lucha que allí se sostiene. Donde la naturaleza parecía muerta, hosca, hostil, va despertando a la fertilidad. Hasta en las candentes arenas del desierto hay vida nueva. Manos ávidas reconstruyen entre rocas, pantanos y tierras erosionadas, en el histórico suelo, el nuevo hogar.

Y es natural que los príncipes árabes, los señores feudales del mundo árabe, sientan inquietud ante sus laboriosos vecinos. El trabajador árabe ha recibido por primera vez salarios decorosos; ha conocido un standard de vida humana, sin miserias, sin inquietudes. Ha podido aquilatar la diferencia entre los modernos colonos de Palestina y la explotación a que es sometida la masa trabajadora en sus países. Se ha asomado a un mundo distinto. Puede que también preocupe esto al Colonial Office.

La violenta agresión a un derecho garantizado, estatuído de modo expreso, ha despertado la rebeldía palestinense, ha suscitado la atención mundial y la indignada protesta de los hombres más prestigiosos de la Gran Bretaña, que ven en la persistencia del Libro Blanco y en las medidas dilatorias del Gobierno, una actitud poco honesta que yo no pueden vestir con nuevas expresiones.

El judío de Palestina, luchando por su independencia, ha recuperado su plena dignidad humana. El gran pueblo se incorpora para exigir lo que de derecho le corresponde. En esa pelea desigual que estamos contemplando, está en juego el futuro de la paz. El mundo democrático sabe que la amenaza que hoy se levanta contra esa diminuta faja de tierra, afecta a las bases del mundo de mayor justicia; al mundo mejor, que se prometiera a través de las conferencias internacionales de los grandes líderes.

Del tremedal de intrigas y de conflictos que es aquella región esencialmente estratégica, con demasiados intereses en escena, se destaca como única, la alternativa de la coordinación. La esta-

bilidad política y la seguridad en el Mediano Oriente serán posibles si los grandes poderes que tienen intereses en esa región se ponen de acuerdo.

Una política internacional coordinada, a base del establecimiento de positivas instituciones democráticas, tiene que asegurar allí "la sustancia y no la sombra de la libertad". El único país que pudo formar un ejército y ofrecerlo a las fuerzas aliadas; el único país del Mediano Oriente que, por su potencial industrial y agrario, pudo poner a disposición de los ejércitos británicos más de **siete mil fábricas** grandes y pequeñas fué la Palestina judía. Los gobernantes de los otros países, aun cuando no sintieran simpatías por el Eje, reconociendo la realidad en que se desenvolvían, no pudieron hacer nada. Sin desarrollo económico, sin brazos para el trabajo, en medio de tierras fértiles; con una población desnutrida, analfabeta, existiendo un abismo entre la pequeña clase de ricos terratenientes y la abrumadora mayoría de la población, la independencia árabe resulta ilusoria ante las realidades actuales.

No, no hay en realidad conflicto árabe-judío. Hay pugna de intereses, rivalidades de fuerzas imperialistas. Y lo doloroso es que con esto se imitan las maniobras de Hitler y Mussolini en esa misma región, donde, más que azuzar el apasionamiento del mundo árabe, hay que prestarle ayuda, alistando la cooperación técnica y científica en la reconstrucción de sus países. Levantar el ejemplo admirable de Palestina que tanto bien ha llevado a los árabes de su región y de los pueblos cercanos.

Pero no queremos extendernos en el análisis de las causas que determinan la actitud del Gobierno inglés, censurada por una mayoría ostensible y de ese pueblo. Ahora esperamos que el más alto Tribunal Internacional acuerde de inmediato que el Gobierno británico cumpla con los términos del Mandato en tanto no se modifique la situación política de Palestina.

Cumplir el Mandato significa la anulación del Libro Blanco, favorecer y propiciar la inmigración a Palestina, autorizar la compra de tierra a los judíos, y el establecimiento del Hogar Nacional judío en Palestina... Derogar el Libro Blanco tan nefasto al pueblo hebreo como "Mi Lucha" de Hitler", es poner

fin a la crueldad democrática de mantener, al cabo de dos años de haberse terminado la guerra, en campos de concentración al remanente de la matanza; al millón y medio de judíos que aún permanecen en Europa, donde quedaron muertos SEIS MILLONES; al millón y medio de judíos que busca desesperaadmente la salida del infierno donde se le fuerza a permanecer. Poner fin a la vergüenza de Chipre.

El cable de estos días nos ha ido trayendo noticias de los trabajos de la Comisión Especial designada por la O. N. U. para estudiar sobre el terreno el caso de Palestina. Conocemos de las dificultades, provocadas por el Gobierno palestinense, que le han salido al paso a la Comisión; de sentencias de muertes dictadas y ejecutadas durante la permanencia de la Comisión en ese lugar; boycott a sus investigaciones... Sabemos hasta de la coacción directa que se ejercitó sobre los Comisionados para impedir su libre desenvolvimiento... ¡Se trata de la décimo novena Comisión enviada a Palestina para estudiar la reclamación judía! El mundo todo ha esperado con ansiedad el pronunciamiento de ese grupo de hombres pertenecientes a once países democráticos y ha conocido con profunda sorpresa su original recomendación.

Palestina tiene encima la amenaza de una nueva reducción de sus fronteras. Ya le fué cercenada una enorme porción en las componendas anglo-árabes. Con razón la Agencia judía levanta su indignada protesta ante la nueva amenaza y pide a los pueblos de las Naciones Unidas que se unan a ella para rechazar esa torpe complicidad imperialista que intenta frustrar una entrañable esperanza de justicia: **El establecimiento del Estado Judío libre e independiente en Palestina.** Con ello la O. N. U. cumplirá los postulados de la Carta de las Naciones Unidas, haciendo renacer la fe en los pueblos que asisten bajo el signo de una dramática interrogación, a los preliminares de la Asamblea General donde va a decidirse el futuro del Viejo Pueblo, cuya suerte preocupa a los pueblos sinceramente democráticos del mundo.

צום נייעם יאָר באַגריסן מיר אַלע אונזערע קליענטן,
פריינט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע.
זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען פרייד פאַר
אַלע אידן אויף דער וועלט!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

Competidora Gaditana

EL CIGARRO INIGUALABLE

felicita calurosamente a sus numerosos clientes hebreos en particular y a la Colonia Hebrea de Cuba en general con motivo del Año Nuevo 5708.

אין „קאסא אָרטיז" באקומט איר אלע סאָרטן מעבל
פון בעסטן קוואַליטעט און צו די ביליקסטע פרייזן!

קָאַסאַ אָרטיז באָרגט אויס שטולן אויף אונטערנעמונגען!

פאר אידישע אינסטיטוציעס ספעציעלע הנחהופרייזן!

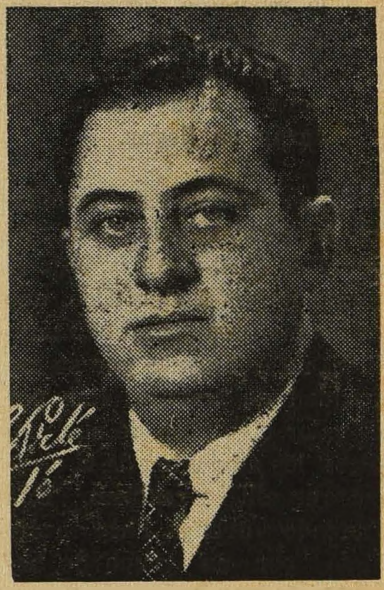

צום נייעם יאָר 5708 באגריסן מיר אלע אונזערע
קליענטן און דעם גאַנצן אידישן ישוב אין קובאַ!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

POR UN HOSPITAL HEBREO EN LA HABANA

Por el Dr. Moisés Mitrani

El Dr. Moisés Mitrani, es un conocido líder de la opinión hebrea y primer médico hebreo graduado en Cuba. Entre sus múltiples actividades sociales, como Médico del Comité Antituberculoso Hebreo y del Bikur Holim, estuvo en contacto muchos años con las necesidades sanitarias de la colectividad hebrea especialmente de sus sectores pobres. Y la experiencia adquirida en los Hospitales de la Habana, donde lleva 20 años, y sus estudios, que le han hecho adquirir una posición destacada en la clase médica de Cuba, lo respaldan para presentar este artículo especial para el Almanaque Vida Habanera.

Red.

He tenido el honor de representar al Municipio de la Habana, y al Hospital de Emergencias en que trabajo desde hace 13 años, en recientes congresos médicos efectuados en los Estados Unidos; y con dicho motivo hube de realizar expresamente mi último viaje en los meses de Julio y Agosto actuales, aprovechando la oportunidad, para realizar estudios especiales en diferentes hospitales de New-York, especialmente en el Mount Sinai, y el Medical Center.

He considerado de especial interés, hacer una breve información, para "Vida Habanera", de dos aspectos de este viaje:

1.—Una de un magnífico hospital hebreo, el Mount Sanai, situado en la Quinta Avenida y la calle 100.

2.—Diversos progresos de la medicina, últimas conquistas, algunas de las cuales, ya las tenemos en Cuba, y otras que no tardarán en llegar.

Como decimos este formidable hospital, es uno de los mejores de New-York, y bajo el punto de vista científico, uno de los mejores del mundo también, no solamente por su capacidad de trabajo, sino por el valor científico de sus médicos, los adelantos de la ciencia que allí se realizan. Fué fundado apenas hace medio siglo, por un grupo de hebreos, cuyos nombres están en las tarjas de mármol a la entrada, y con sus donativos se compró el terreno y se hizo el primer edificio. Al principio todos sus médicos y enfermos eran hebreos, puesto que estaba en barrio casi completamente habitado por hebreos, pero éstos, a medida que se han ido expansionando en su número y en sus negocios fueron distribuyéndose por los dos grandes barrios newyorkinos (Brooklyn y el Bronx), y entonces lo mismo que la clientela se fué diversificando asistiéndose lo mismo hebreos que cristianos, filipinos, personas de color, e igualmente el personal médico, administrativo y auxiliares (enfermeras, sirvientas, etc.). Es uno de los pocos hospitales, que aunque sostenido en su inmensa mayoría por contribuyentes hebreos, no hay distinción de razas ni colores o religiones, tanto entre el personal facultativo como en los pacientes.

Grandes filántropos han hecho donaciones "in memoriam", que constituyen capitales que bien administrados, rinden intereses que sirven para el sostenimiento del Hospital. Repito que la casi totalidad son hebreos los donantes, bien porque se han curado, bien porque han tenido grandes utilidades y han querido revertir al bien común parte de sus ganancias; o bien sosteniendo pabellones, salas o camas (según su posición económica) en memoria de seres queridos para que sean recordados con el bien que hacen a la humanidad doliente.

Este formidable hospital, uno de la gran cadena de grandes hospitales hebreo-americanos, tiene su Junta de Patronos que es la que lo administra. Por supuesto que tiene diversos edificios, en lo más céntrico de New-York (frente al Central Park), destinados a las diversas especialidades de la Medicina, en todas las cuales tiene verdaderas lumbreras. Tiene tres tipos de enfermos: los particulares, que lo pagan todo, según tarifas adecuadas, según su capacidad económica; los medianos, que pagan tarifas moderadas, y los pobres que disponen de todos los servicios, sin tener que abonar nada.

Hablar de los adelantos de este hospital, tanto en la parte científica como en la de organización, corresponde más a una revista médica; y ya estamos preparando un trabajo, para exponer los progresos científicos que he tenido oportunidad de observar, para ser presentado a la clase médica. Nuestro interés, aquí, es la de informar, que lo mismo que en New-York, cuando no tenían ni la enorme población total ni hebrea actual, se hicieron esfuerzos y se organizaron pequeñas unidades médicas hebreas, que ahora son formidables organizaciones científicas, potentes y lujosas; aquí en Cuba, es la oportunidad de crear o empezar a crear, estas modestas clínicas hebreas, que después sabe Dios a donde puedan llegar. En nuestro país, tenemos una población hebrea numerosa, con grandes núcleos en magníficas posiciones económicas, que pueden realizar algunos gestos generosos, sin lastimarse profundamente sus economías. Tenemos también un buen grupo de médicos hebreos, algunos muy capacitados en sus ramas de la medicina y otros, pinos nuevos, pero que prometen; y que podemos brindar una parte de nuestros esfuerzos y nuestras ideas, porque se levante un Hospital Hebreo en la Habana; y si todos ponen de su voluntad, unos con el dinero, otros con el trabajo, esta idea que no es nueva, pero que ahora la remozamos un poco, puede convertirse en hermosa realidad. Tienen la palabra ahora, nuestros dirigentes sociales, todos los hombres de alguna posición económica, y nuestros compañeros y amigos médicos, de origen hebreo.

El otro capítulo, que deseamos tratar, a título de divulgación médica, para el públi-

co profano, es de los últimos y grandes progresos de la medicina, muchos de los cuales repetimos, ya los practicamos en Cuba, y otros no tardarán en llegar. Es de justicia reconocer, y no lo digo a título de médico cubano, que la medicina, en nuestro país, está tan adelantada como en el que más. Solamente y desde luego, por los grandes capitales que disponen, sus magníficas organizaciones y disciplinas tipo americanos, les permiten dedicar grandes sumas de dinero y de hombres a investigar en una idea, por un tiempo indefinido, y claro está que los grandes descubrimientos tienen que producirse allá. Estando nosotros en el Medical Center, vimos, como un hombre agradecido a haber obtenido su curación, donó la cantidad de Cien mil pesos, para investigar solamente en una clase de tratamiento (Aerosol), durante un año. Es fácil comprender, que con esa suma, honestamente administrada y confiada a un hombre de capacidad, puede poner personas y adquirir materiales suficientes, para realizar un gran avance científico en beneficio de la humanidad.

Ese formidable hospital (en realidad, conjunto de hospitales, ya que son varios que están unidos bajo el nombre de Medical Center) situado en la calle 186 y Broadway, solamente para Laboratorios tiene un edificio con 28 pisos; en muchos de los cuales, no se trabaja más que para descubrimientos, es decir no se trabaja para hacer análisis corrientes, sino para estudiar ideas, aplicarlas, ver los resultados y entonces pasar a ser uso de la medicina.

El descubrimiento de la energía atómico, tiene y la tendrá mucho más aun, una gran importancia en la medicina. Ya hay algunos derivados de la desintegración atómica, que tiene una Oficina Central que la distribuye a los centros científicos responsables, para aplicarlas a algunas enfermedades de las consideradas hasta ahora incurables. Repetimos que en este artículo de información popular, no es el sitio apropósito para dar mayores explicaciones, nombres, etc.; y el que esté interesado, en el Journal of American Medical Association, puede encontrar artículos interesantísimos referentes a la materia.

En nuestros estudios hemos podido ver cosas nuevas por

supuesto, aparatos nuevos, e ideas nuevas en marcha. Algunas, que consideramos prácticas, las adoptamos, y hemos adquirido los equipos correspondientes, para aplicarlos en Cuba. De las ideas, algunas traemos para ser desarrolladas en nuestros Hospitales. Y de este intercambio de ideas y opiniones —pues claro está, que hay cosas que se hacen en Cuba, y no se hacen allá, sobre todo en el aspecto de Enfermedades Tropicales— surgen los grandes progresos de la Medicina.

Como médico hebreo-cubano, nos sentimos altamente orgullosos de nuestra condición. He sido hospitalariamente atendido, con muchas atenciones y consideraciones, dándoseme las máximas facilidades para verlo y oirlo todo, para preguntar todo, contestándoseme con franqueza, todos los puntos oscuros que encontraba, y poder llegar al fondo del asunto que me interesaba. Al brindarles nuestra Capital, para que la visitaran, quisiéramos en un futuro no muy lejano, poder enseñar a los grandes maestros de la medicina americana, entre los Hospitales y Clínicas de la Habana, aunque fuera un pequeño rinconcito, que fueran los cimientos de un Hospital Hebreo.

CORTESIA DE

GALLETICAS

LA BALEAR

א גליקלעכן און צופרידענעם יאר ווינטשן
מיר אלע אונזערע קליענטן. פריינט און
דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא.

EL ALMIRANTE LUIS BRION, COLABORADOR JUDIO DE SIMON BOLIVAR

Por CARLOS VOGEL.

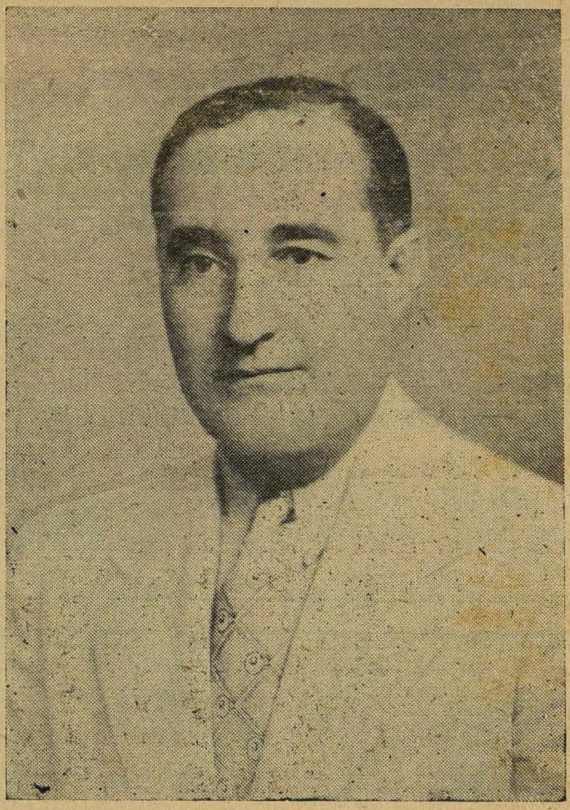
Es generalmente conocida la gran participación de los judíos en el descubrimiento de América. La expedición de Colón fué solamente posible gracias a la ayuda que le prestaron los consejeros judíos de la reina Isabel. Pero menos conocido es el hecho de que un judío tomó una parte decisiva en la lucha de Simón Bolívar por la libertad de la América del Sud.

Simón Bolívar había proclamado la república en Venezuela, pero más tarde fué derrotado por los ejércitos españoles y debía abandonar el continente sudamericano para escapar a la isla de Jamaica. La causa de la libertad parecía irrevocablemente perdida. La situación de Bolívar era casi desesperante, su ejército estaba casi destruído. Lo que empeoraba la situación era que las tropas habían perdido totalmente sus equipos, faltaban armas, municiones y dinero para el pago de los soldados. Bolívar mismo escribió entonces: "No poseo ni un solo peso, mi lavandera se rehusa a lavar mi única camisa." Pero después vino un rayo de esperanza.

Un día recibió una carta de un rico comerciante judío de Curaçao, isla holandesa mundialmente conocida por sus refinerías de petróleo. El autor de la carta se llamaba Louis Brión, un luchador ardiente por la libertad de Sud América.

Brión comunicó a Bolívar que un buque de guerra que había cargado municiones en Londres y que había sido comprado por él, acababa de llegar. Más adelante preguntaba Brión cómo podría él mismo contribuir con su fortuna a la libertad de la América del Sud.

Bolívar respondió inmediatamente a Brión con estas palabras: "Mi estimado y digno amigo..." En esta carta describía Bolívar su desesperada situación y pedía urgente auxilio. La ayuda vino. Brión, personalmente, condujo su buque de guerra, cargado de municiones, hasta la costa de Venezuela. Los dos hombres se abrazaron. Bolívar tenía nuevas esperanzas. Brión fué nombrado jefe de la flota libertadora. En esta misión prestó a la causa de Bolívar los más valiosos servicios, tanto en la lucha contra la escuadra española como en el aprovisionamiento del ejército de Bolívar.

ה׳ דאָסיטעא פערנאַנדעז

דער כערענטע און מיט־אייגנטימער פון דער
באַרימטער פאַרזיכערונגס־ גענעלשאַפט

RAMON LARREA Y CIA.

Agentes Generales
Lamparilla 110 entre Cuba y San Ignacio.
Telefs.: A-2154, A-2155, A-2156.

באַגריסט צום נייעם יאָר זיינע צאָלרייכע פרייַנט,
קליענטן און דעם גאַנצן אידישן ישוב אין קובאַ!

אַלע סאָרטן פאַרזיכערונגען און לעבנס־פאַרזיכערונג!

Compliments of

UNITED RAILWAYS
OF HAVANA

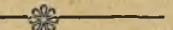

מיר ווינטשן אונזערע צאלרייכע קונדן, פריינט
און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא

א כתיבה וחתימה טובה!

Cortesía de

Cía. Litográfica de la Habana,
S. A.

מיר באגריסן צום נייעם יאר אלע אתונערע פריינט,
באקאנטע אוך דעם גאנצן אידישן ישוב אין קובא!

לשנה טובה תכתבו!

DEFENDAMOS AL PUEBLO JUDIO

Por MANUEL BISBE

MANUEL BISBE
Profesor universitario y Representante a la Cámara.

No necesito justificar la razón principal que nos mueve, en la lucha por la democracia universal, a ponernos al lado del sufrido y valeroso pueblo judío. Creemos que los problemas no pueden aislarse, y que no hay injusticia que sufra un pueblo, que no constituya agravio y peligro para los demás pueblos de la tierra. Al viejo razonamiento propio de un nacionalismo egoísta, de no preocuparnos por los problemas ajenos, y de pensar solamente en los propios, opo nemos un nuevo razonamiento, en que se borran las fronteras, cuando se trata de cuestiones que afectan la libertad y la justicia de los pueblos. La libertad no puede discutirse; debe reconocerse. Ni siquiera el argumento de que un pueblo no quiera su libertad, es razón para que no se le otorgue. Queremos pueblos libres sobre la tierra, y no queremos odiosas discriminaciones que minen los cimientos del nuevo mundo que debe construirse.

Pudiera parecer indispensable la apología del incomprendido pueblo judío. Sin embargo, no es necesario que la hagamos. De

sobra conocidos son los aportes hebreos al desarrollo de la civilización en todas las actividades del espíritu, y como hay figuras salidas de las filas hebreas, dispersas por todos los rincones del planeta, que son como luminarias gigantescas en los caminos de la historia. Pero estimamos que ésta no es la causa principal para que nos situemos frente al antisemitismo y para que nos unamos a los que vienen reclamando que los judíos tengan su hogar nacional en Palestina.

Lo que irrita más del antisemitismo es la discriminación racial que representa. Los pueblos libres de la tierra vieron con espanto las persecuciones y crímenes del nazismo en nombre de un imperialismo racial que descansaba en la falsa idea de la pureza de la raza aria. Esos mismos pueblos ven ahora, con más espanto aún, que, terminada la guerra, no ha llegado todavía la hora de la justicia para el pueblo judío. Más allá de esta discriminación racial —en lo concerniente al hogar nacional hebreo—, lo que nos mueve a una línea de lucha es el incumplimiento de su palabra internacional por parte de Inglaterra. La Declaración Balfour de 1917 representaba un compromiso oficial que el Gobierno británico contraía con todas las naciones del mundo de establecer un Hogar Nacional en Palestina para el pueblo judío. Pero lo cierto es que Inglaterra no cumplió este compromiso internacional en los años que siguieron a la primera guerra mundial y no quiere cumplirlo ahora, lo que resulta —después del aporte judío a la victoria democrática— más monstruoso todavía.

Estas son las razones que el pueblo de Cuba tiene para luchar la lado del pueblo judío. Por encima de diferencia religiosas, que precisamente a título de buenos cristianos no deben alentarse, por encima de cualquier otra razón o pretexto, está la injusticia de la discriminación —no ajena a los dolores de nuestro pueblo— y la injusticia del imperialismo inglés, tampoco desconocido del pueblo cubano, que ha sufrido más de una vez los injustificados agravios de otros imperialismos. Estas razones han sido ya recogidas por el Congreso

de la República, en solidaridad con la causa del pueblo judío, respondiendo a las opiniones y sentimientos de nuestro pueblo.

El caso de Palestina es una gran vergüenza para Inglaterra, pero llegaría ser también una gran vergüenza para todas las naciones democráticas, si éstas se cruzaran de brazos, en culpable indiferencia, ante la injusticia de un pueblo que parece condenado a vivir entre dolores. Lo que se está haciendo con los judíos en estos momentos es criminal. Que esto lo hiciera la Alemania nazi, podía explicarse; pero que esto se haga después de la victoria democrática, es algo que uno se niega a comprender. Mas un pueblo que lucha no está vencido nunca. Con sangre está conquistando nuevamente el pueblo judío el derecho a vivir libremente en Palestina. Entre los estragos sangrientos de la lucha ya se levanta el sol de un nuevo día.

United Fruit Company
LA GRAN FLOTA BLANCA

וועכנטלעכע באַרינונג פון פּראַכט פון ניו-יאָרק
און ניו-אָרלעאַנס קיין האַוואַנא.

רעגולערע באַרינונג פון פּראַכט פון ניו-יאָרק און
ניו-אָרלעאַנס צו די פֿאַרטן פון דער פּראַווינץ.

רעגולערע באַרינונג פון פּראַכט פון האַוואַנא קיין
ניו-יאָרק און ניו-אָרלעאַנס.

OFICINA GENERAL:
Desamparados y Damas

Muelle Flota Blanca
Habana.—Tel. M-6974

Anímese!!

Actualmente, vencer sobre muchas de las afecciones orgánicas ya no es una veleidad, un deseo irrealizable. Es, por el contrario, un hecho experimental a diario constatado por sabios y biólogos.

Por ejemplo, **contra las tan comunes y *agotadoras* dolencias del**

ESTOMAGO,

afecciones concomitantes al

hígado y VESICULA,

úlcera gástrica o duodenal, COLITIS-Intestinos,

tenemos ahora un remedio *EFICAZ,* verdaderamente eficaz: *¡¡Bismágen!!.* Asístase usted de él si lo necesita, y compruebe como en Bismágen está la salud que usted ansía recobrar: use

BISMÁGEN

—●—

¡¡BISMÁGEN ES ÚNICO!!. NO ADMITA IMITACIONES . . . NI REGALADAS.
Bismágen cuesta, como siempre, **$1.15;** lo que le ofrezcan a otros precios **NO ES** Bismágen.

Dolor de Estómago, Digestiones lentas o dolorosas, Empacho gástrico, Vómitos de líquido o de sangre, Acidez, Eructos agrios, Ardentía, Gases, Dilatación, Mala respiración, Mal aliento, Espasmos, Cólicos, Fermentaciones intestinales, Diarrea o estreñimiento, Dolor de vientre y espalda, Inapetencia, Desnutrición; **¿presenta su enfermedad alguno de estos síntomas?.**

Ensaye con un frasco del
maravilloso patente Bismágen y
bendecirá la hora en que decidió tomarlo.

LOS JUDIOS EN EL INTERAMERICANISMO

Por Joshua Hochstein

(New York)

I

Desde el principio de este artículo deseo hacer constar que lo más apartado de mi intención es predicar alguna misión interamericanista para nosotros los judíos del hemisferio occidental. Nunca en mi vida he creído en la idea misionera del pueblo judío según la había formulado la Reforma en Alemania al comienzo del siglo pasado; y está demás repetir ahora que los horribles acontecimientos recientes en el mundo judío han desmentido por completo esa idea de que nuestro pueblo ha de dedicarse al servicio del resto del mundo. Sin embargo, tampoco el otro extremo, el del aislamiento nos es posible, dada nuestra condición de pueblo internacional. Nuestro internacionalismo no es sólo geográfico, como efecto de la mayor dispersión que la historia humana jamás ha conocido; es también ideológico como fruto de nuestra creencia tradicional que todos los hombres son los hijos del Creador, hechos a su imagen. Y nuestra ideología de la hermandad de todos los seres humanos ha sido enriquecida y reforzada a través de los siglos de nuestras andanzas por todos los continentes. Además, nuestras repetidas experiencias migratorias y los numerosos ensayos que hemos hecho de arraigarnos en todos los climas, naturales como sociales, políticos como económicos, han desarrollado en nosotros una capacidad para entender al vecino y para vincular económica y políticamente a lejanos países y pueblos.

Nuestras relaciones interterritoriales internas, e. d. las relaciones entre las varias colonias judaicas esparcidas sobre la superficie de la tierra,

han servido muchas veces en siglos pasados y siguen sirviendo aun hoy día de canales de comunicación internacional entre los pueblos en cuyo seno nos ha colocado nuestro destino. El comercio mundial, así como la comprensión mutua entre naciones en los campos cultural y político, han adelantado muchísimo por medio de nuestra agencia, a veces de categoría oficial, y más a menudo extraoficialmente. Hemos sido el intermediario por excelencia, porque durante los casi veinte siglos pasados hemos carecido de suelo propio.

Uno de los mejores ejemplos de lo que se acaba de decir lo ha aportado la colonia judía de Cuba. Me refiero al "abuelo" de la colonia David Blis, muerto hace cinco años. En una época en la cual Norteamérica conocía muy rudimentariamente a la América Latina, enseñó David Blis el alfabeto económico interamericano a muchos grandes fabricantes yanquis, actuando de representante en Cuba y otras repúblicas hispanoamericanas. Era mucho más que agente comercial; era intérprete de la psicología y de la índole latinoamericanas en Norteamérica, mientras que en Latinoamérica allanaba la incomprensión y los resentimientos resultantes. Algún día, cuando se escriba la historia de los judíos americanos, uno de los capítulos más interesantes e importantes, tratará del papel desempeñado por intermediarios como David Blis, a cuya acción se debe gran parte del progreso en las relaciones interamericanas.

Resulta, pues, que sin proyectarlo así, servimos los judíos ineludiblemente de misioneros del acercamiento internacional. Y como se sabe muy bien, el misionero no es siempre bienvenido, ni debidamente apreciado. Por lo tanto, lo que yo quiero hacer aquí no es urgir ni predicar que hagamos este papel de intermediario, sino describir brevemente el papel que estamos haciendo a la fuerza por nuestra estancia en el Nuevo Mundo, tanto en la región anglosajona como en la indohispana.

II

La historia de las relaciones interamericanas se podría resumir como una serie de tentativas malogradas de mutua comprensión entre las dos Américas. Ninguna de las dos confía en la otra. De nuevo

somos testigos ahora de un renovado esfuerzo norteamericano por cortejar a Latinoamérica. Esta vez se debe la galantería a la nube rusa que oscurece la perspectiva mundial para los norteamericanos. Y éstos manifiestan su ansiedad periódica por la amistad latinoamericana. Median entre las dos Américas intereses económicos, diferencias religiosas hostiles y competidoras, desconfianza política, y antagonismos raciales. Muchas veces no se puede escapar a la impresión de que estos dos sectores americanos son constitucionalmente incapaces de entenderse jamás. Parece existir entre ellos una barrera psicológica que ni se franquea con el aprendizaje del español o del inglés de una u otra parte. Son dos mundos ajenos; dos maneras de ser mutuamente excluyentes. Son diferentes los valores humanos que cada uno de estos dos mundos atesora y estima. Y **Almanaque — CINCO . . . .**— por esto nunca se ha llegado en las Américas a una conciencia de seguridad.

Nosotros los judíos, al contrario, contamos con una ventaja, negada a los anglosajones, en nuestras relaciones con los latinoamericanos. Es la tradición de convivencia con el mundo hispánico y de íntima colaboración durante siglos. Los primeros pobladores judíos del Nuevo Mundo provinieron de la Península Ibérica, y eran tan españoles o portugueses como sus coterráneos cristianos. Y también en la época moderna y actual fueron los sefarditas, descendientes de los judíos ibéricos, los primeros inmigrantes de nuestro pueblo en las tierras hispano y lusoparlantes de este hemisferio. Para ellos no había casi ninguna barrera lingüística, y hasta el estilo de la vida les fué bien conocido desde las tierras mediterráneas de su origen.

En cuanto a la inmigración más reciente de los judíos asquenasim, se nota desde los primeros años de la colonización judía en la Argentina una extraordinaria capacidad para penetrar hasta la entraña del nuevo ambiente, aun cuando se sigue escribiendo y hablando en idisch. Pero desde muy temprano empiezan los judíos asquenasim a dominar el español, como lo demuestra la renombrada obra de Alberto Gerschunoff en Argentina, "Los gauchos judíos", publicada en 1910, o sea

solamente unos veinte años después de iniciarse la colonización judía en la pampa. Basta estudiar el temario de escritores judíos de Latinoamérica que escriben en idisch para darse cuenta de qué americana es su obra. En Cuba lo prueban las obras de los poetas Pines y Aronowsky y de los cuentistas y novelistas como Dubelman y otros, para mencionar sólo a algunos. Y está demás decir que las obras escritas en español o en portugués son integralmente ame ricanas, aunque traten a veces temas de la vida judaica en estas repúblicas.

No se dan casos semejantes en las colonias norteamericanas radicadas en Latinoamérica. No hay tales escritores de origen norteamericano; no aparece en ninguna parte tal integración social, tal convivencia intelectual, tal colaboración entre elementos latinos y norteamericanos. Siempre hay una artificialidad en las relaciones entre ellos; son actos de protocolo, y no van más allá. Tan superficial es la comprensión norteamericana de los coamericanos latinos que cualquier reportero yanqui se atreve a componer un "studio" sobre la América Latina a vuelo de pájaro en un "Clipper" Panamericano. Demasiado conocidos son estos libros que pretenden agotar el tema latinoamericano después de un viaje aéreo de su autor durante unas semanas, o cuanto más, dos o tres meses.

III

Pensadores y escritores latinoamericanos se han fijado muy bien en este fenómeno. Hasta los que abrigan el mayor escepticismo hacia el panamericanismo ven en el judío una fuerza interamericanizadora. Nadie ha desconfiado más de Estados Unidos que el renombrado novelista - crítico venezolano Rufino Blanco Fombona. Sin embargo, en su propio prefacio a su novela "La Bella y la Fiera" incluye esta dedicatoria al finado Dr. Isaac Goldberg, destacado ensayista y crítico literario judío-norteamericano: "Querido Isaac Goldberg: Le dedico "La Bella y la Fiera" en prueba de amistad, de gratitud y de admiración. Aquí debía firmar, ya rendido el homenaje; pero no: me parece que debo ser un poco más explícito. Cuando publiqué mi libro "El Modernismo", cometí con Vd. una injusticia. Una injusticia por omisión. He debido decir que esa obra estaba escrita, y de manera insuperable —aunque ni Vd. ni yo hayamos agotado

el tema—, por Isaac Goldberg, el yanqui...". Y más allá añade Blanco Fombona: "Yo, hijo de un pobre pueblo miserable, le dedico esta novela de sufrimiento a usted, Goldberg, a usted, judío, hijo de una gran raza perseguida. Por mucho que nos elevemos personalmente usted y yo, Goldberg, no podemos olvidar algo: yo, que mis hermanos agonizan en la esclavitud y en las torturas; usted, que sus hermanos se han visto, y aún se ven, como los obreros, acorralados por la crueldad cristiana y por la más larga y más absurda injusticia que han sufrido los hombres. Pero usted, además de judío por la raza, es yanqui por la nacionalidad. Y habrá quien se extrañe que yo le dedique a usted, literato y ciudadano yanqui y muy queredor de su país, un libro en que alguno de los personajes se expresa sin mucho entusiasmo de los Estados Unidos... Ya hay muchos yanquis —y precisamente los mejores, por el espíritu—, que son nuestros amigos. Usted es uno de ellos. Waldo Frank es otro".

Y como es muy bien sabido, también Waldo Frank es judío. Goldberg fué pionero en la historia y la crítica de la literatura latinoamericana en inglés. Sus obras "Estudios de Literatura Hispanoamericana" (1920) y "Literatura Brasileña" (1922) son clásicas. Waldo Frank es el gran intérprete norteamericano de la realidad latinoamericana. Por su profunda comprensión del alma latinoamericana, Waldo Frank ha sido literalmente cantado por poetas de un extremo al otro de la América Latina. Y en cada caso se subraya el judaísmo de Waldo Frank como explicación de su aguda perspicacia espiritual y cultural. Sobre él se ha expresado Gabriela Mistral, la gran poetisa americana de Chile y ganadora del Premio Nobel en 1946, en estas palabras: "La explicación de que Waldo Frank sepa trinchar la América Latina con exactitud y fineza en el hueso histórico y la carne sensible, es **la de ser judío americano** (subrayado por J. H.); por la misma causa supo hincar en España". Y en otro lugar dice la Mistral: "Es muy probable que nuestros intérpretes en Estados Unidos vayan saliendo del italiano-americano, del franco-americano, del semita-americano, durante mucho tiempo, antes de que el americano sajón acierte a vernos el rostro verdadero, tomando

la posición necesaria... Un judío es el relacionador natural de orientes y occidentes en cualquier campo,— cultura, política o religión—, y es el puente, si lo hay, para las dos orillas enconadas".

Con Goldberg y Frank no se agota la lista norteamericana de judíos constructores del entendimiento interamericano. Sería demasiado largo mencionar a los otros escritores de varios géneros, y a los artistas de la música y del teatro, del cine y de la pintura, que han sido aplaudidos por los latinoamericanos por su obra de interpretación auténtica del alma y de la realidad latinoamericanas. Todos estos construyen el puente de comunicación entre los pueblos mismos, mucho más importante y duradera construcción que la entre regímenes, gobernantes y ejércitos.

IV

Además de lo que aportan estos individuos judíos, y también la creciente solidaridad interamericana de varias organizaciones judaicas, a la creación de siempre más íntimos medios de comunicación social, cultural, y económica, se debe tener presente la magna contribución judía a la guerra continental contra el racismo. En mi opinión, no existe mayor ni más impenetrable barrera entre las dos Américas que la cortina racial que divide a nuestro hemisferio en dos mundos: uno de los blancos, y otro de los no-blancos y mestizos. Norteamérica, blanca en el mismo porcentaje que la América Latina no lo es, sufre de la enfermedad de discriminación racial. Para lograr un genuino y duradero acercamiento continental, es preciso que los norteamericanos se purguen de su racismo, pues de otra manera nunca llegarán las masas latinoamericanas a tener confianza en las declaraciones de amistad y hasta de amor que provienen desde el Norte, especialmente en momentos de crisis mundial.

A Juan Pueblo de Latinoamérica poco le importan las promesas de empréstitos norteamericanos mientras le consta que para el "John Q. Public" yanque no reviste él la dignidad humana de un ser igual. Y de esto ve el latinoamericano prueba cierta en el tratamiento social que en los Estados Unidos reciben no solemente los negros, sino los mexicanos, puertorriqueños, etc. Al latinoamericano en su

patria no le parece muy probable que el norteamericano le tenga mayor cariño ni respeto a él que a sus hermanos radicados en Yanquilandia.

Este es el problema básico de las Américas. No es la economía; ni la política; es cuestión de dignidad humana. Con verdadero mutuo respeto ya se encontraría la solución a los problemas técnicos de la economía y de la política. Pero primero ha de haber confianza basada en el respeto de unos americanos por los otros.

En la vanguardia de esta guerra contra el racismo dentro de los Estados Unidos están los judíos norteamericanos. En ellos tienen los latinoamericanos de la raza de bronce, de la negra y de la mestiza sus genuinos aliados para batallar con frente unido a las fuerzas destructoras de la dignidad humana. Esta alianza constituye una verdadera interamericanidad, y en la medida que los judíos combatimos el racismo y luchamos por la igualdad humana, estamos haciendo un gran aporte a la solidaridad continental.

Mientras las Conferencias Interamericanas no se puedan celebrar en ninguna ciudad de la región sureña de los Estados Unidos por el color de la piel de ciertos delegados latinoamreicanos, no lograrán estas Conferencias forjar la solidaridad interamericana. Sus resoluciones y declaraciones quedarán tanta palabrería sin realidad. Mientras tanto, lo que sí va construyendo al Nuevo Mundo soñado por el panamericanismo bolivariano es cada esfuerzo por la genuina comprensión mutua, y cada esfuerzo por la defensa de la dignidad humana sin ningunas consideraciones étnicas.

Este papel lo desempeñamos los judíos en las Américas.

FERRERO, FIORESE y CIA.

S. en C.

Sucesores de MARIANO FERRERO S. en C.

Fabricantes de sombreros de castor, pajillas y sombreros de señora

Importadores de jipijapa y toda clase de materiales para sombreros.

REVILLAGIGEDO No. 57. HABANA, CUBA.

מיר ווינטשן אונזערע צאלרייכע קונדן, פריינט
און דער גאנצער אידישער קאלאניע אין קובא

א כתיבה וחתימה טובה!

CORTESIA DE

The Central Agency Ltd.

Aguacate 460 Habana

דעפאזיט פון פאדעם
אייניציקע אימפארטירער פון די
באוואוסטע מארקעס פאדעם:

CADENA — ANCLA — etc.

Enseñanza Primaria
Kindergarten
Primaria Elemental
Primária Superior

Enseñanza Especial
Escuela de Comercio
Bachillerato
Escuela del Hogar
(incorporadas)

„אינסטיטוטא עדיסאן" איז אייגער פון די ערנסטע פערא־
גאגישע לערן־אנשטאלטן, וואס נעפינט זיך אין אן אויגענער געבוידע,
מיט מאדערנע אייניריכטונגען, וואס האבן צו זיך ניט קיין גלייכן!

די דירעקציע פון „אינסטיטוטא עדיסאן" נוצט אויס די נעלע־
גנהייט פונם נייעם יאר 5707 און ווינטשט אירע אידישע שיכער און
עקס־שילער און עלטערן א גליקלען און צופרידן יאר!

INSTITUTO EDISON

PATROCINIO Y POEY
TELEFONOS: I-5604 - I-5704 - I-5804
VIBORA, HABANA

CORTESIA

— DE —

A. T.

LA INDUSTRIA GENERAL CARTONERA

Fabricantes de Envases de Cartón Corrugado,
Tubos, Estuches plegables, etc.

Figuras No. 60. **Telf. M-7895**

Habana

Felicitamos sinceramente a nuestros clientes y amigos de la Colonia Hebrea de Cuba en la fecha de su Año Nuevo 5708 y hacemos votos por su prosperidad.

מיר באַגריסן אונזערע פריינט און באַקאַנטע,
און אַלע אידן פון קובאַ, און ווינטשן זיי

א "כ תיבה וחתימה טובה!

זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען אַ זיג פון די פרינציפן
פון פרייהייט און גערעכטיקייט, און בעסערע
צייטן פאַרן אידישן פאָלק!

משה הימלשטיין און פאמיליע

———0———

PERFUMERIA "GIMEL"

REP. DEL BRASIL 256. TELF.: M-6013 .HABANA

CREADORES DE LAS MARCAS:
Maderas Cubanas * Capricho de Mujer * Normandíe
La Vie Parisienne * Gran Actriz * Flor de Vida
Tú y Yo * Saudade * Malvina.

Camine con Placer

USE CALZADO

Olemberg

CALIDAD ★
DISTINCION ★
GARANTIA ★

אלעמבערג - שיל

San Salvador 439, Cerro Tel. I 3504

צו באַקומען אין די בעסטע פעלעטעריעס פון האַוואַנאַ און פראַווינץ!

אַלעמבערג איז אויך דער אייגנטימער פון דער פעלעטעריע
„ מ י א מ י " , אויף נעפטונאַ 460, טעלעפאָן: 1401-5א.

אַלע אונזערע קליענטן, פרייַנט און דער גאַנצער אידישער קאַלאָניע:
א כ ת י ב ה . ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !

COLEGIO TOCA

CRISTO No. 22. — HABANA.

★

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר אַלע אונזערע פרייַנט,
באַקאַנטע און דעם גאַנצן אידישן ישוב אין קובאַ!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

MAX FACTOR - HOLLYWOOD

EL MAQUILLAJE DE LAS ESTRELLAS Y... PARA Ud.

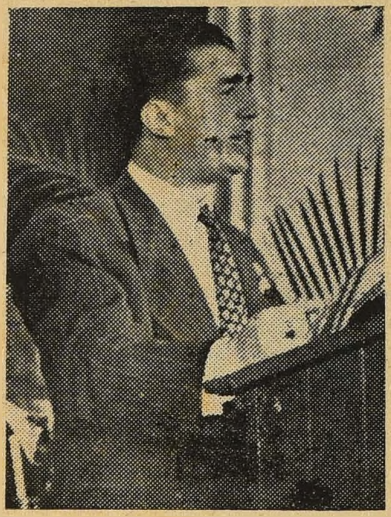
צום נייעם יאָר 5708 באַגריסן מיר אַלע אונזערע
קליענטן און דעם גאַנצן אידישן ישוב אין קובאַ!
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב-ו !

CORTESIA DE

EAGLE PENCIL CO.

New York

מיר ווינטשן אונזערע צאָלרייכע קונדן, פרייַנט און דער
גאַנצער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ צום נייעם יאָר
א כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה !

Discurso pronunciado por el doctor Dionisio Castiel en el radio-mitin celebrado por la Asociación Cubana de las Naciones Unidas la noche del jueves 26 de Junio ante los micrôfonos de Radio-Cadena Habana.

Los Hebreos ante la Carta de San Francisco

La "Asociación Cubana de las Naciones Unidas" —institución que preside el doctor Gustavo Gutiérrez y anima, como Secretario, la ilustre personalidad de la doctor Ofelia Domínguez— acordó conmemorar en el día de hoy el segundo aniversario de la firma, en la ciudad de San Francisco, de la carta de las Naciones Unidas.

Para los pueblos y los hombres amantes del derecho, la justicia y la libertad, esta fecha, el histórico evento que estamos conmemorando, reviste un significado de muy profundo alcance: significa la sincera y leal determinación de todos los pueblos del orbe de querer vivir en justicia y en paz, y, consecuentemente, la firme condenación de todos los medios y procedimientos que arrastran a los pueblos a la barbarie de la guerra; significa, ade-

más, la reafirmación de los más altos y humanos principios de convivencia social, bajo cuya inspiración regaron su sangre millones de hombres, en la cruenta lucha a que se vieron obligadas las democracias frente a los poderes del nazi-fascismo; significa, por último, el respeto a la dignidad plena del hombre, la igualdad de derechos y oportunidades para todos, sin discriminaciones deshonrosas, sin diferencias denigrantes, sin importar el color de la piel, la religión, o la raza.

Por estos motivos, el "Consejo Central de las Sociedades Hebreas de Cuba", organismo adscripto a la "Asociación Cubana de las Naciones Unidas", y en cuyo nombre tengo el honor de hablar en este acto, cree interpretar los más hondos sentimientos de la población hebrea de Cuba y del pueblo hebreo en general, al saludar, como lo hace por mi conducto, la histórica fecha en que se firmó la carta de las Naciones Unidas, la ley de leyes por la que deben regirse, en sus mutuas relaciones, los hombres y los pueblos.

El pueblo hebreo —señores radio-oyentes— vive en estos momentos la dolorosa angustia de no ver todavía realizado su más sentido ideal histórico: el establecimiento de su Hogar-Nacional, de un Estado libre e independiente en Palestina. Un gobierno poderoso —el Gobierno de la Gran Bretaña—, que tiene el Mandato otorgado por 52 naciones —Cuba entre ellas— para propiciar el establecimiento del Hogar Nacional hebreo en Palestina, lejos de cumplir con este solemne compromiso internacional, viene desarrollando una política opuesta a este propósito, impidiendo, con el llamado "Libro Blanco", la libre inmigración hebrea a Palestina, frustrando de ese modo la aspiración más sentida de cientos de miles de hebreos desplazados de Europa que desean volver a su patria histórica para realizar una vida nueva, lejos del teatro horrendo en que vieron morir martirizados a sus padres, o a sus hijos, o a sus esposos, víctimas propiciatorias del nazismo cruel y bárbaro.

El pueblo hebreo, sin embargo, en su angustia presente, ante la tragedia de sus hermanos de Palestina —envuelta una gran parte de su juventud en una lucha desigual por ver realizados sus más caros ideales; el pueblo hebreo, amante de normas justas de convivencia social, que ansía su libertad y su independencia

—los mismos ideales que impulsaron al pueblo cubano en su lucha contra la metrópoli española; este pueblo, señores radio-oyentes, deposita su confianza, toda su fe inagotable, en los altos principios humanos que se plasmaron en la Carta de San Francisco de California.

En estos momentos, el caso de Palestina, vale decir, el problema fundamental del pueblo hebreo, está sometido a la consideración y estudio del más alto organismo representativo de las Naciones Unidas, que ha designado una Comisión de su seno para investigar la real situación de Palestina.

Los hebreos del mundo —y con nosotros todos los hombres y pueblos libres— estamos pendientes del informe que ha de rendir la Comisión designada por la O. N. U., y de la solución definitiva que dé este supremo organismo al caso de Palestina.

Nosotros sabemos que en esta coyuntura no estamos solos. Confiamos en la justicia de nuestra causa y en el poder de las conciencias libres y democráticas del mundo.

Estamos seguros que en esta lucha de los hebreos por el logro de su libertad, toda la sociedad cubana está identificada espiritualmente con la nobleza de nuestros ideales, porque los cubanos —y ahora hablo en mi doble carácter de cubano y de hebreo— hemos sufrido, en el sacrificio de pasadas generaciones, esta ansia bendita de luchar por la libertad y la independencia de la patria. Estamos seguros, señores radio-oyentes, que, fieles a estos sentimientos del pueblo cubano, la Delegación del Gobierno de Cuba ante la O. N. U. apoyará, en su día, las justas demandas del pueblo hebreo.

Los principios consagrados en la Carta de San Francisco fueron la expresión del alma de los pueblos libres del mundo. Al conmemorarse esta noche la firma del histórico documento, grabamos en nuestros corazones esta universal consigna:

Hombres y pueblos libres del mundo: permanezcamos alertas ante la interpretación que querrán dar los gobiernos a los principios contenidos en la Carta de las Naciones Unidas: contribuyamos con todos nuestros medios por que las normas que inspiraron este solemne documento, tengan vigencia y se apliquen justamente en las mutuas relaciones de los hombres y los pueblos.

El Mesías en las Puertas de Roma

Por JOSE MENDELSON

Según la versión de la leyenda talmúdica

●

Pasan los años, rápidos transcurren los días; el tiempo, empero, continúa infinito. Las generaciones se suceden una tras otra; nacen y desaparecen los pueblos. Pero el eterno pueblo judío vive y ambula por países e imperios; cambia el lugar de su residencia, funda comunidades nuevas, que el huracán arranca y trasplanta a lugares cada vez distintos.

Idéntico al del pueblo es el destino de su redentor, el Mesías, descendiente de David; deambula de un país a otro, y sólo muy de tiempo en tiempo sus pies saben de descanso. Aparece en los distintos continentes y desaparece en seguida.

Desde las más lejanas estepas cubiertas de tundras en el norte de Siberia, desiertas y eternamente envueltas en nieve —donde sólo tienen sus guaridas los ojos blancos— pasa como por encanto a las cálidas regiones de la India, cubiertas de espesos bosques, en los que crecen los más variados frutos y donde el perfume de las flores satura la atmósfera. Y doquiera se encuentre recibe un mandato:

—Mesías, hijo mío. Es menester que aún peregrines. Todavía no ha llegado la hora de la redención. ¡Deambula! Con tus padecimientos y dolores soportarás los pecados del mundo, y el largo martirio de tu peregrinación será el precio de sus pecados. ¡Los pecados de un pueblo!

Y el Mesías peregrina. Sólo una vez al año se sienta a descansar un momento. Una vez cada año, en la misma no-

che y en el mismo lugar: en la noche de Carnaval y en las puertas de Roma.

Así nos lo han trasmitido los relatos de nuestros abuelos, tal como ellos lo escucharon de boca de sus antepasados, desde los sabios del Talmud, quienes por cierto merecen fe.

Cuenta una leyenda: Año tras año, en aquella noche de sábado, que es noche de sensualidad y de voluptuosidad salvaje, noche de pecados y deseos, que los cristianos llaman Carnaval, llega el Mesías, hijo de David, a las puertas de la ciudad de Roma, que el mundo erróneamente designa como "la eterna", puesto que eterna es Jerusalén y no Roma, como tampoco es eterno el cristianismo comparado con el judaísmo. A la puerta donde se depositan los desperdicios y donde descansan —excluídos de la ciudad— los leprosos de llagados cuerpos, llega el redentor del pueblo judío, quien sufre por los pecados de la especie humana. Por su aspecto exterior, por sus heridas, por su revuelta y larga cabellera, por sus pies descalzos y por la seca sangre mezclada con tierra que cubre su cuerpo, se asemeja mucho a los desdichados leprosos arrojados de la ciudad lujuriosa para que no perturben con su repugnante aspecto los coluptuosos placeres de la sensualidad. Sólo sus ojos, brillantes como estrellas que refulgen y atraen, dan testimonio de que se trata de un ser divino que lleva en la diestra consuelo y alivio para todos los que sufren. Sobre su semblante emerge de entre las heridas una suave expresión de dolor, dolor divino, que es como el de una madre que soporta resignadamente, sin lamentarse, los mayores padecimientos, con tal de que así se alivien en algo los sufrimientos de su hijo.

En una larga fila están sentados los leprosos en la puerta de los desperdicios, sujetos los pies con pesadas cadenas incrustadas en los muros de la ciudad cristiana. Reina la oscuridad. Desde lo lejos llega un rumor indefinido: notas desprendidas de una música álegre y excitante, sonidos ensordecedores, ecos de campanas, aplausos y gritos sensuales se entremezclan en un concierto de rapsodia. Es Roma que se divierte en Carnaval. La ciudad cristiana celebra su noche de orgía y depravación.

La ciudad está llena de luz; millares de faroles de los colores más variados iluminan la Vía Apia, por donde pasa la procesión de alegre desenfreno. A ambos lados de la calzada se extienden largas hileras de palcos y asientos para aquellos que, no teniendo la posibilidad de participar en el desfile carnavelesco, se hacen acreedores a contemplarlo. Llenan la amplia Vía gentes con máscaras diversas y ostentando fantásticos trajes, entre los que se destacan las austeras sotanas de frailes al lado de mujeres vestidas con polleras cortas, desnudos los brazos y el pecho y de cuyos rostros cubiertos resaltan las ardientes miradas de las hijas de Roma. El relincho de los caballos atados a carros exóticos adornados con flores se mezcla a los alaridos de los piadosos creyentes de Cristo, que en esa noche dan rienda suelta a sus instintos hundiéndose en el pecado hasta el cuello, para entregarse luego, en los días de magno arrepentimiento y prolongado ayuno, con el mismo ardor y con enfermiza voluptuosidad, a implorar el perdón de Dios.

Mas el Carnaval aun no ha empezado. Todavía no ha llegado la hora oficial de su iniciación. Falta aún el Concejo de la ciudad; no se abrieron todavía las puertas del Municipio, y no comienza la fiesta hasta que no salgan los ancianos de Roma llevando en sus manos almohadones bordados por las hijas de Israel y que son símbolo de la servidumbre y humillación de que son víctimas los moradores del ghetto.

La magnitud de la tristeza en el barrio judío es igual a la del júbilo de la ciudad despiadada. Las hijas de Israel, congregadas en la casa del jefe de la comunidad, permanecen sentadas en torno a la mortecina luz de pequeñas velas (a los judíos les está prohibido encender luces en las noches de Carnaval), encorvadas sobre los telares y los bastidores. Urge concluir el bordado de los almohadones para los señores de Roma. Los encajes de oro y plata deben estar listos antes de la medianoche, hora en que vendrán a buscarlos los emisarios de las autoridades. Grande es la desgracia inminente para el caso de que el trabajo no esté listo: los judíos prominentes serán atados al carro de la ignominia con que se hará encabezar la lujuriosa procesión. Apresuradamente cosen y tejen las hijas de Israel. Sus ágiles dedos se mue-

ven veloces, aguja en mano, sobre las ricas telas de seda estirada sobre los bastidores, sembrando las flores de plata y oro incrustadas de diamantes. De cuando en cuando se incrusta también una gota de sangre fresca que brota de las manos heridas por la aguja, gotas de sangre que se incrustan como piedras preciosas. Esos suaves almohadones serán para las matronas de Roma, sensuales e impuras, que apoyarán sobre ellos sus cabezas, cansadas después de la noche de lujuria, o para los purpurados cardenales, que posarán sobre ellos sus cristianas rodillas.

El ghetto está oscuro; clausuradas sus portones; envueltos en mantos permanecen sus guardianes. El húmedo frío de la noche invernal les obliga a guarecerse bajo el pórtico de los muros; no tardarán en llegar los emisarios de la casa municipal de Roma llevando en las manos teas encendidas y en los ojos ardiente voluptuosidad. ¡Oh, hijas puras de Israel, es menester que os escondáis; el peligro os acecha! ¡En la noche de Carnaval no abandonéis la casa de vuestras madres!

Todo judío creyente sabe que del otro lado del ghetto, más allá de la Vía Apia, lejos de la ciudad, está sentado junto a la puerta de los desperdicios el Mesías, hijo de David, rodeado de los leprosos encadenados que fueron arrojados de la ciudad. Viene el Mesías para aliviar a los desamparados y para consolar a los que sufren desconsuelo. A la distancia observa apenado la desdicha de su pueblo, y su dolor se ve aumentado por la depravación y el desenfreno que se exhibe ante sus ojos.

El dolorido corazón judío estalla aquella noche en una ferviente imploración: "¡Dios misericordioso, salva a tu pueblo de la persecución y de la vergüenza! ¡Envíanos al Mesías, hijo de David, que ahora padece junto con nosotros de horror y escarnio! ¡Mira como somos humillados y vejados! ¿Hasta cuándo lanzarás tu ira sobre tu pueblo predilecto?" "¡Dios nuestro y de nuestros antepasados —dicen entre sollozos algunos ancianos—, derrumba el portal de Roma, de esta Roma que ahora se ahoga en una desenfrenada orgía; derrumba el portal de Roma y que venga a salvarnos el redentor de tu

pueblo, Menajem ben Amiel! Refiriéronnos nuestros antepasados —dicen bañados en lágrimas— que en la noche de Carnaval llega la hora de la redención. ¡Cuán cerca está de nosotros el Mesías y no podemos llegar a él! ¡Las puertas del ghetto están cerradas con siete cerrojos en la noche de Carnaval!...

La imploración queda sin respuesta. La hora de la redención aun no ha llegado.

* *
*

Junto a la puerta de los desperdicios pasa toda la noche de Carnaval el divino hijo. Su cuerpo se empapa con la humedad que las neblinas traen del Tiber en las noches de fines del invierno.

—¿Tengo, acaso, fuerzas suficientes para soportar tanto dolor? —musitan sus labios—. Siento que cada año me vuelvo más débil. Me es penoso cargar con los dolores de todo el mundo...; con los de mi pueblo, que superan a todos los otros juntos...; y no pequeño es mi propio sufrimiento. ¿Hasta cuándo, Dios mío?

Una angustia inmensa vela su luminoso semblante. Sus labios tiemblan como en el preludio de un llanto infantil.

—Mesías, hijo mío —le responde desde el cielo una voz tierna como la de una paloma al despuntar el día. Diríase que es la voz de una madre que se lamenta junto a su hijo diciéndole: —Hijo mío, ¿crees que mis penas son menores que las tuyas? Tampoco yo tengo donde apoyar la cabeza desde que mi casa fué destruída. No sé de reposo desde que mis hijos fueron dispersados. Junto con ellos y contigo sufro el exilio de mi pueblo. ¿Qué hay para mí en el mundo fuera de mi pueblo? Yo y mi pueblo somos todo uno. Juntos sufrimos. No desfallezcas, hijo mío —le dice Dios—. Mira en torno tuyo, ayuda a los que sufren y espera con fe la hora feliz en que el dolor desaparecerá del mundo.

El Mesías mira en torno suyo. Los leprosos sentados cerca de él sobre montones de basuras húmedas, tiemblan

de dolor y a cada movimiento se oye el ruido de las cadenas que los atan.

—Si yo pudiese, por lo menos, librar de las cadenas una mano —murmura uno de boca desdentada y voz seca, cual si saliese de una tumba—, la pasaría por las rugosas llagas de mi lepra. Su escozor me desespera...

—¡Agua, agua! ¡Quiero beber! —suspira otro—. La sed me mata. Mis heridas queman. ¿Por qué me habéis atado aquí mientras más allá fluye el Tiber?...

Intenta levantarse, pero las rudas cadenas lo hacen caer como un pedazo de plomo.

El Mesías se acerca presuroso al primero de los leprosos y comienza a acariciarlo con suavidad. Olvídase así de sus propios dolores y de sus propias llagas. Una leve sonrisa ilumina el letárgico semblante del desdichado.

—¡A mí también, a mí también! —gritan de todos lados voces cavernosas, mientras suenan las férreas cadenas.

—A todos ayudaré, a todos. En todo lo que pueda —murmura el Mesías mientras pasa de uno a otro de los infelices que imploran su auxilio. A uno de ellos le lava las heridas con agua que trajo del Tiber y luego vuelve a vendárselas. Con suave mano acaricia las heridas de otro. A un tercero le da de beber agua del Tiber. Al de más allá vuelve a colocarlo sobre el montículo de basuras del que se ha deslizado. A otro, que ya no puede mantener erguida la cabeza, lo arrima a la pared para apoyarlo en ella.

Alivia, así, a todos cuantos puede, mientras olvida sus propios padecimientos y heridas. En la ayuda a los demás halla fuerzas para resistir su propio dolor.

* *
*

Tarde, después de la medianoche, reina profunda oscuridad. Las nieblas del Tiber van condensándose y ocultan las estrellas. Los leprosos, los enfermos, van cayendo uno tras otro en pesado sueño, sólo interrumpido de cuando en cuando

por un quejido o el lamento de una pesadilla. Pero el Mesías está alerta, no descansa, vela por los dormidos, por los que fueron arrojados de la ciudad. Hieren sus oídos los quejidos y las lamentaciones que llegan del ghetto... Renueva el vendaje de sus propias llagas, endereza sus aterridos miembros, y sus ojos, dirigidos a Roma, contemplan la noche de lujuria y borrachera, cual si viese lo que ocurre detrás del alto portal.

Roma celebra su noche de orgía cristiana: caravanas de carros recorren las calles llenas de alegres alaridos. Mujeres cristianas llenan la ciudad; pecan con sus mentes y con sus cuerpos... En las salas cerradas e iluminadas con profusión de luces, parejas de enmascarados bailan danzas salvajes. Las variadas máscaras, engalanadas con flores y dorados adornos, cubren una misma desenfrenada voluptuosidad. Las parejas, recostadas en mullidos sofás, se retuercen en cálidos deseos. No se conocen el uno al otro, pero sus cuerpos son atraídos por los ojos húmedos de sensualidad; desde todos los rincones se oyen largos y anhelantes besos. Llenas están las calles de la ciudad cristiana de incontenible lujuria; a través de las ventanas y de las puertas entreabiertas se ven hombres y mujeres semidesnudos entre los irrisados vestidos.

Sentado entre los leprosos, el Mesías ve y siente los pecados de la ciudad cristiana enloquecida. Hondo es su dolor ante la debilidad voluptuosa del hombre en esa noche que le hace sufrir más que su propio ascetismo. Le resulta, así, evidente la causa de su ininterrumpida peregrinación y comprende la razón de ser de su dolor. Sabe que durante mucho tiempo tendrá que soportar todavía los pecados de todos los hombres, no sólo los de su pueblo. Con resignación, pues, sufre y se dispone a continuar peregrinando... hasta la noche del Carnaval del año venidero.

* *
*

Tranquila transcurre la noche a orillas del silencioso Tiber. Una a una van apagándose las voces embriagadas en la ciudad heroica; las luces de las calas se extinguen. Las

parejas de enmascarados en los salones de baile van disminuyendo y se multiplican sobre los sofás, sobre las gradas de mármol de los palacios y sobre las terrazas.

Fuera de la ciudad están adormecidos los leprosos y el Mesías, que sobre sus pies y sus manos ha colocado una cadena que pende del portal, a fin de confundirse con aquéllos... El Mesías vela por la ciudad pervertida y por los infelices que fueron arrojados de ella. Siente la misma dolorosa conmiseración hacia los enfermos del cuerpo y hacia los que padecen del alma...

El oriente comienza a clarear. Una larga franja roja desgarra la neblina. Llega la mañana del domingo y la ciudad despierta de su noche de lujuria bajo el son de campanas de iglesia, y el cuadro se desvanece.

El Mesías desaparece. Pero los leprosos quedan; no sólo los que están cerca del muro sino también los que habitan en los palacios... Y difícil es aliviar sus penas.

Y —así termina diciendo la leyenda— cuando el Mesías llegue a Roma en una noche de Carnaval y compruebe que la ciudad no se entrega a orgías, ni sirve a las diosas de la voluptuosidad; cuando no encuentre leprosos excluídos de la comunidad; cuando a sus ojos ya no se presente el dolor al lado de la desenfrenada alegría, entonces acabará su largo peregrinaje y habrá llegado el comienzo de la redención.

¡Dios magnánimo: que ello ocurra en nuestros días!...

BACARDI

UNICO EN CUBA

UNICO EN EL MUNDO

HOTEL VISTA ALEGRE
VARADERO

אפן אַ גאנץ יאָר! — צוגענגלעכע פרייזן! —
פריינטלעכע און אויפמערקזאַמע באַהאַנדלונג!

פאַרברענגט מיט אייער פאַמיליע אייער וואַקעישאַן
אין דעם לופטיקן און באַקוועמן האָטעל
„ווייסטאַ אַלעגרע" אין וואַראַדעראָ!

מיר באַגריסן אַלע אונזערע פריינט און דער גאַנצער אידישער
קאָלאָניע, און ווינטשן אַלעמען אַ גליקלעד און צופרידן יאָר!

Casa Curbelo

MUEBLES FINOS

SAN RAFAEL 109. TELF.: M-1128

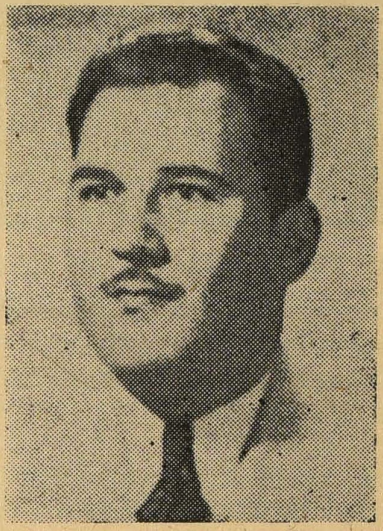
Felicitamos sinceramente a nuestros clientes y amigos de la Colonia Hebrea de Cuba en la fecha de su Año Nuevo 5708 y hacemos votos por su prosperidad.

COMPAÑIA NACIONAL DE CONTABILIDAD

de

VALDES, PRADO Y HERNANDEZ

Oficina:
Edificio Suero, Apartamentos 4 y 5, Oficios y Lamparilla
Teléfono M-9344

ALBERTO HERNANDEZ
CORREDOR DE SEGUROS

Autorizado por el Ministerio
de Trabajo

צום נייעם יאר 5708 באגריסן מיר אלע אונזערע
קליענטן און דעם גאנצן אידישן ישוב אין קובא!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !

Testimonio de Gratitud

Queremos expresar en estas líneas nuestro agradecimiento a las firmas comerciales que al concedernos sus anuncios han cooperado a la edición de este Almanaque de "Vida Habanera", que sale a la luz pública con motivo del Año Nuevo Hebreo 5708. En esta forma, no sólo han demostrado su interés hacia los millares de lectores del presente Almanaque, sino que han dado prueba de un alto espíritu de cooperación social y cultural. Porque este Almanaque representa un esfuerzo de superación de "Vida Habanera" y, al propio tiempo, un evento cultural, de singular importancia, en el seno de la Comunidad Hebrea de Cuba. Para todos ellos, comerciantes, industriales y profesionales —hebreos y no hebreos—, expresamos nuestra gratitud y reconocimiento.

LA ADMINISTRACION.

"La Azucena"

— DE —

A. KOKIEL

TRAJES, HECHOS Y A LA MEDIDA

ARTICULOS DE CABALLEROS

Monte 421 Tel. A5-4762

1947-48 5708 — ת ש " ח

מיר באַגריסן צום נייעם יאָר אַלע אונזערע קליענטן,
פריינט און דער גאַנצער אידישער קאָלאָניע.
זאָל דאָס נייע יאָר פאַרווירקלעכן אונזערע
נאַציאָנאַלע שטרעבונגען!

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו !